

تەڭرىتاغ

2

2015

天尔塔格

TANGRITAG LITERATURE

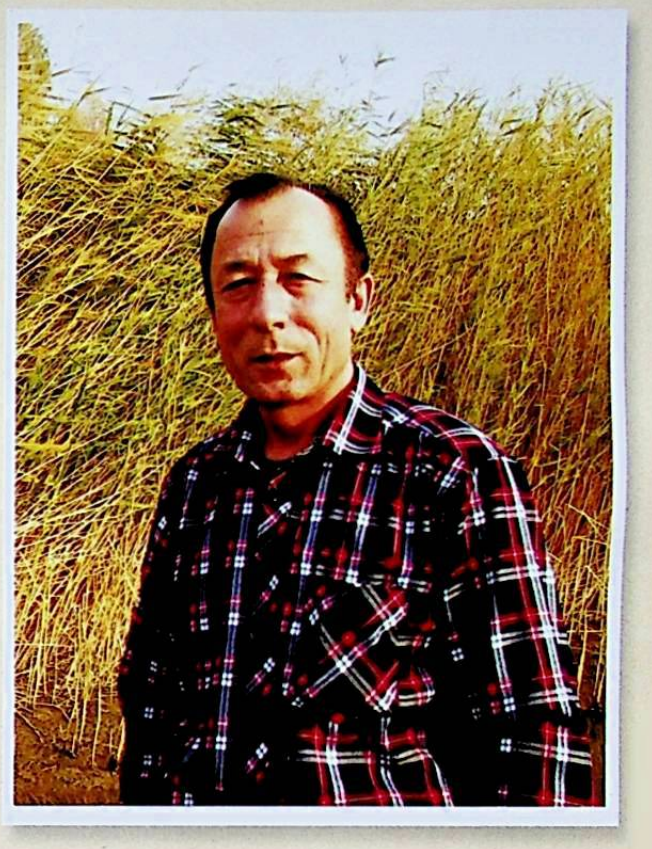
ISSN 1004-1745

03>

9 771004 174028

国际标准连续出版物号:ISSN1004-1745 国内统一连续出版物号:CN65-1012/I 邮发代号:58-83 零售价:10.00元

بۇ سانىدىكى نۇقتىلىق ئەسەر ئاپتورلىرى

ئۆمۈر كارۋىنىم 50 داۋاندىن ئاشقاندا، شېئىرلىرىم ھەققىدە قايتا ئويلاندىم. جۇڭگو ۋە چەت ئەلدىكى بىرقىسىم شائىرلارنىڭ شېئىرلىرى بىلەن ئۇچرىشىش پۇرسىتى ماڭا ئۆزۈمنىڭ تېخى ئۆگىنىش باسقۇچىدىكى بىر گۆدەك ئىكەنلىكىمنى تونۇتتى. ئويلاپ باقسام، بىز بەرەر ئەسەرنى يېزىش ئۈچۈن ئۆز قەلبىمىزنى نۇرغۇن تام-قاشالار بىلەن قورشاپ، پۈت-قولىمىزنى چۈشەپ قويىدىكەنمىز. مەن بۇ شېئىرلىرىمدا ئۆز ھېسىلىرىمنى تولىمۇ ئەركىن ئىپادە قىلىشقا تىرىشتىم. ئوقۇرمەنلىرىم بىلەنمۇ ئۆزۈمگە خاس بىر تىلدا سۆزلىشىشنى ئىستىدىم...

ــ مۇسا ئەھەد تىركەش

ئېچىمدە بىر كېچە بار، بۇ كېچىدە تۇيغۇ بىلەن رېئاللىقنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كۆرۈنمەس مۇساپىلەرنى تاماملاش ئۈچۈن ئۆزۈمگە قاراپ ئېقىشقا باشلايمەن. قەلبىمنىڭ ئەڭ يىراق ئۇپۇقىدىكى تۇنۇنىڭ ئاپپاق نۇرلىرى بىر تامچە بىر تامچىدىن شېئىرغا ئايلىنىپ ئەكس سادا قايتۇرغاندا، ئۇنىڭدىن ئاڭلايدىغىنىم يەنىلا ئۆزۈمنىڭ ئاۋازى.

ــ رۇقىيە ئابدۇللا

دە ۋىر روھى، يە رلىك خۇسۇسىيەت،
ياشلار ئالاھىدىلىكى ھەللىي ئۇسلۇب

2015.2

(ئومۇمىي 169 ـ سان)

تەھرىر ھەيئەت ئەزالىرى:

(ئېلىپبە تەرتىپى بويىچە تىزىلدى)

ئازات رەھمىتۇللا سۇلتان، ئادىل مۇھەممەت تۇران، ئابدۇقادىر جالالىدىن، ئابدۇبەسىر شۇكۇرى، ئابدۇلئەھەد ئابدۇرەشىت بەرقى، ئالىمجان ئازات، ئەسقەر ياسىن، گۇلباھار ناسىر، مۇختار مەخسۇت، مەتتۇرسۇن ئېلى، مامبەت تۇردى، مۇھەممەدسالىھ مەتروزى، ھەبىبۇللا مۇھەممەت، ئوسمان قاۋۇل، ئۆمەرجان سىدىق، ئىمىن ئەھمىدى

ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى چىقاردى
«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى تۇرۇپ نەشر قىلدى

ئەگرىياغ

2015 ... 24 ...

... (1969 ...)

قومۇل ۋىلايەتلىك مەدەنىيەت ژۇرنالى

... ئەدەبىيات ... ژۇرنىلى

مۇندەرىجە

ئاممىباب شېئىرلار

گۈل يارىسى ئېچىلغان چېچەك.....مۇسا ئەھمەد تىركەش 5
ئۇچ غەزەل.....ئابدۇقادىر سادىر 7
شامالنار چېچىشىپ ئۆتىدۇ ياندىن.....ئەدىھەم ئىبراھىم 8

ئەدەبىلەر تەنقىقاتى

توي (ھېكايە).....مەمتىمىن ھوشۇر 9
مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ ھېكايىلەر دۇنياسى.....خەن زىيۇك 18

تۇرمۇش تەسۋىرلىرى

ئانام مەندىن «تۆت ياش چوڭ» (ھېكايە).....مۇتەللا ئەبەد قىرانى 23
گاس (پوۋېست).....ئەمەتجان مۇھەممەت كۆنچى 35
يالغۇز توغراق (ھېكايە).....بەختىيار يۈسۈپ ۋاسىل 70

دىل بايانى

نەسرلەر.....بەگمەت يۈسۈپ 32

شېئىرىيەت ئۇيغۇقى

ئېچىلمىدىكى تالا.....ئوسمان تۇرسۇننىياز تۇغلان 64
تىلىك ئوتتۇر بۇ كېچىدە.....ئابدۇكېرىم داۋۇت سەمەندەر 66
كۆردۇم تۇننى چۈشلىرىمدە.....قۇربان ئابلىمىت 68

گۈللەر مەخپىيىتى

بىر يوقلۇقتا يانىمەن (شېئىرلار).....رۇقىيە ئابدۇللا 80
بىز قۇملار ئارىسىدا (شېئىرلار).....رىسالەت مەردان 83
ئۇچ شېئىر.....ھۆرنىسا توختى كاككۇك 85
ئۇچ شېئىر.....مۇنەۋۋەر ئابدۇقادىر 86
ئىككى نەسر.....ئاتىكەم سىدىق ئايقۇت 87

باش مۇھەررىر:
پولات ھېۋىزۇللا

مۇئاۋىن باش مۇھەررىر:
ئەركىن نۇر

مۇھەررىرلەر:
ئالىم خالىدىن
ئەكبەر سالىھ
ئىمىرھەسەن مەخمۇت

گۈزەل سەنئەت مۇھەررىرى:
شاۋكەت شۆھرەت

مەسئۇل كورېكتور:
قەييۇم تۇرسۇن (تەكلىپلىك)

كورېكتور:
دىلارە ھەبىبۇللا

TANGRITAG

ژۇرنىلىمىز ئېلخەت سانىدۇقى: E-mail:tangritag1986@126.com

باشقۇرغۇچى ئورۇن: ئۇرۇمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات ـ سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسى
تەۋزۇپ نەشر قىلغۇچى ئورۇن: «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى
ئادرېسى: ئۇرۇمچى شەھىرى شىنجاڭ كوچىسى 5 ـ نومۇر
تېلېفون: 4696807 ، 4658897 ـ 0991
پوچتا نومۇرى: 830092
باسقۇچى: ئۇرۇمچى لۇڭيدا باسما مۇلا ـ زىمىتى چەكلىك شىركىتى
تارقاتقۇچى: ئۇرۇمچى شەھەرلىك پوچتا ئىدارىسى
مۇشتەرى قوبۇل قىلغۇچى: مەملىكەتلىك ھەممە جايلىرىدىكى پوچتىخانىلار
فورماتى: 1/16 787 X 1092 مىللىمېتىر
7 باسما تاۋاق
جۇڭگو خەلقىارا نەشرىيات سودا باش شىركىتى چەت ئەللەرگە تارقىتىدۇ (782 ـ خەت ساندۇقى)
خەلقىارالىق ئۇلاچەملىك ژۇرنالالارنىڭ داۋاملىق نەشر قىلىنىش نومۇرى: ISSN1004 - 1745
مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇر ـ نالالارنىڭ داۋاملىق نەشر قىلىنىش نومۇ ـ رى: CN65 - 1012/I
پوچتا ۋاكالەت نومۇرى: 83 - 58
پارچە سېتىلىش باھاسى: 10.00 يۈەن

刊　名：《天尔塔格》
主管单位：乌鲁木齐市文学艺术界联合会
主办单位：乌鲁木齐市文学艺术界联合会
编辑出版：《天尔塔格》编辑部
地址：乌鲁木齐市新兴街5号
电话：0991-4658897，4696807
邮政编码：830092
印刷：乌鲁木齐隆益达印务有限公司
发行：乌鲁木齐市各地邮政局
订阅：全国各地邮政局
开本：1/16　787 X 1092　7印张
外发行点：中国国际书商总公司
国内统一连续出版物号：CN65-1012/I
国际标准连续出版物号：ISSN1004-1745
邮发代号：58-83
定价：10.00元

ئاپتورلار سالونى

قاچقۇن (ھېكايە).....ساجىدە سۇلايمانقارىي 91
«قاچقۇن»غا ئەگىشىپ.....مەلىكە مۇھەممەت ئايزىت 94

ياشلار ئەدەبىياتى

ئۇچ غەزەل.....ئابلىمىت ئابدۇقادىر 97
دەرەخ بولۇپ ياشاش.....مېھرىبان نىياز چۇغلۇق 98
دىلبەرنىڭ چۈمبەللىرى بۇلۇت (شېئىرلار).....مۇھەممەدئەلى ئوبۇلتارى دىلئاچار 100
ئۆچ ئېلىش (ھېكايە).....ئارزۇگۈل ئىمىن 102

مۇقاۋىنىڭ 1 ـ بېتىدە: «قۇم باسقان شەھەر»، «سالچىلار» قاتارلىق رومانلىرى ۋە «نۇزۇگۇم»، «ئايخان»، «ئوت كەتكەن دەريا»، «بۇرۇت ماجىراسى»، «بۇ چۇش ئەمەس»، «مۇساپىرلار قاۋىقىدا»، «قىرلىق ئىستاكان»، «ئۆلۈككە خەت» قاتارلىق بىر تۈركۈم يۇمۇرستىك ھېكايە ـ پوۋېستلىرى ئارقىلىق بۈگۈنكى دەۋر ئۇيغۇر پروزىچىلىقىمىزنىڭ بەدىئىي تەرەققىياتى ئۈچۈن ئەجىر قىلىپ كېلىۋاتقان تۆھپىكار يازغۇچى مەمتىمىن ھوشۇر.

بۇ يىل يازغۇچىنىڭ 70 ياشقا كىرگەن قۇتلۇق يىلى، شۇ مۇناسىۋەت بىلەن ئۇنىڭغا ئۇزۇن ئۆمۈر، ئىجادىيىتىگە تېخىمۇ زور ئۇتۇقلار تىلەيمىز!

مۇقاۋا 1 ـ بەت سۈرىتىنى تۈرسۇنمۇھەممەت ئوسمان تارتقان
ژۇرنال نامىنى نىياز كېرىم شەرقى يازغان

ئاساسي قانۇننى يادرو قىلغان جۇڭگوچە سوتسىيالىستىك قانۇن سىستېمىسىنى مۇكەممەللەشتۈرۈپ، ئاساسي قانۇننىڭ يولغا قويۇلۇشىنى كۈچەيتەيلى

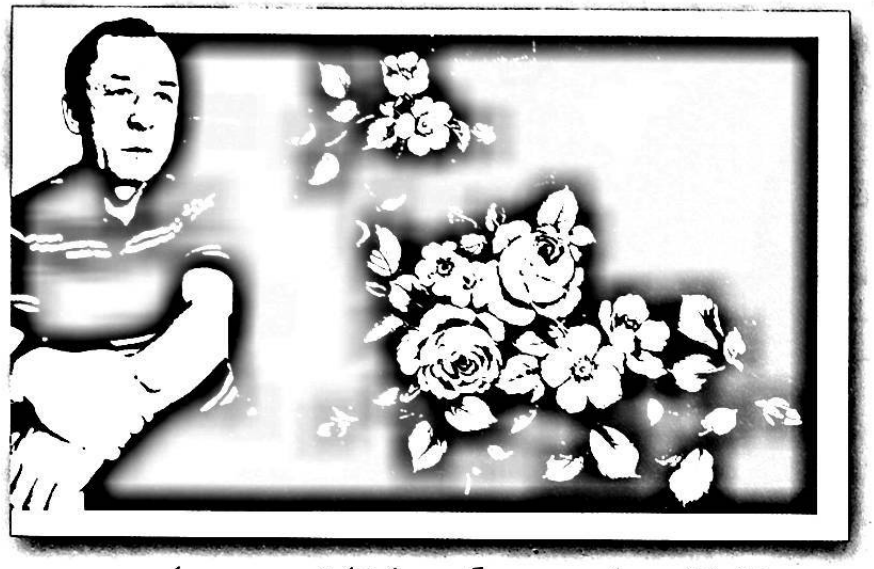
• پۈتۈن مەملىكەت خەلقى، بارلىق دۆلەت ئورگانلىرى ۋە قوراللىق كۈچلەر، ھەرقايسى پارتىيە ـ گۇرۇھلار ۋە ئىجتىمائىي تەشكىلاتلار، كارخانا، كەسپي ئورۇنلار ئاساسي قانۇننى تۈپ ھەرىكەت مىزانى قىلىشى شەرت.

• پۈتكۈل جەمئىيەتنىڭ ئىنسانىي ھوقۇقنى ھۆرمەتلەش ۋە كاپالەتلەندۈرۈش ئېڭىنى ئۆستۈرۈپ، پۈقرالارنىڭ ھوقۇقىغا ياردەم بېرىش يولى ۋە ئۇسۇلىنى مۇكەممەللەشتۈرەيلى!

• پۈقرالارنىڭ جىسمانىي ھوقۇقى، مال ـ مۈلۈك ھوقۇقى، ئاساسلىق سىياسىي ھوقۇقى قاتارلىق ھوقۇقلىرىغا چېقىلىشقا بولمايدۇ.

• پۈقرالارنىڭ ئىقتىساد، مەدەنىيەت، جەمئىيەت قاتارلىق ھەرقايسى تەرەپلەردىكى ھوقۇقىنىڭ ئەمەلىيلىششىنى كاپالەتلەندۈرەيلى!

• ئىشلەپچىقارغۇچىلارنىڭ مۇھىت ئاسراش قانۇنىي جاۋابكارلىقىنى كۈچەيتىپ، قانۇنغا خىلاپلىق قىلىش تەننەرخىنى ئۆستۈرەيلى!

گۈل يارىسى ئېچىلغان چېچەك

مۇسا ئەھەد تىركەش

قايتىپ كەلمەيدىغانلىقىڭنى بىلمەن

قايتىپ كەلمەيدىغانلىقىڭنى بىلمەن
قايتىپ كەلمەيدىغان يامغۇرلىرىڭنى
قايتىپ كەلمەيدىغان بۇلۇتلار بىلەن.
ئېچىمدىن توزۇغان بىر پارچە بوشلۇق
بىلمەن ئۇ
ئوق تەگكەن قانات
يىرتىلغان ئاسمان.
قايتىپ كەلمەيدىغانلىقىڭنى بىلمەن
ئۇ قەدەملەرنىڭ
قايتىپ كەلمەيدىغان يوللار ئۈستىگە
بىلمەن كۆزلىرىڭنىڭ ھەم
باغلىرىمدىن ئۈركۈپ قاچقان قۇش.
قايتىپ كەلمەيدىغانلىقىڭنى بىلمەن
سەن بىلەن
قايتىپ كەلمەيدىغان ئايدىڭ
قايتىپ كەلمەيدىغان كۈتۈش
قايتىپ كەلمەيدىغان ناخشىلارنىڭ
قانىتىدا كۆيۈۋاتقان چۈش.

ئاممىباب شېئىرلار

باردۇر يەنە ئاسمان خىيالى

ئۈستۈمدە كۆك ئاسمان
پۈتۈمنىڭ ئاستىدا تاغلار
ئوي سۈردۈم
بېقىپ ئاسمانغا
تاغدىن چۈشۈۋېتىپ ئۈشتۈمتۇت
بارمىدۇ ئاسماندا خىيال
ئېڭىمدا ئويغىنىپ شۇنداق بىر سوئال.
قەدىمدە
ئاسمان ئادەمنىڭ خىيالى ئىدى
قۇش
ئۇچۇپ ـ ئۇچۇپ
ھېرىپ قالغان دەرەخلەر ئىدى.
ھازىرمۇ
مەدەنىيەت بۆسۈپ كىرمىگەن يەردە
باردۇر يەنە گۈللەردە خىيال،
قۇشلاردا خىيال.
قەدىمكى ئادەملەر
ئاسمانىنى ئاتقان ئوقيادا

هازىرمۇ ئاشۇ ئوقلاردىن
باردۇر بەلكىم قېچىقالغان سادا.
ئاسمان خيالى،
زېمىن خيالى
ئادەم خيالى
قۇشلار خيالى
ئۆزئارا كېسىشكەن
تۇتاشقان جايدا
باردۇر تىنچ، ئەلۋەك بىر دۇنيا
باردۇر يەنە ئاسمان خيالى.

قىزىمنى ئۇزىتىش

ـــ ياتلىق بولغان قىزىم سەرۋىگە

1

قەلبىم قۇرۇق ئۆيدۇر گويا سەن كېتىپ قىزىم،
قالغاندەكلا تىمتاس خانە، تۆت تام سوغۇقلا.
ۋۇجۇدۇممۇ تاقىر بىر تاغ قۇشلىرى تەزگەن،
ۋە يا مۇزدەك غېرىب قەبرە باسقان شۇاقلار.

2

بۇ ئۆي ئەمدى
سەن تۇرغان ئۆيگە ئوخشمايدۇ.
باللىقىڭنىڭ چېچەك چۈشلىرى
ياشلىقىڭنىڭ تەنتەك ھېسلىرى
شۇنداق كېچە، شۇنداق بىر سەھەر،
سەن ئويغاندىڭ باشقا بىر چۈشتە،
ۋە ئايلاندىڭ غۇنچىدىن گۈلگە.
ياتلىق بولغان قىز ئۇچۇن بۇ ئۆي،
ئاستا ـ ئاستا توزۇغان پەيدۇر،
ۋە چۈشۈڭدىن قېچىقالغان ئۇۋاق.
ئەمدى ئۆز ئۆيۈڭ،
ئۆڭكۇر بولسىمۇ
تۇنجى مېھرىڭ يانغان زەر چىراغ.
سەن تۇغۇلغان
سەن
چوڭ بولغان ئۆيلەر
ياق قىزىم
سېنىڭ ئەمەس
ساڭا تەۋە
ئۇ ئىللىق خانە
ساڭا تەۋە بولغان ئۇ ماكان،
ساڭا تەۋە بولغان خاس كارىۋات،
ساڭا تەۋە دەپتەر، قەلەمدان،
سېنىڭ ئەمەس.
سېنىڭ ئەمەس،
ھەپتە، ئايدا بىر كېلىدىغان ئۆي،
سۈكلىڭنىڭ ئەمدى
ساڭا مەنسۇپ بولغان ھەممىدە
چوڭ بولماقتا ئۇنىڭ چۈشلىرى.
شۇنداق كېچە، شۇنداق بىر سەھەر،
سەن ئايلاندىڭ غۇنچىدىن گۈلگە.
توي
قىزلار ئۇچۇن پۈتۈلگەن قانات.

كېچە دېگەن ئاينىڭ يارىسى

كېچە دېگەن ئاينىڭ يارىسى،
تىترەپ كۆكتىن قونغان دەرەختە.
يۇلتۇز ئىرۇر چىكىم ـ چىكىم گۈل،
تىنىق ئاسمان ۋە قارا تۇپراق
ئارا نېپىز تارتىلغان رەختتە.
گۈل يارىسى ئېچىلغان چېچەك،
قۇش يارىسى مەۋھۇم تىلەكتە.
كۇن يارىسى كەچتىكى شەپەق،
زەئىپ نۇرلار چايقالغان قەدەھ.
سۇرەن سالار يەلكەنسىز دېڭىز،
يارىسىدۇر دولقۇن ئۇلارنىڭ.
بىغەم ئۇچۇپ يۈرگەن چايكىلار،
ئەرۋاھىدۇر يىتكەن يوللارنىڭ.
باھار ئىرۇر يازنىڭ يارىسى،
ياز يارىسى سارغايغان ياپراق.
يول يارىسى ئادەمسىز كوچا.
يورۇق بەرمەي تاشلانغان چىراغ.
قارا تۇنلەر كۇندۇز يارىسى،
شەلۋەرىگەن تاڭ شارابىدىن،
بىر چاغدىكى ئوردا ـ قەسرلەر،
سوۋۇمغان قانىنىڭ يارىسى
ئېقىپ كەلگەن بىر خارابىدىن.

ئەگەر ئۇلار كەتسە بىر ـ بىرلەپ

خيياللارنىڭ ئۇچى بىر ئاسمان،
يەر بېغىرلاپ يۈرەر بىر ئۇچى.

بولسىمۇ تاغ تاشتىن پۈتۈلگەن.
تاغ بىلەن تاش ئەمەس بىر نەرسە،
بىراق تاشتۇر تاغلارنىڭ بېشى.
گۈلزار دېگەن قۇش، گۈل، كېپىنەك،
ئاپپاق بۇلۇت ۋە زەڭگەر ئاسمان.

ئەتراپىدا چىرايلىق چىتلاق،
يۇمران چۆپلەر رەڭدار گۈل ـ چېچەك،
قۇش كۆيىدىن توزۇۋاتقان دەرت.
ئەگەر ئۇلار كەتسە بىر ـ بىرلەپ،
ئۆچۈپ كېتەر گۈلزار دېگەن خەت.

ئۇچ غەزەل

ئابدۇقادىر سادىر

دېرەكسىز كۆيۈش

بىلمىدىم كىمدۇر قاچان بۇ جانغا كەتتى ئوت يېقىپ،
نەكى جان، جان يايرىغان دەۋرانغا كەتتى ئوت يېقىپ.
ۋاھ ئەجەب پىنھانە بىر دەردلەرگە بولدۇم مۇپتىلا،
نە ئىلاجىمدۇر تامام جەۋلانغا كەتتى ئوت يېقىپ.
ئىشق بابىدا مەجنۇنمەن ساڭا قان ـ قان يىغلىغان،
شۇل سەۋەب تەركى جاھان، قورغانغا كەتتى ئوت يېقىپ.
جەندە دەپ دىۋانىلەر ھالىمنى يۇرگەيلەر كىيىپ،
مەن سۆيەت مەۋھۇم بىتاپ نىمجانغا كەتتى ئوت يېقىپ.
يەتتە ئىقلىم گۈركىرەپ خۇمدانغا ئايلاندى بۇگۈن،
نە قۇتۇلغايمەن تىرىك، ئىمكانغا كەتتى ئوت يېقىپ.
تەشنالەپ دەريالىرىمدا ئاققىنى پاتمان ئەجەل،
تىلىكى بىر قەترە جان ئىنسانغا كەتتى ئوت يېقىپ.
قەتلى ئوت بەرقىدە سەلكىنمۇ قاناتىدىن جۇدا،
سەگىتەلمەيدۇ مېنى ـ ئارمانغا كەتتى ئوت يېقىپ.
ئابدۇقادىرغا ئەجەب پىنھانە ئوق ئاتقان كېيىك،
سۆلكىتى ئىچرە پۈتۈن دەرمانغا كەتتى ئوت يېقىپ.

خىيالغا ئايلىنىش

جاھاندىن ئۈنتۇلۇپ بىر پەس باقاي دەيمەن، باقالمايمەن،
كىشىسىز كۆلبىدەك تىمتاس ياتاي دەيمەن، ياتالمايمەن.
بۇ دۇنيا كارىنى تاشلاپ، ئۆزۈمنى ئۆزگىچە باشلاپ،
«يىرىل تاش» باغرىغا ھۆددەس پاتاي دەيمەن، پاتالمايمەن.
بېشىمدا مىڭ ئەلەم ـ سەۋدا، يۈرەرمەن ئازغىشىپ تەنھا،
غېمىمنى نەگىدۇر چۆرۈپ ئاتاي دەيمەن، ئاتالمايمەن.
كۆكۈل ئىشكىن چىڭ دەملەپ، خىيالدىن دىلنى پاك ئەيلەپ،
دەقىقلەر بەھرىدە ئۇنسىز ئاقاي دەيمەن، ئاقالمايمەن.
چىقىپ پەيكان مىسال يادىن، ئۆتۈپ تاغ ـ دەشتى، دەريادىن،
سۈزۈك ئاسماندا پەر مەڭگۈ قاقاي دەيمەن، قاقالمايمەن.
بۇ دۇنيا پاسلىدىن ھالقىپ، ئۆزۈم ئاسمانىدىن بالقىپ،
قۇياشقا بىر نۆۋەت جاننى چاتاي دەيمەن، چاتالمايمەن.
قېنىمنىڭ تەپتىدەك قاينىپ، غۇرۇرنى نۇر بىلەن چايقاپ،
كۆيۈك تاشلارغا باغرىمنى ياقاي دەيمەن، ياقالمايمەن.
يېنىمدىن نەگىدۇر كەتسەم، مۇئەللەقتىن ماكان ئەتسەم،
خىيالغا ئايلىنىپ مەجھۇل چاپاي دەيمەن، چاپالمايمەن.
بىتەلەي ئابدۇقادىر مەن، نە بىر تەدبىرگە قادىر مەن،
بۇ ئەسلىمنى باھا قويماي ساتاي دەيمەن، ساتالمايمەن.

ۋەسالنامە

ۋەسالىڭ شەمئى سۇبھىگاھ مېنى ئاسمان قىلىپ يازدى.
نە ئاسمان، قەلب پايانىڭغا بۇيۇك خاقان قىلىپ يازدى.
سىجىل چوغداندا چوغ ئويناپ سەمەندەرنى بىزار ئەتتىم،
قارا قىسمەتلىرىم ئوققا ھامان قالقان قىلىپ يازدى.
ئىشقىنىڭ ئىمتىھانىدىن ئۆلىپ «يۈز» ئاقبەت ئۆتتۈم.
ئىنايەت مۇز ئېراسىغا مېنى گۈلخان قىلىپ يازدى.
لېۋى چاك بوزلۇقۇم مېھرىڭ سۈيىدە لەڭ ئۇرۇپ ئاقمىش،
شاپائەت شەرھىنى ۋەسلىڭ گۈزەل بوستان قىلىپ يازدى.
ئەقىدەڭ يالقۇنى بىرلە قارا ھىجراننى كۈل ئەيلەپ،
ھىلالىڭ ھۆسنىگە رەڭداش سۈزۈك چولپان قىلىپ يازدى.
شەپەقسىز كۆكلىرىم ئالدى لېۋىڭنىڭ رەڭگىدىن ئىنئام،
نىگاھىڭ جاننى ھەلقۇمغا يەنە تۇغيان قىلىپ يازدى.
ھىجرىنىڭ قەبرىگاھىدا نەۋا ئۈرماقتا بىر كاككۇك،
گۈزەل كىرپىكلىرىڭ بەلكىم مېنى داستان قىلىپ يازدى.
پەسللەر قىستىغان خار قۇش باھارىڭ پەسلىگە نائىل،
سېخىي سۆيگۈڭنى بىر ئاللاھ ئاڭا كەنئان قىلىپ يازدى.
ھېجرىنىڭ دامىدىن ئالغان ئىلاھىم ئابدۇقادىرنى،
ۋاپا بوستانىغا مەڭگۈ شېرىك ئىنسان قىلىپ يازدى.

شامالالر چېپىشىپ ئۆتىدۇ ياندىن

ئەدىھەم ئىبراھىم

بوراندا قېچىش

ئەسەبىي ھۇۋلىدى تالادا بوران،
كېچىنى سۇر باستى، سۇر باستى مېنى.
تۆت تامنىڭ ئىچىدە ئولتۇرۇپ تەنھا،
كۆكسۈمگە باش قويدۇم تىڭشاپ ئىچىمنى.
گۈركىرەپ كۆيگەندەك مەشتىكى ئوتۇن،
تۈيغۇمغا تاجاۋۇز قىلماقتا بوران.
چەكچىيىپ قارايمەن دېرىزىلەرگە،
باغرىمنى يېمەكتە قاپقارا ھىجران.
ئىستەيمەن بوراندىن چىقىپ كېتىشنى،
يوتقانغا پۈركىنىپ، يۈمۈپ كۆزۈمنى.
يوتقىنىم ئىچىدە يەنە ئەنسىزلىك،
كىرىدۇ ئالۋاستى ئۆرۈپ تۆت تامنى.
نەقەدەر ھۇزۇرىدى ماڭا بۇ كېچە،
جاھاندىن بىخەۋەر قېنىپ بىر ئۇخلاش.
ئەپسۇس بۇ تۆت تېمىم قارا دۆە بوپ،
ئەگىتتى چارچىغان كۆزلىرىمدىن ياش.
مەن بىردىن يۇرەكنى قازاندەك قىلىپ،
بورانغا تاشلاندىم قېچىپ ئۆيۈمدىن.
بۇ كېچە مەن ئۇچۇن تالا ياخشىدۇر،
ئەي بوران ئېلىپ قاچ مېنى كېچىدىن.

ئوت قالاش

ئوت قالدىم، ئىسسىناي بىر دەپ
يېنىمدا ئولتۇرغان تاشلارغا سۆزلەپ...

ئوت قالدىم، چاراقلاپ يۇلتۇزدەك كۆيدى سۆڭىكىم.
لاۋۇلداپ ئوت بىلەن كۈلدى پەرۋازىم...

ئوت قالدىم، كۆيدۇرۇپ تاشلاي دەپ كېچنى ئاستا.
بىردىنلا ئۆزۈمگە ئوت قويۇۋالدىم...

ئوت قالدىم، قالاندىم ئوچاقتا چىقارماي تۈتۈن.
ئىشقى ئوتىدا
مېنى كىم مۇشۇنداق كۆيدۇرگەن پۇتۇن؟!...

كۈن پېتىشنىڭ ئالدى كەينىدە

دەرەخلەرنىڭ ئۇچىدا ئاپتاپ،
يوپۇرماقلار تۇرىدۇ چاقناپ.
ھالسىرىغان ۋاقىت قولىدا،
جان بەرمەكتە قۇياش قانسىراپ.
يۇلتۇزلاردەك چېچىلدى قانلار،
جىمەكلىرى سۇندى ئاسمانىڭ.
گۈگۈم سۇندى قارا قولىنى،
مارجان بولدى ياشلىرى ئاينىڭ...

شامالالر چېپىشىپ ئۆتىدۇ ياندىن

كېلىدۇ بىر ئاۋاز بەكمۇ ئۇزاقتىن،
كەلگەندەك گويا كى زېمىن تەكتىدىن.
كېلىدۇ دەرەخلەر شېخىنى قايرىپ،
بىر مۇڭلۇق ئاۋاز بۇ، كەلگەن قاياقتىن؟
قارىسام يوق ئىكەن دەرەخ ئۇچىدا،
ئورمانلار ئىچىدە ئاڭلىنار مۇڭلۇق.
يۇرەككە تېپىدۇ غايىب بىر ئاۋاز،
تۇيغۇمنىڭ ئىشكى ئېچىلغان ئۇلۇغ.
دولقۇنلاپ كېلىدۇ كاككۇكنىڭ ئۇنى،
شامالالر چېپىشىپ ئۆتىدۇ ياندىن.
كارۋانلار ناخشىسى ياڭرىغان كەبى،
بىر شېرىن ئازابنى ئۆتكۈزۈپ جاندىن...

بۇلاقتىكى خەت

ئۇ بىر شەكىل
سۇدىن ئۇنگەن.
ئۇ بىر رەسىم
ئاسماندىن چۈشكەن...

يېشىل يۇسۇن
سۇنىڭ قولىدا.
يېزىپ خۇدانى
باقتى ئاسمانغا.

بۇلاق بېشىدا
قەدەملەر قىم ـ قىم.
بۇلاقتىن شەربەت
ئىرغاڭلاتقان كىم!؟...

سۇغا «شېئىر» يېزىپ
تېپىۋالدۇق گەپ.
ئۇ بىر «ئەپسانە»
بۇلاقتىكى خەت...

مۇھەررىرى: **ئەركىن نۇر**

توي

(هېكايه)

مەمتىمىن ھوشۇر

سىز نۇرئەلى ئېيتقان ناخشىلارنى ئاڭلىغانمۇ؟ ئاڭلىمىغان بولسىڭىز، بىر ئاڭلاپ باقسىڭىز بولىدۇ.

غۇلجا دېگەن يەنە ئاجايىپ بىر يەردە. بۇ يەردە سەنئەتنىڭ خەلق ئىچىدىكى يىلتىزى ناھايىتىمۇ چوڭقۇر. خەلق ناخشىلىرىنى ئېيتىدىغانلار بىر-بىرىنى قوغلىشىپ يېتىشىپ تۇرىدۇ. قارىساڭ، بىر چاغلاردا ناخشا توۋلاۋاتقان پېشقەدەملەرنىڭ ئالدىدا سەبىي كۆزلىرىنى پىلدىرلاتقىنىچە، ئېڭىكىنى يۆلەپ ئولتۇرۇپ ناخشا تىڭشاۋاتقان بالىلار بىر يىلارغا كەلگەندە لەڭكىدە بوي تارتىپ چوڭ بولۇشىدۇ-دە، بۇلارنىڭ ئارىسىدىن يەنە ئاجايىپ ناخشىچىلار يېتىشىپ چىقىدۇ. ئۇلارنىڭ يۇرىكىدىن ئېتىلىپ چىقىۋاتقان ھەربىر سادا، تىنىقلار سىزنى گويا كۆككە ئۆرلەپ كېتىۋاتقاندەك ھېسسىياتقا كەلتۈرىدۇ... نۇرئەلى ئەنە شۇنداق ياش نوتىلارنىڭ بىرى ئىدى. ناخشىنىڭ ھەربىر سۆزى، چىرايلىق ئەگىتىملىرى ئۇنىڭ كانىيىدىن ئەمەس، نەق يۈرىكىدىن ئۇرغۇپ چىقىدۇ.

يېقىندا ئەنە شۇ نۇرئەلى بىلەن سەپەرگە چىقىپ قالدۇق. باشقا مۇھىم ئىشمۇ يوق. ئۇزاق قىش كۈنلىرى كېتىپ، باھار يېتىپ كەلگەن ۋە ئەتراپ يېشىللىققا چۆمگەن ئىدى. مۇنداق چاغلاردا ئادەمنىڭ يىراق بىر يەرلەرگە سەپەر قىلغۇسى، قەھرىتان سوغۇق كۈنلەرنىڭ كۆڭۈلدە قالدۇرغان ئاسارىتى، ئىچ پۇشۇقىدىن ئازاد بولغۇسى كېلىپ قالىدۇ. كۆڭلىمىز يېقىن بىر نەچچەيلەن: «ھوي، ئاغىنىلەر، بۇ قىنستا-قىستاڭ شەھەردە دېمەقىپ يۈرۈۋېرىمىزمۇ؟ مۇنداق بىر يىراقلارغا سەپەر قىلىپ، باھارنىڭ پەيزىنى سۈرمەيلىمۇ» دېيىشتۇق-تە، ئىككى كىچىك ماشىنىدا يولغا چىقتۇق. نۇرئەلى بىلەن بىللە دۇتار، تەمبۇر

ئەدەبىيات نەزەرىيىسى

چالدىغان ئىككى سازەندە يىگىتنىمۇ ئالدۇق. يەيدىغان، ئىچىدىغان ئوزۇقلىرىمىزنى يېتەرلىك غەملەپ، توپتوغرا يىراقلاردا كۆرۈنۈپ تۇرغان ئاقباش تاغ تەرەپكىلا قاراپ ماڭدۇق. بۇلتۇر بۇ تاغ ئىچىدىن ئېلىنىۋاتقان يېڭى يول پۈتكەن ئىدى. بۇ يول بىلەن تاغ ئۈستىدىكى كۆپكۆك يايلاقلارغا، ئۇنىڭدىنمۇ ئۆتۈپ تاغنىڭ ئۇ تەرىپىدىكى يۇرتلارغىچە يېتىپ بارغىلى بولاتتى.

ماڭدۇق، ماڭدۇق، يىراقتىن ھېچقانچە ئېگىز ئەمەستەكلا كۆرۈنىدىغان تاغ چوقىلىرى يېقىنلاشقانسېرى قەددىنى رۇسلاپ، كۆككە قاراپ بوي تارتىپ ئېگىزلەپ كېتىۋاتقاندەك كۆرۈنۈشكە باشلىدى. ئۇنىڭ ئەتراپىدىكى ياپيېشىل مەنزىرىلەر بىلەن تاغ تەرەپتىن ئۇرۇپ تۇرغان سالقىن شامال سىزگە: «قاراڭلار، ئالا ياراتقان تەبىئەت نېمىدېگەن گۈزەل!» دېمەكچى بولغاندەك قىلاتتى. تاغ ئېتىكىگە ئۆلۈشىپ، تاغ سۇلىرى شىرقىراپ تۇرغان بىر يانتۇلۇققا كەلگەندە ئالدىمىزدا كېتىۋاتقان ماشنا توختىدى. شوپۇر ئىبدىمن ماشىنىدىن چۈشۈپ بىز تەرەپكە قاردى. ئاڭغىچە بىزمۇ يېتىپ كېلىپ، ماشىنىنىڭ ئەينىكىنى چۈشۈرۈپ:

— ھە، نېمە بولدى؟— دەپ سورىدۇق.

— ئەمدى يەنە ئازراقلا ماڭساق تاغ ئىچىگە كىرىپ كېتىمىز،— دېدى ئىبدىمن،— ئاۋۇ سۇ بويىدا بىرەدەم ئارام ئېلىپ قورساقنى ئەستەرلىۋالمايلىمۇ؟

— ياخشى گەپ!— دەپ ھەممىمىز ماشىنىدىن چۈشتۇق- دە، راھەتلىنىپ كېرىلىپ ئەتراپقا نەزەر سالدۇق.

يېشىللىققا پۈركەنگەن تاغ باغرى رەڭمۇ رەڭ ئېچىلغان ياۋا گۈللەر بىلەن قاپلانغانىدى. يىراقتا دەرەخلەر بىلەن قورشالغان بىر مەھەللىنىڭ قارىسى كۆرۈنەتتى. مەھەللە ئەتراپىدا بۇغداي مايسىلىرى تاختا بولغان ئېتىزلار يېيىلىپ ياتاتتى. بىر- ئىككى كىچىك ماشنا ئېتىزلار ئارىسىدىكى يول بىلەن ئىرغاڭلاپ مەھەللىگە قاراپ كېتىۋاتاتتى.

— ئاغىنىلەر، مۇشۇ كۆنلەردە يېزىدىكى دېھقانلارنىڭمۇ تۇرمۇشى بەك ياخشى بولۇپ كەتتى جۇمۇ،— دېدى ئارىمىزدىكى بىرەيلەن.

— قانداق دەيسەن؟— دەپ سورىدى ئىبدىمن.

— قارا، يېزا يولىدا كېتىپ بارغان كىچىك ماشىنىلارنى...

— ھەقچان ئۇ يەرگە خىزمەت تەكشۈرگىلى كېتىپ بارغانلارن غوجاملارنىڭ ماشىنىلىرىدۇ ياكى بولمىسا، بىزگە ئوخشاش شۇ ئەتراپنى سايياھەت قىلغىلى ماڭغانلارمىكىن، دېھقان كىچىك ماشىنىغا ئولتۇرىدىغان زامانلارنىڭ كېلىشىگە تېخى خېلى بار جۇمۇ!

— ھوي ئاغىنىلەر، سىلەر شۇنداقمۇ دەيسىلەر،— دېدى ئارىمىزدىكى مۇرات دېگەن يىگىت،— ھازىر، ئاجايىپ بىر دېھقانلار پەيدا بولغىلى تۇرۇپتۇ. مانا مەن ئۆتكەندە ئۇرۇمچىگە بارغاندا بىر سورۇندا بولۇپ قالدىم. شۇنداق بىر ياخشى سەنئەتچىلەر يىغىلغانىكەن. سازەندىلەر تەرلەپ- پىشىپ نەغمە قىلىۋاتىدۇ. تۆردە كېرىلىپ ئولتۇرغان قوشۇما قاش بىر ئاغىنە ھېلى يانفونى جىرىڭلاپ بىرسىنىڭ تېلېفونىنى ئالىدۇ، ھېلى ئۆزى بىرسىگە تېلېفون قىلىدۇ. قولىدىكى ئالقاندەك يوغان يانفونىنى ئويناپ ئولتۇرغىنى ئولتۇرغان، ھېچبىر ساز تىڭشايدىغان ئادەمگە ئوخشىمايدۇ. شۇنداق پەيزىمنى ئۇچاردى. قارىسام ئۇ، كاستۇم- بۇرۇلكا دېگەننىڭ نوچىسىنى قاتۇرۇپ كىيىۋاپتۇ، بويىندا قىپقىزىل گالىستۇك. مۇزىكا توختاپ، كۆپچىلىك ئۆزئارا پاراڭغا چۈشكەندە يېنىمدىكى بۇرادەردىن:

— ئاۋۇ تۆردە گىدىيىپ ئولتۇرغان قوشۇما قاش كىم بولىدۇ؟— دەپ سورىدىم.

— دېھقان،— دېدى ئۇ.

— دېھقان؟!... تۇزۇك گەپ قىلىڭلار، مەن ئاۋۇ قىزىل گالىستۇكنى دەۋاتىمەن،— دېدىمەن ھەيران بولۇپ.

— مەنمۇ شۇنى دەۋاتىمەن. «ئەكرەم دېھقان» دېگەن شۇ، يېڭى زامانىنىڭ پومېشچىكى،— دېدى ئۇ.

سۇرۇشتۇرسەم، بۇ قوشۇما قاش ئىلگىرى ئۇرۇمچىدىكى مۇھىم بىر ئىدارىدا خىزمەت قىلغان ئىكەن. ئۆز ۋاقتىدا خىزمەت ھوقۇقىدىن پايدىلىنىپ جەنۇبىي، شىمالىي شىنجاڭلاردا ئىگىلەپ قويغان

نەچچە يۈز مو يېرى بارمىش. ئۇ يەرلەرنىڭ دېھقانچىلىق ئىشلىرىنى ئۇ ئۈرۈمچىدە ئولتۇرۇپلا پۈتكۈزگۈدەك. «كۆپتىن ئايرىلىپ قالماي» دەپ مۇشۇنداق سورۇنلارغا ناگاندا بىر باش تىقىپ قويمىسا، ئۇنىڭ ناخشا ـ ساز دېگەن بىلەن خۇشمۇ يوقكەن.

ــ ئەمسە ئۇ نەچچە يۈز مو يەرگە ئىشلەيدىغان ئادەم سىلىپ قويۇپ، هەممە ئىشنى ئۈرۈمچىدە تۇرۇپ ئاشۇنداق تېلېفون سوقۇپلا توغرىلايدىكەن دېگىنە؟ــ دەپ گەپ قىستۇردۇم مەن.

ــ تېلېفون سوقۇپمۇ ئاۋارە بولمىغۇدەك.

ــ ئەمسە قانداق قىلىدىكەن؟

ــ ھېلىقى نېمىتى؟... كو... كو... كومپيۇتېر دېگەننىڭ بىر كۇنۇپكىسىنى بېسىپ شۇنداقلا ئاچسا، نەچچە يۈز مو يەرنىڭ خەرىتىسى ئالدىدا «مانا مەن» دەپلا ئايان بولغۇدەك. جەنۇبىي شىنجاڭدىكى كېۋەز تەرگەن يەرنىڭ ئەھۋالى قانداق؟ قوناقنى ئوت بېسىپ كەتتىمۇ ـ كەتمىدىمۇ؟ غۇلجىدىكى يەرنىڭ بۇغداي مايسىلىرى سۈيىگە قېنىۋاتامدۇ، يوق؟ هەممىنى ئېنىق كۆرۈپ تۇرغۇدەك. سۇ كېرەك بولسا كومپيۇتېرنىڭ بىر كۇنۇپكىسىنى شۇنداقلا باسسا ئېتىزغا شارقىراپ سۇ چىققۇدەك، يەنە بىر كۇنۇپكىسىنى باسسا سۇ چىپىيدە توختىغۇدەك...

ــ پاھ، پاھ، پاھ! ھازىرقى زامانىنىڭ چۆچىكىكەنغۇ بۇ! يوق گەپنى قىلماي ئۆزىمىزنىڭ ئىشىنى قىلايلى،ــ دېيىشتۇق.

ماشىنىنىڭ ئارقا تەرىپىدىن بىر گىلەمنى سۆرەپ چۈشۈپ، سۇ بويىدىكى چىملىق ئۈستىگە يايدۇق. گىلەمگە داستىخان سىلىپ، ئۇنىڭ ئۈستىنى ئىلىۋالغان پىششىق گۆش، بازاردىن ئالغان سامسا، پەرمۇدە، مېۋە ـ چۆلەر بىلەن تولدۇردۇق. ھاۋانىڭ ياخشىلىقىدىنمۇ ئەيتاۋۇر، قورساقمۇ ئوبدانلا ئاچقاندى. قوللىرىمىزنى چايقاپ، داستىخان ئەتراپىدا چۆرگۈلەپ ئولتۇرۇشتۇق. يېنىمىزدىكى سۈپسۈزۈك تاغ سۈيىنى سىركايلارغا قۇيۇپ ئىچىپ، يۈمشاق نانىنى لەززەتلىنىپ چاينىپ، خۇددى بال، مۇرابباالار بىلەن قىزىق چاي ئىچىۋاتقاندەك ھۇزۇرلاندۇق. قۇياش غەربكە قىيسايغان بولۇپ، ۋاقىت چۈش پېشىندىن ئېشىپ كەتكەنىدى.

ــ قورساقمۇ توپغان بولدى. قېنى ھەي سازەندىلەر، بىرەر قەپەس نەغمە قىلمامسىلەر!ــ دېدىم مەن.

سازەندىلەر دۇتار، تەمبۇرلىرىنى ئېلىپ كېلىپ تەڭشىدى ـ دە، خەلق ناخشىلىرىنىڭ مۇقەددىمىسىگە چالدى. نۇرئەلى چوڭقۇر نەپەس ئېلىپ ناخشىسىنى باشلىۋەتتى.

كاككۇكلار كېلىپ قوندى،
ياپيېشىل تېرەكلەرگە.
ياردىمنى خىيال قىلسام،
ئوت كەتتى يۈرەكلەرگە.

مەھەللەڭگە بېرىپ كۆزدە،
ياتمەن تالا ـ تۈزدە.
جۈپتى يوق غېرىب كاككۇك،
سايرايدۇ تېرەكتىدە.

كاككۇك سايرىدى كەتتى،
بۇلبۇل سايرىدى كەتتى.
شۇ تۆت كۆنلۈك ئالەمدە،
كىم مۇرادىغا يەتتى.

ئەگەر ساپ ھاۋا، گۈزەل مەنزىرە، ياخشى كەيپىياتقا يەنە ناخشا ـ مۇزىكا كېلىپ قوشۇلسا نېمە بولىدۇ؟ زادى نېمە بولىدىغىنىنى مەنمۇ بىلمىدىم. ئىشقىلىپ نۇرئەلى سېھرىلەنگەندەك ئارقا ـ ئارقىدىن بىرقانچە ناخشىلارنى ئۇلاپ ئېيتىۋەتتى. ھەربىرىمىز ناخشىنىڭ تەسىرى ئېلىپ كەلگەن چوڭقۇر خىياللىرىمىز ئىچىدە ئۇزاققىچە ئۈزۈپ يۈردۇق... بىر يۇرۇش خەلق ناخشىلىرى ئەمدىلا ئاياغلىشىپ تۇراتتى، ئالدىمىزدا ئاسماندىن چۈشكەندەكلا ئۇستىدىكى كىيىملىرى ئۆڭۈپ كەتكەن، كۆتىمەك بۇرۇت، دېھقان سۈپەت بىر ناتونۇش ئادەم پەيدا بولدى.

ــ ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم ئۇكىلىرىم!ــ دېدى ئۇ قولىنى كۆكسىگە قويۇپ،ــ ھەجەپمۇ بىر مۇڭ قىلدىڭلارا... كۆڭلۈمدە بىر پىغان، ئېتىزلارنى ئارىلاپ كېتىپ باراتتىم، ناخشا ـ سازىڭلار قۇلىقىمغا

كىرىپ قالدى. «ھەي شۇلارنىڭ پەيزىنى بۇزماي» دېدىم-يۇ، يەنە چىدىماي بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئالدىڭلارغا كېلىپ قالدىم.

— كېلىڭ، كېلىڭ، قېنى ئولتۇرۇڭ!— دەپ مېھمانغا ئورۇن بوشاتتۇق.

— ھە، ئۆزىڭىزنى نەدىن سورايمىز؟— دەپ سوربدى يەنە بىر شوپۇرىمىز ئەخمەت مېھمان ئورۇنلىشىپ بولغاندىن كېيىن.

— ئەنە ئاۋۇ كۆرۈنۈپ تۇرغان مەھەللىدىن،— دېدى مېھمان يىراقتا كۆرۈنۈپ تۇرغان يېزىنى شەرەتلەپ،— سىلەر شەھەردىن چىقىقان ئوخشىمامسىلەر؟

— شۇنداق، شەھەردىن چىقشىمىز،— دەپ جاۋاب بەردىم مەن،— ماۋۇ تاغ ئىچىگە ياسالغان يول بىلەن مېڭىپ تاغ ئىچىنى بىر كۆرەيلى دېدۇق... شەھەر دېگەنمۇ يىلدىن-يىلغا قىستا-قىستاڭچىلىق بولۇپ كېتىۋاتىدۇ. مۇنداق ساپ ھاۋا، چىرايلىق مەنزىرىلەر دېگەن بىز ئۈچۈن تۇتيا دەڭە.

— بىزگىغۇ ھەر كۈنى كۆرۈپ تۇرغاچقىمكىن، ھەممە نېمە ئادەتتىكىدەكلا كۆرۈنىدۇ،— دېدى مېھمان.

— ئىسمىڭىز؟— دەپ سوربدى ئەخمەت.

— داۋۇت.

— ھە داۋۇتكا، دېھقانلارمۇ قالتىس بېيىپ كەتكىلى تۇرىدىمۇ نېمە؟

— قانداق دەيسىلەر؟— دەپ ئەجەبلىنىپ قاربدى داۋۇتكام.

— مەھەللىگە قاراپ كېتىۋاتقان نۇرغۇن كىچىك ماشىنىلارنى كۆردۈڭ. ئەنە، قاپقارا قوڭغۇز پىكاپتىن يەنە ئىككى-ئۈچى كېتىپ بارىدۇ...

داۋۇتكام بېشىنى بۇراپ مەھەللە تەرەپكە قاربدى-دە:

— ھە، توي!— دەپ چۈشەندۈردى،— بۈگۈن بىزنىڭ مەھەللىدە ئىككى يەردە توي... بۇ نامرات يېزىدىكى دېھقانلارغا ئۇنداق قوڭغۇز پىكاپلاردا ئولتۇرىدىغان زامان قاچان كېلىدىكىن تاڭ؟... سىلەرنىڭ كۆرگىنىڭلار ئەكرەم بايۇەچچىنىڭكىگە تويغا چىقىۋاتقان مېھمانلارنىڭ پىكاپى.

— ئەكرەم بايۇەچچە دېگىنىڭىز كىم ئۇ؟ دېھقان ئەمەسما؟

— «ئەكرەم بايۇەچچە دېگەن كىم؟» دەپ سوربساڭلار مەنمۇ تۇزۈك بىلمەيمەن. ئىشقىلىپ ھۆكۈمەتنىڭ مۇھىم بىر ئورنىدا ئىشلەيدىغان ئادەم ئوخشايدۇ. بەش-ئون يىلنىڭ ئالدىدا مەھەللىدە تۇيۇقسىز پەيدا بولۇپ، يېزا باشلىقلىرى بىلەن كۇسۇرلىشىپ يۈرگىنىنى كۆرەتتۇق. كېيىن يېزىنىڭ تاغ تەرەپتىكى بىر مۇنچە يەرلىرى شۇ بايۇەچچىنىڭ بولۇپ قالدى.

— ھوي داۋۇتكا، ھوي، سىزنىڭ ئەكرەم بايۇەچچە دەۋاتقىنىڭىز قوشۇما قاش، دوغلاق كەلگەن ئادەممۇ؟— دەپ سوربدى ئارىمىزدىكى ئۇرۇمچىنىڭ گېپىنى قىلغان مۇرات.

— ھە، بىلىدىكەنسىز ئۇكام، نەق شۇ!— دېدى داۋۇتكام.

— مانا، مانا، بايام مەن سىلەرگە گېپىنى قىلىپ بەرگەن ئادەم شۇ،— دەپ بىزگە قاربدى مۇرات،— ئۇرۇمچىدە ئۇنى «ئەكرەم دېھقان» دەيدىكەن، سىلەر بۇ يەردە «ئەكرەم بايۇەچچە» دەيدىكەنسىلەردە؟... ۋاي توۋا، بۇ يەردىكى يېزىلارنىڭ يەرلىرى قانداق قىلىپ سىرتتىن كەلگەن بىر ئادەملەرنىڭ بولۇپ قالدۇ، ھوي؟!

— ۋاي تاڭەي، شۇنداق بولۇپ قالدىكەنغۇ تاڭ!— دېدى داۋۇتكام،— ئەكرەم بايۇەچچە بىزنىڭ يەرلىرىمىزنىمۇ كۆتۈرە ئاپتۇدەك.

— كۆتۈرە ئاپتۇ؟!

— شۇنداق، يەنە 30-40 يىلدىن كېيىن يەرنى يېزىغا ساق-سالامەت قايتۇرۇپ بەرگۈدەك... ئۆلۈڭلغان يەرلىرىنى قايتۇرۇپ بېرىدىغان ئەخمەق نەدە تۇرۇپتۇ؟ ھازىر ئۇ يېزىنىڭ يۇقىرىسىدىكى تاغ جىلغىسىنىمۇ يېرىگە قېتىپ سىم توساقنىڭ ئىچىگە ئېلىپ بولدى. بۇرۇن مەھەللىنىڭ پادىلىرى شۇ يەرلەردە ئوتلايدىغان، ھازىر بىر باغ چۆپنىمۇ بىسوراق ئېلىپ چىقالمايدىغان بولدۇق. تاغ ئىچىدىن ئېقىپ چىققان سۇنىڭ بېشىمۇ شۇ غوجامنىڭ... بولدىلا ئۇكىلىرىم، قىلىپ كەلسەك گەپ تولا، ئىچىمىزنى ئاچچىق قىلغۇچە قېنى ناخشاڭلارنى ئېيتساڭلارا،— دېدى داۋۇتكام.

دۇتار-تەمبۇر تەڭشىلىپ، يەنە بىر پەدە مۇزىكا بولدى. نۇرئەلى كۆزىنى يۇمۇپ ناخشىسىنى

باشلۇەتتى.

تەلىيىم بولسا مېنىڭ،
يانغان چىراغ ئۆچەرمىدى.
شۇ ئىشەنگەن تاغلىرىم،
ئاستى بىلەن كۆچەرمىدى.

ئاھ ئۇرار بولسام زېمىننى،
يالقۇنى كۆيدۇرگۈسى.
ياش تۆكەر بولسام جاھاننى،
كەلكۈنى چۆمدۇرگۈسى.

ئەنە شۇنداق بېيىتلار بىلەن يەنە بىر يۇرۇش ناخشىلار ئېيتىلدى. ناخشا ئاخىرلىشىش بىلەنلا داۋۇتكام ئورنىدىن چاچراپ تۇرۇپ كەتتى.

ــ ئاپىرىن ئۇكام! خۇدايىم ساڭا ھەجەپمۇ يېقىملىق ئاۋاز بېرىپتا...ــ دېدى ئۇ نۇرئەلىگە قاراپ،ــ ياراتقان ئىگەم ئاۋازىڭنى تېخىمۇ ساز قىلسۇن! مەن دەيمەن ئۇكىلار،ــ دېدى ئۇ يەنە كۆچىلىككە قاراپ،ــ بىر گەپنى قىلسام خوپ كۆرەمسىلەر-يوق، بىلمىدىم. بايا مەن سىلەرگە «بۇگۈن بىزنىڭ مەھەللىدە ئىككى يەردە توي» دېگەنتىم. توي بولۇۋاتقان ئۆيلەرنىڭ ئىككىلىسى بىر كوچىدا، يەنە كېلىپ بىر-بىرىگە تام قوشنا. بىرى بايام بىز گېپىنى قىلغان ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ ئوغلىنىڭ تويى. شۇ تاپتا بايۇەچچىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىدا ئۇنىڭ تويىغا كەلگەن مېھمانلارنىڭ پىكاپلىرى قاتارلىشىپ تىزىلىپ تۇرۇپتۇ، ھويلىسى مېھمانلارنىڭ ۋاراڭ-چۇرۇڭى بىلەن قىزىپ كەتتى.

ــ چوڭ سەنئەت ئۆمەكلىرىدىن سازەندىلەرنمۇ تەكلىپ قىلغاندۇ ھەقىچان؟ــ دەپ سورىدى بىرەيلەن.

ــ تەكلىپ قىلىش كېتەمدۇ،ــ دەپ چاقچاق قىلدى يەنە بىرەيلەن،ــ بايۇەچچە ھېلىقى ئۇرۇمچىدە تۇرۇپ ھەممە يەرنى كۆرۈپ تۇرىدىغان كومپيۇتېرنى شۇنداقلا ئېچىپ، كۇنۇپكىسىنى بىرلا باسسا، سازەندە دېگەن قوناقلىققا كىرگەن سۈدەك يېغىپلا كېتەر...

ــ ھەي تاڭەي، ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ بۇ مەھەللىگە ئۆي سالغىنىغىمۇ تۆت-بەش يىل بولۇپ قالدى. ھازىرغىچە ئۇنىڭ ئۆيىدىن تىرىكچىدە قىلىپ بىر ساز ئاۋازى چىقمىغىنى ئاڭلىماپتۇق. بايۇەچچىنىڭ قۇلىقىغا پۇلنىڭ شاراقشىغىنىدىن باشقا ئاۋاز ياقمامدىكىن دەيمەن... يەنە بىر توي،ــ دەپ گېپىنى داۋام قىلدى داۋۇتكام،ــ ئاغىنەم مەسۇمنىڭ نەۋرە قىزىنىڭ تويى. ئۆز زامانىسىدا بۇ مەھەللىنىڭ ئەتراپىدا نەدىمۇ مۇنداق تەكشى سالا ئېتىزلار بولسۇن، ھەممە يەر ئېگىز-پەس شۇاقلىق ئىدى. كوممۇنا مەزگىلىدە شۇ ئاغىنەم مەسۇم يېزىنىڭ دېھقانلىرىنى باشلاپ ئېگىز-پەسنى تۈزلەپ، مىڭ مۇشەققەتتە سۇ چىقىرىپ تېرىلغۇ يەر قىلغان. ئاخىرىدا كېلىپ، شۇ جاپالارنى تارتقان مەسۇم ھېلىغىچە نامراتلىقتىن قۇتۇلالماي كېتىپ باردۇ. ئايالىمۇ، ئوغلىمۇ ئالەمدىن ئۆتۈپ كەتتى. بىر نەۋرە قىزى بىلەن يالغۇز تۇراتتى. نەۋرە قىزىنمۇ تالالىق قىلىۋەتسە ئۆزى تىكەندەكلا يالغۇز قالمامدۇ؟ مەھەللىدە ئەخلاقلىق، سالام-ساھەتى جايىدا بىر يېتىم يىگىت بار ئىدى. شۇنى ئېچ كۆيۈئوغۇل قىلىپ يېنىغا ئەكېلىۋالدى. مانا ئەتىگەن قىز-يىگىتنىڭ نىكاھىدا بولدۇق.

ــ ھوي، ئاكا ھوي! نېمانداق بۇ ئىككى تام قوشنىنىڭ بالىلىرىنىڭ تويى بىر كۈندە بولۇپ قالدى؟ــ دەپ داۋۇتكامنىڭ گېپىنى بۆلدى شوپۇر ئىبىدىمەن،ــ قوشنا-قولۇم دېگەن توي ۋاقتىنى مەسلىھەتلىشىپ، بىر-بىرىگە تاقاشتۇرماي ئورۇنلاشتۇرمامدۇ؟

ــ ھەي ئۇكىلىرىم... قىلىپ كەلسەم گەپ ئۇزىراپ كېتىدۇ،ــ دېدى داۋۇتكام،ــ ئەكرەم بايۇەچچە ئوغلىنىڭ تويىنى ئۇرۇمچىدە قىلىپ بولغان. مەسۇم ئاغىنەمنىڭ نەۋرە قىزىنىڭ تويىنى قىلماقچى بولغانلىقىنى ئاڭلاپ، دەل بۇگۈن ئۇمۇ غۇلجىدىكى ئەل-ئاغىنىلىرىگە ئوغلىنىڭ توي چېيىنى بەرمەكچى بوپقاپتۇدەك. ئەتەي قىلۋاتقان بىر قىلىق. نېمىشقا دېسەڭلار، ئاغىنەمنىڭ نەۋرە قىزىنىڭ ئېتى گۈلباھار، ئۆزىمۇ باھاردەك چىرايلىق، خۇشخۇي قىز. ئۆز ۋاقتىدا ئەكرەم بايۇەچچە ئوغلىغا شۇ قىزنى ئېلىپ بەرمەكچى بولۇپ كىشى كىرگۈزگەندە ئاغىنەم قوشۇلمىغان. ئەمدى قالغان گەپنى دېمىسەممۇ چۈشىنىپ

بولدۇڭلار. بايام بېرىپ شۇنداق قارىسام گۈلباھار بىلەن يېگىتى ناھايىتى غېرىبسىنىپ قاپتۇ. دەل ئۇلارنىڭ ئىشىكى ئالدىدا باشقا بىرسىنىڭ توي چېيى شۇنچە داغدۇغىلىق ئۆتۈۋاتسا، ئۇلارنىڭ تويى شۇنداق جىمجىتلا بولسا... ۋاي ئاللا، ياش بالىلارنىڭ يۈرىكى ئېچىشىدۇ-دە!... ھەجەپمۇ جىق گەپ قىلىپ كەتتىم. قىسقىسى، مەن دەيمەن ئۆكىلىرىم، ھەممىڭلارنى شۇ تاپتا ئاغىنەم مەسۇمنىڭ ئۆيىگە تەكلىپ قىلسام. ئېغىلدا بېقىۋاتقان بىر نەچچە قويۇم بار، يارىملىق بىرسىنى كۆتۈرۈپ بېسىپ سويسام، يەنە كېرەك نەرسىلەر بولسا يۈگۈرۈپ يۈرۈپ تەل قىلسام... تاغ دېگەنى قاچان ئارىلىساڭلار بولىۋېرىدۇ. مۇشۇ دۇتار، تەمبۇرلارنىڭ ئاۋازى ئاشۇ كەمبەغەلنىڭ ئۆيىدە بىر ياڭرىسا... سېنىڭ ئىسمىڭ نېمىدا ئۇكام؟ ھە، نۇرئەلى، سېنىڭ ناخشاڭنىمۇ مەھەللىدىكى ئەل-جامائەت بىر ئاڭلىسا... ھوي ئۆكىلىرىم، بىر زامانلاردا پۇل بولمىسىمۇ سەھرالىرىمزدىكى تويلار مۇشۇنداق دۇتار، تەمبۇرلار بىلەنلا ئەجەپ بىر قىزىپ كېتىدىغانغۇ؟!...

داۋۇتكام شۇ گەپلەرنى قىلىپ ئۇمىدلىك كۆزلىرىنى بىزگە تىكىۋېدى، ئۇنىڭ تەكلىپىنى رەت قىلىشقا سۆزمۇ تاپالماي قالدۇق. ھەممىمىز «نېمە دەركىن» دەپ نۇرئەلىگە قاراشتۇق.

— بوپتۇ ئاكا، كۆپچىلىك قوشۇلسا شۇنداق قىلايلى،— دېدى نۇرئەلى.

— سۆزلىرىڭىزنى ئاڭلاپ ھەممىمىز تەسىرلىنىپ قالدۇق،— دېدى تەمبۇرچىمىز،— بايۇەچچىنىڭ ئۆيىدە داغدۇغىلىق توي چېيى بولسا، كەمبەغەلنىڭ قىزى بىر بۇلۇڭدا مۇڭلىنىپ ئولتۇرسا بولامدىكەن؟ ئاغىنىڭىزنىڭ تويىنى بېرىپ بىر قىزىتايلى...

— ھېچنېمىڭىزنىڭ كېرىكى يوق،— دېدىممەن،— يەيدىغان، ئىچىدىغانلىرىنىڭ ھەممىسى ئۆزىمىزدە بار. بىزگە كەچ قالساق ياتىدىغانغا بىرەر جايىنىڭلا غېمىنى قىلىپ قويسىڭىز بولىدۇ.

• • •

مەسلىھەت شۇنداق بولدى. سۇ بويىدىكى نەرسە-كېرەكلەرنى يىغىشتۇرۇپ، داۋۇتكامنىمۇ ماشىنىغا سېلىپ، مەھەللىگە قاراپ مېڭىپ كەتتۇق. مەھەللە ئەترابىدىكى ھەيۋەتلىك يوغان قارىياغاچلار يىراقتىنلا كۆرۈنۈشكە باشلىدى. تاغ تەرەپتىن ئېقىپ كېلىدىغان سۇلار بۇ ئەتراپقا ئۆز ئىختىيارىچە يېيىلىپ ئاقىدىغان زامانلاردا يوغىنىڭالغان بۇ قارىياغاچلار مەھەللىگە قەدىمىي تۈس بېرىپ تۇراتتى. سۇ كۆرمىگىلى ئۇزۇن بولغاچقا بۇ قارىياغاچلارنىڭ بىقىنلىرىدىن ھازىر ھەرخىل پوقاقلار قاياناپ چىقىپ، ئىچى كاۋاكلىشىپ، ئاجايىپ-غارايىپ شەكىللەرگە كىرىپ قالغانىدى.

داۋۇتكام بىزنى بىر كوچىغا باشلاپ كىردى. يامغۇر يالاپ پاكارلىتىۋەتكەن توپا تاملار، پاكار-پاكار دېھقان ئۆيلىرى، ئۇستىگە باسقان ئوت-چۆپلىرى قاردىاپ كەتكەن مال ئېغىللىرى، دەرۋازىنىڭ ئورنىدا قىغىيىپ تۇرغان غورۇلار كۆز ئالدىمىزدىن ئۆتۈشكە باشلىدى. يەنە ئازراق مېڭىشىدۇق ھەيۋەت بىلەن قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان ئۇستى قاڭالتىرلىق، ئىككى قەۋەتلىك بىر ئۆي كۆزىمىزگە چېلىقتى. «ھە، ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ ئۆيى شۇكەندە» دەپ بىلدۇق. بايۇەچچىنىڭ دەرۋازىسى ئەتراپىدا ھەرخىل رەڭدىكى پىكاپلار قاتارلىشىپ تۇرۇپ كەتكەنىدى. بىزمۇ ماشىنىلىرىمىزنى ئەپلىك بىر يەرگە توختىتىپ، ماشىنىدىن چۈشۈپ داۋۇتكامغا ئەگىشىپ ماڭدۇق. ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا كەلگەندە ئىختىيارسىز توختاپ قالدۇق. بۇ ھەشەمەتلىك دەرۋازىغا ئىشلەتكەن ياغاچ، تاش بىلەنلا بىر-ئىككى دېھقانغا ئىككى-ئۈچ ئېغىزدىن يېڭى ئۆي سېلىپ بەرگىلى بولاتتى. دەرۋازىنىڭ ياغاچ، خىشلىرىغا ئويۇلغان نەپىس نەقىشلىرىدىن بۇ ئىمارەتكە ئىشلىگەن ئۇستىلارنىڭ ھۈنەر-سەنئىتى جۇلالىنىپ تۇراتتى. قەۋەتلىك ئۆينىڭ ئالدى چوڭ باغ بولۇپ، باغ بىلەن ئۆي ئوتتۇرىسىغا ئېگىز كۆتۈرۈپ شىپاڭ ياسالغانىدى. بۇ ئادەتتە بايۇەچچىنىڭ ياز ئايلىرىدا كېلىپ تۇرىدىغان ئارامگاھى ئىكەن. قارىغاندا شۇ تاپتا ئىچىشۇازلىق باشلىنىپ كەتكەن بولسا كېرەك، شىپاڭ تەرەپتىن مېھمانلارنىڭ ۋاراڭ-چۇرۇڭى كېلەتتى. ھويلىدا چىنە-تاۋاقلارنى كۆتۈرۈشۈۋاتقان مۇلازىملار

ئالدىراش ئۆتۈشۈپ تۇراتتى.

ــ شەھەردىن چىققان مېھمانلارمۇ؟ قېنى ئۆيگە كىرىڭلار، ئۆيگە!ــ دەپ ئالدىمىزغا بىر-ئىككى خىزمەتچى يۈگۈرۈپ يېتىپ كەلدى، داۋۇتكام دەرھال ئالدىغا ئۆتۈپ:

ــ يوقسۇ، بۇلار مەسۇمنىڭ ئۆيىگە چىقىقان مېھمانلار!ــ دەپ بىزنى باشلاپ كەتتى.

مەسۇم ئاكىنىڭ ئۆيى ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ ھەشەمەتلىك قورۇسى يېنىدىلا ئىكەن. بىر تەرەپكە قىيسىيپ كەتكەن كونا دەرۋازا ئۆزۈن يىللىق بوران-چاپقۇنلاردا قۇياشقا قاقلىنىپ تۇرۇۋەرگەچكە ياغاچلىرى يېرىلىپ ئاراچلىشىپ كەتكەنىدى. دەرۋازىدىن كىرگەندە، ئۇدۇلدا توپا تام ئۇستىگە خام كېسەكلەرنى قويۇپ ياساپ، سامانلىق لاي بىلەن سۇۋىغان ئاددىي دېھقان ئۆيى تۇراتتى. ھويلىنىڭ بىر تەرىپىدىكى ئەگرى-بۈگرى ياغاچلار بىلەن ياسالغان ئۆزۈم بارىكى ئاستىغا چىقىرىلغان سۇپا ۋە سۇپىغا يانداپ قويۇرۇلغان ئوچاق باشلىرى سېغىز لايدا كۆكۈل قويۇپ سۇۋالغان بولۇپ، ھويلىدا يەنە كونا دېھقان ئۆيلىرىگە خاس پاكىزلىق، سەرەمجانلىق كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى. دۇتار، تەمبۇرلىرىمىزنى كۆتۈرۈپ كىرىپ كېلىۋىدۇق، ئۆينىڭ ئالدىدا خىيالغا پېتىپ تۇرغان مەسۇم ئاكا تېخىرقاپلا قالدى. كۆڭلىدە ئۇ: «ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ ئۆيىگە چاقىرىلغان مېھمانلار ئۇقۇشماي بۇ ھويلىغا كىرىپ كېلىۋاتسا كېرەك» دەپ ئويلىدىغۇ دەيمەن.

ــ ھوي مەسۇم، قاراپلا تۇرىسەنغۇ؟ بۇلار سېنىڭ مېھمانلىرىڭ، قېنى ئۆيگە باشلا!ــ دېدى داۋۇتكام.

ــ ھە... ھە؟... قېنى، قېنى، ئۆيگە كىرىڭلار،ــ دېدى مەسۇم ئاكا.

ــ بولدى، بولدى. ئازادىرەك ئاشۇ باراڭنىڭ ئاستىدىكى سۇپىدىلا ئولتۇرمايلىمۇ،ــ دېيىشتۇق.

يارەملىشىشكە كىرگەن بىر نەچچە قوشنا ئاياللار پايپېتنەك بولۇشۇپ ئۆيدىن كىگىز-كېچەك، قۇراق كۆرپىلەرنى ئېلىپ چىقىپ سۇپىغا سالدى. جايلىشىپ ئولتۇردۇق. دۇئادىن كېيىن داۋۇتكام ئورنىدىن تۇرۇپ:

ــ ھوي مەسۇم! يېقىنراق كەل، مەن ساڭا مۇنۇ مېھمانلارنى تونۇشتۇرۇپ قويىاي،ــ دېدى،ــ قوشناڭ ئەكرەم بايۇەچچە ھېلىقى شەيتان ئەينىكىنى ئېچىپ قويۇپ قاشالاۋالغان يەرلىردە نېمىلەر بولۇۋاتقىنىنى كۆرۈپ تۇرغاندەك، ياراتقان ئىگەممۇ ھەممىنى كۆرۈپ تۇرسا كېرەك، قىزىڭنىڭ تويىنى بىر قىزىسۇن دەپ مانا بۇ سازەندىلەرنى ئۆيۈڭگە ئۆزى ئەۋەتىپتۇ. قالغان تەرەپلىرىنى مەن ساڭا كېيىن پاراڭ قىلىپ بېرەي. قېنى داستىخىنىڭنى ئېلىپ چىقىپ چېيىڭنى قۇي!

داستىخان سېلىندى، بىر-ئىككىمىز بېرىپ ماشىنىدىكى يېمەك-ئىچمەكلەرنى كۆتۈرۈپ كېلىپ داستىخانغا تۆكۈۋەتتۇق. مەسۇم ئاكا خىجالەتچىلىكتە نېمە قىلارىنى بىلمەي سۇپىنىڭ ئەتراپىدا پىرقىراپ يۈرەتتى. شۇ ئاردا داۋۇتكام يوقاپ كېتىپ، ھېلىقى ۋەدە قىلغان قويىنى يېتىلەپ كىردى-دە:

ــ قېنى مېھمانلار، دۇئايىڭلارنى بېرىڭلار!ــ دەپ تۇرۇپلىۋالدى.

ــ ھوي داۋۇتكا، گەپ يېمەك-ئىچمەكتە ئەمەس، ماۋۇ داستىخاندىكى نەرسىلەرمۇ يېتىپ ئاشىدۇ،ــ دېگەن گەپنى قانچە دەپمۇ ئۇنى نېيىتىدىن ياندۇرالمىدۇق.

«شەھەردىن داۋۇتكام چالغۇچىلارنى باشلاپ چىقىپتۇدەك» دېگەن گەپ بىردەمدىلا مەھەللىگە پۇر كەتكەن بولسا كېرەك، دېھقانلار ئارقا-ئارقىدىن «ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم!» دەپ كىرگىلى تۇردى. چوڭلارنى سۇپىغا باشلىدۇق، ياشلار ھويلىنىڭ تاملىرىغا يۆلىنىپ قاتار ئولتۇرۇشتى. قۇياش ئاستا-ئاستا تاغ كەينىگە مۆكمەكتە ئىدى. قايسىبىر يېگىت توك سىملىرىنى تارتىپ، يوغان بىر لامپۇچكىنى ئۆزۈم بارىكىغا ئورناتتى. شۇنىڭ بىلەن غېرىبسىنىپ تۇرغان بۇ ھويلا بىردەمدىلا ئاۋاتلىشىپ كەتتى. چالغۇچىلىرىمىزمۇ جانلىنىپ دۇتار، تەمبۇرلىرىنى باشقىدىن سازلىدى. نۇرئەلىنىڭ ناخشىسى باشلىنىشى بىلەن پۈتۈن ھويلا، پۈتۈن يېزا، ۋە بەلكىم پۈتۈن ئالەم جىمجىتلىققا چۆككەندەك بولدى.

قارىسام كۆرۈنمەيدۇ ئابرالنىڭ تاغى،
ئوتتا كۆيۈپ ئادا بولماس يۈرەكنىڭ داغى.

دەرد ئىچىدە سارغايدىم مەن زەپىرەڭ بولۇپ،
كۆز ۋاقتىدا سارغايغاندەك تېرەڭ ياپراقى.
تەرگەن بىلەن ئېلىپ بولماس ساينىڭ تېشىنى،
دەرد كەلگەندە سىڭىرىپ بولماس كۆزنىڭ يېشىنى.
سۇغا سالسام سۇ كۆتۈرمەس مىسقال تۆمۈرنى،
ئالتۇن بېرىپ ئېلىپ بولماس قالغان كۆڭۈلنى.

شۇ كۈنى ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ ئۆيىدىكى تۇيى چېيى توي چېيىغا ئوخشىماي قالدى. ئۇنىڭ سورۇنىغا كېچكىپ كېلىپ قالغان بەزى مېھمانلار ناخشا ئاۋازىنى ئاڭلاپ، «توي مۇشۇ ھويلىدا ئوخشايدۇ» دەپ مەسۇم ئاكىنىڭ ھويلىسىغا كىرىپ تېڭىرقاپ تۇرۇپ قېلىشاتتى ـ دە، يەنە ئارقىسىغا يېنىپ چىقىپ كېتەتتى. بەزىلەر ئۇنىڭ ئۆيىنى بىلسىمۇ يەنە ناخشىدىن كېلىۋاتقان پەيزىگە قىيالماي، قۇلاقلىرىنى دىڭ تۇتۇپ دەرۋازا ئالدىدا بىر مەھەل تۇرۇپ قېلىشاتتى. ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ سورۇنىدىكى مېھمانلار مەست بولغانسېرى قالايمىقانلىشىپ كەتكىلى تۇردى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى رومكا، چىنىلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ شىپاڭدىن چۈشۈپ، ھويلىنىڭ ناخشا ئاۋازى ئېنىق ئاڭلانغۇدەك يېرىگە كېلىشۋالغاندى. نۇرئەلىنىڭ ئاۋازى كۆكتە ياڭراپ، ئوتتۇرىدىكى ئېگىز تامدىن ھالقىپ ئۆتۈپ، بايۇەچچىنىڭ ھويلىسىدىمۇ ئەركىن پەرۋاز قىلماقتا ئىدى. ھويلىنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى ئۆزۈن ئورۇندۇققا جايلىشىۋالغان بىرنەچچەيلەن كۆزلىرىنى يۇمۇپ، قولىنى ناخشىنىڭ ئۇدارىغا كەلتۈرگەن ھالدا تىزىغا ئۇرۇپ پەيزى ئېلىۋاتاتتى. شۇ تاپتا ئۇلار ئۆزىنىڭ قەيەردە، كىمنىڭ سورۇنىدا ئولتۇرۇۋاتقىنىنى ئۇنتۇپلا قالغاندى. ياشتا چوڭراق بىرەيلەن يېنىدىكى ياشراق بۇرادىرىگە ئەستايىدىل چۈشەندۈرمەكتە ئىدى:

ـ ئاڭلاۋاتامسەن؟ مانا بۇ «كىچىك خانلەيلۇن...» تازا دەققەت قىل ھە، مانا ئەمدى «چوڭ خانلەيلۇن»غا باشلىدى... ئەمدىكسى «خانلەيلۇن». ساڭا ھەممىسى بىر ناخشىدەكلا ئاڭلىنىۋاتقىنى بىلەن ئەگىتمىلىرىدە جىق پەرق بار. ئاتا ـ بوۋىلىرىمىز بۇ ناخشىلارنى ھەجەپمۇ بىر چىرايلىق پۈتۈۋېتىپتىكەنغۇ تاڭ! ئاۋازىڭ كەلسە ئېيتىپمۇ ھارمايسەن، قۇلىقىڭغا چۈشۈپ قالسا ئاڭلاپمۇ زېرىكمەيسەن... ئەمدى باشلىغىنى «گۈلمەشۇق»... ۋاھ، بۇ قايسى ناخشىچىدۇ؟ ئاۋازىدىن زادىلا تونۇيالمىدىم، يېڭى يېتىشىپ چىققان ياش باللاردىن ئوخشايدۇ. خۇدا دەرد بەرمىسۇن، كارامەت ئېيتىدىكەن...

كېچىكىپ قالغان بىر مەست شىپاڭنىڭ پەلەمپەيلىرىدىن چۈشۈپ كېلىۋېتىپ، يان ھويلىدىن ئاڭلىنىۋاتقان ناخشىغا قۇلاق سېلىپ، ئىختىيارسىز «ئالامەت!» دەپ ۋارقىرىۋەتتى. شۇ ئاردا يەنە بىر مەست بايۇەچچىنىڭ دەرۋازىسى ئالدىغا چىقىپ رەسمىي جېدەل چىقىرىشقا باشلىدى.

ـ ھوي ئەكرەم بايۇەچچى!ـ دەيتتى ئۇ،ـ ماۋۇ يەرگە چىقىپ بىر ئاڭلاپ باقە. مانا تۇيى دېگەن ماۋۇ قوشناڭنىڭكىدەك بولمامدۇ؟!... تۇزۇك ناخشا ـ مۇزىكاڭنىڭ تاينى يوق، كورکىرىتىپ ھاراقلا قۇيساڭ ھېسابما؟!...

بىر قانچە ئاغىنىلىرى چىقىپ نەسىھەت قىلىپ، ھېلىقى مەستنى ھويلىغا ئاران ئەكىرىپ كەتتى. ئەكرەم بايۇەچچە تىت ـ تىت بولغىنىدىن ھويلىسىدا ئۆزىنىڭ گۆشنى ئۆزى يېگۈدەك بولۇپ ئۆيىاق ـ بۇياقتا مېڭىپ يۈرەتتى. ئۇنىڭ قوشۇما قاشلىرى كىرپىنىڭ تىكىنىدەك تىكلىشىپ، بويىنىدىكى گالىستۇكى بىر تەرەپكە قىيسىيىپ كەتكەنىدى. ئاردا ئۇ سازەندىلەرنى ئۆز ئۆيىگە تەكلىپ قىلىپ ئادەم كىرگۈزۈپ، سازەندىلەرنى ناھايىتى ئوبدان رازى قىلىدىغانلىقىنى پۈراتقانمۇ بولدى. بىز چىرايلىقچە رەت قىلدۇق. كېيىن ئۇقساق، ئەكرەم بايۇەچچە داۋۇتكامنى چاقىرىپ چىقىپ:

ـ ئاكا ھوي! قانداق ئادەمسىز؟! مەن سىلەرگە نېمە ياماناتلىق قىلغان؟ مېنىڭ ئۆيۈمدە توي چېيى بولۇۋاتقىنىنى بىلىپ تۇرۇپ، شەھەردىن ئاشۇ نائىنايچىلارنى باشلاپ چىقىپ، بۇ قالايمىقانچىلىقنى تاپتىڭىزما؟ـ دەپ قاتتىق كايىپ كېتىپتۇ. سەھرانىڭ ئادەملىرى يەنە چاقچاقچى كېلىدۇ ـ دە، داۋۇتكام:

ـ يوقسۇ ئۇكام، بۇ مېھمانلارنى شەھەردىن مەن باشلاپ چىقمىدىم. ماۋۇ مەسۇمگە كۈيۈئوغۇل بولغان يىگىتنىڭ ئالىي مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ يېزىغا قايتىپ كەلگەنلىكىدىن خەۋىرىڭىز يوققۇ دەيمەن؟ بۇ بالىمۇ ئانچە ـ مۇنچە بىرنېمە بىلىدىغان چېغى،

ھېلىقى نېمىتى؟... ھە، شۇ شەيتان ئەينەكنى ئېچىپ بىر يەرلىرىنى بېسىپلا سازەندىلەرنى پەيدا قىپتۇدەك. بىز سەھرانىڭ ئادەملىرى، قالغان ئىنچىكە يەرلىرىنى نېمە بىلىمىز. سىزمۇ نېمانداق ئەل-ئاغىنىلىرىڭىزنى باشقا ۋاقىت تېپىلمىغاندەك مەسۇمنىڭ قىزىنىڭ توپى بولۇۋاتقان كۈنى چاقىرىۋالغانسىز، دەيمىنا؟ــ دەپلا قوتۇلۇپتۇ.

مەسۇم ئاكىنىڭ ھويلىسىدىكى نەغمە داۋاملاشماقتا ئىدى. ھويلىغا يىغىلغان قىز-يىگىتلەر ئۆيگە كىرىپ، مەسۇم ئاكىنىڭ تارتىنىپ ئولتۇرغان نەۋرە قىزىنىمۇ ئېلىپ چىقتى. ئۇنىڭغا ياندىشىپ كۆيۈئوغۇلمۇ تۇراتتى. بۇنى كۆرۈپ چالغۇچىلار مۇزىكىنى ئۇسسۇل پەدىسىگە يۆتكىدى.

بىرىڭ ياقۇت، بىرىڭ گۆھەر، قوشۇلۇڭلار يار-يار،
خۇدا قوشقان بىر جۈپ سىلەر، خۇش بولۇڭلار يار-يار.
بىرىڭ ئايدەك، بىرىڭ كۈندەك، پار بولۇڭلار يار-يار،
تا ئەبەدكە ئايرىلماسقا يار بولۇڭلار، يار-يار...

قىز-يىگىتنىڭ دوستلىرى كېلىپ ئولارنى ئۇسسۇلغا تارتتى. گۈلباھارنىڭ چىرايى ئاپتاپتەك پارلاپ كەتكەنىدى. ئۇ ئۇسسۇلغا چۈشكەندە ئۇزۇم باربىكىنىڭ ئەگرى-بۈگرى ياغاچلىرى تۇزلىنىپ، باراڭ ئۇستىدىكى تالنىڭ يېڭى چىقىقان يوپۇرماقلىرى مەرۋايىتتەك يالتىراپ كەتتى. مەسۇم ئاكىنىڭ چىرايىنى كۈلكە قاپلاپ، ئۆمۈر بويى تارتقان جاپالىرىنىڭ يالدامىسى بولغان قورۇقلار ئۇنىڭ كۆزى ئەتراپىغا جەم بولۇپ، گويا ئۇ بۈيۈك بىر سەنئەتكارنىڭ قولىدا پۈتكەن ماي بوياق رەسىمگىلا ئوخشاپ قالغانىدى.

شۇ كۈنى نۇرئەلى ئۆز ناخشىلىرىنىڭ ئەۋجى بىلەن ئاڭلىغۇچىلارنى قانچە قېتىم ئەرشىگە ئېلىپ چىقىپ يەنە قايتۇرۇپ چۈشتى... شۇ كېچە سەنئەتنىڭ كۈچى بىلەن بۇ نامرات ئائىلىدىكى پۈتۈن غۇربەتچىلىك كۆتۈرۈلۈپ كەتكەنىدەك بولدى. ئۇنىڭ ئالدىدا ئەكرەم بايۇەچچىنىڭ ياسداق ئۆيلىرى ناھايىتىمۇ چاكىنا كۆرۈنەتتى.

• • •

ئارىدىن ئاي ئۆتتىمۇ، يىلمۇ بىلمىدىم. بىر كۈنى شەھەرنىڭ قاياق بازىرىدا كېتىپ باراتتىم. ئارقامدىن بىرەيلەن مۇرەمگە يېپىنىڭ ئۇردى. ئۆرۈلۈپ قاراپ تېڭىرقاپ قالدىم. ئالدىمدا داۋۇتكام تۇرغاندەك قىلاتتى.

ــ داۋۇتكاممۇ سىز؟ــ دېدىم كۈلۈپ.

ــ خۇداغا شۈكرى، ئېسىڭىزدە بارىكەنمەن، مەن ھېلىقى سىلەرنى مەسۇم ئاغىنەمنىڭ تويىغا باشلاپ بارغان داۋۇت بولىمەن. رەھمەت، شۇ كۈنى ئالامەت بىر پەيزى قىلىپ بەردىڭلار.

ــ ھە، ھېلىقى ئەكرەم ئاغىنە بارىدۇ؟ــ دەپ سورىدىم مەن ئەكرەم بايۇەچچىنى ئېسىمگە ئېلىپ.

ــ يوقالدى،ــ دېدى داۋۇتكام.

ــ نەگە يوقىلىدۇ؟

ــ نەگە يوقالغىنىنى مەنمۇ بىلمىدىم. ھېلىقى كۈنۈپكىسىنى باسىدىغان نېمىتى؟

ــ كومپيۇتېر.

ــ مەنغۇ تىلىم كەلمىگەچكە ئۇنى «شەيتان ئەينىكى»لا دەيدىغان بولدۇم. ئۇمۇ كارامەت بىرنېمىكەن جۇمۇ. ھۆكۈمەتنىڭ تەكشۈرگۈچىلىرى ئىچىدە شۇ شەيتان ئەينىكىنىڭ تىلىنى ئەكرەم بايۇەچچىدىنمۇ ئوبدانراق بىلىدىغان بىرنەچچەيلەن چىقىپ قېلىپ، ئۇنىڭ بىر يەرلىرىنى شۇنداقلا بېسىپتىكەن، بايۇەچچىنىڭ كونا-يېڭى خىيانەتلىرى، ئۇ يەر-بۇ يەردە ھارام يول بىلەن ئىگىلىۋالغان يەر-زېمىنلىرى مانا مەن دەپلا ئاشكارا بوپتۇ. بىزنىڭ يېزىدىكى يەرلەرنىمۇ قايتۇرىدىغان بولدى... بولدى بۇ گەپلەرنى قىلىشمايلى، يەنە بىر چىقىڭلارا ئۇكام، مەھەللىدىكىلەر ھازىرغىچە سىلەرنىڭ ئارزۇيىڭلارنى قىلدۇ...ــ دېدى داۋۇتكام.

2015-يىلى 13-فېۋرال، ئۈرۈمچى.

مۇھەررىرى: **ئىمىرھەسەن مەخمۇت**

مەتمەن هوشۇرنىڭ هېكايىلەر دۇنياسى

خەن زىيۇئ

مەن مەمتىمىن هوشۇرنىڭ هېكايە ئىجادىيىتىنى بۇگۈنكى دەۋر ئۇيغۇر يازغۇچىلىرىنىڭ ئىجادىيەت يۇزلىنىشى ئىچىگە قويۇپ تۇرۇپ تەھلىل قىلىشقا ئامالسىزمەن. شۇنداقتىمۇ بەزى پىكىرلىرىمنى ئوتتۇرىغا قويۇپ باقماقچى بولدۇم. بۇ، بىر ئوتتۇرا مەكتەپ ئوقۇغۇچىسىنىڭ باشقا مەكتەپكە ئالمىشىپ، يات بىر سىنىپقا كىرىپ، سىنىپ يېغىندا گاڭگىرىغىنىچە قالايمقان سۆزلەپ قويۇشىغا ئوخشاپ كېتىدۇ. بۇ خىل ئەھۋالدا ئۇ كۆلكىگە قېلىشىمۇ ۋە ياكى ئويلىمىغان يەردىن ساددا پىكىرلىرى بەدىلىگە ئالقىشقا ئېرىشىشىمۇ مۇمكىن. راست گەپنى ئېيتقاندا، بۇگۈنكى دەۋر ئۇيغۇر هېكايىچىلىكىگە قارىتا، مەن تېخى ئانچە ئېھتىيات قىلىپ كەتمەيدىغان «ئۇسۇپ كىرگۈچى»، تەييارلىقىمۇ يېتەرلىك ئەمەس. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدىكى تەنقىدچىلىك ئادەتلىرى بىلەنمۇ ئانچە تونۇشلۇقۇم يوق. شۇڭا پىكىرلىرىمنىڭ ئاقۇنتى ھەققىدە بىر نېمە دەپ ھۆكۈم قىلالمايمەن. لېكىن شۇ نەرسە ماڭا ناھايىتى ئېنىقكى، مەن ئۆزگىچە، پۈتۈنلەي يېڭى بىر ئادەم بىلەن پىكىرلەشمەكتىمەن.

مەن مەمتىمىن هوشۇرنىڭ «ساراڭ»، «ئايخان»، «چار خوراز»، «بۇرۇت ماجراسى» ۋە «مۇساپىرلار قاۋىقىدا» قاتارلىق هېكايىلىرىنى ئوقۇپ چىقتىم. بۇلار باشقا-باشقا تەرجىمانلار تەرىپىدىن تەرجىمە قىلىنىپ «مىللىي يازغۇچىلار» ژۇرنىلىنىڭ 1989-يىلىدىن 1991-يىلغىچە بولغان سانلىرىدا ئېلان قىلىنغان. ئەسلىي ئەسەرنىڭ يېزىلغان ۋە ئېلان قىلىنغان ۋاقتى ئۇنىڭدىنمۇ ئىلگىرىرەك بولۇشى مۇمكىن. بۇ ئەسەرلەرنىڭ يېڭى دەۋر ئەدەبىياتى كاتېگورىيەسىگە كىرىدىغانلىقىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈشكە بولىدۇ. هېكايىلەرنى ئوقۇغاندىن كېيىنكى تەسىراتىم شۇ بولدىكى، ئاپتورنىڭ تەسۋىرلەش دائىرىسى خېلى كەڭ، هېكايىلەردىكى تۇرلۈك پېرسوناژ ۋە ۋەقەلىكلەردە «تۆۋەن قاتلام تۇرمۇش تۇسى» ناھايىتى قويۇق، هەممىسى تەقدىر تەرىپىدىن تۇرمۇشنىڭ تۇرلۈك بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرىغا تاشلىۋېتىلگەن ئاددىي كىشىلەر، شۇنداقلا بۇ ئاددىي كىشىلەرنىڭ ھەربىرىدە ئالاھىدىلىكى بىلەن ھەربىرىدە قانۇنىيەتلىرى ئوخشىشىپ كېتىدۇ. ئاپتور يېزىشتا ئۇلارغا چوڭ-چوڭ تارىخىي ۋەقەلەر بىلەن ئۇچراشتۇرمىغان ھەمدە ئۇلارغا ئالەمشۇمۇل ئۆزگىرىش ياسىيالايدىغان، مۇدھىش دولقۇنلارنى توسۇپ قالالايدىغان ئۇنداق ئىجتىمائىي قۇدرەتنىمۇ ئاتا قىلمىغان. ئۇلار ئەتراپىدىكىلەر بىلەن خاتىرجەم ئارىلىشىپ يۈرىدۇ. ئۇلاردا شۇ مۇھىتتىن بۆسۈپ چىقىپ، ئۆزىنى باشقىلاردىن ئۈستۈن ئورۇنغا قويىدىغان ئارزۇ-ئىستەكمۇ يوق. مۇھىت تەسىرىدە پەيدا بولىدىغان «روھىي ئاقسۆڭەك»لەرچە زېرىكىشمۇ يوق. ئۇلار مۇھىتنىڭ بىر تەركىبىي قىسمى بولۇپ، خۇددى «گېن»غا ئوخشاش ئۆزلىرىگە مۇۋاپىق كېلىدىغان ياشاش ماكانىنى قايتا يارىتىدۇ ۋە راۋاجلاندۇرىدۇ. بۇ يەردە بىز شۇنى كۆرىمىزكى، بۇ ئاددىي كىشىلەر كونا، خىرە دۇكانلاردا ئولتۇرۇپ كۆلكە-چاقچاقلار بىلەن ھاراق ئىچىشىدۇ، دۇنيانىڭ نە-نەلىرى ھەققىدە پاراڭ سېلىشىدۇ، خەلق سەنئەتكارلىرىنىڭ قەدىمىي نەغمە-ناۋالىرىدىن ھۇزۇر ئېلىشىدۇ ياكى خالتا كوچىلارغا كىرىپ كىملەرگىدۇر سالام بەرگەچ ئۇششاق سېتىقچىلارنىڭ قىزىقچىلىقلىرىغا ملىكە بولۇشىدۇ. ئاددىي ئېشەك ھارۋىسىدا ئۇگدەپ

ئەدەبىيات نەزەرىيىسى

كېتىۋېتىپ، بازغىپ تۇرغان خورازلىرىنى خىيال قىلىشىدۇ. يەنە قايسىدۇر بىر بازار باشلىقى، يىراق ۋە خلۇەت مەھەللە ھەم «ئايخان» ئىسىملىك سارائ ئايال شۇنداقلا باشقىلار ھەققىدە پارائ سېلىشىدۇ.

بۇ يەردە ئەسەر ماتېرىيالىنى تاللاش ھەققىدە توختالغۇم كېلىۋاتىدۇ. يېڭى دەۋر ھېكايىچىلىقىنىڭ ئەھۋالىدىن قارىغاندىمۇ ئەسەر ماتېرىيالىنىڭ بايقىلىش، تاللىنىش، ئۆزگەرتىلىش، پارتلاش ۋە زەئىپلىنىش جەريانلىرىنى بېسىپ ئۆتىدىغانلىقىنى كۆرۈۋالالايمىز. بۇ جەريانىدا بەزى يازغۇچىلار ئۇنىڭدىن نەپ ئالىدى. ئەكسىچە، كۆپىنچە يازغۇچىلار مەغلۇپ بولۇشتى. چۈنكى، ئۇلار پايدىلانغان ماتېرىياللارنى باشقىلار تولا ئۆرۈپ-چۆرۈپ ئەبجىقنى چىقىرىۋەتكەن. ئالايلى، جاۋ زىلۇڭدىن كېيىنكى سانائەت ئىسلاھاتى ھەققىدىكى ماتېرىياللار ئەنە شۇنداق بولىدى. يەنە بەزى يازغۇچىلار ئۆزلىرى مۇستەقىل يول ئېچىپ، ئۆزلىرىنىڭ ماتېرىيال ساھەسىنى بارلىققا كەلتۈردى. بۇ ساھە-غەلىتە نەرسىلەرنى ئىزدەپ يۈرگۈچىلەرنىڭ كۆز بويىاپ كىرىۋېلىشىنى رەت قىلىپ كەلدى. ئادەتتىكى كىشىلەرنىڭ ئۇنى تەقلىد قىلىشى بولسا مېنىڭچە، كۆپ ھاللاردا «كاتتا يازغۇچى» لىقنىڭ ئالامەتلىرىدىن بولسا كېرەك. ئالايلى، ئاچچىقنىڭ «ئوچ پادىشاھ»، جو مىڭسىنىڭ «ۋەقە»، جاۋ چېڭجىنىڭ «غەربتىكى يەر»، مو يەن بىلەن ياۋ جېڭگۇانىڭ «باندىت» ۋە سۇ تۇڭنىڭ «ئايالار چاتمىسى» قاتارلىق ئەسەرلەر.

مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ ئالاھىدىلىكى، ماتېرىيالغا بېقىنىپ قالمىغانلىقىدا: ئۇ يېزىقچىلىق جەريانىدا ئۇنۇملۇك تۇرده «بەدىئىي پىكىر قىلىش ئىستىكى»نى تىزگىنلەپ، ئۆزىنىڭ تۇرمۇش ئۇسۇتۇنلۇكىگە تايىنىپ، تۇرمۇشنىڭ ئەسلىي ھالىتىنى ساقلاپ قالدى. بۇ خىل يۇزلىنىش خۇددى يېزىقچىلىق «غەيرىي يېزىقچىلىق»قا ئۆزگەرگىنىگە ياكى نورمال بىر سالاھىيەتنىڭ ئەسلىگە كەلگىنىگە ۋە ئۇنىڭغا يېقىنلاشقىنىغا ئوخشاپ كېتىدۇ. بۇنىڭدىن كۆرۈشكە بولىدۇكى، ماتېرىيالنىڭ مەۋجۇتلۇقى مۇھىت قاتلىمىغا تايىنىپلا قالماي، مۇھىت ھېكايە قۇرۇلمىسىدا ئېقىۋاتقان ئادەتكە ئۆزگىرىدۇ. بۇ ئادەت-مىللىي خاراكتېر ئالغان تۇرمۇش كەيپىياتى ئەمەس، ئەكسىچە بىر خىل ئۆزئارا ئورتاق سىڭىشىپ كەتكەن ھاياتلىق ھالىتىدۇر. شۇڭلاشقا مەمتىمىن ھوشۇر ھېكايىلىرىدە ھازىرلانغان ۋەقەلىك يېزىقچىلىق مەنتىقىسى ئارقىلىق بارلىققا كەلگەن «سۇنئىي مېۋە» ئەمەس، بەلكى ساپ، تەبىئىي، ئەركىن بولغان، يەنە بەزىدە ئۇنىڭدىن يوچۇق-يېرىقلارنى، ئىزچىللىق ۋە پۈتۈنلۈككە ئىگە بولمىغان يەرلىرىنىمۇ كۆرۈش مۇمكىن بولغان ۋەقەلىك. بۇلار خۇددى بېشىمۇ، ئاخىرىمۇ بولمىغان تۇرمۇشقا ئوخشاشلا نورمال ۋە ساغلام، تۇرمۇش ئېقىمىنى ھېچكىممۇ مۇپەسسەل جاۋاب بىلەن تەمىنلىيەلمەيدۇ. ئۇنىڭمۇ ئۆزىگە تۇشلۇق كەمتۈك تەرەپلىرى بولىدۇ. بۇنداق كەمتۈكلۈك ئەسەردە ئىپادىلەنگەندە بولسا، بايانغا سىرلىق ۋە سەممىيلىك تۇسى بېرىپ، ئۇنى ھايالتلىق ھادىسىلىرى ۋە ئادەتلىرىگە يېقىنلاشتۇرىدۇ. ئوقۇرمەن ئۇنى ئوقۇش جەريانىدا تولۇقلاپ بارىدۇ. يازغۇچىنىڭ گەپ سېتىشىدەك ئۇنداق دائىملىق تەجرىبىگە ئورۇن قالمايدۇ. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا، مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ ھېكايىلىرىدە مول ھاياتىي كۆچكە تولغان تۇرمۇش كۆرۈنۈشلىرى، خاراكتېر، شەكىللەر بار. ئۇنىڭ ھەر تەرەپكە يۈگۈرتۈلگەن قەلەمى تېما مەركىزىدىكى شەيئىنى يېشىپ مېڭىش بىلەن بىللە، ئەسەرنى ئەسەرنىڭ سرتىدىكى يەنە بىر تەل مۇھىتغا باشلاپ كىرىپ، گويا ھويلا تاملىرىدىكى كارامەت نەقشىنى سۈرەتلەپ بەرگەندەك ئەھۋالنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. ئۇ، ھەرقانداق بىر ۋاقىتتا چىرايلىق رامكىغا ئېلىپ قويۇلغان نەرسە ئەمەس. ئۇنى ئېسىپ قويغىلى ياكى كۆرگەزمە قىلغىلىمۇ بولمايدۇ. ئۇنىڭ نەقىل قىلىنىشى ياكى چىقىرىپ تاشلىنىشى «ئۆزلۈكىدىن تەرەققىي قىلغان» ھالىتىنى ھەرگىز ئۆزگەرتەلمەيدۇ، «ھادىسىگە قايتىش» — جاراڭلىق بىر شوئار. ھادىسىگە قايتقاندا، ماھىيەت بىلەن ئۇچرىشىش پۈرسىتى كۆپەرەك بولۇشى مۇمكىن. بۇ ماھىيەتنى بىلەرمەنلىك ۋە ۋەزخانلىق قىلىپ بۇرمىلىغاندىن كۆپ ياخشى، ئەلۋەتتە. شۇنى ئېتىراپ قىلىشىمىز كېرەككى، ھادىسىنى ھەممە يەردىن تېپىش مۇمكىن. لېكىن، ئوچۇقتىن-ئوچۇق تۇرغان ماھىيەتنى ھېچكىم كۆرۈپ باققان ئەمەس.

لېكىن، بۇنداق دېگەنلىك ھەممە تۇرمۇش ھادىسىلىرى ۋە جەمئىيەت ھادىسىلىرىگە ھېچقانداق

تاللاش ئېلىپ بارمايلا باراۋەر مۇئامىله قىلىش دېگەنلىكمۇ؟ يەنە بۇنداق دېگەنلىك بىر يازغۇچى ئەتراپىدىكى مۇھىتقا پاسسىپ، تەشەببۇسسىزلىق بىلەن مۇئامىله قىلسا بولۇۋېرىدۇ دېگەنلىكمۇ؟ ئۇنداق ئەمەس. بۇنداق يازغۇچىنىڭ بولۇشىمۇ مۇمكىن ئەمەس. قانتىقراق قىلىپ ئېيتساق، ھەر قانداق يېزىقچىلىقنىڭ يوشۇرۇن ياكى ئاشكارا بايان قىلىنىش سەۋەبى بار. تىل مەۋجۇدىيەت بىلەن ئۇچراشقاندا، كۆچلۈك نىشانچانلىق ۋە يۇنىلىشچانلىقنى ئىپادىلەپ، مەۋجۇدىيەت ھەم ئۇنىڭ شەكلىنى ئۆزگەرتىپ، تىل رېئاللىقنى بارلىققا كەلتۈرىدۇ. ئۇ بولسىمۇ ئىككىنچى رېئاللىق، يەنى بەدىئي ئەدەبىياتتىكى رېئاللىقتۇر. ئۇلار ئوتتۇرىسىدىكى پەرق پەقەتلا، سىز يا مۇددىئايىڭىزنى ماتېرىيالنىڭ ئۇستىگە قويىسىز، يا ھادىسىنىڭ ئۆزىنى سۆزلىتىسىز. مەنتىمەن ھوشۇر كېينىكىسىنى تاللىغان. ئۇ قانداق بىر ھادىسىنىڭ سىزگە قانداق بىر قانۇنىيەتنى ئېيتىپ بېرىدىغانلىقى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمىغان (بۇ دۇنيادا قانۇنىيەت دېگەن ئاللىقاچان ئېشىپ-تېشىپ تۇرۇپتۇ). ئۇ پەقەت ھادىسىلەرگە سۆزلەش ئىمكانىيىتى بېرىپ، ئۇنىڭ ئۆچۈن ئازادە سۆزلەش سورۇنى ھازىرلاپ ئوقۇرمەنلەرنى ئۇنى مۇستەقىل ئوقۇپ، چۈشىنىپ بارىدىغان ھوقۇققىلا ئىگە قىلغان.

«ساراڭ» ھېكايىسىنى ئوقۇغاندىن كېيىن بىزنى بىر خىل ئىككى بىسلىق تۇيغۇ چىرمىۋالىدۇ. بىز تەسەۋۋۇر قىلمىغان كۆرۈنۈشلەر ئۇزۇكسىز پەيدا بولۇپ تۇرىدۇ. ھېكايە ۋەقەلىكى بىر خىل چەكسىزلىككە سوزۇلىدۇ. تىل مۇھىتى داۋاملىق كېڭىيىپ ھەم راۋاجلىنىپ بارىدۇ. ئوقۇپ بولغاندىن كېيىن ئىختىيارسىز ھالدا ساراڭ كىمدۇ، دېگەن سوئالنى قويىمىز-يۇ، ئۇنىڭغا ئەسەردىن ھېچقانداق يېپ ئۇچى تاپالمايمىز. «بۇرۇت ماجىراسى»مۇ شۇنداق. ھېچبىر باغلىنىشى يوق ئىشلار بىر يەرگە يىغىلىپ قالىدۇ. تولىمۇ غەلىتە، شۇنداقلا تولىمۇ تەبىئي ھاياتلىقتىن ئىبارەت بۇ چوڭ مەسىلىگىمۇ ئويلىمىغان يەردىن بۇرۇت چېتىلىپ قالىدۇ. بۇ بىر بىمەنە ھەزىلدەك تۇرسىمۇ، لېكىن ئۇنى سەل چاغلاشقا بولمايدۇ. كىشىلەر دائىم تۇرلۇك رامكىلارنى بۇزۇش بىلەن مەشغۇل بولۇپ تۇرۇپ، ئۆزلىرىمۇ سەزمىگەن ھالدا يېڭى رامكىلارنى ياسۋالىدۇ... باشقىلارنىڭ ئارزۇسىنى تىزگىنلەيمەن دەپ ئۆزلىرىنىڭ ئەمەلىيىتىنى چۈشۈالىدۇ. «ساراڭ» بىلەن «بۇرۇت ماجىراسى» قوشماق ھېكايىلەر بولۇپ، ھەر ئىككىلىسىدىلا مەلۇم بىر مەۋھۇم ئاپتوردىن پايدىنىلغان، ئۇلارنىڭ ھەممىسىنىڭ ساقچى ۋە قانۇننى ئىجرا قىلغۇچى خادىملار بىلەن چېتىشلىقى بار. ھەممىسى تەرتىپلىك بىلەن تەرتىپسىزلىك ئوتتۇرىسىدا ئارىسالدى بولۇپ يۈرۈشىدۇ. ھېكايە ۋەقەلىكىدىكى مەنتىقىنىڭ ھادىسىلەردىكى مەنتىقىگە ئوخشاش ھەر ۋاقىت ئۇزۇلۇپ قېلىش ۋە بىر-بىرىگە باغلىنىپ تەرەققىي قىلىش ئېھتىمالى بولۇپ، سىز مەيلى قەيەرده بولماڭ، سىزنى ئۆزىگە باغلاپ، ئوقۇش ئارزۇيىڭىزغا خۇددى شىنادەك قىلىۋالىدۇ.

«ئايخان» ھېكايىسىده بۇ جەھەتتىكى ئالاھىدىلىك تېخىمۇ گەۋدىلىك ئىپادىلەنگەن. ئادەتتە بىزگە ناھايىتى تونۇش بولغان ھېلىقىدەك قېلىپ بۇنىڭدا مەۋجۇت ئەمەس. بەزى كۆتۈلمىگەن ھادىسىلەرنى چۈشەندۈرگىلىمۇ بولمايدۇ. ئۇنى ئوقۇپ بولۇپ قايتىدىن سۆزلەپ بېرىشمۇ ناھايىتى قىيىنغا توختايدۇ. ئاپتور بۇ يەردە ئىختىيارسىز ھالدا تۇرمۇش تەجرىبىلىرىنى بىزگە يەتكۈزىدۇ. قالغانلىرى بولسا، يېزىش جەريانىدا مەلۇم مەقسەت ئۈچۈن چىقىرىۋېتىلگەن بولماستىن، بەلكى ئۇ ئەسلىدىنلا شۇنداق نەرسە. قەستەن يوشۇرۇپ قويۇلغان بولماستىن، ئەكسىچە، زامان ۋە ماكانلارنىڭ خورىتىشىدىن كېيىن قالغان بارلىق قالدۇقلاردۇر. شۇڭا، ھېكايىنى ئوقۇش جەريانى بىر خىل ئوڭۇشلۇق تولۇقلاشكى، ھەرگىز پەرەز ۋە ئېنىقسىزلىق ئەمەس. مەسىلەن، سىزنىڭ ئايخاننىڭ تۇيۇقسىز ئۆزگىرىپ ساراڭ بولۇپ قېلىشى سەۋەبىنى سۈرۈشتۈرۈش ۋە تەخمىن قىلىشىڭىزنىڭ زۆرۈرىيىتى يوق. ئايخان بىلەن سېلىم موزدوزنىڭ مۇناسىۋىتىنى ئەقلىڭىزگە سىغدۇرالماسلىقىڭىزمۇ ئوخشاشلا شۇنداق. قاۋۇلنىڭ ئۆلۈش سەۋەبىمۇ ئاشۇ چۈشەندۈرۈش ھاجەت بولمىغان دائىرىدىكى بىر ئىش. بۇلارنىڭ ھەممىسى ئەينى يىللاردا كۆپ ئۇچرايدىغان ھەم ئادەتكە ئايلانغان ئىشلاردىن ئىدى. «ئايخان» ھېكايىسىده ساز مەھەللىسىدىكى «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» بۇاستە تەسۋىرلەنمىگەن. «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» بۇ يەردە بىردە يىراقتىكى، بىردە

يېقىندىكى تارىخ سۈپىتىدە روشەن ئارقا كۆرۈنۈش بولۇپ تۇرىدۇ. ئايخانىنىڭ ئۆزىمۇ باشتىن-ئاخىر ھېكايە ۋەقەلىكىنىڭ سىرتىدا تۇرىدۇ. لېكىن، ئۇنىڭ پاجىئەلىك تەقدىرى بىلەن ئۇنى ۋۇجۇدقا چىقىرىۋالغان ھالەتلەر بولسا زىچ باغلىنىشلىق. ھېكايە مۇنداق باشلانغان: «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابىي ھەققىدە سۆز بولسىلا، (ساز) مەھەللىدىكىلەرنىڭ كۆز ئالدىغا ئايخان كېلىدۇ. ئۇ بىرەر گۈرۈھنىڭ چوڭ خەتلىك گېزىتلەر بىلەن ‹زىننەتلەنگەن مەيدان›لىرىدا، ‹يالقۇنلۇق› نۇتۇقلارنى سۆزلىگەن كاتتىباشلىرىدىن ياكى ئۇرۇش-چېقىشتا ‹شۆھرەت› قازانغان نوچىلاردىن ئەمەس ئىدى. ئايخان ئاپتاپلىق يېزا يوللىرىنىڭ قىزىق توپىسىنى يالاڭ ئاياغ كېچىپ، مەھەللىمۇ-مەھەللە كېزىپ يۈرىدىغان ئاجىز ئايال ئىدى.» مانا بۇ ئايخانىنىڭ گاھ كۆرۈنۈپ، گاھ غايىب بولىدىغان سىيماسى. ئۇ «كۆرەش»لەرنىڭ سىرتىدا لەيلەپ، يۆتكىلىپ يۈرىدۇ. ئۇنىڭ تۈيۈقسىز ساراڭ بولۇپ قېلىشى بىلەن رېئال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەرنىڭ باغلىنىشى يوق. ساراڭ بولۇپ قېلىش يەنە ئۇنىڭ رېئال ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلەر بىلەن بولغان ئالاقىسىنىمۇ ئۈزۈۋېتىدۇ. بۇ ھەقىقەتەنمۇ ئەقلگە سىغمايدىغان ئىش. دادىسىنىڭ ئۆلۈمى، خۇددى نورمال ئىشلەشتىن توختىغان موتور نەدىندۇر ئۈچۈپ كەلگەن ئېغىر جىسىم بىلەن سوقۇلۇپ، قاتتىق سىلكىنىپ كەتكەندەك، ئايخانىنىڭ ھېسسىي ئىقتىدارىنى دەرھال ئەسلىگە كەلتۈرگەن بولسىمۇ، كېيىن ئۇ يەنىلا جىمجىت ھالىتىگە قايتىدۇ، سېلىم موزدۇز بىلەن ئاتاقتىكى ئەر-ئاياللىق مۇناسىۋىتىنىڭ تىكلىنىشى، ئۇنىڭ سۈكۈتلۈك ھالىتىگە ھېچقانداق تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ. پەقەت قاۋۇل بىلەن بىرلەشكەندىن كېيىنلا ئايخان مۇھەببەتنىڭ تەسىرلەندۈرۈشى ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئەس-ھوشى ئۇستىدە ئويلىنىشقا باشلايدۇ. لېكىن، قانچە قىلغان بىلەن ياخشى كۈنلەر ئۇزاققا بارمايدۇ. شۇنى كۆرىمىزكى، ئەڭ گۈزەل، ئەڭ نازۇك روھ رەزىللىك يېتىپ كېلىشىنىڭ ئالدىدىلا غايىب بولىدۇ. بۇ جەريانىنىڭ رەزىللىك بىلەن مۇناسىۋىتى يوق بولسىمۇ، لېكىن ئۇ تولىمۇ ئېچىنىشلىق مەنزىرىنى شەكىللەندۈرىدۇ. ئەلۋەتتە، شۇڭا ساز مەھەللىدىكى كىشىلەردە «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» ھەققىدە سۆز بولسىلا، ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىغا كېلىدىغىنى كونكرېت ھەرىكەت جەريانلىرى بولماستىن، ئەكسىچە ساراڭ ئايال ئايخاندۇر. سېلىم موزدۇزنىڭ ئايخان بىلەن ئورتاق ۋە تەبئىي ياشىشى مۇمكىن بولمايدىغان ئىش. قاۋۇل بىلەن ئايخان بۇنداق ياشاپ كېتەلەيتتى. ئەپسۇسكى، قاۋۇلنىڭ ھالاك بولۇشى بىلەن ئايخان خۇددى توختاپ قالغان بىر سائەتكە ئوخشاپ قالدى.

مەمتىمىن ھوشۇر بايقاشقا ماھىر يازغۇچى. ئۇ، چىگىچ ھەم مۇرەككەپ ھادىسىلەر ئېقىنىدىن بىر خىل يوشۇرۇن مۇناسىۋەتلەرنى تېپىپ ئالالىغان. بۇنداق مۇناسىۋەتلەر سىرتقى جەھەتتىن تاپشۇرۇلغان بولماستىن، بەلكى پۈتۈنلۈك ھالىتىدە مەۋجۇت بولغاچقىلا شەيئىلەرنىڭ ئۆزىدىكى پارلاپ تۇرغان مەزمۇنغا ئايلانغان. ئۇنى يەتكۈزۈش ۋە بايان قىلىشتا بولسا، ئۇنىڭ ئەسلىي ھالىتىنى بۇزماي، ئەسلىدىكى ھالىتى بويىچە ساقلاپ قالغان. پەقەت تىل رېئاللىقىغا ئۆزگەرگەندىلا خۇددى، ماھارىتى كامالەتكە يەتكەن دوختۇر كېكەچنى داۋالاپ، تۈيۇقسىز سۆزلىتىۋەتكەندەك ئەھۋال بارلىققا كەلگەن. مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ ھېكايىلىرىدە بىر خىل «پەۋقۇلئاددە رەڭدارلىق» بار. ئەگەردە ئۇ بىزگە تۇرمۇشنىڭ ئەينى قىياپىتىنىڭ ئەسلىگە كەلگەنلىكىنى ھېس قىلدۇرغان بولسا، ھېچكىمدە شۇبھە قالمىغان بولاتتى. لېكىن، ئۇنى ئەسەر دەپ قارىۋىدۇق، بىر خىل چۈشىنەلمەسلىك كېلىپ چىقتى. بۇ ئەھۋال، ئەنئەنىۋى ئەسەر ئوقۇش ئادىتىمىز بىزگە قالدۇرغان ساقايماس كېسەل. بىز پەرداز ۋە ئادالاش ئارقىلىق ۋۇجۇدقا چىققان ھېكايە ئەندىزىلىرىنىڭ كەينىگە بەك كىرىپ كېتىۋاتىمىز. ھېكايە ۋەقەلىكىنىڭ سەۋەب-نەتىجىلىك، باش ۋە ئاخىرلىرىنىڭ ئېنىق باغلانغان بولۇشىدەك قېلىپىدىن قۇتۇلۇپ چىقالمايۋاتىمىز. بۇنداق ئەسەر ئوقۇش ئادىتى بىزنى تۇرمۇشنىڭ ئۆزىدىكى پەۋقۇلئاددە مول ئالاھىدىلىكلەرنى ئۇنتۇشقا ئېلىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن خۇددى مۇنبەرگە كۆنۈپ كەتكەن ئادەم ئازادە ھەم سەممىي مۇھىتتا سۆزلىيەلمەي قاراپ تۇرغاندەك، سۆزلەش بىلەنلا باشقىلارنىڭ پەيزىنى ئۇچۇرغاندەك يەنە سۆزلەش بىلەنلا باشقىلاردا جىددىيلىك ۋە خاتىرجەمسىزلىك پەيدا بولغاندەك ئەھۋال بارلىققا كەلدى. بىزنىڭ خېلى كۆپ ئوقۇرمەنلىرىمىز ئەنئەنىۋى ھېكايىلەرنىڭ يۇقۇملاندۇرۇشى بىلەن

«ئوقۇغانسېرى سۆزلىيەلمەسلىك كېسىلى»گە گىرىپتار بولۇپ، ئەنئەنىۋى ھېكايىلەر «مۇنبىرى»دىن ئايرىلالمىغاچقىمۇ، «ئايخان» ئۇچراپ قېلىۋېدى، تۇشمۇ تۇشتىن: ئايخاننىڭ سارىڭ بولۇپ قېلىش سەۋەبى نېمە؟ نېمە ئۈچۈن ئايخان داددىسى بىلەن مۇزدۇز ھايات ۋاقتىتا ئۇلارنىڭ مېھرىبانلىقىنى ھېس قىلمايۋ، ئۇلار ئۆلۈپ كەتكەن ۋاقىتتىلا سەگەكلىشىپ قالغانىدەك بولىدۇ؟ قاۋۇلنىڭ ئۆلۈش جەريانى نېمە ئۈچۈن چۈشۈپ قالىدۇ؟ دېگەندەك سوئاللارنىڭ قورشاۋىدا قالىدى. ئەنە شۇنداق مەسىلىلەر ئۇلارنىڭ تۇرمۇشىغا شاھىت بولغاندا ئىدى، ئۇلاردا ئەلۋەتتە بۇنداق گۇمانىي سوئاللارمۇ بولمايتتى. لېكىن بۇلار «ئايخان» ھېكايىسىدە ئىپادىلىنىۋېدى، ئۇلارغا ھېكايىنىڭ ھەممە يېرىدە «يوچۇق» بارەدەك بىلىنىپ كەتتى. بۇ خىل قوبۇل قىلىش ئىقتىدارىدىكى پالەچلىك دائىم كىتاب ئوقۇشقا ئامراق كىشىلەر ئارىسىدا بىر خىل «پەۋقۇلئاددە» ھەم «چۈشەنمەسلىك»نى بارلىققا كەلتۈرۈپ، كىتاب ئوقۇشنى ئۈچىشىشتىكى كۆپ خىل ئېھتىماللىقتىن تەشەببۇسكارلىق بىلەن ۋاز كەچتى. ئەمەلىيەتتە سىز بۇ يېپىيېڭى زوقلىنىش ساھەسىگە كىرگەن بولسىڭىز، بۇ غەلىتە «سارىڭ» ۋە «ئۆلۈم» ھازىرلاپ بەرگەن ئىجتىمائىي مەنە بىلەن بەدىئىي مەنىنى پۈتۈنلەي ھېس قىلالمىغان ھەم كونكرېت ۋە ئېنىق تاپشۇرمىلار ئۈچۈن قەلەم تەۋرىتىشنىڭ ئارتۇقچە ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ يېتەلىگەن بولاتتىڭىز. ئەڭ مۇھىمى، ئەسەرنىڭ ئۆزىدە ھازىرلانغان ئىجتىمائىي سىغىمچانلىق بىلەن بەدىئىي سىغىمچانلىقنى ھېچقانداق داۋلىسىزلا ئېتىراپ قىلغان بولاتتىڭىز.

مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ ئۇلانما (باغلانما) تەسەۋۋۇر قىلىش ئىقتىدارى خېلىلا ئۇستۇن. بۇ ئۇنىڭ كۆرۈنۈشتە ھېچبىر ئالاقىسى بولمىغان تۇرمۇش ھادىسىلىرىدىن مۇۋاپىق تۇتاشتۇرۇش ئۇسۇللىرىنى تېپىپ چىقالىشى بىلەنلا قالماي، بەلكى ئۇنىڭ بىلەن ئوبېيكتىنىڭ ئاساسىي يان تەرىپىنى تۇتۇۋېلىپ، ھايانتىي كۆچكە تولغان ئادەت ۋە كۆرۈنۈشلەرنى جانلىق ئىپادىلەپ بېرەلىشىدە كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن، تولىمۇ ئازادىلىك بىلەن يېزىلغان «بۇرۇت ماجراسى»، يەنە مەسىلەن، «مۇساپىرلار قاۋىقىدا»دىكى پەقەتلا «بولاي» شەكىلدىكى شېئىرلارنىلا يازىدىغان شائىر قاتارلىقلار. مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ بۇ خىل باغلانما تەسەۋۋۇر ئىقتىدارى ئۇنىڭ ھېكايىلىرىدىكى يۇمۇرلۇق ئەمەلىي قۇرۇلمىنى شەكىللەندۈرگەن. بۇ خىل باغلانما تەسەۋۋۇر بىلەن يۇمۇر يۈكسەك دەرىجىدە ئومۇملاشتۇرۇلغان بولۇپ، ھادىسىلەر ئېقىنى ئىچىدىكى ئادەت خاراكتېرلىك نەرسىلەر ۋە ھاياتلىق كۆرۈنۈشلىرىدىن تاللىۋېلىنغان. ئوخشاشلا بۇ جەريان يەنە ھېكايىچىلىككە بىر خىل بىمەنىلىك تۇسىنى بەرگەن. بۇ بىمەنىلىك شەكىل ئۆزگەرتىش، مۇبالىغە ۋە بۇرۇلۇش جەريانلىرىدا بايقالغان. مېنىڭچە، بۇنداق يۇمۇر، باغلانما تەسەۋۋۇر ھەم بىمەنىلىكنىڭ نامايان بولۇشىغا ئەگە ئومۇمىي ئەھمىيىتى بار. ئۇ ئۇيغۇر ئەدەبىياتى ئەنئەنىسى ۋە ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ مىللىي خاراكتېرى بىلەنمۇ مەلۇم جەھەتتىن قويۇق باغلىنىشلىق. يەنە ئۇ، يېڭى دەۋر ئەدەبىياتىنىڭ مەلۇم ئېقىمى بىلەن چېتىلامدۇ، بۇنىسى ماڭا ئانچە مەلۇم ئەمەس. ئالايلۇق، مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ ھېكايىلىرىدە دائىم بەزى ناھايىتى ئۆتكۈر مەسخىرىلەر ئۇچراپ تۇرىدۇ. «سارىڭ»، «بۇرۇت ماجراسى» ۋە «مۇساپىرلار قاۋىقىدا» قاتارلىق ھېكايىلەردىن بۇنىڭ روشەن دەلىللىرىنى ئۇچرىتىمىز. ئۇلار ئۆلۈك ھالدا كۆچۈرۈلۈپ قويۇلغان ئەمەس. ئەكسىچە قويۇق مىللىيلىككە ئىگە نەرسىلەر. گەرچە مېنىڭ كۆرۈۋاتقىنىم ئۇيغۇر تىلىدىن تەرجىمە قىلىنغان ئەسەر بولسىمۇ، ئۇ كىشىگە قويۇق مىللىي پۇراق بېرىپ تۇرىدۇ. يۇقىرىقى بىر قانچە ئاممىلار بولغاچقا، مەمتىمىن ھوشۇرنىڭ ھېكايىلىرىنى ئوقۇغاندا كىشى دىمىقتىلىق ھېس قىلمايدۇ. ئەسەر راۋان (بۇ بىر خىل قۇرۇلما جەھەتتىكى راۋانلىق)، دىيالوگلىرى تاللانغان بولۇپ، بىر پارچە گۈزەل قىياپەت كۆز ئالدىمىزدا نامايان بولىدۇ.

مېنىڭ تەسەۋۋۇرۇمدىكى مەمتىمىن ھوشۇر دائىم غەلىتە خىياللارنى سۈرىدىغان، قىزىق پاراڭلارنى ئۇزۇلدۇرمەي قىلىپ تۇرىدىغان، «بازار» ئارىلاشقا ئامراق كىشى.

راستىنلا شۇنداقمۇ، بۇنىسى ماڭا نامەلۇم.

خەنزۇچىدىن **ئەيىپ ياقۇپ** تەرجىمىسى

مۇھەررىرى: **ئەركىن نۇر**

ئانام مەندىن «تۆت ياش چوڭ»

(ھېكايە)

مۇتىللا ئەبەد قىرانى

كەنت كومىتېتىغا نەچچە قېتىم كەلگىنىمنى بىلمەيتتىم. نېمىلا بولسۇن، بۇگۈن ئۆزۈمگە لازىملىق ئىسپاتنى ئالالىغىنىمدىن خۇشال بولۇۋاتاتتىم. دەرۋازىدىن چىقىپ كېتىۋاتقۇچە دەرۋازىۋەنگە قاراپ كۈلگەن بولسام كېرەك، ئۇ قاڭسۇق گەپلىرى بىلەن يولۇمنى توسۇغانىدى.

— ئاخىرى پۈتۈپتۇ - دە؟ دېسەم دېمىسەم، بۇ يەرگە نەچچە قېتىم كەلگەنلىرىنى ئەسلىيەلمەيلا، مەنلا ئېيتىپ بېرەيمۇ؟

ئۇنىڭ بۇ گېپىدىن ھەيران بولمىدىم دېسەم خاتا بولاتتى. ئەمەلىيەتتە بۇ يەرگە بۇگۈن بىلەن نەچچە قېتىم كەلگىنىمنى ئۆزۈممۇ ئېيتىپ بېرەلمەيدىغان تۇرسام، ئۇنىڭ بىلىشى مۇمكىنمۇ؟ شۇنداقتىمۇ ئۇنىڭدىن سوراپ كۆرگەنىدىم.

— قېنى ئېيتىپ باقسىلا، نەچچە قېتىم كەلگەنىدىمەن؟

— كۆپىمۇ ئەمەس، ئاران 13 قېتىم.

— 13 قېتىم؟

قۇلىقىمغا ئىشەنمىگەنلىكتىن ئەمەس، ئۇنىڭ 13 قېتىمغىمۇ «ئاران» دېگەن سۆزنى ئىشلىتىۋاتقىنىدىن ياندۇرۇپ سوربغانىدىم.

— ئىشەنمەيۋاتىلا ھە! مەن تېخى ھېلى قايتا-قايتا ساناپ باقتىم، كېمى يوق 13 قېتىمكەن.

ئۇنىڭ نېمىنى ساناپ باققىنىنى بىلمەيتتىم، كىرىپ - چىقىدىغانلارنى تىزىملاش خاتىرىسىدە پەقەت ئىككى يەردىلا ئىسىمنىڭ بارلىقى ماڭا ئايان ئىدى. كېيىنكى قېتىملاردا ئۇ ئۆزى «تونۇش بولۇپ قالدۇق، يەنە شۇ تامغا» دەپلا كىملىكىمنى كۆرۈپمۇ قويمىغانىدى. شۇنداق تۇرۇپ، ئۇ نېمىگە

ئاساسەن بۇ ھېساباتنى چىقاردىكەنە؟!

— مەن ئۇنداق كۆپ كەلگەندەك ئەمەسقۇ؟

— سىلەر كادىر خەق مائاشىنىڭ ھېسابىنى بىلگەن بىلەن بۇنداق ئىشلارغا ئېرەن قىلىپ كەتمەيسىلەر، سىلىگە دېسەم، بەك تەلەيلىككەنلا، مانا ئىشى ئەڭ بۇرۇن پۇتكەن ئادەم بولدىلا!

— 13 قېتىمدا پۇتكەن ئىشنىمۇ بۇرۇن پۇتكەن دېگىلى بولسۇنمۇ؟

— ئەلۋەتتە شۇنداق دېگۈلۈك. مانا قارىسىلا، سىلىدىن تۆت ئاي بۇرۇن كەلگەنلەرمۇ بار تېخى!

دىجورنىخانىنىڭ ئاق تېمىغا سىزىلغان سىزىقچىلارغا قاراپ، ھېچنېمىنى چۈشەنمىگەندىم. ئۇ بىگىز بارمىقى بىلەن نوقۇۋاتقان سىزىقچىلار بىر قانچە رەڭدە مۇنداقلا سىزىپ قويۇلغان ئېگىز-پەس سىزىقچىدەك قىلمايتتى.

— بۇ ئۆزلىرىنىڭ سىزىقچىسى، قېنى سانىپ باقسىلا، توپتوغرا 13 تال.

ئۇ كۆرسەتكەن قۇردا راستىنلا تۆت رەڭ، 13 سىزىقچە تۇراتتى. ئۇنىڭ بۇ سىزىقچىلارنى نېمىشقا بىر قانچە رەڭدە سىزغىنىنىڭ سىرىغا قىزىقۇاتاتتىم. كۆڭلۈمدە: «چوقۇم بىر سەۋەبى بولمىسا نەچچە رەڭ ئىشلىتەتتىمۇ؟ نەدىمۇ دەرۋازىۋەنگە نەچچە رەڭ قەلەم ئېلىپ بېرىدىغان بوغالتىر بار؟ بولۇپمۇ مەن 13 قېتىم كەلگەن مۇشۇ كەنت كومىتېتىدا!» دېگەنلەرنى ئويلاپمۇ ئۇلگۈرگەنىدىم.

— سانىغۇ توغرىكەن، ئەمما بۇ رەڭلەر...

دەرۋازىۋەن ئويلىغىنىمدىنمۇ ئەقىللىك ئادەم بولغاچقا، مەقسىتىمنى سوئالىم تۈگىگىچىلا پەرەز قىلىپ بولغانىدى. ئۇ چىرايىغا مۇنداقلا كۈلكە يۈگۈرتۈپ قويۇپ، چۈشەندۈرۈشكە باشلىدى.

— مەن چوقۇم سورايدۇ دېگەنىدىم، ئەسلىدىغۇ قارا قەلەمدە سىزىۋەرسەم بولاتتى، شۇ ئېنىق بولۇپ كەتسۇن دېگەن يېرىم بار. سىرىق رەڭدىكى بۇ ئۈچ سىزىق سىلى ئىزدەيدىغان ھەر ئىككى ئادەم يوق كۈن بولسا، كۆك رەڭلىك تۆت سىزىق مۇدىر يوق، تامغا بار كۈن دەيلا. قىزىل رەڭلىك بىر سىزىقنى پەرەز قىلالايلا، ئىشىك تاقالغان ھېلىقى كۈنى شۇ! بۇ ھەممىدىن كۆپى كەم نەرسىنى تولۇقلاشقا قايتقان كۈن!

دەرۋازىۋەن خۇددى راستىنلا پال ئاچالايدىغاندەك ھەممىنى مېنىڭدىنمۇ ئېنىق ئېيتىپ بەرگەنىدى. ئۆزۈممۇ بۇ دەرۋازىدىن نەچچە قېتىم خاپىغان يانغانىدىم. كەنت مۇدىرىنىڭ توڭلۇقى يەتمىگەندەك، تامغا تۈتىدىغان خادىمنىڭ پىرىنسىپاللىقى ھەققەتەن ئېچىمنى سقۇۋەتكەنىدى. تۈنجى كەلگەن ۋاقتىمنى ئەسلىسەم، ئۇنىڭ رەڭلىك كۆز ئەينىكىنى چېقىۋەتكىلى تاسلا قالغانىدىم.

— بۇ بىر ئادەتتىكى ئىسپاتقۇ!

— سىزگە ئاسان بولغان بىلەن ماڭا تەس دەيمەن.

— نېمىسى تەس؟ مەھەللىدىكى ھەممەيلەننىڭ ئىمزاسى تولۇق تۇرسا؟

— شۇنداقتىمۇ مۇدىرنىڭ قولى بولمىسا تامغا قويالمايمەن.

— مەن «قەرز پۇل ئالمەن، كېپىل بولۇپ بېرىڭلار» دېمەيۋاتمەن. راست ئىشقا ئىسپات ئېلىۋالاي دەۋاتىمەن.

— مەنمۇ بۇ ئىشنى يالغان دېمەيمەن، مۇدىر قول قويسا تېخىمۇ ئىشەنچلىك بولارمىكەن دەيمەنغۇ شۇ!

مەن چۈشەندۈرەلمىدىممۇ ياكى ئۇ راستىنلا شۇنداق جاھىلمۇ بىر-بىرىمزگە گەپ بەرمەيۋاتاتنۇق. ئەمەلىيەتتىمۇ ھەر ئىككىيلەننىڭ ئۆزىمزگە توغرا باھانىمىز بار ئىدى. مەن قولۇمدىكى ئىسپاتنىڭ راستلىقىنى كۆزىر قىلسام، ئۇ مۇدىرنىڭ ئىمزايى بولمىسا تامغا قويالمايدىغانلىقىنى تەكرارلاۋاتاتتى.

— مۇدىرنىڭ قولى بولمىسا زادى بولامدۇ؟

— شۇنداق.

— بۇ يا خاتا بولمىسا؟

— بىراق يەنىلا ئۇنىڭ قولى بولمىسا بولمايدۇ.

— ئەجەب بىر...

— ماڭا خاپا بولغانلىرىنىڭ پايدىسى يوق، مۇدىرنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشى شۇنداق.

نېمىلا دېمەي ئۇنى قايىل قىلماق تەسكە چۈشۈۋاتاتتى. قانداق قىلىشنى بىلمىگەنسېرى بۇ ئادەمنىڭ قىلقىلىرى، بولۇپمۇ كىچىك چاغلىرىمدا مەنمۇ ھېيتلىق پۇلۇمغا سېتىۋېلىپ، نەچچە كۈن تاقاپ باققان، رامكىسى چوڭ، ئەينىكى رەڭلىك كۆز ئەينىكى كۆزۈمگە سغمايۋاتاتتى. كۆزۈم ئاغرىپ، تاقاشتىن توختاپ قالمىغان بولسام، بەلكىم مەنمۇ ئۇنىڭدەك ئادەتلىنىپمۇ قالارمىدىم؟

ــ كۆز ئەينەكنىڭ ئۈستىدىن قارىشىڭىز خۇددى باشلىقنىڭ قارىشىغا ئوخشايدىكەن.

ــ مۇشۇنداقمۇ يا مۇنداقمۇ؟

ئۇ گېپىمنى راست دەپ قالدىمۇ ياكى ئۆزىمۇ شۇنداق ئويلاۋاتقانمۇ، ماڭا ئەتەي كۆز ئەينەكنىڭ ئۈستىدىن بىر قانچە خىل قاراپ بېرىۋاتاتتى.

ــ هەممىسلا باشلىقلارنىڭ قارىشىغۇ بۇ! ئۇلار بىلمىدىمۇ ياكى ئۆزىڭىز تازا خالاپ كەتمىدىڭىزمۇ؟

ــ سايلامدىكى بېلىتىمغۇ هەممىدىن يۇقىرى ئىدى، ئەمما ــ زە...

ــ ئەسلىدە باشقىلا ماڭمىدىغان گەپ.

ــ شۇ، شۇ، مەيدىسىنى مۇشتىلاپ، خېلى گەپلەرنى قىلىپ يۈرسە ئىشىنىپ كېتىپتىمەن دېسە! نەچچە ئوغلىقمىنىڭ بېشى يوق بولمىدىمۇ ئاخىرى.

ــ كالا كەتسىمۇ بېشى باش ئىدى.

ــ شۇنداقلا بولىدىغان ئىش بولسا كالا دېگەن نېمىدى؟ ئۇنىڭدىنمۇ ئېسىلى بار ئىدى.

ئۇنى ئىندەككە كەلتۈرۈشنىڭ يولىنى تاپقانىدەك قىلاتتىم. مۇنداقلا تەنە بىلەن باشلىغان بىر ئېغىز يالغان ماختاش ئىككىيلەننى يېقىن قىلىۋېتىۋاتاتتى. ئۇنىڭ كۆزىگە ئىشەنچلىك كۆرۈندۈمۇ ياكى ئۇ دەرد ئېيتىدىغانغا ئادەم تاپالماي قالغانمۇ؟ خوتۇنىغمۇ راست گەپنى دېمەيدىغان بۇ ئادەم ماڭا ئېچ ــ قارنىنى تۆكۈپ بېرىۋاتاتتى.

ــ نېمىشقا بۇرۇنلا شۇ يولنى تۇتمىغان؟

ــ هەممىسى باشقىلارغا بەك ئىشىنىپ كەتكەنلىك ئىشى بولمامدۇ؟ ئۇنىڭ دېگىنىنى بەجا كەلتۈرىمەن دەپ، ئۆيىمزگە مەن تۇغۇلغان يىلى كۆنۈپ قالغان قارلىغاچنىمۇ تېزىتىپ بولدۇم.

شۇنداق كۈلگۈم كەلگەن بولسىمۇ ئۆزۈمنى تۇتۇپ تۇرۇۋاتاتتىم. ئۇنىڭ بۇ گېپىگە كۈلۈۋەتكۈدەك بولساملا، ئۇ ئۆزىنىڭ ئەخمەق قىلىنىۋاتقانلىقىنى بىلىپ قالاتتى ــ دە، قالغان گەپلىرىنى يۇتۇۋېتەتتى.

ــ شۇنىڭمۇ يۈزى بولمىغىنى قىزىق!

ئۆز ــ ئۆزۈمگە سۆزلىگەندەك قىلغان بىلەن ئوخشاشلا ئۇنى يەنە گەپ قىلىشقا ئۇندەۋاتاتتىم.

ــ ئاشۇ توغرۇلۇق هازىرمۇ ئانام قاپىقىنى ئاچماي يۈرمەمدۇ. ئۇنىڭ دېيىشىچە، مەن ئۆزۈمنىڭ تەلىيىنى ئۆزۈم يوق قىپتىمەن.

ــ راستىنلا شۇنداق بولىدىمۇ نېمە؟ «قارلىغاچنىڭ زارلىشى، ئانىنىڭ قارغىشىغا ئوخشاش» دەيدىغان گەپنى ئاڭلىغاندەك تۇرىمەن.

داق يەردىن توپا چىقارغاندەك، ئەلمىساقتىن يوق گەپتىن بىرنى تاپقانىدىم. بۇ ئاداشمۇ بۇنداق گەپلەرنى ئاڭلاپ باقمىغاچقا، بۇ گېپىمنىڭ ئۆزۈم توقۇۋالغان گەپلىكىنى بىلەلەيتتىمۇ؟

ــ چوقۇم شۇنداق، يەنە ئەخمەقلىق قىلمايدىغانغا بۇ گەپنى ئاڭلىۋالغىنىم ياخشى بولدى ــ دە!

ــ ئىشلار كېلەر قېتىم ئوڭ بولۇپ كېتەر، پىشانىڭىزمۇ باشقىلارنىڭكىدىن كەڭكەن.

ــ شۇنداق بولارمۇ؟

ــ مەن شۇنداق ھېس قىلىپ قالدىم.

ئۇنى راستىنلا خۇش قىلىۋەتكەنىدىم. ئەسلىدىمۇ يوغانراق ئېغىزى خۇشاللىقىدا قۇلىقىغا يەتكەنىدى. موخوركىنىڭ زەھىرىدىن سارغايغان چىشلارغا قاراپ، سەپرا تۇتقان بىلەن ئىشتىن چاتاق چىقاتتى. هەممىگە زورلاپ دېگۈدەك بەرداشلىق بېرىپ بولسىمۇ قولۇمدىكى ئىسپاتقا تامغا قويدۇرۇۋالمسام بولمايتتى.

ــ بىر موزايلىق ئىنەك بېقىپ قويسام بېتەرمۇ؟

ئۇنىڭغا ئەقىل كۆرسىتىۋاتقىنىم، قەلبىگە ئۇمىد ئۇرۇقىنى چېچىۋاتقىنىم بىلەن بۇ سوئالىغا جاۋاب بېرەلمەيتتىم. چۈنكى مەن بۇ ئىشنىڭ ئەھلى ياكى يولىنى بىلمىدىغانلاردىن ئەمەس ئىدىم. ناۋادا مەنمۇ ئۆزۈم ئېيتىۋاتقاندەك قىلالىغان بولسام، ئىسپات ئالمىدىغان بۇنداق كىچىك ئىشلارغا ئۆزۈم مېڭىپ يۈرمىگەن بولاتتىم.

ــ سىز بىلمەيدىغان ئادەم ئەمەس، ماڭا ئېيتىپ بېرىشنى خالىمايۋاتسىزغۇ؟

ــ ئېيتىپ بەرمىگىنىم ئەمەس، مەن راستىنلا بىلمەيدىكەنمەن.

ــ هازىرغۇ بىكارغا ئىسسىقتىمۇ قول توڭمىدۇ.

ئۇ بۇ گەپنى ئۆزىگە قارىتىپ دېدىمۇ ياكى ماڭا قارىتىپ، ھېچ بىلگىلى بولمايۋاتاتتى. ئەمەلىيەتتىغۇ قولۇمدىكى ئىسپاتقا ئۇ تامغىنى قويۇۋەتسە، مەنمۇ يەنە بىر يالغاننى توقۇۋەتسەم تەڭ بولاتتۇق. ئەمما هەر ئىككىيلەندە باشقا ئامال يوقتەك يەرگە قاراپ تۇرغاندۇق.

ــ يەنە دېسەم شۇنى دەيمەنكەن، بۇگۈن مۇدىر كەلمەسمىكىن!

بۇ ئۇنىڭ مېنى قايتىشقا بۇيرۇق قىلغىنى بىلەن ئوخشاش ئىدى. ئۇ ئالايىتەن ئەسكەرتمە بەرمىسمۇ، ئىشمىنىڭ پۈتمەيدىغىنىغا ئۆزۈمنىڭ كۆزى يېتىپ بولغاندى. بۇ پور قوساقنىڭ ئاسانلىقچە گول بولمايدىغىنىنى بىلگەن بولسام، باشتىلا ئېغىزىمنى ئۆپرىتىپ يۈرمەستىم.

— ئاشۇ كۇنى راستىنلا خاپا بولغانمىدىلە؟

. دەرۋازىۋەن بۇ سوئالنى مېنىڭدىن بايام ئۆزى ئىشك تاقالغان كۇنى دەپ چۈشەندۈرگەن سىزىقچىنى كۆرسىتىپ سوراۋاتاتتى.

— ئۇ نەچچىنچى قېتىم كېلىشىم تۇرسا، راست خاپا بولماي تۇرالايتتىممۇ؟

— مەنمۇ شۇنداق ئويلىدىم، چىرايىڭىز قاردىاپ كەتسە، كۆزىڭىزمۇ چانىقىدىن چىقىپ كەتكۈدەك بولۇپ كېتىدىكەن.

مەن ئادەتتە ئاسانلىقچە ئاچچىقلانمايدىغان بولغاچقا، تەلەتمىنىڭ قانداق بولۇپ كېتىدىغىنىنى بىلمەيتتىم. بەلكىم ئۇ دېگەندەك بولۇپمۇ كېتىدىغاندىمەن، ئاچچىق دېگەن ئادەمنى نېمە قىلمايدۇ. تەلىيىمگە بۇ ئادەممۇ ئاشۇ بىر قېتىمقىنى كۆرۈپتىكەن، كەنت مۇدىرى بىلەن خاپا بولۇشقان چاغدىكى ھالىمنى كۆرگەن بولسا نېمىلەرنى دەپ كېتەردى؟

— مەن دېگەننىڭ ھەممىسى تولۇق بولمىسا قول قويالمايمەن.

— يەنە نېمە كەمكەن؟

— مەن ئۆتكەندە ھەممىنى دېگەنىدىم.

— مەنمۇ شۇلارنىڭ ھەممىنى تولۇقلاپ كەلدىمغۇ!

— توي خېتى يوق تۇرمامدۇ؟

ئۇ ئادەمنى ساراڭ كۆرۈۋاتامدۇ ياكى خىزمەتىنىڭ تەرتىپىدە ئۆزگىرىش بولدىمۇ؟ مەن ئۇ سوراۋاتقان توي خېتى ئۈچۈن ئىسپات ئېلىۋاتقان تۇرسام، ئۇنىڭ «توي خېتى يوقكەن» دېگىنى نېمىسكىنا؟!

— مەن شۇ توي خېتىنى تولۇقلاپ بېجىرىدىغانغا ئىسپات ئېلىۋاتمەنغۇ؟

— ھە؟ ما دۆتلۈكۈمنى، بۇرۇنراق شۇنداق دېمەمدۇ، ئادەمنى گاراڭ قىلماي.

— مەن ھەر قېتىم شۇ بىر گەپنى دېگەن بولمىسا!

— ئەمسە گۇۋاھلىق سۆزى كەمكەن.

— ئۆلگەن ئادەم گۇۋاھلىق بېرەلمەيدىكەن.

بۇنى ئۇنىڭغا مۇشۇنىڭ بىلەن ئۇچ قېتىم چۈشەندۈرگەنىدىم. ئۇ ھەر قېتىمدا «ھە» دېگەن-يۇ، يەنە ئۆزىنىڭ گېپىنى يورغىلاتقانىدى.

— ئۇنداقتا مەندىمۇ ئامال يوقكەن.

بېشىمدىن بىر چېلەك سوغۇق سۇ قۇيۇۋەتكەندەك بولۇپ كەتكەنىدىم. كىملا بولسا خۇددى يادقا ئېلىشۇالغاندەك ئاشۇ بىرلا گەپنى قىلۋاتاتتى. تېخى قايسى كۇنى خەلق ئىشلار تارمىقىدىكىلەرمۇ شۇنداق دەپ تۇرۇۋالغانىدى.

— سىلەرمۇ ئامال يوق دېسەڭلار، ئۇلارمۇ شۇنداق دېسە، بۇنىڭ ئامالى زادى كىمدە؟

— بۇنداق ئىشلارنى مەندىن سوراڭ، مەن ئۆزۈمنىڭ ئىشىنى ئارانلا بىلىمەن.

— ھەممە ئادەم شۇنداق دېگەن، بۇ ئىشنى زادى كىمنىڭ بىلدىغىنىنى بىلدىغان ئادەم يوق.

ئۇنىڭغا خاپا بولۇپ بەرگىنىم بىكاردەك تۇرغىنى بىلەن، ئاخىر بىرسى «قارامليق» قىلىۋەتسە ئەجەب ئەمەس ئىدى. كىچىككىنە بىر ئىش ئۈچۈن بۇ بىر قانچە ئايدىن بۇيان ئاز يەرگە قاتىردىممۇ؟ ساقچىخانىدىن تارتىپ كەنت كومىتېتىغچە تەكرار-تەكرار قاتىردىم ئەمەسمۇ! ئەمەلىيەتتە ئۇلارنىڭ ھەممىسى خاتا بولۇپ قالغىنىنى بىلدۇ ھەم ئېتىراپمۇ قىلدۇ. ئەمما يەنە ئاتالمىش رەسمىيەت تۈپەيلى ئۆزگەرتىشكە جۈرئەت قىلالمايۋاتاتتى.

بۇ ئىشنى بىلگەن ۋاقىتتىلا ھەممە گۇناھنىڭ ئۆزىمزدە ئىكەنلىكىنى ئېتىراپ قىلغانىمەن. دەل ۋاقتىدا بايقىغان بولساقمۇ بۇگۈنكى ئاۋارىچىلىكمۇ يۇز بەرمەيتتى. نەچچىنچى قېتىملىق نوپۇس تەكشۈرۈش بولغىيدى؟ خاتىرىگە ئالغان خادىمنىڭ سەۋەنلىكىمۇ ياكى قارا ساۋات ئانامنىڭ خاتا جۆيلۈشمۇ؟ نوپۇس دەپتىرىگە ئۇنىڭ يېشى 20 ياش كىچىك ئېلىنىپ قالغانىكەن.

— مەن بۇ يەرگە سەۋەنلىك سۈرۈشتۈرگىلى كەلمىدىم، بۇنى ئوڭشىغلى كەلدىم.

«بۇ مېنىڭ سەۋەنلىكىم ئەمەس» دەپلا قوپاللىق بىلەن نوپۇس دەپتىرى بىلەن كىملىكنى ئالدىمغا پوككىدە تاشلاپ قويۇۋاتقان نوپۇس ساقچىسىغا چۈشەندۈرۈۋاتاتتىم.

— ئىسپات؟

نېمىگە ئىسپات دەۋاتقىنىنى بىلمىسەممۇ ئۇنىڭ

مېنىڭدىن قۇرۇق رەسمىيەت تەلەپ قىلۋاتقىنىنى بىلگىلى بولاتتى.

ــ نېمە ئىسپات تەييارلايمەن؟

ــ ئەلۋەتتە تۇيۇ خېتى، دادۇينىڭ تونۇشتۇرۇشى دېگەندەك.

ئۇنىڭغا «مانا مەن ئۆزۈملا تىرىك ئىسپاتقۇ؟» دېگۈم بولسىمۇ دېيەلمىگەنىدىم. چۈنكى ئۇنىڭغا مۇنداقلا ۋاراقىرىغلى ياكى بىلەرمەنلىك قىلىپ تاكاللاشقىلى بولمايتتى.

ــ بۇ نوپۇس دەپتىرىنىڭ ئۆزىلا...

نېمشقىكىن، گېپىمنىڭ ئاخىرىنى يۇتۇۋەتكەنىدىم. ئۇ شۇنداقتىمۇ مەقسىتىمنى چۈشىنىپ بولغانىدى.

ــ قارىماققىغۇ شۇنداق، ئەمما رەسمىيەت تولۇق بولمىسا باشلىق تەستىقلىمايدۇ.

ئۇنىڭ باشلىقى بىلەن بىۋاسىتە كۆرۈشۈپ بېقىشنىمۇ ئويلىدىم، يەنە بۇ نىيىتىمدىن يانىدىم. قانۇن بويىچە ئىش بېجىرىش تەكتلىنىۋاتقان تۇرسا، دەرىجە ئاتلاپ كەتسەممۇ بولمىغۇدەك! ئۇ ئېيتقاندەك «توي خېتى بىلەن تونۇشتۇرۇشنى ئەكەلسەملا ئىش پۈتمەمدۇ» دەپ ئويلىغانىدىم.

ــ ئۇ بىر ۋاراق قەغەزنىڭ نەدە قالغىنىنى كىم بىلىدۇ؟ ئۇ ئادەم بىلەمدىكىن تاڭ!

ئانام كۆز ئىشارىسى بىلەن دادامنى كۆرسىتىپ قويغانىدى. دادامۇ خۇددى ئېسىگە ئېلىۋاتقاندەك بىردەم جىمجىت تۇرۇۋەتكەندىن كېيىن، ئادەمنى ئۈمىدسىزلەندۈرىدىغان جاۋابنى بەرگەنىدى.

ــ مەنمۇ بىلمەيدىكەنمەن، مومائىنىڭ كونا ساندۇقىغا چاشقان تەگكەندە يىتكەن ھەقچان.

توي خېتى يوق بولۇپ چىقىۋاتاتتى. دادام ئېيتقاندەك توي خېتىنى چاشقان يەپ كەتكەن بولۇشى ئېھتىمالغا يېقىنداك قىلاتتى. ھەممە نەرسىنى ساندۇقتا ساقلايدىغان بۇ يەردە، چاشقاننىڭ چىشى تەگمەيدىغان قىممەتلىك نەرسە ئاز بولاتتى. بولۇپمۇ چاشقان ئاپىتى يۈز بەرگەن ئاشۇ زامانلاردا مومامنىڭ ساندۇقى قۇرۇقدىلىپلا كەتكەنىدى.

ــ مەھەللىدىكى ھەممەيلەن بۇ ئىككىلەنىنىڭ ئەر-خوتۇنلۇقى ۋە توي قىلغان ۋاقتىنىڭ راستلىقىغا گۇۋاھ بولۇشۇپ، قول قويۇپ، بارماق باسقاندىن كېيىن، كەنت كومىتېتى تەكشۈرۈپ، تامغا قويۇپ بېرىدۇ.

خەلق ئىشلار كادىرى تەپسىلىي چۈشەندۈرۈشكە باشلىغانىدى. ئۇنىڭ دېگىنىچە بولغاندا، مەن ئاۋۋال پۈتۈن مەھەللىدىكىلەردىن دادام بىلەن ئانامنىڭ ھەقىقىي ئەر-ئاياللىقىغا گۇۋاھلىق سۆزى ئېلىشىم، ئىمزا قويدۇرۇشۇم، ئىمزاسى ئۇستىگە بارماق باستۇرۇشۇم كېرەككەن. يەنە تېخى كەنت كومىتېتىغا بېرىپ، كەنت مۇدىرىنىڭ قولىنى قويدۇرۇپ، تامغا باستۇرىدىغان ئىشمۇ بار.

ــ نوپۇس دەپتىرى بىر تۇرسمۇ يەنە ئىسپات دېگەن قانداق گەپ؟

ــ بۇ دېگەن رەسمىيەت، ماڭمۇ ئامال يوق.

قۇلىقىمغا مۇشت ئۇرغاندەك ئاڭلىنىدىغان گەپنى بۇ يەردىمۇ ئاڭلىغانىدىم. ئۇ رەسمىيەت دەپ تۇرۇۋاتقىنى نېمە ئامال؟ ئۇنىڭ دېگىنى بويىچە ئۆيمۇ ئۆي كىرىپ، ئۆزۈم سېزىپ تەييارلىغان ئىسپاتقا قول قويدۇرۇشقا باشلىغانىدىم. بىلگەنلەر دەرھال قول قويۇپ بەرگەن بىلەن بىلمىگەنلەر كۆزۈمنىڭ ئىچىگە قاراشقانىدى. ھەممىدىن يامىنى ساۋاتسىز يوقلار بولۇپ، ئۇلار خۇددى مەن قەرز ھۆججىتىگە قول قويدۇرۇۋاتقاندەك ئەنسىرەپ كېتىشكەنىدى.

ــ نەۋرەم كەلگەندە نېمە ئىشلىقىنى ئۇقۇپ قول قويايمۇ؟

ــ ئۆيدە بالا يوق ئىدى، ئەتە بىر كېلەملا!

ئۇلارغا ھەرقانچە چۈشەندۈرگەن بىلەنمۇ ئۆزلىرىنىڭ بالىسى ياكى نەۋرىسى نېمە ئىشلىقىنى ئېيتىپ بەرمىگۈچە بارمىقىنى بېسىشقا ئۇنمايتتى. بۇنداق ئۆينىڭ ئالدىغا ئىككى قېتىم، كەينىگە بەش قېتىم بېرىپ دېگۈدەك ناھايىتى تەستە ئىسپاتنى ئالغانىدىم. ئەپسۇس ھەممەيلەن قول قويۇپ، بارمىقىنى بېسىپ بەرگەن شۇ ئىسپاتقا كەنت مۇدىرى قول قويماي، بۇ يەرگە 13 قېتىم قاتراتقانىدى.

ــ ئۇلار سىزدىن قورقۇپتۇ-ھە!

دەرۋازىۋەننىڭ سوئالى ھەقىقەتەن قىزىق تۇيۇلغانىدى. قايتىش ئۈچۈن يولغا چىقىپ بولغان ئادەم، ئالايىتەن ئون نەچچە قەدەم كەينىمگە يېنىپ، قايتىدىن ئېغىزىنى كوچىلاپ باققانىدىم.

ــ ئۇلار مەندىن قورققاندەك تۇرامدۇ؟

ــ ئىشلىرىنىڭ باشقىلارنىڭكىدىن بۇرۇن

پۈتكىنىگە قاراپ شۇنداق ئويلىدىم.

ــ قارىغاندا تەلىيىم ئوڭ كەپتۇ ـ دە؟

ــ ئۆزلىرى كادىر ھە راست؟ شۇڭا بىردەمدە پۈتكەن گەپ.

ــ ئەمما مەن ئۆزۈمنىڭ كادىرلىقىنى دېمىدىم.

ــ سىلى دېمىگەن بىلەن دەيدىغانلار بار، ئۇلارغۇ كادىرنى كۆرسە قىلىدىغانغا ئىش تاپالمايدۇ.

دەرۋازىدىن بىلەن پاراڭلاشقانسېرى گاڭگىراپ قېلىۋاتاتتىم. ئۇنىڭ دېگەنلىرى ئەمەلىيەتكە پەقەتلا ئوخشمايۋاتاتتى. چۈنكى ئۇلار مېنىڭ كادىرلىقىمنى بىلىپ تۇرۇپمۇ، ئىشمنى كەينىگە تارتقاندى.

ــ ماڭا ئەجەب ئۇنداق قىلماپتۇ دېسە! تۈۋلي...

ئاچچىقىم بولغاچقىمۇ مۇدىرنىڭ ئىشخانىسى بار تەرەپكە قاراپ تۈكۈردۈم ـ دە، يولۇمغا مېڭىپ كەتتىم. دەرۋازىدىن بۇ قىلىقىمدىن خۇش بولۇپ كەتكەندەك، ئارقامدىن مېنى ماختاپ قويغاندى.

ــ ئەركەكتەك ئىشتىن بىرنى قىلدىلا، باشقىلارمۇ مۇشۇنداق قىلالىغان بولسا، ئۇلارنىڭ خورىكى بۇنچە ئۆسۈپ كەتمەيتتى.

دەرۋازىدىن كەنتتىكى ئىشمنىڭ پۈتكىنىنى بىلگەن بىلەن تېخى خەلق ئىشلار ئىشخانىسى ۋە ساقچىخانا ئارىسىدا يەنە قانچە كۈن قاتراپدىغىنىمنى بىلمەيتتى. مەيلى ئۇ نېمىلا ئويلىمسۇن، كۆزلىگەن نىشانىمغا بىر قەدەم يېقىنلاشقىنىمنىڭ ئۆزىلا چوڭ غەلبە ئىدى.

خەلق ئىشلار ئىشخانىسىنىڭ ئالدىدا پاراڭلىشىپ ئولتۇرغۇدەك قاراۋۇل يوق ئىدى. مەسئۇل خادىمنى ساقلاپ بولالماي، نەچچە قېتىم سىرتقىمۇ چىقىپ بولغانىدىم. نەچچە ئاش پىشىم ئۆتتىكىن، ئىشتىن چۈشۈشكە ئاز قالغاندا مەسئۇل خادىم قايتىپ كەلگەندى. بىراق ئۇ مېنىڭ ئۆزىنى ساقلاپ تۇرغىنىمنى بىلمەيدىغاندەك، يانداپ ئىشخانىغا كىرىپ كەتكەنچە چىقمايۋاتاتتى.

ھەممەيلەن كېتىۋاتاتتى. مەن تېخىچە ئىككى ئىشخانىنىڭ ئارىسىدىكى تامغا يۆلەنگىنىمچە مەسئۇل خادىمنى كۈتۈۋاتاتتىم. باشقا ئىشخانىلار تاقىلىپ بولغان بولسىمۇ ئۇ تېخىچە قارىسىنى كۆرسەتمەيۋاتاتتى. يەنە ساقلاۋېرىشكە تاقىتىم قالمىغانلىقتىن، غۇۋا ئوچۇق ئىشكىتىن بېشىمنى تىقتىم.

ــ ئاچچىقۇچۇمنى ئۇنتۇپ قاپتىكەنمەن، ئەتە كېلەملا!

ئاچچىقتىن يېرىلىپ كەتكۈدەك بولغان بولساممۇ، يەنە ئۇنۇمنى ئىچمىگە يۇتۇپ، قايتىپ كېتىشكە مەجبۇر بولغانىدىم. ئەتىسى مۇھىم بىر ئىش بىلەن بولۇپ، ئىسمنى ئەۋەتسەم، توي خېتىنى بېجىرىپ بېرىپتۇ ـ يۇ، ئانامنىڭ كىملىك نومۇرىنى بۇرۇنقىدەك يېزىپ قويۇپتۇ.

ئۇ نەچچە ۋاقىتتىن بۇيان نېمىگە شۇنداق قاتىرىغىنىمنى بىلمىدىمۇ ياكى باشقا سەۋەب بارمۇ؟ ئۆزىنىڭ بىلگىنىنى قىلغاندى. ئىسىم دېگەن كالۋامۇ بەك ئىنچىكىلەپ كەتمىسمۇ، كىملىك نومۇرى ياكى تۇغۇلغان ۋاقتىغا قاراپ باقمامدۇ دەيمەن. نەدىمۇ ئۇنىڭدەك قولىغا بەرگەننى ئېلىپلا قايتىپ كېلىدىغان ئىش بارکىن تاڭ!

ئۇ يەرگە قايتا بارغىنىمدا، يەنە شۇ خۇشۇم يوق گەپنى ئاڭلىغانىدىم.

ــ نوپۇس دەپتىردە شۇنداق يېزىقلىق تۇرغان يەردە مەندە نېمە ئامال بولسۇن؟ مەن دېمىسەممۇ، بۇنى ئۆزگەرتىشنىڭ بىزنىڭ قولىمىزدىن كەلمەيدىغىنىنى بىلمىسزغۇ؟ ساقچىخانا ئۆزگەرتىپ بەرسە، مەن قايتا بېجىرىپ بەرسەم بولىدۇ.

ئۇ ئېيتقاندەك نوپۇس دەپتىرىدىكى ئۇچۇرنى ئۆزگەرتىش ھەر ئىككىيلەننىڭ قولىدىن كەلمەيتتى. ئەمما ساقچىخانا... ساقچىخانىغا تېخى بارماي تۇرۇپلا، كۆڭلۈمدە بىر تالاي ئاۋارىچىلىكنىڭ سايىسى پەيدا بولۇۋاتاتتى. ناۋادا ئۇلارمۇ ئۆزگەرتىپ بەرگىلى ئۇنىمىسا قانداق قىلىش كېرەك؟ بۇ سوئالنى ئويلىساملا بېشىم ئاغرىپ كېتەتتى، تاپىنىمنىڭ قاپىرىپ كەتكىنىنىڭ ھەققى ئۈچۈن بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ئەمەلىيەتچىل بولۇشىنى ئۈمىد قىلاتتىم.

ــ بۇ نېمە بولغىنى؟ مۇشۇنداقمۇ بېپەرۋالىق قىلغان بارمۇ؟

قەلبىمدە ئۈمىد تۇغۇلۇۋاتاتتى. ساقچىخانىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى نوپۇس دەپتىرىگە قارىغىنىچە ئۆز ـ ئۆزىگە سۆزلەۋاتاتتى. قارىغاندا ئۇ نوپۇس دەپتىرىدىكى ئۇچۇرنىڭ خاتالىقىنى تونۇپ يەتكەندەك قىلاتتى.

ــ مانا بۇ مۇناسىۋەتلىك ئىسپاتلار، مەسئۇل

ساقچى سىزگە قول قويدۇرۇشۇمنى ئېيتقانىدى.

— بۇ ئىسپاتلارنىڭ ئەسلىي نۇسخىسى قېنى؟

— خەلق ئىشلار ئىشخانىسىدىكىلەر توي خېتىنى تولۇقلاپ بېجىرگەندە ئېلىپ قالغان.

— نېمە؟ نوپۇسنى ئۆلار ئۆزگەرتەمدىكەن ياكى بىزمۇ؟ بىزگە بۇ ئىسپاتنىڭ ئەسلىي نۇسخىسى بولمىسا قەتئىي بولمايدۇ.

بېشىمنى قاتۇرىدىغان ئىش يەنە چىقىۋاتاتتى. ئەسلىدە مەنمۇ ساقچىخانا باشلىقى ئېيتقاندەك ئويلىغان ھەم ئۆلارغا ئەسلىي نۇسخىنى قايتۇرۇپ بېرىشنى ئېيتقانىدىم. بىراق ئۆلارمۇ ئارخىپتا ئەسلىي نۇسخا ساقلىنىدىغانلىقىنى ئېيتىپ، قايتۇرۇپ بېرىشكە ئۇنىمىغانىدى.

— ئۆلار «ئەسلىي نۇسخىسى بىزدە ساقلىنىدۇ» دەپ تۇرۇۋالغانىدى، مەنمۇ تېخى شۇنداق چېغى دەپتىمەن.

— ئوقۇغان ئادەمدەك گەپ قىلغىنا، نوپۇسنىڭ ئىسپاتى بىلەن ئۆلارنىڭ نېمە ئىشى!

ساقچىخانا باشلىقىنىڭ ئەيىبلىشى ھەقلىق ئىدى. دېمىسىمۇ بۇ ئاددىي ساۋاتنى ھەممە ئادەم بىلەتتى. ئەمما ئۆلارنىڭ ھەممىسى ئۆزىنىڭكىنى راست قىلىۋاتسا مەندە نېمە ئامال بولسۇن؟ ھەممىگە مۇلايىملىق ۋە ياۋاشلىق بىلەن «خوش-خوش» دېيىشىمگە توغرا كېلىۋاتاتتى.

— ئۇغۇ شۇنداق ئىدى، ئەمما...

تىلمىنى چاينىغىنىمنىڭ ئۆزىلا ساقچىخانا باشلىقىغا ياقمىغان بولسا كېرەك، ئۇ قوپاللىق بىلەن دوق قىلغانىدى.

— ئەمسە ئۆلار بېجىرىپ بەرسىلا پۈتكۈدەكقۇ!

بۇ يەرگە خاتا كەلمىگىنىمنى بىلەتتىم. ئىشلارنىڭ ھەممىسى ماڭىلا تەتۈر كېلىۋاتامدۇ ياكى ئۆلار قەستەن تەس كوچىغا باشلاپ قويۇۋاتامدۇ؟ بىر قانچە ئورۇن ئارىسىدا قاتراپ يۈرۈپ چارچاپ قېلىۋاتاتتىم. ساقچىخانا باشلىقىنى جىلە قىلىپ قويماسلىق ئۈچۈن، ئارتۇق گەپ قىلغىلى بولمايتتى. ئۆلار بۇ خاتالىق خۇددى مېنىڭدىن ئۆتكەندەك، قورۇق رەسمىيەتنىڭ گېپىنى سېتىپ، مەسئۇلىيەتتىن قېچىشۋاتاتتى. ئەمەلىيەتتە بۇ ئىشتا ھېچكىمنىڭ مەسئۇلىيىتى يوق، ھەممە خاتالىق بۇرۇنقىلارنىڭ ئىش بېجىرگەندە ئەستايىدىل بولمىغانلىقىدا ئىدى. شۇنداق تۇرۇپمۇ ئۆلار يەنە ئۆزلىرىنىڭ ئاتالمىش پىرىنسىپالىقىنى تەكىتلەۋاتاتتى.

خەلق ئىشلار ئىشخانىسىغا ئىسپاتنىڭ ئەسلىي نۇسخىسىنى ئالغىلى بارمىساممۇ بولمىدىغان، ئېغىزى مېنىڭكىدىنمۇ قاتتىق ھېلىقى بالا ئىشخانىسىدىن قوغلاپ چىقارغانىدى.

— ئۆلارنىڭ ئىشى بىلەن مېنىڭ كارىم يوق، بۇ خىزمەتنىڭمۇ قائىدە-تەرتىپى بار. سىلى بۇ بېشىمنى ئىككى دەملا؟ ماڭمۇ بۇ باش كېرەك!

ئىشنى قايتىدىن باشلاش كېرەكمۇ ياكى ساقچىخانا باشلىقىغا مۇناسىۋەتلىك بىرەرسىنى تېپىش كېرەكمۇ؟ مەن ئۇچۇن بۇ ئىشنىڭ ھەر ئىككىسى ئوخشاشلا قۇدۇقتىن يېڭىنە ئىزدىگەندەك تەسكە چۈشەتتى. كەنت مۇددىرىنىڭ ئىشنى دېمەيلا تۇرۇپ، مەھەللىدىكىلەرنىڭ قايتا قول قويۇپ بېرىشى ناتايىن ئىدى. ئۆلار ئالدىنقى قېتىم ئارتۇق گەپ قىلىشمىغان بىلەن بۇ قېتىم گۇمان قىلماي قالمايتتى. ساقچىخانا باشلىقىنى تونۇيدىغانلارنى تاپقان بىلەنمۇ ئۇنىڭ گەپ يېيىشى، مۇنداقلا قول قويۇۋېتىشى ئاسانغا توختىمايتتى. ئۇنى مېھمانغا باشلىغانغا لايىق ئىش پۈتسىچۇ شۇنداق، ئىش پۈتمىسە قىلغان ئىبادەت نۆلگە تەڭ بولمامدۇ؟ شۇلارنى ئويلاپ بارا-بارا بۇ ئىشتىمۇ رايىم يېنىپ قىلۋاتاتتى.

— ئەينى چاغدىكى نوپۇس ساقچىسى گۇۋاھلىق بەرسىلا بولىدىكەن.

بىر تونۇشۇمنىڭ ساقچىخانىدىن ئەكەلگەن خەۋىرى مېنى ئازراق خۇشال قىلغانىدى. باشقىلاردىن سوراپ يۈرۈپ، شۇ چاغدىكى ساقچىنىڭ ئىسمى ۋە تۇرۇشلۇق ئورنىنى مەلۇم تەسلىكتە ئىگىلىگەنىدىم، ئەپسۇس ئۇ تېخى نەچچە ھەپتىنىڭ ئالدىدا يەرلىكىدە يېتۋالغانىكەن. قاراڭغۇ قەلبىمگە يېقىلغان سۇس چىراغمۇ بۇ خەۋەر بىلەن يەنە ئۆچۈپ كەتكەنىدى.

ئارىدىن بىر ئاي ئۆتكەندە تاسادىپىي بىرەيلەننىڭ يەنە بىرىگە دەۋاتقان گېپى قۇلىقىمغا چۈشۈپ قالدى.

— بۇ جاھاندا پۈتمەيدىغان ئىش نەدە بار؟ ئۇنىڭ بىلەن ئىشقا بىرگە چىقىپ، ئىشتىن بىرگە چۈشۈپ باقە. ئىشىڭنىڭ پۈتمىگىنىنى مەن بىر كۆرەي!

نەچچە كۈن كاللامدا ئاشۇ گەپ ئەگەپ يۈرەتتى، بەزىدە تېخى قۇلاق تۈۋىمدە ھازىرمۇ شۇ گەپ بولۇۋاتقاندەك تۇيغۇدا بولاتتىم. ئىشنىڭ ئويلىنىدىغان يېرى قالمىغانلىقتىن ئۇنىڭ دېگىنىچە قىلمايمۇ بولمەيدىغاندەك قىلاتتى. «قېنى بىر سىناپ باقمايمەنمۇ، باشتا كەلمىگەن تەلەيدە ئاناڭنىڭ ھەققى بارمۇ؟» دېگەننى ئويلىدىم-دە، يىللىق دەم ئېلىشىمنى ئالدىم.

ــ ما ئاداشقا نەچچە كۈن بولدى بۇ يەردە تۇرغلى؟

ساقچىخانا باشلىقى يېنىغا بىر ئىش بىلەن كىرگەن ساقچىدىن شۇنداق سوراۋاتاتتى. نېمىلا بولمىسۇن، ئۇنىڭ كۆزى ئاخىرى ماڭا چۈشكەنىدى.

ــ بۈگۈن تۆتىنچى كۈنى.

ــ گەپ قىلمىساق يەنە نەچچە كۈن تۇرا؟

بۇ سوئالغا ساقچى بالا ئەمەس، مەنمۇ جاۋاب بېرەلمەيتتىم. بەلكىم بۇ يىللىق دەم ئېلىشىم يەتمىسە، يالغاندىن نەچچە كۈن ئاغرىق بولۇۋېلىشمىغا توغرا كېلىدىغىنى بىلمەيتتىم.

ــ بۇ قېتىم بەلنى باغلاپ كەلگەندەك تۇرامدۇ نېمە؟

ساقچى بالىنىڭ بۇ گېپى كارامىتىنى كۆرسەتتىمۇ ياكى ئۇنىڭ ماڭا ئىچى ئاغرىپ قالدىمۇ، قولۇمدىكى ئىسپاتىنىڭ ئۈستىگە يوغان قىلىپ ئىمزايىنى قويۇپ بەرگەنىدى.

ــ مەن قولنى قويدۇم، ئىش بېجىرىدىغانلار ئەسلىي نۇسخا ئەمەسكەن دېسەڭ، مېنى ئىزدىمەيلا ھە!

باشلىقنىڭ قولى چۈشكەن تۇرسا، قول ئاستىدىكىلەر نېمە دېيەلەيتتى. ئۇنىڭغا رەھمەت دېگەننى بىر قانچە قېتىم ياندۇرۇپ ئېيتىپ، قايتىپ چىقىپلا خاتالاشقىنىمنى ھېس قىلدىم. چۈنكى بۇ يەردە باشلىقنىڭ قولى تازا ئۆتمەيدىغان ئىشلارنىڭمۇ بارلىقىنى پەرەز قىلمىغانىكەنمەن.

ــ بۇ ئىشلار ئەمدى بىزنىڭ قولىمىزدىن كەلمەيدۇ.

ــ باشلىق تەستىقلىغان تۇرسا!

ــ باشلىق تەستىقلىغان بىلەنمۇ پۈتمەيدۇ.

ــ بۇ يەردە كىمنىڭ دېگىنى ھېساب زادى؟ راستىنلا ئاچچىقىم كەلگەنىدى. ئۆزۈمنى تۇتۇۋالاي دېسەمۇ تېخشىپ كېتىۋاتاتتىم.

ــ بۇ باشلىقىمنىڭ گېپى ئۆتمەيدۇ دېگىنىم ئەمەس، يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقى شۇنداق.

ــ يۇقىرىنىڭ بۇيرۇقى يالغۇز سىزگىلا چۈشەمدۇ ياكى باشلىققىمۇ چۈشەمدۇ.

ــ بۇ تېخى تۇنۇگۈن كەلگەن ھۆججەت، باشلىق كۆرگۈدەك بولمىغان بولسا كېرەك!

ساقچى بالا شىرە ئۈستىدىكى قىزىل باشلىق ھۆججەتنى خۇددى ماڭا بېرىدىغاندەك قولى بىلەن ئىتتىرىپ قويغانىدى. شۇ تاپتا مەن ئۇ ھۆججەتكە قىزىقمايتتىم، قىزىقىدىغىنىم پەقەت ئاران مۇشۇ يەرگە ئەكەلگەن ئىشمىنىڭ نەتىجىسى ئىدى.

ــ شۇنداق دەپ بۇ ئىشىم؟...

ــ بىزدىمۇ ئامال يوق، ئەمدى ناھىيەگە بارمىسىڭىز بولمايدۇ.

ــ ئۇ يەردىمۇ بۇ ھۆججەت باردۇ؟

ــ بار، بۇ ئىشنى باش ئىدارە باشلىقى تەستىقلىسا ئاندىن بولىدۇ.

بېشىم قايتىدىن پىرقىراپ كېتىۋاتاتتى. يېزىلىق ساقچىخانىنىڭ باشلىقىغا نەچچە ئايدا ئون نەچچە قېتىم كېلىپ، مەنىڭ تەستە تەستىقلاتقان ئىشنى ناھىيەلىك ج خ ئىدارىسىنىڭ باشلىقى قانچە ئۈزۈندا تەستىقلا؟ ئادەم نەچچە قېتىم بارسىمۇ تەستىقلىسغۇ مەيلى، ئەڭ يامنى يوق باھانە بىلەن تەستىقلماسلىقى-دە!

ــ مۇشۇ يەردىلا قىلمۇەتكىلى بولماسمۇ؟

ــ تۇغۇلغان ئاي، كۈننى ئۆزگەرتىدىغان ئىش بولسا بولاتتى، ئەمما سىزنىڭ 20 ياش ئۆزگەرتىدىغان ئىش ئىكەن ئەمەسمۇ!

ــ شۇ چاغدا خاتا يېزىلىپ قاپتىكەن، چوڭلار دېھقان بولغاندىكىن بىلمەي قاپتۇ شۇ!

ــ خاتالىقىغۇ خاتاكەن، بىراق بۇ قولىمىزدىن كەلمەيدۇ.

ئۇنىڭغا تازا خاپا بولۇپ كېتەي دېگەنىدىم، كېيىنكىلىكىنى ئويلاپ گەپ قىلمىدىم. ئۇ نوپۇس دەپتىرىدىكى ۋاقتىنىڭ خاتالىقىنى بىلىپ تۇرۇپ، يەنە ئاشۇ خۇشۇم يوق گەپ بىلەن مېنى يولغا سېلىپ قويماقچى بولۇۋاتاتتى.

ــ نەدىمۇ ئۇچ يېشىدا توي قىلىپ، تۆت يېشىدا بالىلىق بولىدىغان ئايال بار؟ نوپۇس دەپتەردىكى چوڭ ئوغۇل مەن شۇ، ئانامنىڭ

مەندىن ئاران تۆت ياش چوڭ بولغىنى ئەقىللىگە سىغدىغان ئىش بولمىسا ـ يا؟

ــ مەنمۇ دېدىم، خاتالىقى ھەقىقەتەن خاتاكەن. ئەمما پىرىنسىپ شۇنداق، مەندە ئامال يوق.

ئۇنىڭ بىلەن تاقاراشقىنىمنىڭ پايدىسى يوقىتىڭ قىلاتتى. ئەسلىدە باياتىن ساقچىخانا باشلىقىمۇ ھېلىقى گەپنى مۇنداقلا دەپ قويمىغانىكەن. تۇۋا، بۇ ئادەملەرنىڭ ئويلىمايدىغىنى يوق دېسە! ئۇمۇ بۇ ئىشمىنىڭ پۈتمەيدىغىنىنى بىلىپ تۇرۇپ، يەنە مېنى خۇش قىلىۋېتىشنى ئويلىغان بولسا كېرەك.

ناھىيەلىك ج خ ئىدارىسىگە نەچچە قېتىم بېرىپ، بىرىنجى قول باشلىق بىلەن ناھايىتى تەستە كۆرۈشكەن بولساممۇ، ئۇنىڭ تەستىقىغا ئېرىشەلمىگەنىدىم. ئۇنىڭ دېيىشىچە، بۇ بىر تارىختىن قالغان قالدۇق مەسىلە بولۇپ، بۇنى مەخسۇس يىغىن مۇزاكىرىسىگە سالمىسا بولمايدىكەن. مەن ئامالسىز ئۇنىڭ كۆرسەتمىسى بويىچە ئىشخانىغا مۇناسىۋەتلىك ماتېرىياللارنى تاپشۇرۇپ بەرگەندىن كېيىن، ئۇلارنىڭ خەۋەر قىلىشىنى كۈتىدىغان بولۇپ قايتىپ كەتكەنىدىم. كىم بىلىدۇ؟ مېنىڭ بۇ ئىشىم ئاشۇ پېتى تارىخىي قالدۇق مەسىلە بولۇپ قالامدۇ ياكى ئۆز نۆۋىتىدە يېغىندىن ئوتكۈشلۇق ئۆتۈپ، بىر يىلغا سوزۇلغان جاپايىمنىڭ ھاردۇقى بىراقلا چىقامدۇ؟

ــ ئىشلار قەيەردىن قەيەرگە كەلدى؟

بۇ ئىشمىدىن باشتىن ـ ئاخىر خەۋەردار، ھەم مېنى مۇشۇ كوچىغا سېلىپ قويغان بىر ئاغىنەم يەنە سوراپ قالغانىدى. ئۇ كۆڭلىدە ماڭا بىر ئىش قىلىپ بېرىشنى ئويلىغانمۇ ياكى ئاشۇ كۈندىكى مەستلىكىدە مۇنداقلا دەپ قويغانمۇ؟ ئاتا ـ ئانامنى ۋەيران بولغان مەلۇم كارخانىدىن پېنسىيەگە چىقىرىپ قويۇشنى ئېيتقانىدى. ئۇ قۇلاقىغا خۇشياقمىدىغان ئاشۇ گەپنى قىلمىغان، مەنمۇ شۇ ئىشنىڭ پېيىدە بولۇشنى ئويلىمىغان بولسام، بۇ ئاۋارىچىلىكمۇ بولمىغان، ئانامنىڭ ئۆزۈمدىن تۆت ياش چوڭلىقىنى بىلمىگەن بولاتتىم. يېرىم يىلدىن ئاشقان بىلەن ج خ ئىدارىسى تېخى ئاخىرقى قارارنى چىقارمىغان تۇرسا، ئەمدىلىكتە ئۇنىڭغا نېمىمۇ دەي! ھەممىدىن كۆڭلۈمنى يېرىم قىلىدىغىنى، ئانامغا بۇ خۇشاللىقنى ئالدىن ئېيتىپ قويغىنىم بولغانىدى. ئۇ ئۆزىنىڭمۇ شۇنداق پېنسىيەگە چىقىۋالغان قۇشنىلار (ئەلۋەتتە يالغان ئىسپات بىلەن)دەك كادىر بولىدىغىنىدىن بەكمۇ خۇش بولۇپ كەتكەنىدى.

ــ نېمىسىنى دەي ئاغىنەم، ئانام تاسلا قاپتىكەن ئۆزى تېخى مومامنىڭ قورسقىدا تۇرۇپلا مېنى تۇغۇپ قويغىلى!

ئۇ جاندىن ئۆتكۈدەك ئاچچىق تەنەمدىن ئىشمىنىڭ تېخى پۈتمىگىنىنى ھېس قىلالايتتى. ئۇنىڭمۇ بېشىنى ئاغرىتىدىغان بۇ ئىشتىن قۇتۇلغىنى ئۈچۈن، بىر كۈن بۇرۇن بولسىمۇ خاتىرجەم ئۇخلىغىنى ئەۋزەل ئىدى.

ــ ئىشىم پۈتكۈدەكمۇ بالام؟

ئانامغا گەپ قىلىشنىڭ ئورنىغا نېمىشقىدۇر ئۇنى چىڭ قۇچاقلىغانىدىم. بۇ قۇچاقلاشتىن گەرچە ئۇ ھېچنېمىنى چۈشەنمىسىمۇ، ئۆزىنىڭ تۆت ياشتا ئانا بولغانلىق تەقدىرىنى ئۆزگەرتىشنىڭ ئاسانغا چۈشمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلالايتتى.

مۇھەررىرى: **ئەركىن نۇر**

ھەرقانداق بىر نەشرىيات، گېزىت ـ ژۇرنال، رادىيو ئىستانسىسى، تور بېكىتى ياكى شەخسنىڭ ژۇرنىلىمىزدىن ئۆز مەيلىچە ئەسەر ئېلىپ ئىشلىتىشى (ئاپتورىغىمۇ ھەق بەرمەي رادىيودا ئاڭلىتىشى، توپلام قىلىپ نەشر قىلدۇرۇشى ياكى ھەرخىل توپلاملارغا كىرگۈزۈشى) ۋە كىنو ـ تېلېۋىزىيە فىلىمى، ئاۋازلىق ئەسەرگە ئايلاندۇرۇپ پايدىلىنىشى مەنئى قىلىنىدۇ. ئەگەر، ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە، تەھرىر بۆلۈممىزنىڭ مۇناسىۋەتلىك رەسمىيەتلىرىنى تولۇق ئۆتەپ، ماقۇللۇقنى ئالغاندىن كېيىن ئىشلەتسە بولىدۇ. خىلاپلىق قىلغۇچىلار بايقالسا، جاۋابكارلىقى قانۇن بويىچە سۈرۈشتە قىلىنىدۇ. بۇ ئۇقتۇرۇش، ئېلان قىلىنغاندىن باشلاپ ئىجرا قىلىنىدۇ.

«تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمى

2015 ـ يىلى 3 ـ ئاينىڭ 20 ـ كۈنى

نەسرلەر

بەگمەت يۈسۈپ

ئامالسىزلىقىم

چىراغدەك يورۇق ئەر ئىدىم، ماڭسام قەدەملىرىم نۇر چاچاتتى، كۆزۈمنىڭ نۇرىمۇ، يۈزۈمنىڭ نۇرىمۇ بىلمەيمەن، تام ئاراچلىرىدىن كۈننى كۆرەتتىم.

ياتتىم كارىۋىتىمدا ئۇھسىنىپ، ئاھسىنىپ؛ ئاپپاق تاملار، قىزىل پەردىلەر، چىلانىدەك كىرپىسلىرى جىمجىت سۈكۈتتە، مەشتىكى ئوتتەك يېلىنجار ھەسرىتىم. كۆزۈم غۇۋالىشار ئاندىن يۇمۇلار، ئەمما، چۈشۈم بىلەن ئۇيقۇم قاچار؛ بىر ئازرۇيۇم بار ئىدى چىرايلىق گۈلدەك، ئۇششۇك تەگكەندەك سولىشار، توزار. ۋاقىتنامنى بەكمۇ سېغىندىم، ئاھ، ئانا يۇرت سۈيىدە يۈيۈنسام تېنىم راھەت تاپار. راھەت تاپار قارا چاچلىرىم، ھۆسن قۇشىدەك بېشىمدا ئۇچار، تالاغا چىقىپ باقىۋىم كەلدى قۇتۇلارمەن دەپ، بۇ مۇدھىش كەيپىياتتىن ھەممە كىم قاچار. تالا سوغۇق، قارلارنىڭ ھىدى، ئەمما، قار ياغمايدۇ بۇلۇت توپلىنار. قايتىپ كىرىمەن، ياستۇق بېشىمدا، غەمكىن خىياللار ياش تۆكمەي يىغلار. قۇچاقلاشتىم كىتابىم بىلەن، يەنە شۇ مىسرالىرىم كۆڭلۈمنى ئالار. ئۇنلۇك ئوقۇيمەن يازمىلىرىمنى، ئۇرغۇتسام دەپ ئىلھاملىرىمنى؛ ئۇنتۇپ كەتسەم تارىخلىرىمنى، مەن ئۆتمۈشتە ئازغۇن ـ گۇناھكار.

ياغاچ ئىشىك، تۆمۈر دېرىزەم، كۆزنەكلىرى سۇزۇك پەرۇشكار، يىراقلىرىم، ئاھ يىراقلىرىم، سىلەر ماڭا بەكمۇ جەلپكار. بۇ ئوڭۇمدا كۆرەلمىسەممۇ، چۈش كۆرىمەن... ئاندىن تاڭ ئاتار.

چىقىپ كەتكۈم كېلەر بۇ ياقا يۇرتتىن، قېچىپ كەتكۈم كېلەر بۇ يەردىن، شۇ بىر چىمدىم توپاڭنى دېدىم. شۇ بىر تېمىم سۈيۈڭنى دېدىم. ئاشۇ بىر تۇپ گۈلۈڭنى دېدىم، ئەڭ ئاخىرقى «سۆز»ۈڭنى دېدىم، مەن كەتمىدىم، كېتەلمىدىم ھەم، ئون بەش كۈنلۈك يۈزۈڭنى دېدىم!

دىل پايانى

ئوخشاشلا بىر كۈن

سارايلاردەك ئالتۇندىن ھەل بېرىلگەن ئۆيدە ئەمەسمەن. ئوردىدەك بېزەلگەن ئىشخانىلاردا ۋە تەختتەك ھەيۋەتلىك ئورۇندۇقتا ئەمەسمەن. بۇيرۇسام بۇيرۇقىنى ئىجرا قىلىدىغان خىزمەتكارلىرىم يوق. ماڭسام ئوتقاشتەك جۇلالىق گېلەملەر ئۇستىدە ماڭمايمەن...

مەززىلىكلىكىدىن ئىشتىھانى ئېچىپ تۇرىدىغان نازۇ نېمەت ۋە غىزا يوق. ئاددىي ئىنسانلىقىم بىلەن ئارام ئالغىلى بولىدىغان 70 سانتىمېتىر ئېگىزلىكتىكى كارىۋىتىم، كارىۋىتىم ئۈستىدە كۆرپە ـ يوتقان، كىرلىك، ياستۇقلىرىم بار. مۇشۇ ئاددىيلىق ئىچىدە ئۇخلىسام پادىشاھ كۆرگەن چۈشنى كۆرىمەن. پادىشاھ بېگەن غەمنى يەيمەن، ئۇ سۇرگەن ھۇزۇرنى سۈرىمەن، ئۇخلىشىم ئوخشاش، ئويغىنىشىم ئوخشاش، كېچەم كۈندۈزگە، كۈندۈزۈم كېچىگە ئالمىشىپ قالغىنى يوق.

كىتابلىرىم تىزىلغان ئاددىي ئىشخانامدا مەسىلە مۇھاكىمىلەر ئۈستىلىمدىن باشلانسا دۇنيانىڭ قايسىبىر جايلىرىدا ئاخىرلىشىدۇ. دېمەك، مەن ھالقىيالايمەن، كۆزىتەلەيمەن، كۆرەلەيمەن، نۇرغۇن كەچمىشلەرنى. قەھۋەنى بىللە ئىچىشىدىغان، ئىشنى بىللە قىلىدىغان، نەتىجىگە بىللە ئېرىشىدىغان، خۇشاللىقتىن بىللە باراۋەر ھۈزۇرلىنىدىغان ئىشداشلىرىم بار. ئۇلار بىلەن باببارا‌ۋەر ھالدا مۇڭدىشىمەن، كۈلۈشىمەن، خوشلىشىمەن، سالاملىشىمەن، باراۋەرلىك بىزنىڭ ئىپتىخارىمىز، ياردەملىشىش بىزنىڭ خسلىتىمىز ۋە ئىختىيارىي ئەركىنلىكىمىز.

ھەربىر چىغىر يولىمىز بىزنىڭ تەنھا ـ مۇستەقىل، ئۆز ـ ئۆزىمىزگە غوجا ئىكەنلىكىمىزنىڭ جاراڭلىق جاكارى. ھەربىر داغدام يولىمىز ئاجىز ئەمەس، بەلكى، مۇكەممەل بىر كوللېكتىپ، ئۈيۈشقان بىر توپ ئىكەنلىكىمىزنى ئىسپاتلايدىغان ئۆزۈن سەھنە. ئېھتىياجنى قاندۇرىدىغان، ئېھتىياجدىن ئېشىپ كەتمەيدىغان كۆڭۈللۈك، ھالال بىر ۋاقلىق غىزا بەدىنىمگە قۇۋۋەت، تۇگەپ قالسا تېپىپ يېيەلەيدىغان، باشقىلارنىڭ قولىغا قاراپ قالمايدىغان قۇدرىتىمنىڭ بارلىقىدىن دېرەك بېرىدىغان ئىشەنچ!

مەن شاھ ئەمەس، تىلەمچىمۇ ئەمەس، بىر مەنزىلدىن يەنە بىر مەنزىلگە، بىر ئارزۇدىن يەنە بىر ئارزۇغا قاراپ كېتىۋاتقان ئەركىن، ھۆر ئادەممەن.

مېنىڭ بىر كۈنۈم ـ يىلغا، يىلىم ـ يىللارغا قاراپ جۇغلىنىۋاتقان ئۆمۈر يولۇچىسىمەن. قۇياش ئوخشاشلا ئۇستۈمدە، يەرۇ زېمىن ئوخشاشلا تاپىنىم ئاستىدا.

مېنىڭ كۈنۈمۇ ئوخشاشلا بىر كۈن...

يۇك

مەن دۇنياغا ئەينەككە قارىغاندەك قارىدىم، مەن نېمە قىلىۋاتقان بولسام شۇنى كۆردۈم. قۇياشقا باقسام يۈزۈم نۇرغا تولدى، كەيپىياتىم كۆتۈرەڭگۇ، دىلىم ئۈمىدكە تولغان، ھەربىرىتىم يېنىك ۋە قولاي، ئىشلىرىم ئوڭۇشلۇق.

كېچىگە ـ قاراڭغۇ ـ زۇلمەتكە باقسام يۈزۈم خىرەلەشتى. ئاجايىپ قورقۇنچلۇق، ھەممە يەرنى ۋەھىمە قاپلىغان، كەيپىياتىم چۈشكۈن، يۈرىكىم مۇجۇلۇپ تۇرغان، ياش كىرپىكىمگە قونۇۋېلىپ، كۆرۈش ئىقتىدارىمنى توسۇۋالغان، ماڭدامدا بىر پۇتلىشىپ، ئۇرۇلۇپ ـ سوقۇلۇپ، نەس بېسىپ تۇرغان. ئەمەلىيەتتە، يولنى سەل بوشتىپ بەرسەملا باشقىلار قىستىمايدۇ، مەن يەنە شۇ يولدا ئالدىمغا قاراپ كېتىۋېرىمەن. گاھىدا تولىمۇ ئازادە ۋە تېز. ئالدىمغا قارىسام ھېلىقى قىستاڭچىلار يوق، ئۇلار ئۇزاپ كەتمىگەن، بەلكى، يولنى بوشىتىپ بەرمىگەنلەر بىلەن بىللە قاياقلارغىدۇر كەتكەن. يول ماڭغانسېرى كېڭەيمەكتە. ئۇزارغانسېرى راۋانلاشماقتا. ساڭا تەل سالىدىغانلار، ھاقارەتلەيدىغانلار، ھومىيىدىغانلار نەلەرگىدۇر يوقالغان. ئۇمىد ئالدىمدا جلۋىلەنمەكتە. مەن شۇ چاغدا ئۇلارنىڭ ئۇنچۇالا ئەھمىيىتى قالمىغانلىقىنى ھېس قىلدىم. بەلكى، مۇتتەھىم ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ يېتىمەن. ئۇلارنىڭ ئۇزاققىچە مېڭىش ئىقتىدارى يوق، بەلكى، ئاچ كۆزلۈكى، ھەسەتخورلۇقى بار، قىزىل كۆزلۈكى بار، ئىنسابسىزلىقى بار. مەن ئۇلاردا بار نەرسىلەرگە قىزىقمايمەن. ئۇ نەرسىلەر بۇ سەپەردە ئېغىر يۈك. كۆتۈرۈپ ماڭىدىغان نەرسىلەر (مەجبۇرىيەت، مەسئۇلىيەت) ئۇنىڭسىزمۇ يەلكەمنى

بېسىپ تۇرسا، پايدىسىز نەرسىلەرنى يۈك قىلىۋېلىشنىڭ يەنە نېمە ھاجىتى. «سەن يېگىن» دەپ ئالدىغا قويۇپ بەرسەڭ ئۇلار دۇم چۈشىدۇ، رىزقى تۈگەپ قالاتتىمۇ؟! رىزق تۈگىگەن كۈنى يولنىڭ ئاخىرلاشقىنى شۇ. بۇ بىزنىڭ ئىرادىمىزگە باقمايدۇ. تاغلاردا رىزقىمىز بار، دەريالاردا رىزقىمىز بار، چۆللەر بىزنىڭ تېپىپ يېيىشىمىزنى كۈتۈپ تۇرىدۇ. خۇددى بىر تال ئۇرۇقنىڭ يېمىشكە ئايلىنىش جەريانىغا ئوخشاش. سەن قىلمىساڭ ئۇ قىلىدۇ، ئۇ قىلمىسا سەن قىلىسەن. ھەربىرىكەتسىز بەربىكەت يوق. ياشاشنى يۈك قىلىۋالغان كىشىلەرلا بۇ رىزقىنى تاپالمايى گاڭگىراپ يۈرىدۇ. تاپقانلاردىن تارتىۋالماقچى بولىدۇ، تاپقانلارغا ئاۋۇال ھەۋەسلىنىدۇ ئاندىن ھەسەتلىنىدۇ، ئاندىن ھەسرەتلىنىدۇ. پۇرستى كەلسە سەن بىلەن ئېيتىشىدۇ، پۇتلىماقچى بولىدۇ، يوقاتماقچى بولىدۇ. بەرسەڭ چىڭ تۇتالمايدۇ، تۇتۇپ تۇرۇپ يەنە سورايدۇ، يەنە بەرسەڭ ئىسراپ قىلىۋېتىدۇ، ئاندىن ئاچ قالىدۇ. كىملەردىندۇر قاقشايدۇ، ئۆزۈگە نەزەر سېلىپ باقمايدۇ، نەزەر سېلىپ باققانلارغا قاراپ باقمايدۇ. مەن بۇ سەپەرىمدە بۇنداقلارنى تولا كۆردۈم. كۆرۈپ كۆلدۈم، يىغلىدىم، سۆزلىدىم...

ياشاشنىڭ يۈكى شۇنداق ئېغىرمۇ؟ ياق!

مەن دۇنياغا كۆلۈمسىرەپ قارىدىم، ئۇ ماڭا كۆلۈپ قارىدى، چۈنكى، ئۇ مېنى چۈشەنگەن ئىدى.

ئېھتىياج

مەن ئۇنىڭ سەلتەنىتىگە مەدھىيە ئوقۇدۇم، ئەمما، ئۇ سۆزلىرىمگە پىسەنت قىلمىدى، ئۇنىڭ نەقەدەر مۇكەممەل ئىكەنلىكىنى ھېس قىلدىم. مەن ئۇنىڭ گۈزەل چىرايىنى ماختىدىم، ماختىشىمغا تۇشلۇق ئۇ كۆلۈمسىرەپمۇ قويمىدى. ئۇنىڭ ئۆزۈگە بولغان ئىشەنچىسىگە ھەيران قالدىم. مەن ئۇنىڭ ئازابلىرىغا ئېچىندىم، ئەمما، ئۇ قورسىقى ئاچ ئادەمگە ئېسىل غىزا ئۆچراپ قالغان كەبى خۇشلۇقتا خۇشال بولۇپ كەتمىدى، مەن ئۇنىڭ مەغرۇرلۇقىغا قايىل بولدۇم.

مەن ئۇنىڭ خۇشاللىقىغا ھەمشېرىك بولدۇم، ئۇ قىتىغۇرلۇق قىلمىدى. مەن ئۇنىڭ كۆكسىگە قارىنىڭ كەڭلىكىگە ئاپىرىن ئوقۇدۇم. ئەمما، ئۇ رەھمەتمۇ دېمىدى. مەن ئۇنىڭ سەۋرچانلىقىدىن سۆيۈندۇم.

مەن شۇ تاپتا ئۇنىڭ يارەمگە موھتاج ئىكەنلىكىنى بىلىپ تۇرىمەن. ئەمما، ئۇ ھېچكىمگە يالۋۇرمىدى ۋە ئۆز تىرىشچانلىقىنى داۋام قىلىۋەردى. مەن ئۇنىڭ ئىرادىسىدىن ئۇلگە ئالدىم. ئۇ يەنىلا ھېچ ئىش بولمىغاندەك جاپاسىنى تارتىۋەردى. مەن بۇ پەرۋاسىزلىققا بەرداشلىق بېرەلمەي ۋارقىرىۋەتتىم.

مۇھەررىرى: **ئەركىن نۇر**

ئاپتورلار سەمگە

* تور ئارقىلىق ژۇرنىلىمىزغا ئەسەر ئەۋەتمەكچى بولغان ئاپتورلارنىڭ ئەسەرلىرىنى ئېلخەت ئادرېسىمىز tangritag1986@126.com غا يوللىشىنى سورايمىز.

* قەلەم ھەققىنىڭ ئاپتورلارنىڭ قولىغا ۋاقتىدا، ئوڭۇشلۇق يېتىپ بېرىشىنى كاپالەتكە ئىگە قىلىش ئۈچۈن ئاپتورلارنىڭ تور ياكى پوچتا ئارقىلىق ژۇرنىلىمىزغا ئەسەر ئەۋەتكەندە ئەسەر ئاخىرىغا ئېنىق ئادرېسى ھەم ئىسىم ـ فامىلىسىنى كىملىكتىكى بويىچە ئۇيغۇرچە، خەنزۇچە يېزىپ ئەۋەتىشىنى ئۇمىد قىلىمىز.

* ئاپتورلارنىڭ ژۇرنىلىمىزغا ئەسەر يوللاشتىن بۇرۇن ئەسىرنىڭ ئەسلى ئارگىنالىنى ساقلاپ قويغاندىن كېيىن ئەۋەتىشىنى تەۋسىيە قىلىمىز.

گاس

(پوۋېست)

ئەمەتجان مۇھەممەت كۆنچى

1

ئەلقىسسە، «ت» بېگىم ئۇشبۇ قارارغا كەلگەندە كەشنى قولىغا ئېلىپ، پۈتمىنىڭ ئۈچىدا دەسسەپتۇ. ھۇجرا ئىشكىنىڭ قىيا يوچۇقىدىن خوتۇنىنىڭ دۇم ياتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ ـ دە، كۆڭلى ئارامغا چۈشۈپ، غىپپىدە ئۆيدىن چىقىۋاپتۇ.

بىنا قورۇسى ئىنتايىن كىچىك بولۇپ، ئوتتۇرىسىدىكى بىر نەچچە تۇپ قېرى قارىياغاچ دەرىخىنىڭ ئاستىدا بەكمۇ ئۇزاق يىللار ئىلگىرى سېلىنىپ قالغان ئايلانما راۋاق بار ئىكەن. راۋاقنىڭ ئۈپراپ، ئۇۋۇلۇپ، قارا ئىنچىكە تۆمۈرلىرى چىقىپ قالغان بېتون تۈۋرۈكلىرىنىڭ ئارىسىدا بىر قانچە قېرى يولغا قارىغىنچە ئولتۇراتتىكەن. يۈزلەر ئۇدۇل بولغاچ سالاملىشىشقا توغرا كەپتۇ. ناھايەت، سالىمى ئىلىك ئېلىنماپتۇ. قېرىلارنىڭ تەلەتى بىر ـ بىرىدىن سۆرۈن، چىرايىدىن مۇز يېغار ئىكەن. ئۇلارنىڭ شۇ تۇرقى «ت» بېگىمگە خۇددى قەپەسكە ئۇزاق يىل سولىنىپ، ئۇمىد ۋە ئىشەنچىنى يوقاتقان قېرى مايمۇنلاردەك كۆرۈنۈپ كېتىپتۇ.

قورۇنىڭ قارشى تەرىپىدە ھەيۋەت بىر بىنا بار ئىكەن. بۇ بىنا بىلەن ئۇ ئولتۇرىدىغان كونا بىنا قوشنا ئىكەن. «ت» بېگىم ئاچچىقىنى ئىچىگە يۇتۇپ، بېشىنى بۇراپ، ئاشۇ ئېگىز بىنانىڭ ئۆزى «20 ـ قەۋەتتىدە» دەپ كۆز چىنىچە ھېسابلىۋالغان ئۆينىڭ پەنجىرىسىگە بىرەەم قارىغاندىن كېيىن، بۇ ئىككى بىنا ئارىسىدىكى يۇندىلار ئېقىپ، ئەخلەتلەر سېسىپ ياتقان، تار، زەي كوچىلاردىن ئۆتۈپ، چوڭ يولغا چىقىپتۇ.

تۆرمۇش تەسۋىرلىرى

ئەرەن ئېينىكنى ئوتتەك تەپتى سېمونت يولىنى كائىدەك قىزىتىۋەتكەن ئىكەن. شۇڭا «ت» بېگىمنىڭ بىردەمدىلا بەدەنلىرى بوشىشىپ، يېلى چىققان توپتەك لاسسىدە بولۇپ قاپتۇ. شۇنداقتىمۇ بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ كۆزلىگەن مەنزىلىگە يېتىپتۇ. ئىچىگە كىرىپ كۆرۈپتۇكى، بۇ ئېگىز بىنادا ئادەملەر تېشىدىكىدىن بېسىق ئىكەن. ھەممىسىنىڭ چىرايىدىن مىڭ ھەسرەت، قايغۇ تەپچىپ تۇرىدىكەن. «كىم بىلىپ بولسۇن بۇ دەردلەرنىڭ ۋەجىنى، مىڭ ئادەمنىڭ مىڭ خىل دەردى تۇرسا...» ئۇ شۇ خىياللار بىلەن بىنانىڭ 2 - قەۋىتىگە چىقىپ، 204 - نومۇرلۇق ئۆينى تېپىپ كىرىپتۇ.

— نېمە ئىشىڭ بارتى؟— دەپ سوراپتۇ بۇ ئۆيدىكى ماڭقا چىراي كىشى «ت» بېگىمگە سالاممۇ قايتۇرماي.

— «ي»نى ئىزدەيتىم...

— ئۇ يوق!

— نەگە كەتكەندۇ؟

— تۇرمىگە!

— نېمە، نەگە دېدىڭىز؟

— ئەگەر ئۇنىڭدا ئىشىڭ بولسا، بۇندىن كېيىن شۇ يەرگە بېرىپ ئىزدە...

— مېنىڭ ئىزدەۋاتقىنىم مۇشۇ بۆلۈمدىكى «ي» مۇدىر ئىدى. خاتالىشىپ قالمىغانسىز - ھە؟!

— ئۇ سەندەك نېمىلەرنىڭ كاساپىتىدىن تۇرمىگە كەتتى، ئەمدى چۈشەنگەنسەن؟! مېنىڭ ئىشىم بار، گېپىڭ تۇگىگەن بولسا چىقىپ كەتسەڭ بولىدۇ.

«ت» بېگىم بىرەر ئىشنى تولۇق ئاڭقرالمايلا ئارقىغا بۇرۇلۇپ مېڭىشغا، كەينىدىن بايىقى چىرقىراق، سوغۇق ئاۋاز يەنە ئاڭلىنىپتۇ.

— ئىشكنى يېپىۋەت...!

«ت» بېگىمنىڭ قەدەملىرى توختاپتۇ.

— نېمە دېدىڭ؟

— ئىشكنى يېپىۋەت دەۋاتىمەن!

— نېمىشقا ياپقۇدەكمەن؟

— ئاچقاندەكىن، ياپسەن - دە!

— توختا... توختا... ئىشكنىغۇ ياپارمەن، ئۇنىڭ ئالدىدا نېمە دېدىڭ؟!

— نېمە دەپتىمەن؟!

— سەندەك نېمىلەرنىڭ كاساپىتىدىن دەيسەنغۇ؟ مېنىڭ كىمگە كاساپىتىم تېگىپتۇ. بۇنداق دېيىشكە نېمە ھەددىڭ؟!

— دېسەم نېمە بوپتۇ؟!

— سەن مېنى تونۇمتۇڭ؟!

— تونۇسام - تونۇمسام بەربىر ئوخشاش.

— ھېي...ھايۋان! نېمە بەربىر ئوخشاشكەن؟ مەن. كىمگە ئوخشايدىكەنمەن، ئېيتە قېنى؟!

— ئادەم تىللىما - ھە!

— سەن ئادەم بولمىغاچقا تىللىۋاتىمەن!

— ئاگاھلاندۇرۇپ قويماي، ئادەم تىللىما!

— تىللاش تۆگۈل، كاللاڭنى يانجىمەن ھارىمى...!

— چاتاق تېرىماقچىمۇ؟! ساقچى چاقىرىمەن جۇمۇ...

— چاقىرە قېنى، شۇ ساقچىنى!... ساقچى سېنىڭ شەخسىي مۇلكۈڭمىتى؟!

— جودا تېرىماي كۆزۈمدىن تېز يوقال! ھېلى پۇشمان قىلىپ قالسەن.

— ئاناڭنىڭ يېنىغا يىتىمەنمۇ گۇي...؟!

— ياقامنى قويۇۋەت...! ئادەم بارمۇ؟!...

«ت» بېگىم تاكاللىشىۋاتقان مەزگىلدىلا ئەتراپقا ئادەملەر يىغىلىپ بولغانىكەن. ئىش چىڭىغا چىققاندا، قاياقتىندۇر ئۇچ قوغدىغۇچى كېلىپ «ت» بېگىمنى تارتىپ، ياغاق يۇزنىڭ گېلىدىكى يۇغان قوللىرىنى ئاجرىتىپتۇ. «ت» بېگىم ھەيۋەت ھەم سالاپەتلىك كىينىپ يۈرىدىغان كىشى بولغاچ، قوغدىغۇچىلار ھەرھالدا ئۇنىڭغا بەك قوپالىق قىلالماپتۇ. ئەگەر ئۇنىڭ ئورنىدا يالاڭتۆش بىرەرسى بولغان بولسا دۇمبالاپ كەتمىگەن تەقدىردىمۇ قورقۇتۇپ جېنىنى ئالار ئىكەنمىش. شۇنداقتىمۇ ئۇلار «ت» بېگىمنى تارتىپ - سۆرەشتۇرۇپ كارىدورغا ئېلىپ چىقىپتۇ. «ت» بېگىمنىڭمۇ كۆزىگە قان تولغاچقا بوي بەرمەي، قوغدىغۇچىلارنىمۇ تىللاپ ئانا - مانسىنى كۆزىگە كورستىپتۇ، ئىش چوڭغا چىقىپ، ساقچىغا تېلېفون بەرگىلى قويقاندا، ئەتراپتىكى سالاچىلار ئىشنى چىرايلىق بېسىقتۇرۇپتۇ. ئاشۇلارنىڭ ئىچىدىن بىر ياش يىگىت «ت» بېگىمنى بىنانىڭ ئاستىدىكى گۈللۈككە تارتىپ ئەپكېلىپ، خالىي بىر ئورۇندۇققا تەسلىكتە ئولتۇرغۇزۇپتۇ.

— ئاكا، ئۆزىڭىزنى بېسۇۋېلىڭ،— دەپ بىر تال تاماكا سۇنۇپتۇ ھەم ئۇنىڭ تىترەپ تۇرغان لەۋلىرى ئارىسىدىكى تاماكىغا ئوت يېقىپ بېرىپتۇ.

تاماكا دېگەنمۇ ئاجايىپ نېمەمىش. ئۆپكىگە زىيىنى بولغان بىلەن روھقا پايدىسى بولۇرمىش.

بولۇپمۇ «ت» بېگىمدەك ئاچچىقى يامان ئادەمگە مۇشۇنداق چاغلاردا بىر تال تاماكا بەكمۇ زۆرۈرمىش، چۈنكى تاماكا مېڭىنى تىنچلاندۇرۇپ، قان ئايلىنىشنى نورمالالاشتۇرىدىكەن، شۇنىڭ بىلەن غەزەپ بېسىقىپ، كەيپىيات تەڭشىلەركەن. بۇرۇنقىلارنىڭ «زەھەرنى زەھەر بىلەن قايتۇرۇش» دېگىنى مۇشۇ بولسا كېرەك. شۇنداق بوپتۇ، بىر تال تاماكىنى ئارقا-ئارقىدىن كۆچلۈك تارتىپ يۈتقاندىن كېيىن، «ت» بېگىمنىڭ ئىچىدىكى ئاچچىق، ئىسلار بىلەن قوشۇلۇپ لەيلەپ بۇرنىدىن چىقىپ كېتىشكە باشلاپتۇ.

— ياۋاللا ئاكا... ھەجەپمۇ ئاچچىقىڭىز يامان ئادەمكەنسىز، تاس قالدىڭىز ئۇ بىچارىنى ئۆلتۈرۈپ قويغىلى. ئۆچ-توت ئادەمنىڭ كۆچى يەتمەي قالدى دېسە. نەدىن كەلگەن كۆچ بۇ سىزگە...نېمە ئىش بولغانتى شۇنچە ئاچچىق قىلغۇدەك...؟

— ئادەم ئەمەس نېمىكەن ئەمەسمۇ ئۇ، ئۇكام. قاراڭ، دوستۇمنى ئىزدەپ كېرسەم شۇ يەردە ئولتۇرۇپتۇ. نەگە كەتكەنلىكىنى سوراپسام، مۇجمەللا بىر گەپنى قىلدى. خۇددى مەن ئارپىسىنى خام ئورۇغاندەك ئۇ ماڭقىنىڭ! ھەربىر گېپىدە بىر ھۆرپىيىپ تۇرىدۇ. «بوپتۇلا كىچىك بىلەن تەڭ بولماي» دەپ كەينىمگە يانسام، ئىشكىنى يېپىۋەت دېمەسما...ئاران تۇرغاندا، تۇۋۇدىنلا تۇتتى... ماڭا بۇيرۇق قىلغۇدەك قانچىلىك نېمىتى دەيمەن ئۇ؟! بىر ئورۇندۇقنى ئىگىلۈپلىپ ئولتۇرغانلىقىغلا شۇنچە يوغىناپ كېتەمدۇ؟!... خەپ! بۇنداق گۈيلارنىڭ ئەسلى ئانا-مانىسىنى كۆزىگە كۆرستىدىغان ئىشتى دەيمەن، بىكار ئاجرىتىۋالدىڭلار-دە...خەپ...!

— ھېلىمۇ قورقۇپ، ئىشتانغا سىيىۋەتتى بولغاي. ئۆزىمۇ شۇنىڭغا لايىق، بۇرنىنىڭ بىزى بار نېمىتى ئۇ، تېتىپ قويغىنىڭىزمۇ ياخشى بولدى. يامان ئادەمكەنسىز... ھى... ھى... ھى...

— ماڭا قارا ئۇكا، ئۇنداق ئورۇندۇقلاردا بىزمۇ جىق ئولتۇرغان. لېكىن ئېزىپ-تىزىپ بىرەر ئىنسانغا ئازار بەرمىگەن. تۇنۇگۈن كەلگەن سويمىلار قولىنى شىلتىپ يوغانلىق قىلسا كۆتۈرەمدۇق؟! ئۇنداق نېمىلەرگە تېتىمغان جانىنى ئىتقا تاشلاپ ببرىمىز، ئىتقا!...

— شۇ...شۇ، مەنمۇ تەق-تۇرقىڭىزغا قاراپ بوش ئادەم ئەمەسلىكىڭىزنى سەزگەن. ھە راست، ئۇ ئاغىنىڭىز كىم ئىدى؟

— ۋاي مۇشۇ يەردىكى داڭلىق «ي» مۇدىرچۇ؟ «ي قۇلاق» دېسە تونۇمايدىغان ئادەم يوق.

— ھە...ھە، مەنمۇ تونۇيتتىم. راست، ئۇمۇ يامان ئادەمتى، قارىغاندا بەك مۇھىم ئىش بىلەن ئىزدەپتىكەنسىز-دە؟

— شۇنداق بولماي.

— نېمە ئىشتى؟

— شۇ...ھېلىقى...

— دېيەلمىگىنىڭىزگە قارىغاندا، چوقۇم مەخپىي ئىشكەن-دە؟...ھى... ھى... ھى...

— مەخپىيغۇ ئەمەس، شۇ قۇلاقنىڭ ئىشى بولمامدۇ.

— قۇلاقتىن چاتاق چىقمىغاندۇ؟ قارىسامغۇ بىر ئوبدان تۇرىسىز.

— ۋاي، ياقاي! گەپ شۇ چاتاق چىقمايۋاتقانلىقىدا...تولا كوچىلماڭە ئۇكا...

— ھى... ھى... ھى... دېمىسىڭىزمۇ بىلىپ بولدۇم، «چاتاق چىقارماقچى» دەڭە؟ ئەمما، تەلىيىڭىز كاجكەن.

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— كېچىكىپسىز، «ي» قۇلاقنى تۇرمىگە سولۇۋەتتى ئەمەسمۇ؟

— نېمە دەيدىغانسىز، بۇ گەپ راستما؟!

— راست بولماي، ئۇ خەقنىڭ قۇلىقىدىن چاتاقنى چىقىرۋېرىپ...

— توۋا دەڭە...؟!

— سىزنى ئالداپ نېمە قىلاي. بىر ھەپتە بولاي دەپ قالدى، ئۇ كىشىنىڭ ئورنىغا بايا سىز گېلىنى بوغقان كىشى چىقتى.

— نېمە؟! مەن تېخى ئۇنى يوگۇر-يېتىم ئىشلىرىنى قىلدىغان نېمىمكىن دەپتىكەنمەن. كىچىكلا ماڭقىكەنغۇ ئۇ...؟

— شۇڭا قورقمايلا كانىيىدىن ئالدىم دەڭا؟ ھى... ھى... ھى... قېنى ئاكا، يەنە بىر تال چېكىڭ. راست گەپنى قىلسام، «ي قۇلاق»مۇ ئەسقاتالمايتتى جۇمۇ، سىزگە.

— بۇ نېمە دېگىنىڭىز؟

— بۇ دوختۇرخانىغا يېڭىدىن بىر ئاپپارات كەپتۇمىش، شۇنىڭغا قۇلاقنى بىرلا سالسا راست-يالغانلىقى بىردەمدىلا ئاشكارىلىنارمىش.

— راست دەۋاتامسىز؟

ــ ۋاي راست! ئامبىرىكىنىڭ دەمدۇ، ياپونىنىڭمۇ، ئىشقىلىپ چەت ئەللىنىڭكىكەن. دوستىڭىزمۇ دەل شۇ سايمانىنىڭ كاساپىتىگە كەتتى. ئۇ غوجام پارا ئېلىپ، ساق قۇلاقنى كېسەل چىقىرىۋەرگەن گەپ، يۇقىرىنىڭ قاتتىق تەكشۈرۈشىگە نۆۋەت كەلگەندە، ھېلىقى ئاپپاراتقا بىر سېلىش بىلەنلا «ي» مۇدىر بۇرادىرىڭىزنىڭ ئەپتـ بەشرىسى ئاشكارىلىنىپ، ئىككى پۇتى بىر ئۆتۈككە تىقىلغان گەپ...ھېلىمۇ ياخشى، بايا ۋاقتىدا قۇتۇلۇپ قالدىڭىز، سەللا كېچىككەن بولسىڭىز سىزنىمۇ بوش قويۇۋەتمەيتتى. «ي قۇلاق»قا مۇناسىۋەتلىك كىشىلەرنىڭ ھەممىسنى تەكشۈرۈۋاتىدۇ...

ــ ئۇنداقمۇ ئەمەستۇ؟

ــ ھەي، ئاكا! سىز نۇرغۇن ئىشلاردىن خەۋەرسىز قاپسىز جۇمۇ! بۇ قانچىلىك ئىشتى. يېقىندا تېخى يەنە بىر يېڭى ئاپپارات كېلەرمىش، ئەگەر ئۇنى ئەپكېلىپلا قالىدىغان بولسا ئادەملەرنىڭ يېرىمىدىن كۆپرەكى تۇرمىدە يېتىپ قالامدىكەن دەپ ئەنسىرەيمەن.

ــ نېمىشقا ئەمدى؟

ــ ئادەمنىڭ نېمە ئويلاۋاتقانلىقى، كەلگۈسىدە نېمە ئىش قىلىدىغانلىقى، قانداق پىلان، سۆيقەست، جىنايەتلەرنى سادىر قىلماقچى بولغانلىقىنى «مانا مەن» دەپلا چىقىرىپ بېرىدىكەن ئەمەسمۇ... شۇ ئاپپاراتنى ساقچىلارغا تارقىتىپ بەرسە... ئويلاپ بېقىڭە، ھازىر نۇرغۇن ئادەملەر ياخشى ئادەملەر قىياپىتىگە كىرىۋالغان بىلەن نېمە خىياللارنى قىلىۋاتقانلىقىنى كىم بىلىدۇ؟

ــ چاقچاق قىلماڭە ئۇكا، نەدىمۇ ئۇنداق ئىش بولسۇن؟

ــ چاقچاق ئەمەس، ھازىر ئىلىم ـ پەن تەرەققىي قىلىپ كەتتى. مارسقا ئۆگزىگە چىققاندەكلا چىقىپ كېتىۋاتىدۇ ـ يۇ، ئۇنچىلىك ئىشنى قىلالمامتى؟ ئاددىيسى خوتۇنىڭىز بىلەن تېلېفوندا سۆزلەشتىڭىز، ئۇنى ئامبىرىكىدا دەيلى، ئاۋازىڭىز قانداق قىلىپ دۇنيانىڭ ئۇ چېتىدىن بۇ چېتىگە بىر ئۇسكۇنە ئارقىلىق خوتۇنىڭىزغا ئاڭلىنىدۇ؟ قېنى مۇشۇنىڭغا ئەقلىڭىز يېتەمدۇ؟

«ت» بېگىم جىمىپ قاپتۇ. ئۇ ئەزەلدىن بۇ ئىش ھەققىدە ئويلىنىپ باقماپتىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە خوتۇنىنى «ئامبىرىكىدا» دەپ تەسەۋۋۇر قىلىپ بېقىپتىكەن، زادىلا ئەقلىگە سىغماپتۇ.

ئامبىرىكا دېسىلا ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا خوتۇنىدەك كۆرۈمسىز خوتۇنلار ئەمەس، بەلكى سىرىق چاچلىق، ئېگىز بويلۇق، سۇ ئۈزۈش كىيىمى بىلەن دېڭىز بويىدا يېرىم يالىڭاچ يۈرىدىغان گۈزەل نازىنىنلار كېلەرمىش. ئامبىرىكا دېگەن ئەسلىي ئۆزىدەك قاۋۇل، ئويۇنخۇمار كىشىلەرگە يارىشىدىغان يەرمىش؛ خالىسا مەي ئىچەرمىشلەر، خالىسا بىر قاۋاقتا كىرىپ كۆڭلى قايسى قىزنى تارتسا شۇ قىزغا گەپ قىلارمىشلەر، ئايرىمخانىدا نەچچە مىڭ كويلۇق قورۇما چىقىرىپ مايماقلارنىڭ كۆزىگە قاراپ ئولتۇرىدىغان، قىزلىرىمۇ قورساقنى توقلاپلا قېچىپ كېتىدىغان ئىش ئۇ يەردە يوقمىش. بىر رومكا ۋىسكى، بىر پىيالە قەھۋە بىلەنلا ئىشلار ئىش بولۇپ كېتەرمىشلەر؛ ئەڭ مۇھىمى باشلىق دېگەننى چوڭ بىلمەيمىش، ھېلىغۇ كىچىك بىر ئىدارىنىڭ باشلىقىكەن، زۇڭتۇڭ بولسىمۇ ئوخشاشمىش... ئەمما ـ زە، ئاشۇ ئىككى ئاپپاراتنى ياساپ چىققىنى «ت» بېگىمگە پەقەتلا ياقماپتۇ. «راستىنلا شۇنداق بىر سايمان بولۇپ، بۇ يەرگە كىرىپ، خوتۇن ئىشلىتىپ سالسا تۇڭەشكىنىم شۇ...» دېگەنلەرنى ئويلاپ، تېنى جۇغۇلداپتۇ. ئۇنىڭچە، ئەڭ خەتەرلىكى يەنىلا قۇلاقنىڭ ئاپپاراتى ئىكەن...

يېگىت «ت» بېگىمنىڭ جىمىپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ يەنە گەپ باشلاپتۇ.

ــ مانا دېمىدىمۇ، ئەقلىڭىز يەتمىدى. سىزنىڭ يەتمىگەن بىلەن باشقىلارنىڭ يېتىدۇ ـ دە.

ــ ئۇ گۈيلارمۇ قوڭنى غەت قىسىپ، ئويۇنىنى ئويىنماي، ئادەمگە زىيانلىق نەدىكى بىر نەرسىلەرنى ياساپ قويىدىكەن دېسە... خاتىرجەم خىيالىنمۇ قىلغىلى بولمامدۇ ئەمدى؟ ئاشۇنداق بىرنېمىنى ياسىغان قوڭالتاقلارنى ئۈچرىتىپ قالسام ـ زە، پاتاڭغا ئىككىنى ئۈرۈپلا...

ــ ھى... ھى... ھى...، قىزىق ئادەمكەنسىز ئاكا، ھەممە ئىشنى مۇشت بىلە ھەل قىلغىلى بولامدۇ؟ ئەقىل ئىشلىتىش كېرەك ـ تە، ھەرقانداق بىر ياماننى تېخنىكىنمۇ پالەچ قىلىپ قويىدىغان بىر ئامال بولىدۇ، دەيمەن. بەكمۇ ئەنسىرەپ كەتمەڭ!

ــ قۇلاقنىڭ ئىشىغا ئامال چىقارمۇ ئۇكام؟

ــ ئاۋۋال بىر تال چېكىڭە، چەكىچ مۇڭدىشىمىز.

«ت» بېگىم قانداقتۇر بىر ئۈمىد بىلەن يوچۇن يېگىت سۇنغان تاماكىنى ئېلىپ قېلىن كالپۇكلىرى

ــ ئاۋۋال راست گېپىڭىزنى ئاڭلاي. بۇ ئىشىڭىز راستىنلا شۇنداق مۇھىممىتى؟

ــ ئۇنى بىر دېمەك، مۇشۇ نەچچە ئاي ئىچىدىلا بىر تەرەپ بولمىسام بولمايتتى، زادى.

ــ ئەمىسە، نېمىشقا راستىنلا گاس بولۇپ كەتمەيسىز؟ شۇنداق قىلسىڭىز، قورقۇشنىڭ ھاجىتى قالمايدۇ ئەمەسمۇ؟

ــ قىزىق گەپ قىلدىڭىزغۇ ئۇكام، ساق ئادەم قانداقمۇ گاس بولۇۋالغىلى بولسۇن؟

ــ بولىدۇ، ئامالى بار. مەخسۇس ساق قۇلاقلارنى گاس قىلدىغان بىر شىركەت بار، سىزگىلا چۈشىدىغان.

ــ توۋا دەڭ! ئەتىگەندىن بېرى تاپقان ئامالىڭىز مۇشۇمتى؟ سەللىمازا ئادەم تۇرۇپ مېيىپ بولۇپ يۈرۈيمەنما؟ قاملاشمىغان گەپتە بۇ، كىچىك بالا كۆرۈۋاتامسىز ـ يا؟

ــ ۋاي ياقەي، ئاكا. راست دەۋاتىمەن، ئازغىنە ھەق تولىسىڭىزلا ۋاقتىنچە گاس بولىسىز، ئىشلىرىڭىز پۈتۈپ، قاچان ئەسلىگە كەلتۈرمەكچى بولسىڭىز شۇ چاغدا يەنە كۆپ ھەق تۆلىمەيلا مۇرادىڭىزغا يېتەلەيسىز. ئۇنىڭ ئۈستىگە تىغ تەگكۈزمەيدۇ، دورا يېمەيسىز، ھېچقانداق ئاغرىقنىمۇ سەزمەيسىز، قۇلاقلا زەررىچىمۇ زىيىنى يوق.

ــ چاقچاق قىلماڭ! نەدىمۇ ئۇنداق شىركەت بولسۇن؟

ــ ئېھتىياج ھەرقانداق شىركەتنى بارلىققا كەلتۈردۇ ئاكا. مانا مەن شۇ شىركەتنىڭ ئەزاسى... ئىشەنمەمسىز، قاراڭ، ماۋۇ مېنىڭ نام كارتام. «ئەل تىنچ» گاس قىلىش چەكسىز مەسئۇلىيەت شىركىتى.

«ت» بېگىم بىردە كارتىدىكى ئىمىر ـ چىمىر خەتلەرگە، بىردە يىگىتكە قاراپتۇ. «كۆز دېگەن كامار نەرسە، كۆرمىسە بىكار نەرسە»مىش. ئۇ يىگىتكە قارىغانسېرى چۆچۈپ كېتىپتۇ. چۈنكى، يىگىت مۇشۇنداق پىژغىرىم ئىسسىقتىمۇ قارا كۆڭلىكىنىڭ ياقىسىغا قارا گالىستۇك تاقاپ، ئۈستىگە قارا كاستۇم ـ بۇرۇلكا كىيىپ، كۆزىگە قارا كۆزئەينەك تاقىۋاپتىمىش. مايلانغان ئۇزۇن قارا چاچلىرىنى ئىنەك يالىغان موزايدەك قىلىپ ئارقىغا تارىۋاپتىمىش. «بىر بولسا ئىلگىرىكىن ئالىجاقا، بىر بولسا قويمىچىكەن» دەپ ئويلاپتۇ ھەم سەگەكلىشىپتۇ «ت» بېگىم.

ــ ئۇكاموي...! خۇرۇجۇم تۇتۇپ تۇرغاندا، ئادەمنى تولا چالماڭ! چاقچاققا رايىم يوق ھازىر!

ــ كىم سىزگە چاقچاق قىپتۇ؟ راست دەۋاتىمەن، ئەگەر ئىشەنمىسىڭىز...

يىگىت شۇنداق دەپ يېنىدىكى قارا سومكىسىدىن كىچىك بىر قۇرئاننى ئېلىپ دەسسىمەكچى بوپتۇ.

ــ ھوي! ھوي!... نېمە قىلىۋاتسەن؟! مۇشۇ كىچىككىنە ئىشقا قۇرئاننى خارلاش كېتەمدۇ؟ ساھە، جايىغا! سەن قورقمىغان بىلەن مەن قورقىمەن.

ــ ئەمىسە نان دەسسەپ بېرەيمۇ؟

ــ نېمانداق قەسەمخور بالىسەن، ھوي؟! مەن ساڭا بىر نەرسە دەسسەپ بەر دېدىمما؟

ــ ئىشەنمەيۋاتسىڭىز!

ــ ئىشەنگۈدەك گەپنى قىلساڭ، ئىشەنمەمدۇ!

ــ مەن راست گەپنى قىلىۋاتىمەن ئاكا. ئىشىنىڭ، ئىشەنمەڭ بۇ ئۆزىڭىزنىڭ ئىشى. لېكىن قىيىن كۈندە قالغىنىڭىز، باشقا ئامالىڭىزنىڭ يوقلىقى ئۆزىڭىزگە ئايان. «مىڭ ئويدىن بىر ھەرىكەت ئەلا» دەپتىكەن، بۇنداق قىينىلىپ ئولتۇرغاندىن كۆرە، بىر سىناپ باقسىڭىز سىزگە نېمە زىيىنى؟ راستمۇ، يالغانمۇ شۇ چاغدا بىلىسىز ئەمەسمۇ؟

«ت» بېگىم جىمىپ قاپتۇ. شۇ تاپتا ئۇنىڭ نېمىلەرنى ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلمەك تەس ئىكەن.

ــ قارىسام ئاكا، ماڭا يەنىلا ئىشەنمىگەندەك قىلىسىز، ئەسلىي ئىشممۇ چېچىمدىن تولا ئىدى... بولدىلا، مەنمۇ ماڭاي، خەير، ئامان بولۇڭ!

يىگىت شۇنداق دېگەچ قولىدىكى سائەتكە بىر قارىۋېتىپ ئورنىدىن قوپۇپتۇ. سومكىسىنى مۇرىسىگە ئېسىپ، «ت» بېگىمگە قاراپمۇ قويماي مېڭىپتۇ. ئۇنىڭ قارىسى يىراقلاشقانسېرى «ت» بېگىمنىڭ كۆڭلىنى بىردىنلا خۇددى بىر يورۇقلۇق ئۇنىڭ ئاشۇ قارا كۆلەڭگىسى بىلەن تەڭلا يوقاپ كېتىدىغاندەك تەشۋىش ئىگىلەپتۇ ـ دە، ئورنىدىن تۇرۇپ يىگىتنى توۋلاپتۇ.

«ت» بېگىم يىگىتنىڭ ئارقىسىدىن مېڭىپتۇ. كېتىۋېتىپ تۇرۇپلا ئۆزىنى ئەخمەقتەك ھېس قىلىپ قاپتۇ. «مۇشۇ ياشقا كىرىپمۇ نەدىكى بىر غەلىتە كېپىنگەن ئالجوقىنىڭ ئارقىسىغا كىرىپ، مۇشۇنداق بىر ئىشنى قىلىپ يۈرگەنلىكىمنى خوتۇنۇم بىلىپ قالسا قوڭچە كۈلەر...» دېگەنلەرنى ئويلاپ دەككە ـ دۈككىگە چۈشۈپتۇ. شاپىدە ئارقىغا بۇرۇلۇپ قېچىپ كەتمەكچى، غىپىدە بىرەر يەرگە

ئۆتۈۋېلىپ ئازدۇرۇۋەتمەكچىمۇ بوپتۇ. ئەمما، «ت» بېگىم ئەزەلدىن لەۋزى ھالال كىشى بولغانلىقتىن شۇنداق ئويلىسىمۇ ئۇنداق قىلالماپتۇ. يېگىتكە قارىغانسېرى ئىچى پۈشۈپ، ئاخىرى بولالماي ئېغىز ئېچىپتۇ:

ــ ئۇكاموي، ئاۋۇ بوينۇڭدىكى يۇمبىنى ئېلىۋەتسەڭ بولمامدۇ، ئىچىڭ سقلمىدىمۇ؟

ــ بۇ بىزنىڭ خىزمەت كىيىمىمىز. ئەگەر كېيىنكى بىر كۈنلەردە سىزگە مۇشۇنداق ئىسسىقتا، پۇتۇنلەي مەندەك كىينىگەن ئادەم ئۇچرىسا، «بىزنىڭ ئادىمىمىز ئىكەن» دەپ بىلىسىڭىز بولىدۇ. بۇنى ئېسىڭىزدە مەھكەم تۇتۇڭ، پايدىسى تېگىدۇ.

يېگىتنىڭ تەلەپپۇزى كەسكىن ۋە ئەستايىدىل بولسىمۇ، ئەمما «ت» بېگىمگە بۇ ئىش ھېلىغىچە بىر ئويۇن ياكى ئالدامچىلىقتەك تۇيۇلۇپ، «پايدىسى تېگەرمىش» دەپ غودۇڭشىپتۇ. «قەسەم قىلمەنكى، مۇشۇ كۈنلەردىمۇ سەندەك كىيىنىپ يۈرۈيدىغان پەلىپەتىشتىن پۈتۈن يەر شارى بويىچە بىرسىلا چىقار، خۇدا ساقلىسۇن ئىككىنچىسىنىڭ ئۈچراپ قېلىشىدىن. نېمە كۈنلەرنى كۆرۈۋاتىمەن- ھە؟ خېلى تۇزۇكلا ئادەمتىم دېسە. تووا... تووا... ئىگەم ئۆزۈڭ سەۋر بەرگىن...» ئۇ شۇنداق خىياللار بىلەن ھېلىقى يېگىتكە ئەگىشىپ، بىر تار كوچىدىن ئۆتۈپ، يەنە بىر تار كوچىغا كىرىپتۇ. «ت» بېگىم ئۇ بۇرۇن بۇ شەھەردە بۇنداقمۇ تار كوچىلارنىڭ بارلىقىنى تازا بىلمەيدىكەنتۇق، شۇڭا كېيىن ئويلىمغان ئىش يۈز بېرىپ قالسا ئاسان تېپىۋېلىش ئۈچۈن ھەممە يەرگە تەپسىلي قاراپ مېڭىپتۇ. ئۇلار ماڭا-ماڭا ئىتنىڭ ئۇچىيدەك تار كوچىلارنىڭ ئىككىسىنى بېسىپ، بىر قارا دەرۋازىلىق ئۆينىڭ ئالدىغا كەلگەندە توختاپتۇ.

ــ ئاكا مېنىڭ ۋەزىپەم تۈگىدى. سىز ھازىر ئىچىگە كىرىپ بىر ئادەم بىلەن كۆرۈشسىز.

يېگىت شۇنداق دەپلا ئارقىغا بۇرۇلۇپ كېتىپ قاپتۇ.

«ت» بېگىم دەرۋازىنىڭ ئالدىدا بىردەم مەڭدەپ قاپتۇ. ئىشكىتىن پۈتىنى ئالسىلا ئالدىنىپ قېلىشىدىن، كاللىسىغا توقماقتەك، بوغۇزىغا پىچاقتەك بىر نەرسىنىڭ تېگىپ يانچۇقلىرىنىڭ ئاختۇرۇلۇشىدىن قورقىدىكەن. يانچۇقىدىغۇ جىق نەرسە يوقكەن، ئەمما قاراقچىغا «جان لازىمۇ، مالمۇ؟» بىر نەرسە دەپ بولغىلى بولمايدىكەن. شۇڭا يا كىرەلمەي، يا يانالماي ئاڑسالدى بولۇپ تۇرغىنىدا، ئىچىدىن تېخى بۇرۇتى خەت تارتمىغان بىر بالا چىقىپتۇ. ئۇنىڭ چىرايىدىن كۆلكە پارلاپ تۇرىدىكەن.

ــ ئىچىدە نېمە ئىش قىلىدىكەن؟ــ دەپ سوراپتۇ «ت» بېگىم.

بالا «ت» بېگىمگە بىر دەم قاراپ تۇرغاندىن كېيىن، بېشىنى چايقاپ ئالغىلىيالمىغانلىقى ھەققىدە ئىشارەت قىپتۇ. شۇ ۋاقىتتا «ت» بېگىم بالىنىڭ تېخىمۇ خۇش بولۇپ كەتكەنلىكىنى بايقاپتۇ. بالا باش بارمىقىنى چىقىرىپ ئۆيىنى كۆرسىتىپ «ياخشى» دېگەن مەنىدە ئىشارەت قىلغاندىن كېيىن، يۈگۈرگەندەك تېز مېڭىپ كېتىپ قاپتۇ. ئۇنىڭ كۆڭلى ئارامغا چۈشۈپ، قارا سىرلانغان كىچىك ئىشىكتىن ھويلىغا كىرىپتۇ. ئەسلىدە بۇ ھويلا دېسە ھويلا ئەمەس، ئۆي دېسە ئۆي ئەمەس، ئۇستى يېپىق ئىككى مېتىر كەڭلىكتىكى ئۇزۇن كاردور ئىكەن. كاردورنىڭ تاملىرىمۇ قارا رەڭدە سىرلانغان بولۇپ، ئادەمنىڭ تېنىنى شۇركۇندۇرىدىكەن. «ت» بېگىم خېلى ماڭغاندىن كېيىن، كاردورغا تۇتاش بىر ئۆينىڭ ئالدىغا كېلىپ توختاپتۇ. ئۆينىڭ ئىشىكىمۇ قارا رەڭدە سىرلانغان بولۇپ، ئېتىك ئىكەن. ئۇ بۇنىڭدىن باشقا كىرىش ئېغىزىنىڭ يوقلىقىنى بايقىغاندا ئىشىكنى چېكىپتىكەن، قولى خۇددى يۇمشاق پاختىغا ئۇرۇلغاندەك بوپتۇ. «بەلكىم ئوبدان ئۇرالمىغان ئوخشايمەن» دەپ قاتتىق چەكمەكچى بولۇپ تۇرۇپتىكەن، ئىچىدىن بىر ئەرنىڭ «كىرىڭ» دېگەن ئاۋازى ئاڭلىنىپتۇ. ئىشكىنى ئىتتىرىپتىكەن، ئېچىلىپتۇ. «ت» بېگىم كۆز ئالدىدا پەيدا بولغان مەنزىرىدىن بىردەم تېڭىرقاپ تۇرۇپ قاپتۇ. چۈنكى، بۇ مەنزىرىنىڭ ھەممە يېرى قارا رەڭلىك ئەكسىچە بولۇپ، ئۇ خۇددى قاراڭغۇ گۆردىن يورۇق دۇنياغا كېلىپ قالغاندەك بوپتۇ.

ــ كېلىڭ، ئولتۇرۇڭ!

ئۆينىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلغان ئاق رەڭلىك ئۇستەلنىڭ قارشى تەرىپىدىكى يوغان ئايلانما ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان ئادەم ئۇنىڭغا سىپايىلىك بىلەن ئالدىدىكى بوش ئورۇندۇقنى كۆرسىتىپتۇ. ئورۇندۇقمۇ، ئۇستەلمۇ، ھەم ھېلىقى كىشىنىڭ ئايلانما چوڭ ئورۇندۇقمۇ ئاق رەڭدە سىرلانغان بولۇپ، پەقەت پۈتكۈل ئاقلىق ئىچىدە قارا خالات كىيىپ، قارا كۆز ئەينەك تاقىغان، قارا كاستۇم-

بۇرۇلكسى ئىچىدىكى قارا كۆڭلىكىگە قارار گالستۇك تاقۇالغان، ئەپتىدىن ياشانغانلىقى چىقىپ تۇرسىمۇ، ئەمما ئارقىغا تارتۇالغان قارا چاچلىرى مايلىغاندەك پارقىراپ تۇرىدىغان، چىرايىمۇ قارامتۇل كەلگەن بۇ كىشى تام-تورۇسلىرىدىن تارتىپ پوللىرىغىچە ئاق بولغان بۇ ئۆيدە ئايلانما ئورۇندۇقنى ھېلى ئۇيان، ھېلى بۇيان چۆرگۈلىتىپ ئولتۇراتتىكەن.

«ت» بېيگم ئۇ كۆرسەتكەن ئورۇندۇققا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ.

— خوش!— دەپتۇ ھېلىقى كىشى يەنىلا يۇمشاق ئاۋاز بىلەن،— قۇلاقنى گاس قىلىمىز، شۇنداقمۇ؟

«ت» بېيگم بېشىنى لىڭشىتىپتۇ.

— ئىككى خىل ئۇسۇل بار، قۇلاق پەللىسىگە ئۇزۇك سالىمىز، بۇ خەتەرلىكرەك، يەنە بىرى قۇلاققا ئوقۇيمىز؟

— نېمە، ئوقۇيمىز دېدىڭىزما؟

— شۇنداق.

— نېمىنى ئوقۇيسىز؟

— ئەلۋەتتە ئۆزىمىزنىڭ رېتسېپىنى ئوقۇپ، قۇلاققا ھورۇمىز.

«ت» بېيگم بىردىنلا سەگەكلىشىپ، «ساختىكەن» دەپ ئويلاپتۇ. چۈنكى ئۇ ئەزەلدىن ئىستقۇ-سوۋۇتقۇ دېگەندەك نەرسىلەرگە ئىشەنمەيدىكەن. يەنە كېلىپ «قۇلاققا ئوقۇپ گاس قىلىدىغىنى» تولىمۇ بىمەنە ئىش ئىكەن.

— مۇنداق دەڭ، قارىغاندا خاتا كېلىپ قالغان ئوخشايمەن، تېزرەك كېتىۋالاي جۇمۇڭ.

«ت» بېيگم ئورنىدىن قوپماقچى بوپتىكەن، ھېلىقى كىشى قولىدىكى ئىنچىكە قارا مېتال تاياقچىنى بىر سىلكىش بىلەن تەڭ تاياقچە ئۇزىراپ، «ت» بېيگمنىڭ مۇرىسىگە چۈشۈپتۇ ھەم غايەت زور بىر ئېغرىلىق يەلكىسىنى بېسىپ، جايىغا لوككىدە ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپتۇ.

— ئالدىرىماڭ!— دەپتۇ ھېلىقى كىشى ئەپتىنى قىلچە بۇزماي، يەنىلا شۇ يۇمشاق ئاھاڭ بىلەن،— سىز دەل تېيىپ كەلدىڭىز، بىزمۇ سىزنى ئىزاران تاپتۇق. نېمىشقا ئالدىرايسىز؟ بۇ ئىشىكتىن كىرگەنكەنسىز، مەسىلىنى ھەل قىلماي چىقىپ كېتەلمەيسىز. بىز ھەربىر خېرىدارلىرىمىزغا مەسئۇل بولمىساق بولمايدۇ. خوش، ئاۋۇال بىرنەچچە سوئالغا جاۋاب بېرىڭ، ئايالىڭىزنى قانچىلىك چۈشىنىسىز؟

— بۇ قانداق سوئال ئەمدى؟

— دېمەك، بىلمەيسىز شۇنداقمۇ؟

— قۇلىقىم بىلەن ئايالىمنىڭ نېمە ئىشى؟

— ئەلۋەتتە ئىشى بار. قېنى، ئاۋۇال جاۋاب بېرىڭ، ئايالىڭىز گۈل باقامدۇ؟

— ياق.

— تۇغۇپ باققانمۇ؟

— ياق.

— ھەتتا مۇشۇك چاغلىق بىر نەرسە بېقىپمۇ باقمىغان، شۇنداقمۇ؟

— شۇنداقلىقىغۇ شۇنداق، ئەمما بۇ ئىشلارنىڭ مېنىڭ قۇلىقىم بىلەن زادى نېمە مۇناسىۋىتى...؟

— مۇناسىۋىتى بار. چۈنكى ئايالىڭىز سىزنىڭ بىر تال قوۋۇرغىڭىزدىن يارالغان. ئۇ سىزنىڭ قايسى قوۋۇرغىڭىزدىن يارالغان، جاۋاب بېرەلەمسىز؟

— قوۋۇرغىلارنىڭ ھەممىسى ئوخشاشتۇ، مەن نەدىن بىلەي.

— دېمەك سىز بىلمەيسىز، بىلسىڭىز بۇ يەرگە كېلىشىڭىزنىڭمۇ ھاجىتى قالمىغان بولاتتى. سىزلا ئەمەس، نۇرغۇن ئادەملەر بىلمەيدۇ. ئۇنىڭ ئۈستىگە قوۋۇرغا دېگەن ئەسلىدىنلا ئېگىك بىر نەرسە، تۈز نەرسىگە قارىغاندا ئېگىك نەرسە مۇرەككەپ بولىدۇ. شۇنداق ئەمەسمۇ؟

— مەن بۇ يەرگە قوۋۇرغام ئۈچۈن ئەمەس، قۇلاق ئۈچۈن كەلگەن... قۇلاق...

— بۇنى بىلمەن، بىلىپ تۇرۇپ سۆزلەيمىز بۇرادەر. ئاۋۇال بىر-بىرلەپ كېلىمىز. ئاۋۇال قوۋۇرغا، ئاندىن قۇلاق... ھەممىسىنى ھەل قىلىمىز. خوش، سىز قولىڭىزنىڭ تۈتالايدىغانلىقى، كاللىڭىزنىڭ ئويلىيالايدىغانلىقى، پۈتىڭىزنىڭ ماڭىدىغانلىقى، يۈرىكىڭىزنىڭ سوقىدىغانلىقىنى بىلمىسىز. ئەمما قوۋۇرغىڭىزنىڭ نېمە ئىش قىلىدىغانلىقىنى بىلەمسىز؟

«ت» بېيگم بېشىنى چايقاپتۇ.

— ھېچ ئىش... ئادەتتە قوۋۇرغىلار جىق ئىش قىلمىسىمۇ بولىدۇ. ئەمما ئۇ بولمىسا سىز مۇكچىيىپ قالىسىز. گەپ شۇ قوۋۇرغىنىڭ سىزگە ماس كەلگەن-كەلمىگەنلىكىدە. مېنىڭچە، سىزنىڭ قوۋۇرغىڭىز بەدىنىڭىزگە باققاندا كىچىك كېلىپ قاپتۇ، شۇڭا ھازىرلا ئېگىلىشكە باشلاپسىز. دېمەك، سىز كۆتۈنۈشكە موھتاج. بۇنىڭ ئۈچۈن سەۋر-

تاقەتلىك، مېھرى-مۇھەببەتلىك بىر قۇۋۇرغا كېرەك. ئەمما ئۆمرىدە بىرەر تەشتەك گۈلنى ئوڭشاپ باقالمىغان، بىرەر بالىمۇ تۇغۇپ باقمىغان بىر ئايالدا سەۋر-تاقەت، مېھرى-مۇھەببەت بولامدۇ؟ نېمە ئۈچۈن بەزى ئاياللارنىڭ كۆكسى يوغان، بەزىلىرىنىڭ تاختايەك توز بولىدۇ؟ ئەجەبا بۇ ئاددىيلا بىر ئىشما؟

— ئەمسە قانداق ئىش؟

— ھۈجەيرىنىڭ ئىشى.

— نېمە ھۈجەيرە؟

— ئەلۋەتتە، تېنىڭىزدىكى ھۈجەيرە-دە. سىز تېنىڭىزدىكى ھۈجەيرىلەرنىڭ قانچە تېپقا بۆلۈنىدىغانلىقىنى بىلەمسىز؟ نېمە ئۈچۈن بوۋاقلار «ياخشى، ياماندەپ ئايرىلماي، چوڭ ئادەملەر شۇنداق ئايرىلىدۇ؟ سىز بۇنى «بىر تاسادىپىيلىق» دەپ قارامسىز؟ ياق، بۇرادەر، ياق! بىزنىڭ ھۈجەيرە تەلىماتىمىز بۇنىڭغا يول قويمايدۇ. تەلىماتىمىز شۇنى پۈتكۈل دۇنياغا جاكارلايدۇكى، ئىنساننىڭ ياخشى-ياماندا بولۇشى ئۇنىڭ تۇغۇلۇشىدىلا تېنىدە ياخشى-ياماندا ھۈجەيرىلەرنىڭ ئىگىلىگەن نىسبىتىنىڭ قانچىلىك بولۇشىغا باغلىق. مانا بۇ تەقدىر. سىز تېنىدە ئەسكى ھۈجەيرىلەر كۆپ سالماقنى ئىگىلەيدىغان بىر بوۋاقنىڭ چوڭ بولسا قانچىلىك رەزىللىكلەرنى ئويلايدىغانلىقىنى ئەلۋەتتە بىلەلمەيسىز. مەسىلە شۇكى، سىزنىڭ بىلىپ يېتەلمىگەنلىكىڭىز ياكى ئۇلارنىڭ بىلدۇرمىگەنلىكى رەزىللىكنىڭ يوقلۇقىدىن بىشارەت بەرمەيدۇ. مۇنداقچە ئېيتقاندا، ھۈجەيرىلەر پۈرسەت كۈتىدۇ، چۈنكى بۇ چاغدا ئۇنىڭ ئەسكى ھۈجەيلىرى يوشۇرۇن ھالەتتە بولىدۇ. سىز بۇنى بىلەلمەيسىز. ئەمما، مانا بىز بىلىمىز. بىزنىڭ ھۈجەيرە تەلىماتىمىز ھەربىر ئادەمنىڭ تەقدىرى ئۈنىڭ بەدىنىدىكى ھۈجەيرە بىلەن چەمبەرچاس مۇناسىۋەتلىك ئىكەنلىكىنى قوللايدۇ. ھۈجەيرە تېپىنى ئايرىش ئۈسكۈنىمىز ھەربىر بوۋاقنىڭ كەلگۈسىدە ياخشى ياكى ياماندا ئادەم بولىدىغانلىقىنى ئايرىپ بېرەلەيدۇ. بۇنىڭ نېمىدىن دېرەك بېرىدىغانلىقىنى بىلەمسىز؟ ئەگەر بىز خالىساقلا كەلگۈسىدە ياخشى ئادەملەر كۆپىيىدۇ، جىنايەت، ئەسكىلىكنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ. سىز ئەلۋەتتە مۇشۇنداق بولۇشنى ئارزۇ قىلارسىز؟

— توختاڭ، توختاڭ ئەپەندى. سىز بوۋاقلارنى ئۈسكۈنگە سېلىپ، ياخشى-يامانلارنى ئايرىپ، ياخشىلىرىنى ئېلىپ قېلىپ، يامانلىرىنى بىر تەرەپ قىلىۋېتىمىز دەۋاتمايدىغانسىز-ھە؟

— دەل توغرا تاپتىڭىز!

— توۋا دەڭ ئەپەندى، بۇنداق قىلىسىڭىز جىنايەت، گۇناھ بولمامدۇ؟

— كەچۈرۈڭ، سىز مېنىڭ «بىر تەرەپ قىلىمىز» دېگەن گېپىمنى خاتا چۈشىنىۋاپسىز. بۇ دېگىنىمىز، داۋالاش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق ھۈجەيرىلەرنىڭ نىسبىتىنى تەڭشەيمىز، دېگەنلىكتۇر. ئېسىڭىزدە بولسۇن، بىز قاتىل ئەمەس، ئىلىم ئەھلى. شۇنداققۇ؟

— قانداق داۋالاش ئېلىپ بارىسىز؟ قانداق تەڭشەيسىز؟

— بۇ بىزنىڭ كېيىنكى تەتقىقاتىمىز. بۇرادەر، ھامان ھەل قىلىمىز.

— ئەمما، مېنىڭ بۇ قۇلقىمنىڭ ئىشى...

— ئالدىرىماڭ، ئۇنىمۇ ھەل قىلىمىز. خوش، دېمەك سىز ھۈجەيرىلەرنىڭ قانداق بولىدىغانلىقىنى بىلىۋالدىڭىز. ئەلۋەتتە ئەسكى ھۈجەيرىلەر كۆپرەك سالماقنى ئىگىلەيدىغان قوۋۇرغىلار شەخسىيەتچى كېلىدۇ. ئۇ سىزنى داۋاملىق كۆتۈرۈپ تۇرۇۋەرمەيدۇ. ئوخشاشلا تېنىنى ئەسكى ھۈجەيرىلەر كۆپرەك قاپلاپ كەتكەن خوتۇن-قىزلارنىڭ تېنىدە مۇھەببەت، ياخشىلىق كەم بولىدۇ. دېمەك، بۇنداق ئاياللار قانداقمۇ بالا تۇغالسۇن؟ قانداقمۇ گۈل، بىرەر مۇشۇك چاغلىق نەرسىنى باقالسۇن؟ مۇشۇ نەرسىلەرنىڭ ھەممىسىگە مۇھەببەت كېرەك بۇرادەر، ئەمدى چۈشەندىڭىزمۇ؟

«ت» بېگىم بېشىنى چايقاپتۇ. بىر تۇرۇپ ئوڭدەك، بىر تۇرۇپ ساراڭدەك سۆزلەپ سالىدىغان بۇ ئوغرىغا يەر تېگىدىن قاراپ، ئۆزىنى باشلاپ كەلگەن ھېلىقى ئالىجوقا يىگىتنى يادىغا ئاپتۇ. «ئالا ئىنەكنىڭ بالىسى چالا قۇيرۇق» دېگەندەك كىيىملىرىدىن تارتىپ سۆزلىرىگىچە ئوخشاشلىقىغا قارىغاندا، ئاتا-بالا بولۇشى مۇمكىن. ھە دەپ ئاڭلاپ قويۇپ، تېزرەك قۇتۇلۇشنىڭ ئامالىنى قىلسام بولغۇدەك...» ئۇ شۇلارنى ئويلاپ ئازىراق قىمىرلاپ قويۇپتىكەن، يەلكىسىدىكى تاياقنىڭ بېسىمى يەنمۇ ئېغىرلاپتۇ.

— ئەمما باشلىقىڭىز سىزنى ئىشتىن بوشتىپ، ئورنىڭىزغا ئۆز ئادىمىنى تەقىپ كۆتىڭىزگە تەپكەندە، نېمە ئىشلارنىڭ بولىدىغانلىقىنى بىلىسىز. خوتۇنىڭىزنىڭ سىپسىق گېپىنىڭ دەستىدىن كۈندە

بىر ئۆلسىز، ھەتتا ئۆيدىن قوغلىنىپ كېتىشىڭىزمۇ مۇمكىن. شۇڭا سىز بىر ئىشقا ناھايىتى ئېھتىياجلىقسىز.

ــ نېمە ئىشقا؟

ــ يا ئۆزگەرتىش، يا ئۆزگىرىش.

ــ چۈشىنەلمىدىم، ئېنىقراق ئېيتىڭچۇ؟

ــ ئەلۋەتتە چۈشىنەلمەيسىز ـ دە، بۇ دېگەن ئاددىي ئىش ئەمەس، ئېلىم ئىشى بۇرادەر. ئۆزگەرتىشكە كەلسەك، مېنىڭچە، بۇ ھازىرچە مۇمكىن ئەمەس. بىلىپ تۇرۇپتىمەنكى، سىزنىڭ ھارامخور باشلىقىڭىز، مېھرىسىز خوتۇنىڭىزنىڭ تېنىدە رەزىللىك ھۆجەيرىلىرى ئاللىقاچان تۇغۇلۇپ كېتىگلىك. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۈلار بوۋاق بالىمۇ ئەمەس، بىز تېخى بۇنداق بىر تۇرنى يولغا قويمىدۇق. ئەمما كەلگۈسىدە چوقۇم رېئاللىققا ئايلاندۇرىمىز. شۇڭا سىزنىڭ پەقەت ئۆزىڭىزنى ئۆزگەرتىشلا پۈرسىتىڭىزلا بار.

ــ قانداق ئۆزگەرتىمەن؟

ــ قۇلاقنى گاس قىلىمىز. سىزنى ئامالسىز پىنسىيەگە چىقىرىدۇ. مائاشىڭىز ھەر ئايدا قولىڭىزغا تولۇق تېگىپ تۇرىدۇ. بۇنداق بولغانىكەن، خوتۇنىڭىزنىڭمۇ ئاغزى بېسىقىدۇ، بېسىقمىسىمۇ ھەرھالدا سىزنى ئۆيدىن ھەيدىمەيدۇ. مۇھىمى، سېسىق گەپلەرنى ئاڭلىيالمايسىز. باشقىلار تىللىسىمۇ كۇلۇپ تۇرىسىز. ئۇرۇش ـ جېدەلدىن يىراق، تىنچ ـ ئازادە، ئۆزىڭىزنىڭ خىيالىدا ياشايسىز... ئېھ! بۇ نېمىدېگەن راھەت. بۇ سىزگە بېرىلگەن ئاخىرقى پۇرسەت، بۇرادەر...

ــ ھەببەللى، بايىدىن بېرى گەپنى ئەگىتىپ، مېنى قايمۇقتۇرغاندىن كۆرە، نەق گەپنىلا دېسىڭىز بولماسمىدى؟ مەنمۇ شۇنى دەپ كەلگەن ئالدىڭىزغا...

ــ گۇمانىنى يوقىتىش، ئىشەنچنى تۇرغۇزۇش بىزنىڭ پىرىنسىپىمىز. بىلىپ تۇرۇپ سۆزلەيمىز بۇرادەر. ھەممە نەرسىگە ۋاقىت كېرەك، سىز بۇنى بىلمەيسىز.

ــ بوپتۇ، بوپتۇ... خۇدا ھەققىدە ئاشۇ كالتىكىڭىزنى مۇرەمدىن بىر ئالسىڭىز، مىجىقىم چىقايلا دېدى.

ــ ھا... ھا... ھا... كالتەك دەك، بىلمەيسىز دېسەم ئىشەنمەيسىز. بوپتۇ، ئەمدى ۋاقتىمۇ بولۇپ قالدى.

ئۇ شۇنداق دەپ تاياقچىنى «ت» بېگىمنىڭ مۇرىسىدىن ئېلىش بىلەن، چىرت قىلغان بىر ئاۋاز چىقىپ توختاپ قاپتۇ. يوچۇن كىشى يىغىلىپ بارماقتەك كىچىكلەپ قالغان تاياقچىنىڭ قانداقتۇر بىر يەرلىرىگە تەپسىلىي قاراپ، بېشىنى چايقاپتۇ.

ــ مانا... مانا، ئىشىڭىز چاتاق بۇرادەر، غەم بېسىمىڭىز توت كىشىلىك چىقتى. ئەگەر بەش كىشىلىككە يەتكەندە ئەقىلىڭىزدىن ئاددىسىز دېگەن گەپ،ــ ئۇ شۇنداق دېگەچ تاياقچىدىن كۆزىنى ئېلىپ، ئۆزىگە ھەيرانلىقتا چەكچىيىپ قاراپ تۇرغان «ت» بېگىمگە قاراپ بېشىنى چايقاپتۇ.

ــ ھەيران قېلىۋاتامسىز؟ بايا سىز كالتەك دەپ ئاتىغان بۇ ئەسۋاب بىزنىڭ پىكىرىدىن لايىھەلەپ چىققان، مەخسۇس ئادەملەرنىڭ غەم بېسىمىنى ئۆلچەش ئاپپاراتى. بايا تىن سىزنى تاغدەك بېسىۋالغىنى بۇ بىر نەچچە گىرام كېلىدىغان بىر تال تاياقچە ئەمەس، بەلكى ئۆزىڭىزنىڭ غېمى. بۇ تاياقچە پەقەت چېچىلىپ ياتقان بارلىق غەملىرىڭىزنى بىر يەرگە يىغىپ، ئۆلچەپ بەردىلا خالاس. غەمدىن خالاس بولۇشنىڭ بىردىنبىر يولى بۇ دۇنيانىڭ ژاڭ ـ چۈشىدىن يىراق تۇرۇش، بۇنىڭ ئۈچۈن گاس بولۇشتۇر.

«ت» بېگىمنىڭ تېنىنى بېسىپ تۇرغان ھېلىقى نامەلۇم ئېغىرلىق غايىب بولغان بولسىمۇ، ئورنىدىن تۇرۇشقا جۈرئەت قىلالماپتۇ. بۇ يوچۇن كىشىنىڭ سۆزلىرى ئۇنى ئەندىكتۇرۇپ قويغانىكەن. بولۇپمۇ ئۇ، كۇنلەرنىڭ بىر كۈنى ئىشتىن ھامان قوغلىنىدىغانلىقىنى ئويلاپ يۈرگەن بولسىمۇ، ئۆيدىن قوغلىنىپ كېتىدىغانلىقىنى پەقەتلا خىيالىغا كەلتۈرمىگەن ئىكەن. «ئەگەر ئىشسىز قالسام، خوتۇنۇم راستىنلا ئۆيدىن قوغلاپ سالارمۇ؟» دېگەن تەشۋىشلىك خىيال كاللىسىغا كېلىشى بىلەن تەڭ مۇشۇكى يادىغا يېتىپتۇ. «ت» بېگىم نەچچە يىل بۇرۇن كوچىدىن بىر مۇشۇك ئاسلىنىنى تېپىۋېلىپ بېقىۋالغان ئىكەن. ئاسلان چوڭ مۇشۇك بولۇپ كەتكۈچە بۇ ئۆينىڭ بىر ئەزاسىدەك ئىچەكسىپ كەتكەن، «ت» بېگىمنىڭمۇ ئۇنىڭغا مېھرى بەكلا چۈشۈپ قالغانىكەن. ئەمما ئايالى مۇشۇكنى «چاشقان تۇتماي بىكار يەپ يېتىپ، زىيان سالدى» دەپ ئۆيدىن قوغلاپ چىقارغان، «ت» بېگىم سەپەردىن قايتىپ ئىشىك تۈۋىدە مۇشۇكنىڭ ئۆلۈكىنى كۆرگەنىكەن. شۇنىدىن كېيىن، بىچارە جانىۋارنىڭ ئۇپراپ قايرىلغان تىرناقلىرى، ئورۇقلاپ بىر تەرە ـ بىر ئۇستىخان

بولۇپ قالغان جەستى «ت» بېگىمنىڭ كۆز ئالدىدىن ئۆزاققىچە كەتمەپتۇ. «مۇشۇكقۇ ئاشقان - تاشقانني يەپ، جىق زىيان سالمايدىغان جانىۋار. ئەمما بىر قېتىمدىلا نەچچە قاچا لەڭمەن يەۋېتىدىغان پۇتۇن - سۇرۇك ئەر مۇشۇكتەك ئىشسىز قالسا، خوتۇنى قوغلاپ چىقارماي قالارمۇ؟» ئۇ ئايالىنىڭ ئىلگىرى ئۆزىنىڭ ئىكەنلىكىنى، چىقماقچى بولسا چاپىنىنى دولىسىغا سېلىپلا چىقىپ كەتسە بولىدىغانلىقىنى پۈرىتىپ ئۆتكەنلىكىنىمۇ ئېسىگە ئاپتۇ. شۇ چاغدا ئايالىنى «ئاچچىقىغا پايلىماي شۇ گەپلەرنى قىلدى، ئادەم دېگەن ئۇرۇشقاندا ئېغىزىدىن ھەر گەپ چىقىپ كېتىدۇ» دەپ ئويلىغانىكەن. ئەمەلىيەتتە ئۇ بۇگۈن تۇيۇقسىز ھېس قىپتۇكى، ئايالىنىڭ ئەسلىي شۇنداق نىيىتى بارىكەن. ئۇ «ئاق كۆڭۈل، تۇز» دەپ ئويلاپ كەلگەن ئايال، مانا ئەمدى مېھرىسىز، شەخسىيەتچى بولۇپ چىقىپتۇ. «توۋا!ــ دەپتۇ ئۇ ئىچىدە،ــ شۇنچە يىل بىر ياستۇققا باش قويغان خوتۇننى ماۋۇ يوچۇن ئوغرىچىلىك چۈشەنمىگىنىمنى قارىمامدىغان؟ تېخى مۇشۇك، گۈلنىڭمۇ ئىشىنى بىلمەيدىكەن. قارىغاندا، بوش ئادەم ئەمەسكەن، ھەتتا باشلىقمىنىڭمۇ نېمە ئويلاۋاتقانلىقىنى بىلىپ بوپتۇ دېسە...»

«ت» بېگىم شۇ خىياللار بىلەن ئالدىدىكى بۇ يوچۇن ئادەمگە قىزىقىش بىلەن قاراپتۇ. ئەمما كىچىك يۈزىگە چوڭ كۆزئەينەك تاقۇالغان بۇ ئادەمنى ھېچبىر يەردە كۆرگەندەك قىلماپتۇ. «كىم بىلىدۇ، بۇ ئوغرىمۇ بەلكىم خۇپىيانە ئىش قىلىۋاتقاندىكىن تونۇپ قالمىسۇن دەپ كۆزىگە ئاشۇ يوغان كۆزئەينەكنى تاقۇالغان بولۇشى مۇمكىن...» دېگەنلەرنىمۇ كۆڭلىدىن ئۆتكۈزۈپتۇ.

ــ قېنى ئويلىنىپ بولدىڭىزمۇ؟ بۇ ئىشتا مەجبۇرلاش يوق، خالىمىسىڭىز ھازىرلا ماڭسىڭىزمۇ بولىدۇ.

ھېلىقى كىشى شۇنداق دەپ سائىتىگە قاراپ قويۇپتۇ.

ــ ئويلاشنىغۇ ئويلاندىم. ئەمما تازا ئىشەنچ قىلالمايۋاتىمەن.

ــ ئەنسىرىمەڭ، ئاۋۋال سىناق قىلىمىز، ئۇنۇمى كۆرۈلۈپ سىز رازى بولغاندا، ئاندىن پۈلىڭىزنى ئالىمىز. يەنە تېخى خالىغاندا كەلسىڭىز، شۇ چاغدا ئاڭلاش سېزىمىڭىزنى نورمال ئەسلىگە كەلتۈرۈپ قويىمىز. ئەلۋەتتە بۇنىڭغا ئايرىم ھەق تۆلەيسىز.

ــ بوپتۇ ئەمسە، سىناق قىلساق، قىلىپ باقاي!

يوچۇن كىشى ئۇنىڭ شۇ سۆزىنىلا كۈتۈپ تۇرغاندەك دىككىدە ئورۇندۇقتىن سەكرەپ چۈشۈپتۇ ھەم يوغان ئۈستەللەر ئارىسىدا غايىپ بولۇپ، بىردەمدىن كېيىن ئۇنىڭ يېنىدا پەيدا بوپتۇ. ئەسلىدە ئۇ، يۇقىرى بەدىنى ھەيۋەت، ئەمما پۇتلىرى كەسلەپ قويغاندەك قىسقا، مېيىپ سىياق بىر ئادەم ئىكەن. ئۇ تايىقىنى كۆتۈرۈپ، پىنگىۋىنەك ئىرغاڭشىپ كەلگەندە، ئۇنىڭ بېشى ئورۇندۇقتا ئولتۇرغان «ت» بېگىمنىڭ قۇلاق تۈۋىگە ئاران يېتىپتۇ. شۇنىڭ بىلەن «ت» بېگىمنىڭ نەزىرىدىكى ئۇنىڭ بايىقى ھەيۋەت - سىرلىق قىياپىتى سۇسلاپتۇ، ھەم «توۋا، ئەمدى بىر مېيىپنىڭ ئالدىغا كېلىپ مېيىپ بولۇرمەنمۇ؟» دەپ ھارسىنغىنىدىن تۇرۇپ كەتمەكچى بوپتىكەن، تاياق ئۇنىڭ مۇرىسىنى بېسىپتۇ.

ــ پەس ئولتۇرۇڭ، پەسرەك...

«ت» بېگىم ئۆزىنمۇ بىلمەي ئېڭىشىپ قاپتۇ. يوچۇن كىشى ئۇنىڭ قۇلاقلىرىنى تايىقى بىلەن خۇددى مەكىت قويىنىڭ قۇلىقىنى كۆرگەندەك ھېلى ئۇيان، ھېلى بۇيانغا ئۆرۈشكە باشلاپتۇ.

ــ ھەددىدىن زىيادە ساغلام قۇلاقكەن. شۇڭا بىرسىگە ئۈچ مىڭ يۈەندىن، ئىككىسىگە ئالتە مىڭ يۈەن بەرسىڭىز بولغۇدەك، قانداق؟

ــ قانچە ئالسىڭىز ئېلىڭ، تېز بولۇڭە بىر،ــ دەپ ناله قىپتۇ «ت» بېگىم يەلكىسىگە چۈشۈپ، بارغانسېرى ئورۇندۇققا چاپلاپ قويۇۋاتقان ئېغىرلىققا بەرداشلىق بېرەلمەي. ئاندىن «سۇف» دېگەن ئاۋاز بىلەن تەڭ بىر مۇزدەك ھاۋانىڭ قۇلىقى ئىچىگە بۆسۈپ كىرگەنلىكىنى سېزىپتۇ. بۇ سېزىم خۇددى سۇغا چۆمۈلگەندە قۇلىقىغا سۇ كىرىپ كەتكەندىكى ھالەتكە ئوخشايمىش. ئاندىن يەنە بىر قېتىملىق «سۇف» بىلەن تەڭ ئەتراپىدىكى بارلىق شەپىلەر ئۆچۈپتۇ. ئۇ ئۆرۈلۈپ قاراپتىكەن، ھېلىقى پاپا ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىدە ۋاراقلاۋاتقۇدەك، ئەمما ئۇنى چىقمايۋاتقۇدەك. ئارقىدىن پاپا ئۈستەل ئۈستىدىكى پۈشتەكنى ئېلىپ ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىگە بار كۈچى بىلەن بىر نەچچىنى پۈۋدەپتۇ. ئاندىن «ئاڭلىدىڭمۇ» دېگەندەك شەرەت قىپتۇ. «ت» بېگىم بېشىنى چايقىغىنىچە قۇلاقلىرىغا بارماقلىرىنى سېلىپ كولاپ بېقىپتىكەن، قوللىرىغا قوداڭدىن باشقا ھېچنېمە چىقماپتۇ. ئاڭغىچە پاپا ئورنىغا كېلىپ سالاپەتلىك تۇرقىغا قايتىۋاپتۇ ھەم باشمالتاق

بارمىقىنى چىقىرىپ «ياخشى» دېگەن مەنىدە قولىنى كۆرسىتىپ قويۇپتۇ. ئۇ ئىشنى تۈگىتىپلا «ت» بېگىمنىڭ كارتىسىدىكى پۇللارنى ئۆز ھېسابىتىغا يۆتكەپتۇ ھەم «ئەمدى كەتسەڭ بولىدۇ» دېگەندەك قىلىپ قولى بىلەن ئىشكنى كۆرسىتىپتۇ. «ت» بېگىم ئورنىدىن قوپقۇچە قولى ئۇستەلنىڭ قىرىغا يېقىن قويۇلغان قەلەي جاۋۇرغا تېگىپ كېتىپ، جاۋۇر ئاق چىنە خىش يېيىتىلغان يەرگە قاتتىق چۈشۈپ، يەردە نەچچە قاتقىپ، پىرقىراپ كەتكەن بولسىمۇ ھېچنېمىنى ئاڭلىمايتۇ. شۇ چاغدىلا ئۇ ئۆزىنىڭ گاس بولغانلىقىغا ھەقىقىي ئىشىنىپتۇ ھەم شۇ خۇشاللىقتا ئۆزىگە ياردەم قىلغان بۇ كىشىگە رەھمەت ئېيتىپ قويماقچى بوپتۇ-يۇ، ئۇنىڭ قوللىرىنى ئالدىغا قوۋۇشتۇرۇپ، كۆزلىرىنى يومۇپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئاغزىنىڭ ئۇچىغا كەلگەن گەپنى ئىچىگە يۇتۇپتۇ. «ھېيىپ قىلىپ قويسىمۇ رەھمەت ئېيتىپ يۈرسەم قاملاشماي قالۇر. بولدى، يولۇمغا ماڭسامۇ ماڭاي، كىم بىلىدۇ، سىرتقا چىقىشىم بىلەن ئەسلىگە كېلىپ قالامدۇ-تېخى؟ ئاۋۋال ئىشلار تەلتۆكۈس بىر ياقلىق بولسۇن، شۇ چاغدا ئايرىم رەھمەت ئېيتسامۇ ئۇلگۈرىمەن...» ئۇ شۇلارنى ئويلاپ ئۆيدىن چىقىپتۇ.

تالا شۇنچىلىك تىمتاس ئىكەن. «ت» بېگىم «خالتا كوچىدا ئادەم ياكى ماشىنا بولمىغاچقا شۇنداق بولۇشى مۇمكىن» دەپ گۇمانلىنىپ، تېز-تېز مېڭىپ چوڭ كوچىغا چىقىپتۇ. كوچىدا ئادەملەر بۇرۇنقىدەكلا مغ-مغ، ماشىنىلار ھەر تەرەپكە ئۆتۈشۈپ تۇراتتىكەن. ئەمما شۇ قەدەر تىمتاس ھەم جىمجىت ئىكەنكى، ئۇنىڭ قۇلىقىغا ھېچقانداق بىر شەپە ئاڭلانغۇدەك بولماپتۇ. «ت» بېگىم يولدا بىر دەم تۇرۇپ بۇ جىمجىتلىقنىڭ پەيزىنى سۈرمەكچى بوپتۇ. دېمىسمۇ، قىسقىغىنە ۋاقىتتىلا نېرۋىلىرى خىلى ئارام تېپىپ قالغانىكەن. «يا ئاللا، ئەسلىي جاھان تىنچ، شاۋقۇن-سۈرەنسىز بولسا نېمىدېگەن ياخشى» دەپ ئويلاپ تۇرۇپتىكەن، پۇتىغا بىر نەرسە سۈركىلىپتۇ، چۆچۈپ قارىسا ئارقىدا بىر قارا ماشىنا تۇرغۇدەك. بۇدۇر چاچلىق بىر ئەبلەخ ماشىنىدىن بېشىنى چىقىرىپ، ھەدەپ قولىنى شىلتىپ ئۇنىڭغا بىر نەرسىلەرنى دەۋاتقۇدەك. «ت» بېگىم شۇ چاغدىلا ئۆزىنىڭ چوڭ يولغا چىقىدىغان كوچا ئېغىزىنىڭ قاق ئوتتۇرىسىنى توسۇپ تۇرۇۋالغانلىقىنى بىلىپ، ئۆزىنى چەتكە تارتىپتۇ. ھېلىقى ئەبلەخ يەنە بىر نەرسىلەرنى دەپ ۋارقىراپ بېقىپ، ئۇنىڭدىن ئىنكاس بولمىغاندىن كېيىن ماشىنىسىنى ھەيدەپ كېتىپ قاپتۇ. «ت» بېگىمنىڭ بىر تۇرۇپ ئاچچىقى كەلسە، بىر تۇرۇپ كۈلگۈسى كەلگۈدەكمىش. بۇرۇنقى چاغلىرى بولغان بولسا ئاچچىقى يامان «ت» بېگىم ئۇ ئەبلەخ بىلەن گال سقىشىپمۇ بولۇركەنتۇق. مانا ئەمدى، شوپۇرنىڭ ئۆزىگە كايىۋاتقانلىقىنى بىلگەن بولسىمۇ، ئاچچىق دېگەن كەلمەس ئىكەن. خەقنىڭ ئاغزىنىڭ مىدىرلاۋاتقانلىقىنى كۆرۈپلا ئۇرۇشۇپ كەتكىلى بولماسمىش. بىرسى بىلەن ئۇرۇشۇش ئۈچۈن يا ئانا-مانسى ياكى خوتۇن-بالىلىرىنى چىشلەپ تارتىش ياكى چىشلەپ تارتقۇزۇش كېرەك ئىكەن.

«پاھ، بۇمۇ بىر ھېسابتا ياخشى بوپتۇ. ئۇرۇش-جودالدىن خالي، نېمىدېگەن ئوبدان ئىش بۇ، تولا ئۇرۇشۇپمۇ خوتۇن بىلەن پەدىشەپ، ئىدارىدا باشلىق بىلەن تاكاللىشىپ ئىناۋەت قالمىدى. ئەسلي ئىشنىڭ ئوڭى مۇشۇكەنتۇق ئەمەسمۇ؟ ۋاي ئىسىت، ۋاي ئىسىت، بالدۇرراق بىلگەن بولسامچۇ كاشكى... ئەمما-زە، قۇلاق ئەسلىگە كەلگۈچە ئالدى-ئارقىغا قاراپ ئېھتىيات بىلەن يول يۈرۈش كېرەك ئىكەن...»

شۇلارنى ئويلىغان «ت» بېگىم پىيادىلەر يولىنىڭ چېتى بىلەن ئاۋايلاپ مېڭىپ، ئۆيگە كەپتۇ. ئۇ ئادەتتە خوتۇننى چۆچۈتۈپ قويماسلىق ئۈچۈن ئىشكنى ناھايىتى ئاۋايلاپ ياپاتتىكەن. ئەمما بۇ قېتىم ئۇنداق بولماپتۇ، ئۇ ئىشكىنىڭ قاتتىق ۋېپىلىپ كەتكەنلىكىنى خوتۇنىنىڭ ئىچ كىيىمى بىلەنلا يۇگۇرۇپ چىققانلىقىدىن بىلىپتۇ. خوتۇنى دەسلەپ قورقۇپ كەتكەن بولسىمۇ، ئېرىنى كۆرۈپ تېزلا ئەسلىگە كەپتۇ. «ت» بېگىم خوتۇنغا قاراپ قويۇپ، ئىچكىرىكى ئۆيگە مېڭىپتۇ. خوتۇنى ئۇنىڭ ئارقىدىن تاپ بېسىپ كەپتۇ. ئۇ ئۆزىنى كارىۋاتقا تاشلاپ ئۇخلىدا ياتقاچ، كۆزىنىپتۇ. خوتۇنىنىڭ ئاغزى تىنماي مىدىراۋاتقان بولۇپ، ئۆزىنى تىللاۋاتقانلىقى ئېنىق ئىكەن. ئۇ ئادەتتە خوتۇنى دائىم تىللايدىغان ئەڭ ئېغىر سۆزلەرنى يادىغا ئاپتۇ. «بەلكىم شۇ سۆزلەر بىلەن تىللاۋاتقاندۇ؟ ئەمما ئاڭلىمىغاندىكەن نېمە دېگەنلىكىنى كىم بىلىدۇ، ئىسپاتسىزلا قوپۇپ تىللىشىپ كەتسە قاملاشماي قالۇر. تىللا بايقۇش، تىللا...ئەمدى قانغۇچە تىللىۋال، كايىۋال،

قاقشۇال!...»

شۇ تاپتا «ت» بېگىمگە خوتۇنىنىڭ ئاۋازىسىز ئېغىز ـ هەرىكەت ۋە قول ئىشارەتلىرى خۇددى گاچا تىياتىر ئويناۋاتقاندەك كۆرۈنۈپ، خىرىلداپ كۈلۈشكە باشلاپتۇ. خوتۇنى بىردىنلا توختاپ، قوللىرىنى ئۇنىڭ پېشانىسىگە ئاپىرىپ تۇتۇپ بېقىپتۇ. ئۇ خوتۇنىنىڭ سوغۇق، مۇزدەك يېقىمسىز قولىنى تۇتۇپ، پېشانىسىدىن قۇلقىغا ئاپىرىپتۇ هەم شۇنداق دەپتۇ:

ــ كېسەل بۇ يەردە، خالىسا قانغۇچە تىللىۋال! بەرىبىر ئاڭلىمايمەن. گۇناهىم يەڭگىللەپ قالسا ئەجەب ئەمەس... ئەمىسە مەن بىر ئۇخلىۋالاي... سەن تىللاۋەرگىن خوتۇن، تىللاۋەر...

2

«ت» بېگىم ئويغانغاندا سائەت توققۇزلارنى كۆرسىتىپ تۇراتتىكەن. ئۇچ كۈن ئۇخلىغانمىدۇ ياكى بىر كۈن، بۇنى بىلەلمىسمۇ، ئۆمۈرلۈك هاردۇقى چىققاندەك يېنىكلەپ قاپتۇمىش. ئۇ ئورنىدىن قوپۇپ جىغاينۇپتىپ، تۇيۇقسىز، ياتاق ئۆينىڭ دېرىزە تەكچىسىگە لىق تولغان بىر نەچچە تەشتەك گۈلنى كۆرۈپ قاپتۇ. «ئۇخلاشتىن بۇرۇن بۇ گۈللەر يوق ئىدىغۇ؟...خوتۇنى ئەزەلدىن گۈل چاغلىق نەرسە باقمىسا...؟» ئۇ هەيران بولۇپ ئەتراپقا قايتا نەزەر ساپتۇ. ئۆيغۇ ئۆزىنىڭ ئىكەن، شۇغىنىسى باشقىچىلا پاكىز ۋە رەتلىك بولۇپ قاپتۇمىش. ئەتىرنىڭ خۇشبۇيى گۈپۈلدەپ ئۇرۇلۇپ تۇرارمىش. ئۇ هەيران بولغىنىچە مېهمانخانا ئۆيگە چىقىپتۇ. خوتۇنى شۇ يەردە بولۇپ، چىرايىمۇ باشقىچە ئېچىلىپ كەتكەنىكەن. ئادەتتە ساڭگۇل ـ سۇڭگۇل، ئىچ كىيىملىرى بىلەنلا يۇرۇيدىغان خوتۇنى تويغا ماڭغاندەك ياسىنىۋالغان بولۇپ، ئۇنى كۆرۈش بىلەن دەرهال ئورنىدىن تۇرۇپ، ئۇنىڭغا باغرىنى ئېچىپ كەلگىنىچە قۇچاقلاپ، مەڭزىگە سۆيۈپ قويۇپتۇ. ئادەتتە بۇنداق قىلىش ئەمەس، هەتتا يېنىغا كەلسىمۇ قوپماي سوزۇلۇپ ياتىدىغان خوتۇنىنىڭ بۇ ئىشى ئۇنىڭغا غەلىتە تۇيۇلۇپتۇ. «بەلكىم بىرەر ئويۇن ئويناۋاتقان بولسا كېرەك... كىم بىلىدۇ، بۇ تېخى ئاخىرقى تامىقىم بولۇپ قالامدۇ؟ هېيلە ـ مىكىرى جىق خوتۇن بۇنىڭ. ئۇنىڭ ئۇستىگە چەت ئەلنىڭ كىنولىرىنى كۆپ كۆرۈپ، كىتابلىرىنى جىق ئوقۇپ كەتتى...» ئۇ شۇلارنى ئويلاپ خوتۇنى قۇيۇپ بەرگەن چاينى بىر ئوتلاپتۇ.

ــ بۇگۈن ئۆيگە بىرەر مېهمان كېلەمدۇ، قانداق؟ هەجەپ جىق تەييارلىقلارنى قىلىۋېتىپسەنغۇ؟

ئۇ ئۇستەلگە ئۇششاق ـ چۇشەكلەرنى تىزىۋاتقان خوتۇنىنىڭ بۇرۇنقىغا پەقەتلا ئوخشىمايدىغان ئەپچىل هەرىكەتلىرىنى كۆزىتىپ شۇنداق ئېيتىپتۇ.

خوتۇنى كۈلۈپ تۇرۇپ بىر نەرسىلەرنى دەپتۇ. «ت» بېگىم قۇلقىنى كۆرستىپ، «ئاڭلىيالمىدىم» دېگەندەك مەنىدە ئىشارەت قىپتۇ. ئۇندىن كېيىن خوتۇنىمۇ ئۇنىڭغا ئۇنى ۋە ئۆزىنى كۆرسىتىپ تۇرۇپ، «ت» بېگىمدىن باشقا مېهمان يوقلىقىنى شەرەت بىلەن بىلدۈرۈپتۇ.

«دېمەك بۇگۈن ئۆز ئۆيۈمگە مېهمان بولۇپ قاپتىمەن ـ دە؟ دېمىسىمۇ قۇلاقتىن كېتىپ، دىۋىدەك ئۇخلايدىغان بىر ئەرنى كىمۇ مەڭگۈلۈك هەمراه قىلسۇن؟ بوپتۇ، ئاۋۋال ئىشلىرىمنى بىر ئوڭشۇالاي، كېيىن پۇشايمان قىلمىغىنىنى بىر كۆرەي!» ئۇ شۇنداق ئويلار بىلەن تاماق يېگەچ پات ـ پات خوتۇنىغا قاراپ قويىدىكەن. تۇرۇپلا «خوتۇنۇم مېنىڭ گاس بولۇپ قالغانلىقىمدىن خۇش بولۇپ كەتتىمۇ نېمە؟» دەپ ئويلاپ تۇرۇشىغا، خوتۇنى ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ هەم گېزىتتىكى بىر نەرسىلەرنى كۆرستىپ، ئۇنىڭغا چۈشەندۈرمەكچى بوپتۇ. «خوتۇن بىزنىڭ ئاجرىشىش ئىشمىزنى گېزىتكە چىقىرىۋەتكەن بولسا، بەلكىم شۇ ئىشنى تىلغا ئېلىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن» دەپ ئويلاپ بىئارام بوپتۇ ئۇ. يېقىنىدىن بۇيان «ت» بېگىم ئۆزىنىڭ ئاجراشقانلىقىنى باشقىلارغا بىلدۈرۈپ قويۇش ياكى تەبرىكلەش يۈزىسىدىن بەزىلەر هەتتا رەڭلىك يوغان سۈرىتى بىلەن قوشۇپ گېزىتكە ئېلان بېرىدىغانلىقى، بۇنداق قىلغاندا، كېيىن ئاسانلا باشقىلار بىلەن تېپىشالايدىغانلىقى هەققىدە مىش ـ مىش گەپلەرنى ئاڭلىغان ئىكەن. لېكىن گېزىتتە قاپقارا ئۇجۇر ـ مجىر خەتلەردىن باشقا بىرەر پارچە سۈرەت چاغلىق نېمە يوقمىش. «ت» بېگىم «خوتۇن هېلىمۇ سۈرىتىمىز بىلەن قوشۇپ بېرىۋەتمەپتۇ» دەپ شۇكرىلەر ئېيتىپتۇ. چۈنكى ياش بىر يەرگە بارغاندا، ئاجراشقانىنى ئاز دەپ، يەنە گېزىتلەردە رەڭلىك سۈرەت بىلەن سازايى بولۇپ يۈرۈش تولىمۇ ئاھانەتلىك ئىشمىش. «ت» بېگىم شۇلارنى ئويلاپ ئورنىدىن قوپۇپتۇ. ئەمدى بۇ ئۆيدە ئۆزاق

ئولتۇرۇشقا بولمايدىكەن. ئۇ ئايالىنىڭ تاغ هاۋاسىدەك ئۆزگىرىشچان مىجەزىنى ئوبدان بىلگەچكە، قاپىقى تۆرۈلۈپ، ئۆيدىن قوغلاپ چىقىرىشتىن بۇرۇن ئىززىتى بىلەن ئۆزى چىقىپ كېتىشى كېرەك ئىكەن. ئۇ ئايرىلىشتىن بۇرۇن قەدىناس ئۆيىگە ۋە ئۆيىدىكى سەرەمجانلارغا كۆزى قىيماي قاراپتۇ هەم تۇيۇقسىز بۇ ئۆي سەرەمجانلىرىنىڭ بىرسىنىمۇ ئۆزىنىڭ سېتىۋالمىغانلىقىنى ئويلاپ كۆڭلى يېرىم بوپتۇ هەم ئايالىنىڭ نەقەدەر قاقاش ئىكەنلىكىنى ئەمدىلەتىن ئويلاپ يېتىپتۇ. چۈنكى، باشقا كۈن چۈشكەندە خەجلىنىپ تۇگىگەن پۇللار خۇددى سۇغا دەسسىگەندەكلا ئىشكەن. «ئەسلىي ئاشۇ تۇتام-تۇتام پۇللارغا كېيىن ئەسقاتمىدىغان نەرسىلەرنى ئېلىپ قويسامچۇ كاشكى... خەير، بۇمۇ بىر هېسابتا بولغىنى. خوتۇن بىلەن بىر نەرسە تالىشىپ ئۇرۇش-جودا قىلىشنىڭ ئورنىمۇ قالماپتۇ» دەپ ئويلاپ، ئۆي بىساتلىرىغا قىيالماسلىق بىلەن قاراۋاتقان شۇ پەيتته خوتۇنى ئۇنىڭغا بىر نەرسىلەرنى دەپتۇ. «ت» بېگىم ئۇنىڭ قول ئىشارەتلىرىدىن «بۇ نەرسىلەرنى سىز ئېلىپ كېتىڭ، بولمىسا تاشلۇۋېتىمەن» دېگەندەك بىر مەنىنى چۈشەنگەندەك بوپتۇ هەم «خوتۇنىڭ تۇيۇقسىز بۇنداق مەردلىشىپ كەتكىنىگە قارىغاندا، تازا باي بىرسىنى تاپقان بولۇشىمۇ مۇمكىن» دېگەنلەرنى ئويلاپ ئىچى ئاچچىق بولغاچ بوسۇغىدىن پۇتىنى ئاپتۇ. شۇ پەيتته ئۇنى ئىشككىچە ئۇزىتىپ چىققان خوتۇنىنىڭ چىرايى شۇنچىلىك شادىمان ئىكەن. «كۆلۈڭال، كېيىن يىغلاپمۇ قالىدىغان كۇنۇڭ كېلەر...» ئۇ شۇنداق دەپ قارىغاچ، قولىدىكى مۇشۇكنى سلاپ تۇرغان خوتۇنىغا بىر قارىۋېتىپ، كۆڭلى غەش هالدا پەلەمپەيدىن چۈشۈپتۇ.

«ت» بېگىم هويلىغا چىققاندا، بىنانىڭ ئاستىدىكى گۈللۈكته هېلىقى قېرىلار بىر يەرگە دۆۋىلىشىۋالغانچە بىر-بىرىگە گەپ بەرمەي بىر ئىشنى تالىشىۋاتقۇدەك... نېمىشدۇر، بۇگۈن بۇ ئۆلۈمتۇك قېرىلار باشقىچە جانلىنىپ كەتكەن بولۇپ، هەممىسىنىڭ قولىدا بىردىن گېزىت بارمىش. «ت» بېگىم ئۇلارنى كۆرمەسكە سېلىپ، ياندىكى ئۆتۈپ كەتمەكچى بوپتىكەن، ئۇلار ئورنىدىن تۇرۇپ سالام قىلىشىپتۇمىش هەم قوللىرىنى پۇلاڭلىتىپ يېنىغا چاقىرىپتۇمىش. ئۇ بۇ تەرسا قېرىلارنىڭ ئۆزىگە ئىللىق مۇئامىلە قىلغانلىقىدىن هەيران بولۇپ، ئۇلارنىڭ يېنىغا بېرىپتۇ. قېرىلار يېنىدىن ئورۇن كورستىپتۇ. «ت» بېگىم ئولتۇرالمايدىغانلىقىنى شەرەت قىپتىكەن، ئاغزىدا چىشى قالماي ماكىلداپ قالغان بىر قېرى ئۇنىڭغا گېزىتنى كۆرسىتىپ، نېمىلەرنىدۇ دەپ كېتىپتۇ. قالغانلىرىمۇ باشلىرىنى لىڭشىتىپ ئۇ قېرىنىڭ گېپىنى تەستىقلىشىپتۇ... ئۇ، بۇ تەرسا قېرىلارنىڭ چىراي ئىپادىسىدىكى خۇشاللىقتىن ئۇلارغا پايدىلىق بىرەر ئىش بولغانلىقىنى پەملەپتۇ هەم يۇزىگە مەجبۇرىي كۈلكە يۇگۈرتۈپ، بېشىنى لىڭشىتىپ قويۇپتۇ هەم مىڭ تەسته قېرىلاردىن ئاجراپتۇ. «ت» بېگىم دەرۋازىدىن چىقۇېتىپ، قېرىلارنىڭ ئۆزىگە قاراپ گېزىتنى پۇلاڭلاتقىنىچە بىر نەرسىلەرنى دەپ ۋارقىراپ قالغانلىقىنى كۆزىنىڭ قىرىدا غىل-پال كۆرۈپ قاپتۇ. «بۇ ئۆلەرمەن قېرىلارنىڭ بۇنداق خۇش بولۇپ كېتىشىدە چوقۇم بىر سەۋەب بار. يا پېنسىيە مائاشى ئۆستۇرۇلگەندۇ ياكى هېيتمۇ كېلىپ قېلىۋاتمدۇ، ئۇن، ماي ياكى قوغۇن، تاۋۇز دېگەندەك بىر نەرسە تارقىتىلغاندۇ...» ئۇ شۇلارنى ئويلاپ ئىچىده كۈلۈپتۇ. چۈنكى ئۇ، بۇ ئىككى ئىشتىن باشقا يەنه بۇ تەرسا قېرىلارنى خۇش قىلالمىغۇدەك باشقا ئىشنىڭ بولۇشىنى ئويلاپ تاپالمايدىكەن.

«ت» بېگىم كېتىۋاتقاچ، كوچىدىكى ئادەملەرنىڭ ئادەتتىكىدىن غولراق ئىكەنلىكىنى، هەممەيلەننىڭ مەقسەتسىز مېڭىپ، لاغايلاپ يۇرۇۋاتقانلىقىنى؛ ئۇ يەر-بۇ يەرگە دۆۋىلىشىۋېلىپ نېمىدۇر بىر نەرسىلەرنىڭ پارىڭىدا خۇشال بولۇشۇۋاتقانلىقىنى بايقاپتۇ. ماڭغانسېرى ئايدىڭ بوپتۇكى، كىشىلەرنىڭ چىرايى، تەق-تۇرقى، يۇرۇشلىرىدىن ئىلگىرىكى جىددىيلىك ۋە روهسىزلىق ئەمەس، بىر خىل شادىمانلىق ۋە لايغەزەللىك چىقىپ تۇرىدىكەن.

ماشىنىنىڭ تۇيۇقسىز قاتتىق سۇركىلىپ توختىشى «ت» بېگىمنى خىيالدىن ئويغىتىپتۇ. ئۇ پۇتنىڭ يېنىدىلا توختىغان كۇمۇش رەڭلىك ماشىنىدىن قېچىپ تۇرۇشقا، ماشىنىنىڭ ئەينىكى چۈشۈرۈلۈپ بىر كىشىنىڭ بېشى كۆرۈنۈپتۇ. «ت» بېگىم بۇ كىشىنى تونۇۋاپتۇ، ئۇ هېلىقى بۇدۇر چاچ، سەپىرا مىجەز يىگىت ئىكەن. «بۇ جىنداباشنىڭ يولىنى يەنه توسۇپ قويغان ئوخشىمامدىمەن؟» دەپ تۇرۇشقا، هېلىقى يىگىت ماشىنىدىن چۈشۈپ «ت» بېگىمگه قاراپ كەپتۇ. «بۇ گۈي بىلەن بىر قەپەس مۇشتلىشىدىغان بولدۇقمۇ-نېمە؟» دەپ ئويلاپتىكەن، يىگىت ئۇنىڭغا قول سۇنۇپ، سالام قىپتۇ. ئۇنىڭ چىراي ئىپادىسىدىن خۇددى ناهايىتى

يېقىن كىشىسى بىلەن كۆرۈشۈۋاتقانلىقى، ئاغزىنىڭ ئېچىلىش هالىتىدىن بولسا ئاچچىق بىلەن ئەمەس، بەلكى سىپايە سۆزلەۋاتقانلىقى چىقىپ تۇرىدىكەن. «كىم بىلىدۇ، بۇ ئوغرى چىرايىنى ئۆزگەرتىۋەي ئادەم تىللاشنى ئۆگىنىۋالدىمۇ تېخى؟» ئۇ شۇنداق خىياللارنى قىلغان بولسىمۇ، ئۆزىنىڭ گاسلىقىنى چاندۇرۇپ قويماسلىق ئۈچۈن «هە...، ئە...، شۇنداق...» دەپ چىرايىغا كۈلكە يۈگۈرتۈپتۇ. ئاڭقىچە يىگىت ئۇنىڭ ئۇنىمىغىنىغا قويماي قولىدىن تارتىپ ماشىنىسىغا چىقىرىپتۇ.

«ت» بېگىم ماشىنىغا جايلىشىۋېتىپ، يىگىتنىڭ ئۆزىگە بىر نېمە دەپ قاراپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپتۇ هەم ئۇنىڭ ئاغزىنىڭ ئىككىنچى قېتىم مىدىرلىشىنى كۈتمەيلا بارار جايىنى ئېيتىپتۇ.

بۇدۇرچاچ ناهايىتى رازىمەنلىك بىلەن ماشىنىنى قوزغىتىپتۇ. ئۇ ماشنا هەيدىگەچ توختىمای سۆزلەپ، نېمىلەرنىدۇر چۈشەندۈرمەكچى بولىدىكەن. گېپىنىڭ ياققان-ياقمىغانلىقىنى بىلىپ باقماقچى بولغاندەك پات-پات قاراپ قويىدىكەن. «ت» بېگىم چاندۇرماسلىق ئۈچۈن ئارىلاپ-ئارىلاپ «هە، شۇنداق، شۇنداق...» دەپ قويسا، يىگىت تېخىمۇ خۇش بولۇپ كېتىدىكەن. ئۇلار شۇ تەرىقىدە پاراڭلىشىپ تېزلا مەنزىلگە كەپتۇ. «ت» بېگىم يانچۇقىنى ئاختۇرغىلى قوپۇپتىكەن، ئۇ زىنهار پۇل ئالغىلى ئۇنۇماپتۇ. «ت» بېگىم خوشلىشۇېتىپ، يىگىتنىڭ خۇشاللىق بېغىپ تۇرغان چىرايىغا قاراپ هەيران قاپتۇ. چۈنكى ئۇنىڭ، قارا كىرا قىلىپمۇ، پۇل ئالماي بۇنچە خۇشال بولۇپ كەتكەن ئادەمنى تۇنجى قېتىم كۆرۈشى ئىكەن.

«ت» بېگىم پەلەمپەيلەرنى بىر-بىرلەپ بېسىپ، 6-قەۋەتكە چىقىپتۇ. باشلىقنىڭ ئىشخانىسى كارىدورنىڭ بېشىدا بولۇپ، ئۇ دائىم بالدۇر كېلۇېلىپ ئىشىكنى ئېچىپ قويۇپ، خىزمەتچىلىرىنى پايلاپ ئولتۇراتتىكەن. باشلىقنىڭ ئىشخانىسىغا يېقىنلاشقانسېرى ئۇنىڭ كۆڭلى بىر قىسما بولۇشقا باشلاپتۇ. قورقماس «ت» بېگىم مۇشۇ كۈنلەردە بۇ ۋەجتىن، يېڭى باشلىقىدىن قورقىدىغان بولۇپ قالغان ئىكەن. ياپما قاپاق، سۆزمە كۆز، خېنىم چىراي بۇ ئەبلەخ بىرەر مۇشتنى ئوڭلاپ ئاتالمىغان بىلەن گەپكە قاتتىق ئۇستىمىش. ئەگەر «ت» بېگىمنىڭ ئىشلىرىنى «ئوڭغا تارتىپ قالدى» دېگەن تەقدىردىمۇ، ئەڭ ئاۋۋال مۇشۇ ئەبلەخنىڭ كىچىك بالىنىڭ مۇشتىدەك قىزىل تامغىسى بېسىلمايلا قالسا هەمە ئىشى سۇغا چىلىشارمىش. «ت» بېگىمگىغۇ هازىر ئۇنىڭ گەپدانلىقى ياكى تىل-هاقارەتلىرى كار قىلمايمىش، شۇنداقتىمۇ هەر ئېهتىمالغا قارشى ئىشىنى پۈتكۈزۈۋالغىچە ئېغىر-بېسىق بولۇشنى كۆڭلىگە پۈكۈپتۇ.

باشلىقنىڭ ئىشخانىسىدا ئىنىس-جىن يوق، خىزمەتداشلىرىغا بايرام بوپتۇمش. ئادەتتە باشلىق يوق چاغدا باشلىق بولۇپ كېتىدىغان، هەم ئىشچى-خىزمەتچىلەرنى باشقۇرۇپ يېتەك قىلمۇېتىدىغان هېچگاك چىش مۇدىر ئايالىمۇ نېمىشقىدۇر غېرىبسىنىپ ئولتۇرۇپتۇ. خوتۇنلار يىغىن زالىغا يىغىلمۇېلىپ گازىر چاقچاق كۈلگە-چاقچاققا، ئەرلەر ئۈستەللەرگە چىقمۇېلىپ، قارتا ئويناشقا چۈشۈپ كېتىپتىمىش. «ت» بېگىم خۇددى باشقا بىر دۇنياغا كىرىپ قالغاندەك بىردەم تېڭىرقاپ قاپتۇ. خىزمەتداشلىرى ئۇنى چاقىرىپ بىللە گازىر چېقىشقا، قارتا ئويناشقا تەكلىپ قىپتۇ. ئۇ نېمە ئىش بولغانلىقىنى ئاڭقىرالماي پەستكى ئورۇندۇقىغا كېلىپ ئولتۇرۇپتىكەن، ئەتراپتىكىلەر ئۇنى قولىدىن تارتىپ، يىغىن زالىنىڭ يۇقىرىسىدىكى باشلىق ئولتۇرىدىغان چۆرگۈلىمە ئورۇندۇقىغا ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپتۇ. ئۇ باشلىقنىڭ ئورۇندۇقىغا رۇخسەتسىز ئولتۇرۇۋېلىشنىڭ قانداق جىنايەت شەكىللەندۈرىدىغانلىقىنى ئاڭقىرالمىسىمۇ، بۇ قاملاشمىغان ئىشنىڭ ئۆزىنىڭ كەلگۈسى تەقدىرى بىلەن ئوينىشقانلىق ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىكەن. شۇڭا «باشلىق هازىرلا كىرىپ قالمىغاندەك» بىر قورقۇنچ ئىچىدە ئورنىدىن تۇرۇپ كېتىپتۇ. ئەمما خىزمەتداشلىرى يەنە ئولتۇرغۇزۇپ قويۇپتۇ... ئۇ قويۇپتۇ... قويايلا دېسە مۇرىسىدىن بېسىپتۇ... شۇ ئارىلىقتا ئىشك تۆۋىدە هېچگاك چىش مۇدىر ئايال بىر پىيالە چاينى كۆتۈرۈپ پەيدا بوپتۇ. «ت» بېگىم خۇددى چوغنىڭ ئۈستىدە ئولتۇرۇۋالغاندەك تىپىرلاپ كېتىپتۇ. ئەمما ئۇنىڭ مۇرىسىنى بېسىپ تۇرغان خىزمەتداشلىرىنىڭ پەرۋايى پەلەكمىش. هەيران قالارلىقى شۇكى، بۇ خوتۇن بۇگۈن خېمىردەك يۇمشاپ، قويىدەك ياۋاشلاپ قاپتۇمىش. ئىلگىرى ئۇنىڭدىن ئەزرائىلدىن قورقىنىدەك قورقىدىغان خىزمەتداشلىرىمۇ ئۇنى كۆزگە ئىلمىمۇ قويمايۇېتىپتۇمىش. ئۇ خوتۇنمۇ شاش ئاتتەك بېشىنى كۆتۈرۈپ ئەمەس، بېشىنى ئېشەكتەك سالغان هالدا خىزمەتداشلىرىنىڭ ئارىسىدىن ئاۋايلاپ قىسلىپ مېڭىپ كېلىۋېتىپتۇدەك. هەتتا

ئۇنىڭ قولى تېگىپ كەتكەن بىرسى ئۇنىڭغا كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ ۋارقىراپتۇمىش. ئايال بۇ خىزمەتدىشىغا گەپمۇ قىلماستىن، «ت» بېگىمنىڭ ئالدىغا كەپتۇ ھەم خودىدى ياپون ئايالىدەك كەچۈرۈم سوراپ، چاينى ئاۋايلاپ ئۇنىڭ ئالدىغا قويۇپتۇ، ئارقىدىن قول باغلاپ نېمىلەرنىدۇر دەپ، ئارقىچىلاپ يېنىپ چىقىپ كېتىپتۇ. ئۇنىڭ بىچارىلىك چىقىپ تۇرغان چىراي ئىپادىسىدىن چوقۇم بىرەر ئىش ئۇچۇن كەچۈرۈم سوراۋاتقانلىقىنى پەملىگەن، ئەمما پەقەتلا بىلەلمىگەن «ت» بېگىم تولىمۇ ھەيران قاپتۇ. چۇنكى خىزمەتداشلىرىنىڭ ئۇنى باشلىقنىڭ ئورۇندۇقىغا ئولتۇرغۇزۇپ قويغانلىقى، باشلىقتىن باشقا ھېچكىمنى كۆزگە ئىلمايدىغان مۇدىرنىڭ ئۇنىڭ ئالدىدا پايپىتەك بولۇشلىرى، خىزمەتداشلىرىنىڭ بىر كۈندىلا بۇنداق ئەركىن بولۇپ كېتىشلىرى... ھەممىسى غەلىتىلىك ئىكەن. «ت» بېگىم ئەتىگەندىن بۇيان يولۇققان غەلىتە ئىشلارنى بىر-بىرىگە باغلاپ ئويلاپتىكەن، ئىشلار تېخىمۇ قالايمىقانلىشىپ، كاللىسى قايمۇقۇپ كېتىپتۇ.

بىر ھازادىن كېيىن «ت» بېگىم تۇيۇقسىز كاللىسىغا كېلىپ قالغان خىيالىدىن ئۆزى قورقۇپ كېتىپتۇ. چۇنكى، ئۇ ئەزەلدىن بۇنداق بىر گۇزەل خىيالدا بولۇپ باقمىغان ئىكەن. بۇ خىيال ئۇنىڭ گېلىنى قۇرۇتۇۋېتىپتۇ. ئالدىدىكى ئېسىل ئىستاكانغا قولىنى سوزۇپتۇ. ئىستاكاننى ئاغزىغا ئاپىرىپتىكەن، ئەڭ ئېسىل چاينىڭ خۇشبۇي پۇرىقى دىمىقىغا ئۇرۇلۇپتۇ. مەخسۇس چاي دۇكانلىرىدا گىراملاپ سېتىلىدىغان بۇ شاھانە چاينى «ت» بېگىم سابىق باشلىقنىڭ زامانىسىدا ئانچە-مۇنچە ئوتلاپ يۇرۇپتىكەن. ئۇ خېلى ئادەمگەرچىلىكى بار كىشىكەنمىش، ھەر قېتىم ئۆزىگە كەلگەن سوۋغا-سالاملاردىن بىر قىسمىنى «ت» بېگىمگە ئازىراق بېرەركەنمىش. مانا ئەمدى مۇدىر خوتۇننىڭ ئۆز قولى بىلەن دەملەپ كىرىشىنى، تېخى باشلىقنىڭ چۆرگۈلىمە ئورۇندۇقىدا ئولتۇرۇپ، ئېسىل قاشتېشى ئىستاكاندا ئىچىشىنى ئۇ پەقەتلا ئويلاپ باقمىغان ئىكەن.

ئۇ چاينى ئاستا ئېلىپ، ئاغزىغا ئاپىرىپ بىر ئوتلىغاندىن كېيىن، ئۇستەلگە قويۇپتۇ. چاينىڭ مەززىلىك پۇرىقى بىلەن ئورۇندۇقىنىڭ راھىتى قوشۇلۇپ ئۇنىڭغا باشقىچە سالاپەت ئاتا قىپتۇ. ئاندىن قالايمقان ئولتۇرغان خىزمەتداشلىرىغا قاراپ گېلىنى قىرىپ قويۇپتۇ.

ئەمما خىزمەتداشلىرى پەرۋاسىز، ئۆز ئويۇنلىرى بىلەن مەشغۇل ئىكەن. بۇ قىلىق «ت» بېگىمنىڭ كۆڭلىگە كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما نەچچە ۋاقىتتىن بېرى ھېرىپ-قېينىلىپ كەتكەن خىزمەتداشلىرىنىڭ ئازراق ئەركىنلىككىمۇ موھتاج ئىكەنلىكىنى، ئۇلارغا ئۆزىنىڭ بىر ئىش قىلىپ بېرىشىنىڭ لازىملىقىنى ئويلاپتۇ. «خوش، ئالدى بىلەن نېمە ئىش قىلىش كېرەك؟ خىزمەتچىلەرنى بىر ئاي، ياق، ئىككى ھەپتە قويۇۋېتىش كېرەكمۇ؟ خالىغانچە قويۇۋەتسە بولماس... ھازىر ھەممە ئىشنى ئوڭشايدىغىنى پۇل، شۇڭا ھەر بىرىگە بىر تۇمەندىن تارقاتسا 30 تۇمەن بولىدۇ. خەزىنىدە قانچە تەڭگە بارىدۇ؟» پىتكۆز باشلىقنىڭ «پۇل يوق، پۇل يوق» دەپ قاقشاپ، خىزمەتچىلەرنىڭ كاماندىروپكا پۇلىنى بەرمەيۋاتقانلىقىغا بەش يىلدىن ئاشتى، ئۇنىمۇ قوشۇپ ھەممىنى بىرىۋەتسە، 40 تۇمەن ياكى بۇنىڭدىنمۇ جىق بولۇپ كېتەرمۇ؟ يەنە ئۆي ئالمىغانلارغا ئۆي پۇلىنى، ئېلىپ بولغانلارغا ئىدارىدىن كۆتۈرىدىغان قىسمىنى تارقاتمىغان، شۇ پۇللارنى تارقىتىپ بېرىۋەتسە خىزمەتچىلەر قانچىلىك خۇش بولۇپ كېتەر-ھە؟!... ئۇ خىزمەتداشلىرىنىڭ ئاشۇ پەيتلەردىكى خۇشاللىقلىرىنى پەرەز قىلىپ باقماقچى بولسىمۇ، ھېچقانداق بىر ھالەتتە كۆز ئالدىغا كەلتۈرەلمەپتۇ. چۇنكى، ئۇ خۇي-پەيلىنى ئوبدان بىلىدىغان خىزمەتداشلىرى بۇنداق قىلغانلارنى «دۆت باشلىق» دەپ قارايمىش. ئۇلارنىڭ سابىق باشلىقىمۇ شۇنداقلارنىڭ بىرىمىش. «ت» بېگىمنىڭ كۆز ئالدىغا ئويۇن-تاماشىغا ئامراق، قولى ئوچۇق سابىق باشلىقنىڭ پېنسىيەگە چىققاندىن كېيىن، كۆكتاتلارنى ئۆزى كۆتۈرگەن ھالدا پىيادە مۇكچىيىپ كېتىۋاتقان كۆرۈنۇشى كەپتۇ. شۇ چاغدا «ت» بېگىم ئۇنى بىر قانچە قېتىم ماشىنىسىغا سېلىۋالغان، ھەتتا ئۇنىڭ ھوقۇقىنىڭ بارىدا ئۆزىگە ئازراق تەئەللۇقات يىغىۋالمىغانلىقىغا ئىچى ئاغرىغان ۋە كۆزىگە راستىنلا خىزمەتداشلىرى ئېيتقاندەك «دۆت» كىشىدەك كۆرۈنۈپ كەتكەنكەن. دېمىسىمۇ ھوقۇق دېگەن مېھرى ئىسسىق، ئەمما ۋاپاسىز، چىرايلىق، ئەمما شاللاق قىزلارغا ئوخشايدىغان بىر نېمە بولۇپ، ھېچكىمگە باقمىغانە ئەمەسمىش. شۇڭا ھوقۇقىنىڭ بارىدا كېيىنلىكى ئۇچۇن بىرەر نەرسە قىلىپ قويمىسا، ئەنە شۇنداق بىچارە بولۇپ قالىدىغان گەپمىش...

شۇ ئويلاردىن كېيىن، «ت» بېگىم پۇللارنى تارقىتىۋەتسە بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىپتۇ. چۈنكى، خىزمەتداشلىرىنى پۇل بېرىپ خۇش قىلغىلى بولمايدىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە بۇنچە كۆپ پۇلنى تارقىتىۋەتسە ئۆزىگە ھېچنېمە قالمايدىغانلىقىدىنمۇ ئەنسىرەپ قاپتۇ. بۇنداق قىلىشنىڭ قۇرۇق ئۆستەڭگە مىراب بولغاندىن ھېچ پەرقى يوقمىش. شۇڭا سابىق باشلىقىدەك «بېرىپ يامان بولغاندىن، بەرمەيلا يامان بولۇش» ئاقىلانە ئىش ئىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە «ت» بېگىم ئويلىغانسېرى پۇلنى ئىشلىتىدىغان يەرلەر قۇمدەك كۆپىيىشكە باشلاپتۇ. ئەڭ ئالدى بىلەن ئۆزى ھەيدەپ يۈرگەن، پىتكۆز راھىتىنى سۈرۈپ، مەينەت قىلىپ بولغان ماشىنىنى يەڭگۈشلىشى؛ ئاندىن ئىشخانا سايمانلىرى ھەم ئاستىدىكى مۇنۇ ئورۇندۇقنىمۇ ئالماشتۇرۇشى؛ يەنە تېخى ھازىرقى سالاھىيىتىگە يارىشا چوڭ ئۆي سېتىۋېلىپ، ئېسىل بېزىشى كېرەك بولۇپ، مۇشۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسگە پۇل كېتىدىكەن. ئەلۋەتتە، بۇ پۇللار ئاسماندىن چۈشمەيدىكەن، ھەرباب، ھەر ئامالار بىلەن ئىدارىنىڭ ھېساباتىدىن ئوندۇرۇۋېلىش كېرەك ئىكەن. شۇڭا «ت» بېگىم ئاخىرى «ئىشچى-خىزمەتچىلەرگە ئازىراقتىن پۇل تارقىتىپ، نەرخىنى پىت كۆزنىڭكىدىن ئازىراق كۆتۈرۈپ قويۇشنىلا ئەڭ ئاقىلانە چارە» دەپ ئويلاپتۇ. ئۇ ئۆزىنىڭ ئېگىز بىنادىكى ھەشەمەتلىك بېڭى ئۆيىنى خىيال قىلىۋاتقان شۇ پەيتتە، تۇيۇقسىز يادىغا كەلگەن خوتۇنىنى ھەرقانچە قىلىپمۇ ئاشۇ ھەشەمەتلىك بېڭى ئۆيدە قويالماپتۇ. چۈنكى ئۇنىڭ ئاشۇ بىشەم ھەم ھورۇن خوتۇنى بۇنداق ئۆيلەرگە ئەسلا ياراشماسمىش. ئاشۇ ئۆيگە كىرسىمۇ، ئۆينى يەنە پايتەمدەك قىلۋېتەرمىش. ئاشۇنداق چىرايلىق ئۆيگە يارىشا پاكىز ۋە گۈزەل بىر خوتۇن بولۇشى كېرەكمىش. ئەمما «ت» بېگىم يەنە بىر خىيالنى قىلىپ بېقىپتىكەن، بۇ خىيالمۇ ئەپلەشمەپتۇ. شۇنداق قىلغۇسى بولسىمۇ تەشكىل ۋە ئەل-جامائەتتىن قورقىدىكەن ھەم خوتۇنىغا ئاز-تولا ئىچى ئاغرىيدىكەن. «بىچارە نېمىلا بولمىسۇن خېلى جاپا چەكتى، ئاز-تولا بولسىمۇ راھىتىنى كۆرمىسە بولماس.» ئۇ شۇلارنى ئويلاپ يەنىلا كاۋاپمۇ، زىخمۇ كۆيمەيدىغان، باشقا باشلىقلار ئىشلىتىۋاتقان ياخشى بىر ئامالنى قوللىنىشنى خوپ كۆرۈپتۇ. ئەمما مۇۋاپىق نامزاتنى دەماللىققا تاپالماي، بۇ ئىشلارنى كېيىنگە قويۇپتۇ. ئىدارىدا بۇندىن باشقا ئالدى بىلەن ھەل قىلىۋەتمىسە بولمايدىغان مۇھىم ئىشلار يادىغا يېتىپتۇ. ئەڭ مۇھىمى كادىرلار ئىشى ئىكەن. ئالدى بىلەن ئىلگىرى ئۆزىگە زىيانكەشلىك قىلغان بىر نەچچىسىنى كۆزدىن يوقاتماي بولمايدىكەن. «ت» بېگىمنىڭ نەزىرى تۇنجى بولۇپ ھېڭگاك چىشقا چۇشۇپتۇ. چۈنكى ئۇنىڭ «ت» بېگىمگە قىلمىغان ئەسكىلىكى قالماپتىكەن. ئۇنى ئىشتىن ھەيدەش بەكلا ئاسان بولۇپ، بۇرۇنقى باشلىقىغا بولۇشۇپ قىلغان بارلىق قانۇنسىز ئىشلىرىنى «ت» بېگىم يېپىدىن-يېڭىسىغچە بىلدىكەن. ئەمما، ئورنىغا كىمنى قويۇشتا بېشى ئاغرىپتۇ. ئىشخانا مۇدىرلىقى دېگەن باشلىققا پۇت-قول بولىدىغان ناھايىتى مۇھىم ئورۇنكەن. شۇڭا بىرىنچىدىن ئۆزىگە يېقىن، ئىككىنچىدىن ئىشەنچلىك، ئاغزى چىڭ، يەنە ئىش بېجىرىشكە پۇختا، ئەڭ مۇھىمى ئۆزى يوق چاغلاردا ئىدارىنى باشقۇرۇپ تۇرالايدىغان، يەنە تېخى كەسپىي ئىشلارغا پۇختا كىشى بولمىسا بولمايدىكەن. «ت» بېگىم خىزمەتداشلىرىغا نەزەر سالىدۇ. ئەڭ ئالدى بىلەن ئوتتۇرا بويلۇق، قارا بۇدۇر چاچلىق «ب»غا كۆزى چۈشۈپتۇ. «ب» كەسىپكە ئىدارە بويىچە ھەممىدىن پۇختا بولسىمۇ، چاتاق يېرى يۈزىدە تۈكى بارمىش، نۆۋەتتى كېلىپ قالسا باشلىق-پاشلىق، چوڭ-تۇڭ، ئادەم بار-يوق دەپ ئايىاپ ئولتۇرمايمىش. شۇ تۈپەيلىدىن ھېلىغىچە ئۆسەلمەي ئاددىي كادىر پېتى ئۆتۈپ كېتىپتۇ. «ت» بېگىمغۇ ئۇنىڭ بۇ مىجەزىنى بەك ياقتۇراتتىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە مۇشۇ يېقىندىلا ئۆزى تەرەپتە تۇرۇپ، باشلىقىغا تەنبىھ بەرگەنلىكىنى يادىغا ئېلىش بىلەن بىرقارارغا كەلگەن «ت» بېگىم يەنە شۇنچە تېز كەينىگە دەسسەپتۇ، «ياق، توختا، توختا، ئالدىرىماي تۇر، چاتاق يېرى ‹ب› ھاراق ئىچمەيدۇ-دە؟ ئىدارە دېگەن ئەتىدىن-كەچكىچە كەسپىي خىزمەت قىلىدىغان يەر ئەمەس. ئانچە-مۇنچە يۇقىرى-تۆۋەن قاتراپ، پۇل ھەل قىلىدىغان، كەلگەن مېھمانلارنى كۈتۈۋالىدىغان ئىشلار بولۇپ تۇرىدۇ. ئىشخانا مۇدىرى دېگەنگە شۇنداق چاغلاردا سورۇنلارنى تەشكىللەپ، ھاراقمۇ ئىچەلەيدىغان، ھەتتا باشلىققا ئېغىر كەلگەن ھاراقنىمۇ ئىچۈۋېتەلەيدىغان، ئاممۇۋى مۇناسىۋەت ۋە گەپكە ئۇستا ئادەمنى قويمىسا بولماس. ھەممىدىن چاتاق يېرى، بىرەر سورۇندا ئولتۇرسا باشلىق بىر ياقتا قېلىپ، ئۆزى باشلىقتەك گىدىيىپ ئولتۇرۇپ

كېتىدىغان يەرلىرى بار. ئاشۇ خۇيى بىلەن بىرەر سورۇندا بىرەر چوڭامنى رەنجىتىپ قويۇپ، بىر ئوبدان ئىشنى پوق قىلىدىغان ئىش چىقمامدۇ؟ ئۇنىڭ ئۇستىگە كەسپىكە بەك پۇختىلىقنىمۇ ۋاقتى كەلسە باشقا بالا بولمايدۇ دېگىلى بولمايدۇ. يەنە بىر قوڭالتاقا يان بېسىپ ماڭا قارشى تۇرۇشتىنمۇ يانمايدۇ. شۇڭا ئۇنداق ئادەمگە ئىدارىنىڭ جان تومۇرىنى تۇتقۇزۇپ قويسا، ئەتە-ئۆگۈن ئۆزىنى بۇرنىدىن يېتىلەپ، قۇرۇق ئۆستەڭگە مراب قىلىپ قويۇشىمۇ مۇمكىن.» ئۇ كۆڭلىدىكى نامزاتلارنى بىر-بىرلەپ ئۆز تارازىسىغا سېلىپ بېقىپتۇ، «ش»نىڭ ئايىغى چاققان بولسىمۇ، ئاغزىدا گەپ ياتمايدىكەن؛ «ق»نىڭ سورۇندارچىلىقى بولغان بىلەن بېشىغا بار، ئاخىرىغا يوق، ھاراقنى زورلاپ ئىچىۋېلىپ باشلىقتىن بۇرۇن بېشى ساڭگىلاپ قالىدىكەن؛ يەنە... «ت» بېگىم ئەمدى نامزاتلارنى قويۇپ تۇرۇپ، ئۆلچەمگە ئۆتۈپتۇ: بۇنداق ئورۇنغا كەسپىتە نورمال، كاللىسى ساق، ھاراقمۇ ئىچەلەيدىغان، مۇناسىۋەتكە ئۇستا، كۆز-قۇلىقى ئۆتكۈر، ھەممىنى بايقاپ ئولتۇرىدىغان، سورۇننىڭ ئاخىرىدىكى ھېساباتنى چاققانلىق بىلەن قىلالايدىغان، باشلىقنى ئۆيىگە ساق-سالامەت يەتكۈزۈپ قويالايدىغان، تېخى قىزىپ قالغاندا ناخشا ئېيتىپ كېلىش، پۇت يۇغۇزۇش دېگەندەك ئىشلارنى قىزغىنلىق بىلەن ئورۇنلاشتۇرالايدىغان ئادەم بولمىسا بولمايدىكەن.

«ت» بېگىم ئەتراپقا قاراپ داۋاملىق مۇۋاپىق نامزات ئىزدەۋېتىپ، كۆزى ھېچكىمنىڭ ئىشىغا ئارىلاشماي پۈتلىرىنى ئالماپ، تېلېفون ئوينىۋاتقان قىزغا چۈشۈشى بىلەن يۈرىكى پېژۋىدە قىلىپ كېتىپتۇ. چۈنكى، ئۇ بۈگۈن تېخىمۇ چىرايلىق بولۇپ كەتكەنمىش. خىزمەتكە ئەمدىلا چۈشكەن زىلۋا، چىرايلىق بۇ قىزنىڭ مەكتەپتە قانچىلىك ئوقۇغىنىنى، بۇ ئىدارىغا قانداق كىرىپ قالغىنىنى ھېچكىم بىلمەيدىكەن. ئەمما سەنئەت كەسپىدە ئوقۇپ كەلگەن بۇ قىزنى يېڭى باشلىق ئۆزى بۇ ئىدارىغا ئالغان ئىكەن. باشقىلارنىڭ مىش-مىش پاراڭلىرىغا قارىغاندا، بۇ قىز باشلىقنىڭ يېقىنمىش. يۈقىرىدىن باشلىقلار كەلگەندە، دائىم سورۇنغا چاقىرىۋالىدىكەن. ئۇ كەسپىتە ھېچنېمە بىلمىگەن بىلەن ئۇسسۇل، تانسا ئويناشقا، ناخشا ئېيتىشقا بەك قابىل ئىكەن. ئىشقىلىپ ئۆزىنمۇ سورۇنغا يارايدىغان، گۈزەل رۇخسارىدىن دائىم سۈس كۈلكە ياغدۇرۇپ، چىرايلىق بۇلاقتەك كۆزلىرى بىلەن ئادەمنىڭ جېنىنى ئېلىپ، جاڭگالدا قويىدىغان، ئىچ سىرىنى ئاسانلىقچە باشقىلارغا بىلدۈرۈپ قويمايدىغان، كىچىك-چوڭ، ئۇششاق-تۇك ھەممىگە ئوخشاشلا مۇئامىلە قىلىدىغان بىر سىرلىق گۈزەل قىزمىش. باشتا دۇشمەنلىرى ئۇنىڭ ئارقىدىن خىلمۇ خىل گەپ تارقىتىپ باققان بولسىمۇ تەك كېلەلمەپتۇ. ئۇ ئاخىرى سەت ۋە ئىچى قوتۇر خوتۇنلاردىن باشقىلارنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىگە ئامراق قىلىۋاپتۇ... ئەلۋەتتە، ئۇ قىزدەكلەر ئىشخانا مۇدىرلىقىغا ئەمەس، جىق بولسا باي-غوجاملارنىڭ كىچىك خوتۇنى ياكى ئىدارىنىڭ كاتىپلىقىغلا يارايمىش. «ت» بېگىم شۇڭا ئۇنى ئالاھىدە كاتىپ قىلىۋېلىشنى ئويلاپتۇ ھەم بىر ئىشلارنى ئويلاپ، شۆلگەيلىرىنى يۇتۇپتۇ. ئەمما، «پىتكۆز گۈي چوقۇم ئۇنى بوش قويمىدى» دېگەن خىيال كاللىسىغا كېلىش بىلەن ئىچى ئاچچىق بوپتۇ. دەل شۇ پەيتتە، ئۇ «ت» بېگىمگە يوغان، چىرايلىق كۆزلىرى بىلەن لەپپىدە قاراپ بىرنى كۆلۈپ قويۇپ، يەنە تېلېفونى بىلەن بوپتۇ. «ت» بېگىمنىڭ تېنى شۇرىدە ئېرىپ، سېرىق سۇ ئاغزىغا يېپىپ كەپتۇ. «مانا ئەمدى قولۇمغا چۈشتىڭ، رەسمىيلىشىش ئىشىڭنى دەسمايە قىلىپ ئىندەككە كەلتۈرمىسەم ھېساب ئەمەس...» ئۇ شۇلارنى ئويلىغاچ ئەتراپقا يەنە نەزەر سالىتۇ. كاتىپلىققا ئادەم تېپىش ئاسان بولغان بىلەن ئىشخانا مۇدىرلىقىغا ھېچبىر ئادەم چىقمايۋاتقۇدەك. ئىدارىنى بىر بولسا پىچاققا يارىمايدىغان قېرى ئۆچكىلەر، بىر بولسا پىيى قاتمىغان تەنتەك ئوغلاقلار بېسىپ كەتكەن بولۇپ، «ت» بېگىمنىڭ ئۆلچىمىگە ھېچبىرى چۈشمەيۋاتقۇدەك. ئۇ بىردىنلا پىتكۆز باشلىقنىڭ بىر قېتىملىق سورۇندىن مەست يانغانىدا «ئاناڭنى! نېمانداق پەلىپەتىش ئادەملەر كۆپ ئىدارە بۇ؟! جانغا ئەسقاتىدىغان بىرسىمۇ يوق...» دەپ غايىۋانە تىللاپ ماڭغىنىنى ئېسىگە ئاپتۇ. ئۇ چاغدا «ت» بېگىم ئۇ گەپنى ئۆزىگە ئېلىۋېلىپ، ئاچچىقى كەلگەن بولسىمۇ، ئەمما يەنىلا ئىچىگە يۇتقان ئىكەن. «قارىغاندا، ئۇمۇ بىر يېرىنى بىلىپ شۇنداق دەپتىكەن. ئەمدى، پېنسىيەگە چىقىرىدىغانلىرىنى تېزرەك چىقىرىپ، كەشنى توغرىلايدىغانلارنى تېزرەك توغرىلاپ يېڭىدىن ئادەم ئېلىش كېرەك ئوخشايدۇ. شۇنچە چوڭ ئىدارىدىن ئىشخانا مۇدىرى بولۇشقا لايىق بىرەر نامزات چىقمايۋاتسا، چۆرگۈلەپ-چۆرگۈلەپ، يەنە شۇ ھېڭگاك چىش بىلەن بىللە ئىشلەيدىغان گەپمۇ

ئەمدى؟ بۇرۇنقى باشلىقنىڭمۇ ئۇنى قوغلۇۋەتمەي ئىشلەتكىنى مۇشۇ ۋەجدىن ئىكەن - دە؟ ۋاقتىنچە ئىشلىتىپ تۇرۇش كېرەكمۇ - يا؟ «ئات تاپىقۇچە ئېشەك من» دېگەن گەپ بار ئەمەسمۇ، بۇرۇنقى قىلغان ئاھانىتىنى ئويلىسىغۇ ھازىرلا كۆزدىن يوقاتقۇلۇق ئىدى. ئەمما - زە، بۇ نەرسىنىڭ ھەممە ئىشقا ئېپى بار، ئىشنى گۈل - گۈلىگە كەلتۈرۈپ قىلدۇ. باشلىقى نېمە ئويلاپ بولغىچە، شۇنى دەرھاللا ھازىر قىلىپ بولدۇ. بوپتۇ، شۇنداق قىلاي، مەن ھازىر باشلىق بولغاندىكىن ئۇ ماڭا ئىتائەت قىلدۇ. ئۇنى تازا بىر ئەدەپلەپ، گۇناھىنى تۇنۇتقاندىن كېيىن ئىشلىتىپ تۇراي!»...

شۇ خىياللار بىلەن ئالدىدىكى چايدىن بىر نەچچىنى ئوتلىغان «ت» بېگىمنىڭ خىزمەتداشلىرىغا قارىغانسېرى جۇدۇنى ئۆرلەشكە باشلاپتۇ. ئۇنىڭ كۆزى قارتا ئويناۋاتقان بىر نەچچە ئەرگە چۈشۈپتۇ. ئۇلارنىڭ چىراي ئىپادىسى ۋە ئېغىز ھەرىكىتىدىن ۋارقىراپ - جارقىراۋاتقانلىقى ئايان ئىكەن. شۇ ئەسنادا بىرسى ھاياجانلىنىپ، يىغىن ئۈستىلىگە چىقىپ زوڭزىيىپ ئولتۇرۇۋاپتۇ. ئۇلار پۇل تىكىشىپ ئويناۋاتقان بولۇپ، شۇ تۇرقىدا ئۇلارنى خىزمەتچى ئەمەس، بەلكى قىمارۋاز دېيىش كېرەككەن. «ت» بېگىمنىڭ ئاچچىقى كەپتۇ. چۈنكى، يىغىن زالىدا باشلىقنىڭ ئالدىلا يۈز بېرىۋاتقان بۇنداق قىلمىشلار باشلىقنى كۆزگە ئىلمىغانلىق بىلەن باراۋەر ئىكەن. «قارىغاندا بۇلار مېنى بۇرۇندىنلا يامان دەپ بىلگەچكە، شۇنداق قىلىۋاتقان ياكى سەۋىيەسى تۆۋەن دەپ كۆزگە ئىلمايۋاتقان بولۇشى مۇمكىن. ئىشنىڭ دەسلىپىدىلا بۇنداق بولىدىغان بولسا، كېيىن بۇ ئىدارىنى قانداق باشقۇرغۇلۇق؟ ياق! بۇنداق قويۇۋەتمەسلىك كېرەك! زادى پىتكۆز باشلىقتەك بىر باشلىق دورا بۇ ئىدارىگە. ھەيدەيدىغانلىنى ھەيدەپ، ئەيۋەشكە كەلتۈرىدىغانلىنى كەلتۈرۈپ، بويىنى قاتتىقلارنىڭ بوينىنى ئەگدۈرۈش كېرەك. ھازىر مۇشۇنداق بولۇۋاتقان يەردە، تۇيۇقسىز سەپەر ياكى سايامەتكە كېتىپ قالسام قانداق بولىدۇ؟ زادى قاتتىق قول بىر ھەمكارچى لازىم، شۇڭا ئەك ئاۋۇال ھېڭگاك چىشنىڭ ھوقۇقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش كېرەك. ھازىر ئاددىي شوپۇر ئەمەس، بەلكى بۇ ئىدارىنىڭ باشلىقىمەن! ھوقۇق دېگەن دۆتنى ئاقىل، ياۋاشنى قاتىل قىلىدىغان نەرسە، شۇ ھەقسىزلىقنى بۇ نېمىلەرگە چۈشەندۈرۈپ قويۇش كېرەك. مائاش قوشۇش ئەمەس، مۇشۇنداق نېمىلەرنىڭ مائاشنى ھەسسىلەپ تۇتۇش كېرەك. ھەرگىز يۇمشاق قوللۇق قىلىشقا بولمايدۇ. ئىشنى تۇنجى كۈندىن باشلاپلا تۇزەي، ئاۋۋال «مايمۇنىنى ئۆلتۈرۈپ، يولۋاسقا ئىبرەت قىلدۇرۇش» ھېلىسىنى بويىچە ئۈستەلگە چىقۋالغان ھارام تاماقنى ھەيدەي! شۇنداق، دۆلەتتە قانۇن، ئىدارىدە تۈزۈم بولۇشى كېرەكتە... تەرتىپ... تەرتىپ...»

جۇدۇنى ئۆرلىگەن «ت» بېگىمنىڭ ئويلىغانسېرى ئۆزىگە بولغان ئىشەنچسى ھەسسىلەپ ئېشىپتۇ - دە، دەرھالا ئورنىدىن تۇرۇپ غەزىپىنى بىلدۈرۈپتۇ. ئۇ ئەسلىدىنلا كۆچتۈگۈر ئادەم بولغانلىقتىن، مۇشتىنىڭ زەربىسىدىن ئۈستەل تىتىرەپ، ئىستاكانلار ئۆرۈلۈپ چۈشۈپتۇ. ھەممە ئۇنىڭغا ھەيران بولۇپ، ھاڭۋاقىنچە قاراپ قېلىشىپتۇ.

— ھەي!... ھەرقايسىڭ ئىشلىگىلى كەلگەنمۇ، ئويۇنغىلىمۇ؟! قاراپ بېقىشە، نەرىڭ خىزمەتچىگە ئوخشايدۇ؟! ئىشلەشسەڭ قوڭاڭنى قىسىشىپ تۇزۈك ئىشلەش، بولمىسا ئورنۇڭغا ئادەم بار. كەشتىنى توغرىلايمەن ھەممىڭنىڭ!

شۇ گەپلەرنى دەپ بولغىچە ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ، قارا تەرگە چۆمۈپتۇ. ئارقىدىن تېخىچە ئۈستەلدىن چۈشمەي ئۆزىگە ھاڭۋاقىنچە قاراپ ئولتۇرغان يىگىتكە قاراپ قولىنى جۇنۇپتۇ. جۇنۇپتۇ - يۇ، تۇيۇقسىزلا ئۇ يىگىتنىڭ ئىسمىنى تاپالماي قاپتۇ. «ت» بېگىم بىر دەم قوشۇمسىنى تۇرۇپ ئويلاپ باقسىمۇ ھېچ ئېسىگە كەلمىگۈدەك. شۇنىڭ بىلەن:

— ھەي لاتا! ساڭا دەۋاتىمەن، چۈشە ئۈستەلدىن! ھامما ئاچاڭنىڭ كارىۋىتى ئەمەس، ھۆكۈمەتنىڭ مال - مۈلكى بۇ...— دەپتۇ.

يىگىت دەسلەپ تېڭىرقاپ تۇرۇپ قاپتۇدەك. كېيىن بىردىنلا يوتىسىنى شاپىلاقلاپ، قاقاقلاپ كۈلۈشكە باشلاپتىكەن، قالغانلارمۇ ئۇنىڭغا ئەگىشىپ «ت» بېگىمگە قاراپ ھېيقىماستىن مەسخىرە ئارىلاش بىر نەرسىلەرنى دەپ تەڭ كۈلۈشكە باشلاپتۇ. «ت» بېگىمنىڭ ئىمانى قىرىق گەز ئۆرلەپتۇ - دە، ئالدىدىكى يوغان چاي قۇتىسىنى ئېلىپ ھېلىقى يىگىتكە ئېتىپتۇ. ئەسلى قۇتا نەق ئۇنىڭغا تېگەر ئىكەن، ئەمما يىگىت چاققانلىق بىلەن ئۆزىنى شاپىيدە يانغا ئېلىپ قاچقاچقا يىگىتنىڭ بېشىدىن ئۆتۈپ كېتىپتۇ. «ت»

بېگىم ئەينەك قۇتىنىڭ تېلېۋىزور ئېكرانىنى كۆكۈم-تالقان قىلغاندىكى ئاۋازى بىلەن، شۇنىڭ يېنىدىلا گازىر چېقىپ ئولتۇرغان ئايالارنىڭ قورقۇپ، ۋارقىراپ-جارقىراشلىرىنى ئاڭلىيالمىغان بولسىمۇ، ئەمما، يىگىتنىڭ چىرايىدىكى كۆلكىنى يوقاتمىغان هالدا ئۇستەلنىڭ ئۇستىدىن چۆشۈپ ئۇدۇل ئۆزى تەرەپكە كېلىۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ تۇرۇپتۇ هەم ئۆزىگە سەل ئېچىشىپ بىر نېمىلەرنى دېمەكچى بولغان بۇ قوڭالتاقنىڭ يۈزىگە كېلىشتۈرۈپ بىر مۇشت سېلىپ، ئۇستەلدىن تىك موللاق ئاتقۇزماقچى بولۇپ غۇلىچىنى كېرىپ، قولىنى كۆتۈرۈشى بىلەن قولى پەقەتلا مىدىراي دېمىگۈدەك. «ت» بېگىم شۇندىلا ئىككى بىلىكىنى بىر نەچچە خىزمەتداشلىرىنىڭ قۇچاقلاپ تۇتۇۋالغانلىقىنى سېزىپتۇ. ئۇلار تېخى ئۇنى سۆرەپ ئورۇندۇقتىن تارتىپ چۆشۈرۈپ، سرتقا ئىتتىرىپ چىقىرىۋەتمەكچى بولۇۋاتقانىكەن. ئۇ تىركىشىپتۇ، ئاغزىنى بوزۇپتۇ. «ئەدىپىنى بېرىدىغانلىقى»، «ئىشتىن هەيدەيدىغانلىقى»نى دەپتۇ. ئەمما ئۇ قانچە تىركىشىپ، تىللىغانسىرى هېلىقى قوڭالتاقا يان باسىدىغانلار كۆپىيىپ بارغۇدەك. ئاخىرى خودىدى ئۇقۇشماي باشقىلارنىڭ هويلىسىغا كىرىپ قالغان بىر لالما ئىتتەك قوغلىنىپ چىقىرىلىپتۇ. «ت» بېگىم ئىشكىنى مۇشتىلاپتۇ. ئىدارىدىكىلەرنى يەتمىش پۇشتىدىن چىشلەپ تارتىپ تىللاپتۇ. هېرىپ، كېيىن پەسكويغا چۆشۈپ قاپتۇ. ئاچچىقىدا «خەپ، ئىشكىنى كېيىن چوقۇم بىرلا تەپسە ياكى بىر مۇشت ئۇرسىلا يېرىلىپ كېتىدىغان پاختىلىق ئىشىككە يەڭگۈشلىۋەتمىسەم» دەپ ئويلاپتۇ. ئاقۇەت، غەزىپىنى يېڭىپ، ئەقلىنى تاپقاندىن كېيىن يۇقىرىغا ئەرز قىلىش يادىغا يېتىپتۇ. چۈنكى، بۇ بىردىنبىر ئامال ئىكەن.

«ت» بېگىم غەزەپ بىلەن پەلەمپەيلەردىن چۆشۈپ كېتىۋېتىپ، تۈيۈقسىز دىككىدە توختاپ قاپتۇ. چۈنكى ئۇ، شۇنچە يىل نەچچە باشلىقنىڭ ماشىنىسىنى هەيدىگەن بىلەن ئەرز قىلىدىغان يەرنىڭ نەدە ئىكەنلىكىنى بىلمەيدىكەن. شۇ ئىش ئۈنى شۆكلىتىپ قويۇپتۇ. كىشىلەرنىڭ ئۆزىنى قوغلاپ چىقارغان چاغدىكى غەزەپ-نەپرەتلىك، مەسخىرىلىك چىرايى هەم شۇ چاغدا كىمدۇر بىرسىنىڭ بولغان ئىشلارنى تېلېفونى بىلەن سۆرەتكە تارتىۋاتقانلىقىنى غىل-پال كۆرۈپ قالغانلىقى يادىغا يېتىپتۇ. بۇ دەل ئۆزىنىڭ ئۇستەلنى مۇشتلىغان پەيتى ئىكەن. شۇ چاغدا ئۇ «مېنىڭ ئورنۇمدا پىتكۆز بولغان بولسا قانداق قىلار بولغىيتتى؟» دەپ ئويلاپ قاپتۇ. ئاندىن ئۇنىڭ ئۆزىدەك هاپىلا-شاپىلالا ئەرز قىلىپ يۈرمەيدىغانلىقىنى، نەق مەيدانىدا ئەدىپىنى بېرەلمىگەنلەرنى ئالدىرىماي، بىر-بىرلەپ پەيتىنى تېپىپ جايلايدىغانلىقىنى ئويلاپ يېتىپتۇ. «شۇنداق، ئالدىرىماسلىق كېرەك. قاتتىق قولمۇ بولۇشى، ئەقىلدىنمۇ ئايرىلماسلىق كېرەك. بېشىغا كالتەك تېگىپ بولغىچە ‹ۋاي بېشىم› دەپ زارلىنىپ يۈرسە قاملاشماس. ‹قول سۇنسا يەڭ ئىچىدە› دېگەن گەپ بار. ئالدىرىماي، ئىسپات توپلاپ شۇنداق بىر جايلايكى...» ئەمما «ت» بېگىم خېلى ئويلاپمۇ قانداق ئىسپات تېپىشنى بىلەلمەپتۇ. شۇ ۋاقىتتا هېچگاڭ چىشنى يادىغا ئاپتۇ. ئەگەر بۇ ئىشنى ئۇنىڭغا تاپشۇرىدىغان بولسا، ئۇ ئاقنى قارا قىلىپ، هەرباب بىلەن ئىسپات توپلاپ بېرەتتىكەن. لېكىن هازىر ئۇنى ئىشلىتىشكە ئىمكان يوق. «سۇ كەلگۈچە تۇغان تۇت» دەيدىغان گەپ بار، شۇڭا «ت» بېگىم هەرهالدا بىرەرسىگە بىرەر نەرسە يازغۇزۇپ قويۇش نىيىتىگە كېلىپ، يولدا كېتىۋاتقان بىرنەچچە سالاپەتلىك كىشىنىڭ ئالدىنى توراپ باققان بولسىمۇ، ئۇلار ئۇنىڭغا پەرۋاسىز كېتىپ قاپتۇ. چۈنكى، كوچىدىكى ئادەملەر مۇشۇ كۆنلەردە تولىمۇ بىغەم ئىكەن، بۇرۇن ئالدىراشچىلىقتىن باشقىلارغا يارىدىم قىلالمايدىغانلار، هازىر بىغەملىكتىن باشقىلارغا يارىدىم قىلمايدىكەن. ئۇلارنىڭ ئۆزلىرىنى قايغۇغا باشلايدىغان بۇنداق ئىشلارنى قىلغۇسلا ئەمەس، ئويلىغىلىمۇ چولىسى يوق ئىكەن.

«ت» بېگىم خەت يازدۇرىدىغان بىرەر ئادەم تاپالماي، تېڭىرقاش ئىچىدە مېڭىپ چوڭ مەيدانغا كېلىپ قاپتۇ. كۆرۈپتۇكى، مەيداندا شۇنچە كۆپ كىشى بىرلىكتە ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كېتىپتۇدەك. بۇرۇتلۇق ئىككى يىگىت بىلەن ساقاللىق بىر بوۋاي مەيدان پەشتىقىنىڭ ئۈستىدە ناغرا-سۇنايى چېلىۋېتىپتۇ. «ت» بېگىم بۇ مەنزىرىنى كۆرۈپ كىچىك ۋاقىتلىرىدىكى هېيت كۈنلىرىنى ئەسكە ئاپتۇ. ئەمما خېلىدىن بۇيان هەممە ئادەم ئالدىراش، ئۆز غەملىرى بىلەن بولۇپ، ناغرا بىلەن سۇنايىنى ئاڭلايدىغان قۇلاق يوق بولۇپ كېتىۋاتقان مۇشۇ كۈنلەردە، ناغرىنىڭ تېخى چوڭ مەيدانىدا چېلىنىپ، شۇنچە كۆپ ئادەمنىڭ ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كەتكىنى غەلىتە ئىش ئىكەن. «ت» بېگىم

بىئاراملىق ۋە قىزىقىش بىلەن ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلارغا بىردەم قاراپ تۇرۇپتۇ. ئۇنىڭ كۆزىگە شۇ تاپتا قوللىرىنى كۆتۈرۈپ، ھەر خىل ھەرىكەتلەرنى چىقىرىپ، گاھ پىرقىراپ، گاھ قوغلىشىپ، گاھ ئېڭىشىپ، گاھ غادىيىپ ئۇسسۇل ئويناۋاتقانلار خۇددى ئەقلىدىن ئازغان كىشىلەردەك كۆرۈنۈپ كېتىپتۇ. چۈنكى، ئۇسسۇل دېگەنىنىمۇ مۇزىكىغا كەلتۈرۈپ ئويناسا قاملاشقان بىلەن، مۇزىكىسىز، قۇرۇق پىرقىراۋەرسە ئىنتايىن غەلىتە بىر نەرسىگە ئايلىنىپ قالارمىش... «ت» بېگىم شۇلارنى خىيال قىلىپ تۇرغاندا، سىمزلىكىدىن توپقىلا ئوخشاپ قالغان بىر ئايال كېلىپ، ئۇنى ئۇسسۇلغا تارتىپتۇ. ئۇ ئوڭايسىزلىقتىن ئۆزىنى چەتكە ئاپتۇ. ئايالمۇ ئۇنىڭ كۆزىگە كىرىۋالماي، بىرسى پاس بەرگەندەك قاڭقىپ-قاڭقىپ كىشىلەرنىڭ ئارىسىغا كىرىپ كېتىپتۇ.

«ت» بېگىم مەيداندىن ئايرىلىپ مەقسەتسىز لاغايلاپ يۈرۈپتۇ. ئۇ كوچىلاردىكى لاغايلاپ يۈرگەن ئادەملەرنىڭ كۆپلۈكىدىن، ئۆزىنى تۇنجى قېتىم لاغايلاپ يۈرمىگەندەك سېزىپتۇ. باغچىنىڭ ئەتراپىدىكى ئورۇندۇقتا دەرەخ سايىسىنى پاناھ قىلىپ ئولتۇرۇپ، بىر نەچچە تال تاماكا چېكىپتۇ. قېرىلارنىڭ قارتا ئويىنىغىنىغا بىر ئاش پىشىم قاراپ تۇرۇپتۇ. ئاندىن دەريا بويىنى ئايلىنىپتۇ. شۇ جەريانلاردىن كېيىن، ئۆزىنى يېنىكلەپ، ئازادە بولۇپ قالغاندەك ھېس قىپتۇ. «قارىغاندا، يەنىلا پۇقرا بولۇپ ياشىغانمۇ-نېمە؟ مانا مۇشۇنداق لاغايلاپ يۈرۈۋەرسە، مائاش چىقىۋەرسە، ‹پۇل تاپمەن›، ‹يول تاپمەن›، ‹ھوقۇق تۇتمەن› دەپ تىرىشمىسا، ھەممە ئادەم ئۆزىنىڭ ماشىنىسىنى ئۆزى ھەيدىسە، خوتۇنلارمۇ پۇل تاپمىدىك دەپ ۋايسىمسا نېمىدېگەن ياخشى-ھە!...» ئۇ بارغانسېرى ئوڭلۇق بولۇپ كېتىۋاتقان كىشىلەرگە قاراپ شۇنداق ئويلاپتۇ. يەنە بىر تۇرۇپ، ھەممە نەرسە بىر ئۇخلاپ قوپقاندىن كېيىنلا ئەسلىگە كېلىپ قالىدىغاندەك ئەنسىرەپمۇ قاپتۇ. شۇنداق بولغاندا، ھوقۇقنى چوقۇم قولغا كەلتۈرۈش كېرەك ئىكەن.

3

«ت» بېگىم كەچ كىرىپ، ئەلياتقۇ بولغۇچە ئەنە شۇنداق مەقسەتسىز ۋە گادىرماچ خىيالىلار بىلەن ئايلىنىپ يۈرۈپتۇ. يانچۇقى قۇرۇق، ئۇنىڭ ئۈستىگە تا مۇشۇ كەمگىچە بىرەر قېتىم سىرتقا قونۇپ قالمىغان ئىكەن... شۇ تاپتا ئۆيىنى بىرىدىنلا سېغىنىپ قاپتۇ. كىشىلەرنىڭ ھەممىسى ئۆيلىرىگە تارقاپ، كوچىلار شالاڭشىپ قالغاندا، «ت» بېگىم مەھەللىسىدىكى چىراغسىز تار كوچىدەكلا قاراڭغۇلۇق باسقان كۆڭلىنى ئېلىپ بىناسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ قاپتۇ. ئۇ بىنا ئاستىدىن 5-قەۋەتتىكى ئۆيىنىڭ روجىكىگە قاراپتۇ. مېھمانخانا ئۆيىنىڭ چىرىغى يېنىق ئىكەن. «ت» بېگىم پەلەمپەيلەرنى ناھايىتى ئاستا، دېلىغۇلۇقتا بېسىپ كېتىۋېتىپ، 5-قەۋەت بىلەن 4-قەۋەتنىڭ ئارىسىدىكى پەلەمپەيسىز تۇتاشمىدا بىردەم تۇرۇپ قاپتۇ. بىرىدىنلا كاللىسىغا كەلگەن بىر مۇدھىش خىيال تۇپەيلى ئىككى تاقلاپلا ئۇستىگە چىقىپ غەزەپ بىلەن ئىشكىنى ئۇرۇپتۇ. ھەيران قالارلىقى شۇكى، خوتۇنى خۇددى ئىشىك تۇۋىدە ئۇنى كۈتۈپ تۇرغاندەكلا شۇ زامات ئىشكىنى ئېچىپتۇ، چىرايىدا كۈلكە، قولىدا مۇشۇك بار ئىكەن. ئۇ سەل ھەيران بولۇپ ئىچىگە كىرىپتۇ. مېھمانخانىدا باشقا ئادەم يوق، ئەمما ئۈستەلدە نازۇ نېمەتلەر تەل ئىكەن. «ت» بېگىم ئايىغىنى سېلىۋاتقاچ خوتۇنىغا قاراپتۇ. خوتۇنىنىڭ چىراي ئىپادىلىرىدىن قارىغاندا، ياخشى گەپلەرنى دەۋاتقانلىقى ئېنىق ئىكەن. ئەمما، ئۆي توشقىنى قارىماققا ياۋاش-يۇمشاق جانىۋار بولغان بىلەن، ۋاقتى كەلسە ئۆز بالىسىنى بوغۇۋېتىدىغان ئىكەن. ئۇ توشقان يىللىق خوتۇنىنىڭ بىر نەرسىلەرنى ئېنىق بىلگىلى بولمايدىغان، چاقناپ تۇرغان، سەل ھەيلە ئارىلاشقان كۆزلىرىگە قاراپ قويۇپ ئىچكىرىگە قاراپ مېڭىپتۇ. ياتاق ئۆي، خالا، ئاشخانا ھەتتا كىيىم ئىشكاپىنىڭ ئىچىگىمۇ قاراپ چىقىپتۇ. ئاندىن داستىخان ئالدىغا كەپتۇ. داستىخاندىكى نازۇ-نېمەتلەرگىمۇ بىرەرسىنىڭ قولى تەگكەندەك ئەمەس، كۆلدانمۇ پاكىز ئىكەن. ئەتراپنى ھىدلاپ بېقىپتىكەن، بىرەر ياد ھىد بۇرنىغا ئۇرۇلماپتۇ. دۇئاننىڭ ياپقۇچلىرىمۇ پۇرلەشمەپتۇ. ھەممە يەردىن پەقەت ئۆرۈك تەملىك ئەتىرنىڭ پۇرىقىلا سۇس ئۇرۇلۇپ تۇراتتىكەن. «ت» بېگىم ئۆيىگە ناتونۇش ئادەمزاتنىڭ ئاياغ باسمىغانلىقىنى جەزم قىلىپ تولىمۇ ھەيران بوپتۇ. ئۇ شۇ ھەيرانچىلىقتا تۇرغاندا، خوتۇنى بىر تەخسە لەڭمەننى ئېلىپ چىقىپ سۇنۇپتۇ. قورسىقى ئېچىپ، كۆركىراپ كەتكەچكە، «نېمە كۆرسەم كۆرەي» دەپ تاماقلارغا ئېغىز تېگىپتۇ. راسا يەپ، ھۇزۇرلىنىپ

كېكىرىۋەتكەندىن كېيىن، دۇئاغا قول كۆتۈرۈپتۇ. «ت» بېگمىنىڭ دۇئادا نېمىلەرنى تىلىگەنلىكى بىر خۇدا، ئاندىن قالسا ئۆزىگىلا ئايان ئىكەن.

شۇ كۈنى «ت» بېگىم ناھايىتى شېرىن ئۇخلاپ، ئەتىسى ۋاقچە تۇرۇپتۇ. يۈز-كۆزىنى يۇيۇپ بولۇپ مېھمانخانىغا كىرىپتىكەن، ئۇستەلدە خىلمۇ-خىل نازۇ نېمەتلەر تەل، ئايالى بىر تەرەپتە قول باغلاپ كۈلۈمسىرەپ تۇرغۇدەك. شۇ تاپتا ئۇ تۇنجى قېتىم ئۆزىنى ھەقىقىي ئەركەكتەك سېزىپتۇ. قايماق چاي، بادام، ياڭاق، ئۆرۈك، قۇرۇق ئۈزۈملەر ۋە ئوخشىغان پېتىر مانتا بىلەن ناشتا قىلىپ بولۇپ:

— ساڭا، باشلىق بولغانلىقىمنى ھېڭگاڭ چىش يەتكۈزدىمۇ؟— دەپ سوراپتۇ.

خوتۇنى بېشىنى چايقاپتۇ ھەم قولىدىكى ھىلىقى گېزىتنى كۆرسىتىپ بىر نېمىلەرنى دەپ ھاياجان بىلەن سۆزلەشكە باشلاپتۇ. «ت» بېگىم بەكلا ھەيران قاپتۇ. چۈنكى ئۇ شۇنى بىلىپتۇكى، خوتۇنىنىڭ بۇ قىلغانلىرى ياكى ئۆزگىرىشلىرىنىڭ ئۆزىنىڭ باشلىق بولغانلىقى بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى يوقكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزىنىڭ تۇنۇگۈن ئىشخانا زالىدىن رەسۋالارچە قوغلاندى قىلىنغىنى يادىغا يېتىپتۇ. «ت» بېگىم خوتۇنىنىڭ قولىدىكى گېزىتنى تارتىپ ئېلىپ، قاراپ چىقىپتۇ. ئەپسۇس، قارا سىياھلىق خەتلەردىن باشقا بىر پارچە رەسىمۇ يوق ئىكەن. «ئەگەر بىر-ئىككى پارچە رەسىم بولغان بولسىمۇ كاشكى، ئۇنىڭغا قاراپ نېمە ئىش بولغانلىقىنى بىلگىلى بولاتتى» دەپ ئويلاپتۇ ھەم ئۆزىنى دىۋانغا تاشلاپ ئويغا چۆكۈپتۇ. ئويلا-ئويلا بېشى ئاغرىپ، مېڭىسىنىڭ قېتىقى چىقىپ كېتەيلا دەپ قالغان چاغدا خوتۇنىنىڭ گېزىتنى كۆتۈرۈپ قوشنىلارنىڭ ئۆيىگە كىرىپ كەتكەنلىكىنى بىلىپ، ئاندىن ئىشكىنى تاقاپ سىرتقا چىقىپتۇ.

مەھەللە تۇنۇگۈنكىدەكلا ئىكەن. قېرىلار يەنە «ت» بېگىمگە سالام قىپتۇ. ھىلىقى گېزىتنى كۆتۈرۈۋېلىپ، قورۇق باسقان يۈزلىرىگە كۈلكە يۈگۈرتۈپ بىر نېمىلەرنى دەپتۇ. كوچىلاردا كىشىلەر يەنە ئالدىنقى كۈنىدىكىدىن غولراق، ھەتتا تېخىمۇ شادىمانمىش. «ت» بېگىم بىر بېسىپ-ئىككى بېسىپ ئاخىرى ئىدارىسىنىڭ ئالدىغا كېلىپ قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن تۇنۇگۈنكى بىردەملىك خۇشاللىق ۋە كۆڭۈلسىزلىكنى ئېسىگە ئېلىپ مەڭدەپ تۇرۇپ قاپتۇ. «خەير، بېشىمغا كەلگەننى كۆرەرمەن» دەپ پەلەمپەيلەرنى بىر-بىرلەپ بېسىپ، 5-قەۋەتكە چىقىپتۇ. ئىشخانىلارنىڭ ئىشكى ئاۋۇالقىدەكلا ئوچۇق ئىكەن. پېت كۆز باشلىقمۇ كۆرۈنمەيدىكەن. «ت» بېگىم يېغىن زالىغا يېقىنلىشىپتۇ، يېقىنلاشقانسېرى پۇت-قوللىرا جان قالماي، يۈرەكلىرى سىلىشقا باشلاپتۇ. ئىشىك ئېتىك ئىكەن. ئۇ تولىمۇ تىت-تىت بولۇپ، پۈتى كۆيگەن تۇخۇدەك ئۇيان-بۇيان مېڭىپتۇ. ئاخىرى كاللىسىغا بىر ئەقىل كېلىشى بىلەن ياندىكى ئوچۇق ئىشخانىدىن ئىككى ئورۇندۇقنى سۆرەپ ئېلىپ چىقىپ، ئۇستى-ئۇستىلەپ قويۇپ، ئۇستىگە چىقىپ ئەينەكتىن يېغىن زالىنىڭ ئىچىگە قاراپتۇ ھەم ئۆز كۆزلىرىگە ئىشەنمەي تىرىكچىدە ئارقىغا ئۆچۈپ كەتكىلى تاس قاپتۇ. «ت» بېگىم كۆرۈپتۇكى، ئۆزىنىڭ ئورنىدا باشقا بىرسى، باشقا بىرسىمۇ ئەمەس، دەل ھىلىقى جىق ئوقۇپ كاللىسىدىن كەتكەن شۇمتەك ئولتۇرغۇدەك. ئۇنىڭ ئەتراپىدا ھېڭگاڭ چىش چاي قۇيۇپ پەرۋانە بولۇۋاتقىدەك.

«ت» بېگىم يىلان چېقىۋالغاندەك تولغىنىپ كېتىپتۇ. ئۇ شۇمتەك ئەسلىي «ت» بېگىم ئۆز قوينىدا باققان يىلانمىش. ئۇ ئىشقا ماڭغاچ-يانغاچ، ئەپ تاپسىلا بۇ «يىلان»نى ماشىنىسىغا سېلىۋېلىپ يۇرۇپتىكەنمىش. ھەتتا بىر قېتىملىق قەھرىتان سوغۇقتا غەرق مەست يولدا يېتىپ قالغاندا قۇتقۇزۇپ قاپتىكەنمىش. مانا ئەمدى «ياۋاشنىڭ مۇڭگۈزى ئىچىدە» دېگەندەك بۇ يىلان زەھرىنى چىقىرىپ «ت» بېگىمنىڭ ئورنىغا خىرىس قىپتۇ. «قۇتقۇزۇپ قالمىغان بولسام، سوغۇقتا توڭلاپ ئۆلۈپ قالسىمۇ بوپتىكەن. بۇ شۇمتەكىكە باشلىق بولۇشنى كىم قويدى دەيمەن. قارىمامدىغان، باشقىلار يېغىن ئۇستىلىگە دەسسەپ يۈرسىمۇ ھېچبىيە ئولتۇرۇپ كەتكىنىنى. باشلىقمۇ شۇنداق بولامدۇ؟ يا سۈرى يوق، يا بەدىنى، بۇنداق ئىنجىمارۇق شۇمتەكلەر باشلىقلىقىنى قانداقمۇ قاملاشتۇرالسۇن؟...» «ت» بېگىم شۇ خىياللار بىلەن ئاران تۇرغاندا، «ئۇ» ناينىقلىغانچە كېلىپ يىلاننىڭ بوينىغا گىرە ساپتۇمش. ئاندىن ئۇلار كۈيلىشۇاتقان يىلاندەك بىر-بىرىگە ئىرماش-چىرماش بولۇشۇپ كېتىشىپتۇمش. «ت» بېگىمنىڭ سەۋر قاچىسى تېشىپتۇ. ئەينەكنى شاپىلاقلاپتىكەن ھېچكىم قارىماپتۇ. مۇشت بىلەن سالاي دەپ قولىنى بىر شىلتىپتىكەن، قولى ئەينەككە تەگمەي، ئۆزى ئارقىغا ئۆچۈپ كېتىپتۇ. قاتتىق چۇشۇپ كەتكەن چېغى، بىردەم ھوشسىز

يېتىپتۇ. هوشىغا كېلىپ، ئورنىدىن مىڭ تەسلىكتە قوپۇپ، ئاغرىغان يەرلىرىنى سىلاشتۇرۇپ تۇرۇشىغا ئىشىك ئېچىلىپ، ئىككى خىزمەتدىشى ھېلىقى «كۆز ئەينەكلىك يىلان»نى خۇددى ئۆزىنى ئىتتىرىۋەتكەنگە ئوخشاش ئىتتىرىپ چىقىرىپ، «ت» بېگىمگە قارىپمۇ قويماستىن ئىشكىنى يېپىپ كىرىپ كېتىپتۇ. «ت» بېگىمنىڭ گۇلقەدەملىرى ئېچىلىپتۇ. «ھەببەللى...، ‹موزاينىڭ يۇگۇرۇشى سامانلىققىچە› بولىدىغانلىقىنى بۇرۇنلا بىلەتتىم، مىڭ بىلىملىك بولسامۇ، بۇنداق چوڭ ئىدارىگە سەندەك شۇمتەكنى قانداقمۇ باشلىق قىلغىلى بولسۇن؟ يا سېنىڭ قورسىقىڭنىڭ تايىنى بولمسا!» «ت» بېگىم شۇنداق دەپ قەددىنى رۇسلاپ، ئۇنىڭ ئەدىپىنى بېرەي دەپ تۇرغاندا، «شۇمتەك» بۇنى بىلىپ قالغاندەك سالام بېرىپ، قول تەڭلەپتۇ. ئۇ ئامالسىز شۇمتەك بىلەن كۆرۈشۈپ تۇرغان شۇ دەقىقىدە، ئۇنىڭ يۈز-كۆزىدە بىر خۇشاللىقنىڭ پارلاپ تۇرغانلىقىنى كۆرۈپ تولىمۇ ھەيران قاپتۇ. چۈنكى ھوقۇقىدىن چۈشۈپ، تېخى رەسۋالارچە دولىسىدىن ئىتتىرىپ چىقىرىۋېتىلگەن كىشىنىڭ بۇنچە خۇشال بولۇپ كېتىشىنى ئۇنىڭ تۇنجى قېتىم كۆرۈشكەن. شۇ چاغدا «ت» بېگىمنىڭ كاللىسىغا بىر خىيال كېلىۋاپتۇ. بۇ خىيال مۇنداق ئىمىش: «دۇنيادا ئەڭ مېھرى ئىسسىق نەرسە سەتەڭلەر قىز-ئاياللارمىش، جاھاندا ئادەتتىكى سەتەڭلەر سامانەدەك كۆپ بولسىمۇ، ئەمما ياراملىق، ئەقىللىك، گۈزەل سەتەڭلەر ئەنقانىڭ تۇخۇمىدەك ئاز ئۇچرايمىش. شۇڭا بىرسىنى ‹بۇزۇق› دەپ تىللىغان ئادەم ئەسلىي ئۆزى بۇزۇقمىش. مەيلى ئۇنىڭ ئارقىدىن گەپ تېپىۋاتقانلار، كۆرەلمەيۋاتقانلار ياكى مەنىستىمگەنلەر ھامان ئۇنىڭغا ئېرىشىش ئىستىكىدە بولارمىش. سەتەڭلەرنى ئەڭ بەك تىللىغان كىشىلەر ئەمەلىيەتتە ئۇلارغا ئەڭ ئامراق، ئەمما ئۇنىڭغا ئېرىشەلمىگەن كىشىلەرمىش. ناھايىتى گۈزەل سەتەڭگە ئېرىشىش ئۇچۇن چوقۇم بەدەل تۆلىشى كېرەكمىش. چۈنكى، ياراملىقلىرىنىڭ ئوقۇرى ئېگىز، نەزىرى ئۈستۇن بولارمىش. ئۇنىڭغا ھەقىقىي ئېرىشىش ئۈچۈن كۆڭلىنى ئۆتۈش، بۇنىڭ ئۈچۈن پۇلنى سۇدەك خەجلەپلا قالماستىن ئەقىللىك، چەبدەس، ھوشيار بولۇش كېرەكمىش. بولمىسا قولدىن چىقىرىپ قويۇرمىشلەر. سەتەڭنىڭ كۆڭلى يامغۇر سۈيىگە ئوخشايمىشلەر. ئاڭا ئېرىشكەنده ھامان ئايرىلىدىغانلىقىنىمۇ ئويلاپ قويغۇلۇقمىشلەر. كۆڭۈل دېگەن ئاجايىپ نەرسىمىش، ئۇ ياتقان يەردە ئىتمۇ ياتمايمىش. كۆڭۈل بىرلا بۇزۇلۇۋالسا تېخىمۇ مەينەتلەشكۈسى، بۇزۇلغۇسى كېلىپلا تۇرارمىش. بىر قېتىم سۈيدۈك پۇراپ قالغان ھاڭگا ئېشەكنى ئىككىنچى قېتىم پۇراشتىن توسقىلى بولمايمىش...»

«ت» بېگىمنىڭ كاللىسىغا شۇنداق خىياللار كەپتۇ. نېمە ئۈچۈن مۇشۇنداق خىيال كەلگەنلىكىنى ئۆزىمۇ بىلمەيدىكەن. ئادەم دېگەن قىزىق نېمىكەن، كاللىسىغا كەلگەن قالايمىقان، تۇتۇرۇقسىز خىياللارنى چەكلەپ قالالمايدىكەن. ئەمما مۇشۇنداق بىر ئالىجوقا خىياللارمۇ بەزىدە ئۇنىڭ كاللىسىدىكى تەرتىپلىك، مەقسەتلىك خىياللارنمۇ ئۆزگەرتىپ تاشلىيالايدىكەن. مانا، «ت» بېگىمنىڭمۇ ئاشۇ ئېگىز-پەس خىياللىرى تۈيۇقسىز ئۇنىڭ باشقا بىر خىياللىرىنى، يەنى، ئىككى كۈندىن بۇيان ئۇنى ئازابلاپ كېلىۋاتقان ئوتتەك خىياللىرىنى سوۋۇتۇپتۇ. ئۇ خۇددى تومۇز ئىسسىقتا چوكا مۇز يېگەندەك ياكى بىر چىنە دوغاپ ئىچكەندەك سەگدەپ، ئىچىدىكى ئوت ئاستا-ئاستا بېسىقىپ قالغاندەك بوپتۇ ھەم يەنە باشلىنىڭ ھوقۇقتىن چۈشكەندىن كېيىنكى كۈنلەردىكى سۇغا چۈشكەن مۇشۇكتەك بولۇپ كەتكەن تۇرقىنى يادىغا ئاپتۇ. «بۇ شۇمتەكنىڭ بۇنچىۋالا خۇش بولۇپ كەتكىنىگە قارىغاندا، بۇ نېمىنمۇ بوش چاغلىغىلى بولمايدىكەن» دەپمۇ ئويلاپ قاپتۇ. چۈنكى، ئادەمنىڭ نوچى ياكى نوچىسلىكىنى باشقىلاردىن ئۈستۈن تۇرىدىغان نەرسىگە ئېرىشكەندىكى مەغرۇرلۇقى بىلەن ئەمەس، بەلكى خۇشاللىقا ئېرىشتۇرگەن نەرسىدىن ئايرىلىپ قالغان ۋاقتىتكى مەغرۇرلۇقى ۋە خۇشاللىقى بىلەن ئولچەش كېرەك ئىكەن. «ت» بېگىم شۇ خىيالغا كەلگەندە، ئۇنى تىللاشتىن يالتىيىپتۇ ھەم خۇددى ھېچ ئىش بولمىغاندەك پەلەمپەيدىن چۈشۈپ كېتىۋاتقان شۇمتەككە ھەۋەس بىلەن قاراپتۇ. شۇنداقلا مەجلىسخانىنىڭ ئىچىدىكى ئىشلارنى بىلىش ئىستىكىدىن ۋاز كېچىپتۇ ھەم «ئىدارىغا كىمنىڭ باشلىق بولغانلىقى، كىشىلەرنىڭ نېمە قىلىشى، ‹ئۇ›نىڭ كىمنىڭ قۇچىقىدا ئولتۇرۇشى مەن ئۈچۈن بەربىر» دەپ ئويلاپتىكەن، بىردىنلا يېنىكلەپ قالغاندەك بوپتۇ ھەم شۇ يېنىك قەدەملىرى بىلەن پەلەمپەيلەرنى تېزلا بېسىپ پەسكە چۈشۈپتۇ.

كوچىلار، ئادەملەر ئىلگىرىكىدەك ئىكەن. ھەممە

خۇشال، هەممە بىكار، ئويۇن-كۈلكە بىلەن بەھۇزۇر يۇرۇۋاتقۇدەك. «ت» بېگىم كوچىلاردا لاغايلاپتۇ. قېرىلارنىڭ شاھمات، قارتا ئويىنغىنىنى كۆرۈپتۇ. ھەتتا مەيداندىكى كىشىلەرنىڭ سېپىگە قوشۇلۇپ ئۇسسۇلمۇ ئويناپتۇ. ھېلىقى پومزەك خوتۇن بىلەن بىر نەچچە قول تانسىمۇ ئويناشقا ئۇلگۈرۈپتۇ. ئەسلىدە مۇزىكىسىز تانسا ۋە ئۇسسۇل ئويىنغاندا پۈت-قولنىڭ مۇزىكىغا كەلگەن-كەلمىگەنلىكى بىلەن ھېسابلىشىپ ئولتۇرمايدىغان گەپكەن. شۇڭا ئاۋارىچىلىكمۇ ئاز بولمىدىكەن. بۇ ئىش ئۇنىڭغا بىردىنلا باشقىچە يېقىشلىق تۇيۇلۇپ قاپتۇ. ئەمما، پومزەك خوتۇن توپتەك قورساقلىرىنى ئۇنىڭ قورسقىغا تىرەپ تانسا ئويىنغاندا دەسلەپ خۇدۇك بوپتۇ، كېيىن كۆڭلى ئارامغا چۈشۈپتۇ. چۈنكى ئەتراپىدا تونۇش ئادەم يوق، ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزىگە باقىقاندا ھەر سالاپەتلىك كىشىلەرمۇ ئۇسسۇل، تانسىغا چۈشۈپ كەتكەن ئىكەن. «ت» بېگىم كىشىلەرنىڭ ئارىسىدا «پۇل دېسە جېننىي بېرىدىغان، ۋاقىت كېتىدۇ دەپ يېقىن تۇغقانلىرىنىڭمۇ توي-تۆكۈن، ئۆلۈم-يېتىمگىمۇ ئارىلاشماي، سودا قىلمەن، پۇل تاپمەن» دەپلا يۈرۈيدىغان ھەسەن باينى كۆرۈپ قاپتۇ. ئۇنىڭ پۇلى ھەددى-ھىسابسىز بولغاچقا كىشىلەر ئۇنى قىسقارتىپ «ھە زۇڭ» دەپ ئاتايدىكەن. قىلنى قىرىق يارىدىغان، بىرەر سېكۇنت ۋاقىتنىمۇ قولدىن بەرمەي پۇل تاپارغا تۇرغان بۇ «ھە زۇڭ»نىڭ كوچا بىكار تەلەپلىرى بىلەن بىللە ئۇسسۇلغا چۈشۈپ كېتىشى ئۇنى تېخىمۇ ھەيران قالدۇرۇپتۇ. «قارىغاندا، بۇ ئوغرى ئۇسسۇل ئويىنغاچ سودا قىلىۋاتقان بولۇشى مۇمكىن» دېگەن خىيال كاللىسىغا تېپىپ، «ھە زۇڭ»نى پايلاپتۇ. ئەمما «ھە زۇڭ»نىڭ ئىش-ھەرىكەت، گەپ-سۆزلىرىدىكى ئىما-ئىشارەت ۋە چىراي-تۇرقىدىن بولمىسۇن سودىغا يېقىن بىرەر مەقسەتنى تاپالماپتۇ. «قارىغاندا بۇ ئوغرىمۇ پۇل تېپىشتىن زېرىكىپ، ھاياتىنىڭ پەيزىنى سۈرەي دېگەن ئوخشايدۇ» دەپ ئويلاپ تۇرۇشقا، بىرسى دولىسىغا يېنىككىدە بىرنى شاپىلاقلاپتۇ. قاراپتۇ-يۇ، ھەيرانلىقتىن داڭ قېتىپ قاپتۇ. ئارقىدىن ھودۇققانچە ئۆزىنى تانسىغا تەكلىپ قىلىۋاتقان چىرايلىق چوكاننىڭ قولى ھەم ئىنچىكە بىلىدىن تۇتۇشقا مەجبۇر بوپتۇ. «ت» بېگىمنىڭ پۇتۇن بەدىنى توك سوققاندەك جۇغۇلداپ، يۈرەكلىرى ئاغزىغا كەپلىشىر ئىكەن. چۈنكى ئۇ، ئۇنىڭ بىناسىنىڭ قارشى تەرىپىدىكى ھېلىقى ئېگىز بىنادىكى ئەڭ چىرايلىق چوكانىكەن. «ئاي دېسە ئاغزى بار، كۈن دېسە كۆزى بار» بۇ گۈزەللىنىڭ ئىسمىمۇ ئەگىزلەر ئېرىپ، ئۆرۈكلەر چېچەكلىگەن بىر پەسلىنىڭ ئىسمىغا ئوخشارمىش. «ت» بېگىم ئۆزاقتىن بۇيان مەخپىي كۆيۈپ، ئۇنىڭ بىلەن بىرەر قېتىم پاراڭلىشىپ، سالاملىشۇبلىشنى ئارزۇ قىلسىمۇ چوكان ئۇنىڭغا نەزەر كۆزىنىمۇ سېلىپ قويماپتىكەن. مانا بۈگۈن، مەغرۇر بىر غايىۋى مەشۇقىنىڭ ئاسماندىن چۈشكەندەكلا پەيدا بولۇشى ھەم كۆپكۈندۈزدە ھېيقماستىن كوچىدىكى مەيداندىلا ئۇنى تانسىغا تەكلىپ قىلىشى ئۇنى تولىمۇ ھەيران قالدۇرۇپتۇ. «ت» بېگىم شۇ تاپتا ئۇنىڭ تولغان بېلىدىن، بۇلۇتتەك يۇمران قولىدىن تۇتۇپ پىرقىراۋاتقاندا «ئۇڭۇممۇ، چۈشۈممۇ» دەپ ئويلاپتۇ. ئەگەر شۇ چاغدا قولى بىكار بولسا ئۆزىنى چىمداپ باقار ئىكەن. ئۇ ھەدەپ «ت» بېگىمنى ئۆزىگە يېقىن تارتىپ تانسا ئويىنغۇدەك، تاتلىق ئاۋازى بىلەن («ت» بېگىم ئاڭلىلىمىسمۇ شۇنداق ھېس قىپتۇ) ئۇنىڭ قۇلاق تۈۋىگە بىر نەرسىلەرنى شۇرلىغۇدەك، ئۇ ئاۋازىنى ئاڭلاشقا شۇنچە تىرىشسىمۇ، بىرەر شەپنىمۇ ئاڭلىيالماپتۇ. ئۇنىڭ بۇ بەختلىك مىنۇتلىرى ھەيرانلىق، گاڭگىراش ۋە تېپىرلاش ئىچىدە تېزلا ئاخىرلىشىپتۇ. تانسا تۈگەپ خوشلاشقاندا، ئۇ «ت» بېگىمنىڭ قۇلىقىغا بىر نەرسىلەرنى دەپ، قولىدىكى سائەتنى كۆرسىتىپ ئىما قىلىغاندىن كېيىن، كېيىكتەك تاقلاپ مىغ-مىغ ئادەملەر ئارىسىدا كۆزدىن يىتىپتۇ. «ت» بېگىم بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلالماي، بىر ئېغىزمۇ گېپىنى ئاڭلىيالماي ئارماندا قاپتۇ. شۇ دەمدىن باشلاپ ئۇنىڭغا ئۇسسۇل-تاماشا ھارام بوپتۇ. «ت» بېگىم كىشىلەر توپى ئىچىدىن قىسلىپ چىقىپ، بىرەر دالدا يەرنى تاپماقچى بوپتۇ. ئەتراپقا شۇنچە قاراپ، ئىزدەپمۇ بىرەر ئادەمزاتسىز، ئەپلىك يەرنى تاپالماپتۇ ھەم تۇنجى قېتىم ئادەمنىڭ كوچىدا ئاۋۇپ قالغانلىقىدىن بىزارلىق ھېس قىلىپتۇ. «ھەممىلا ئادەم ئىش قىلماي، بىكار تەلەپ بولۇپ كوچىغا چىقىۋالسىمۇ بولمامدۇ نېمە؟» دەپ ئويلاپتۇ ھەم داۋاملىق ئەپلىك يەر ئىزدەپ، پۈتى كۆيگەن توخۇدەك تېپىرلاپ، شەھەر ئىچىنى خېلى چۆرگۈلەپ يۈرۈپتۇ. چۆرگۈلە-چۆرگۈلە، ماڭا-ماڭا ئاخىرى بازار سىرتىدىكى دەريا بويىغا چىقىپ قاپتۇ. قارىسا، شۇ يەردە كۆكۈلدىكىدەك بىر يەر

بار ئىكەن. ئازىراق دېمىنى ئېلىۋالغاندىن كېيىن، موخوركا ئوراپ چېكىپ، خىياللىرىنىڭ پەيزىنى سۈرۈشكە باشلىماقچى بوپتۇ. ئەمما بۇ چاغدا، خىياللىرى خۇددى سوۋۇپ قالغان كالا گۆشى ئۈگرىسىدەك تەمسىز بولۇپ قاپتۇ. ئەسلىدە، خىيال دېگەن نەرسە، بولۇپمۇ شېرىن خىيال ئاشۇ خىيال تۇغۇلۇپ، تۇيغۇلارنى ئويناتقان دەمدە ئەڭ تاتلىق بولۇركەن. چۈنكى، بۇنداق چاغدا ئادەمنىڭ شادلىق ھۇجەيرىلىرى دەل قوزغىلىش باسقۇچىدا بولۇپ، جەڭگە چۈشۈش ئالدىدا تۇرغان ئاتتەك چاپچىپ تۇرىۋىشكەن. ئەپسۇسكى، «ت» بېگىم بايىدىن بېرى «خىيال سۈرۈشكە ئەپلىك يەر ئىزدەيمەن» دەپ خىيالنىڭ ئەڭ شېرىن پەيتلىرىنى قولدىن بېرىپ قويغان ئىكەن. ھازىر ئۇنىڭ بەدىنىدىكى ھۇجەيرىلەر خۇددى جەڭدىن يانغان ئاتتەك سوۋۇپ ياكى خېمىغا يېنىۋالغان پېتىر نانەك قاتتىقلىشىپ قالغان ئىكەن. تاماكىدىن بىر نەچچە تالنى ئۆلاپ چېكىپ، تاتلىق خىياللىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە تىرىشىپ بېقىپتۇ. ئەمما بۇنىڭغا ئەمدى ئامال بولماپتۇ. چۈنكى، ئۇنىڭ تېنىدە خاپىلىق ھۇجەيرىلىرى ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىگەن ئىكەن. شۇڭا ئۇنىڭ كۆز ئالدىغا خوتۇنى كېلىۋاپتۇ، «خوتۇنىڭ ئويۇنى بولمىسۇن» دېگەن خيال كاللىسىغا كېلىشى بىلەن ئەندىكىپ كېتىپتۇ. كېيىن، بايىقى گۈزەلنىڭ خوتۇنى بىلەن گەرچە بىرەر زىددىيىتى بولمىسمۇ، ئەمما ئاي-يىلدىمۇ سالام-سەھەت قىلىپ سالمايدىغان ئەشەددىي رەقىبلەر ئىكەنلىكىنى ئويلاپ يەتكەندە، كۆڭلى تەسكىن تېپىپتۇ. بۇرۇن «ت» بېگىم خوتۇنىنىڭ ئۇنىڭغا نېمە ئۈچۈن شۇنچىلىك ئۆچلۈك قىلىدىغانلىقىنى بىلىپ يېتەلمىگەن ئىكەن. ئەمدى بىلىپتۇكى، خوتۇنى ئەسلىدە ئىنتايىن سەگەك بولۇپ، كەلگۈسىدىكى ئىشلارنى ئالدىن كۆرۈپ يەتكەن ئىكەن. «ئەمما ئۇل جانانچۇ؟ ئۇ نېمىنى كۆرۈپ يەتكەندۇ؟ ئۇ نېمىشقا كوچىغا چىقىپ قالدى؟ نېمىشقا ئۆزىنى تانسىغا تارتىپ، چاپلىشىپ تانسا ئويناندى؟ تانسا ئويناۋاتقاندا نېمىلەرنى دېدى؟...» بۇ سوئاللار «ت» بېگىمنىڭ كاللىسىدىن ئەگىپ كېتەلمەپتۇ. قوشۇمىسىنى مىك تۇرۇپ، تاماكىنى قانچە شورىسىمۇ، خوپ كەلگۈدەك جاۋاب تاپالماپتۇ. «ئېرىدىن ئاجرىشىپ كەتتىمۇ نېمە؟» دېگەن خيال كاللىسىغا كېلىشى بىلەن تېنى قايتىدىن يايراپ كېتىپتۇ. ئەسلىدە ئۇنىڭ ئېرى 60 ياشلاردىن ھالقىغان، ھوقۇقدار بىر ئادەم بولۇپ، ئۇنى «چىرىكلىشىپ ھوقۇقىدىن چۈشۈپ كېتىدىكەن» دېگەن مىش-مىش پاراڭلار تارقالغىلى خېلى بولغانىكەن. مىسالى بۇ ئىش راست بولسا، بۇ ياش چوكانغا نىسبەتەن تېپىلغۇسىز بىر پۇرسەت ۋە ئەركىنلىك ئېلىپ كەلگەنلىك بولىدىكەن. چۈنكى، يەنە بىر خىل پاراڭلارغا قارىغاندا، ئۇ ئېرىنى قەتئىي ياخشى كۆرمەيدىكەن، بۇ قېرى ئەسلىي ئۇنىڭ ئاجىزلىقىدىن پايدىلىنىپ، ھوقۇقىغا تاينىپ ئۇنى چاڭگىلىغا كىرگۈزۈۋالغان ئىكەن. ئۇنى ھەتتا ئەركەك ئىتتىنمۇ كۆنەلەپ، بىرەر يەرگە چىقىپ ياكى ناتونۇش بىرى بىلەن پاراڭلىشىپ قالغىنىنى بىلدىمۇ، بولدى، ئۇنى قاتتىق قېيىن-قىستاققا ئالار ئىكەن. بىچارە مەزلۇم، ھازىر دوزاخ ئازابىنى تارتىۋېتىپتۇ. قېرىنىڭ پۇلى ۋە ھوقۇقىدىن باشقا ئۇنى باغلاپ تۇرغۇدەك ھېچقانداق بىر نېمىسى يوقمىش. «كىم بىلىدۇ، قېرى پاريخور ئېرى تۇرمىگە تاشلاندىمۇ تېخى...؟ قېرىپ پېنسىيەگە چىقىش بىلەن تۇيۇقسىز ھوقۇقتىن ئايرىلىپ قېلىش ئىككىسى ئىككى گەپ-تە. چوقۇم بىر پالاكەت بار. ئەگەر راستىنلا شۇنداق بولسا...» خيال قىلىپ شۇ يەرگە كەلگەندە، «ت» بېگىمنىڭ گۈلقەلبىرى ئېچىلىپ كېتىپتۇ. ئىشلارنىڭ باش-ئايىغىنى ئويلاپ، «چوقۇم شۇنداق بولدى» دەپ قارار چىقىرىپتۇ. «چوقۇم شۇنداق بولغاچقا، ئۇ كوچىغا بىمالال چىققان ھەم ئۇنىڭ بىلەن قورقماي تۇرۇپ كوچىدا تانسا ئويناغان گەپ» دەپ، ئۆز سوئاللىرىنىڭ بىر قىسمىغا يەنە ئۆزى جاۋاب تېپىپتۇ. يەنە «ئۇ شۇنچە ئادەملەر ئىچىدىن نېمىشقا مېنى تاللاپ تانسا ئوينايدۇ؟ نېمە ئۈچۈن ئاغزىنى قۇلقىمغا يېقىپ تۇرۇپ شېرىن گەپلەرنى قىلىدۇ؟» دېگەنلەرنى ئويلىغاندا، بىردىنلا بايا تاتىن يوقتىپ قويغان تاتلىق سېزىم قايتىدىن بەدىنىگە يامراشقا باشلاپتۇ. «ئۇنىڭ ئەسلىدە ماڭا مەيلى بار، ئېرىدىن بەك قورقاچقا گەپ قىلالمىغان، ئۇنىڭدىن قۇتۇلۇپلا مېنى ئىزدىگەن، خوتۇنۇمدىن قورقۇپ ئۆيگە كىرەلمەي، كوچىلاردىن ئىزدەپ يۈرگەن ۋە ئاران تاپقان گەپ. شۇنداق بولمىغاندا ئۇنىڭدەك بىر ئايال قانداقمۇ بىرەر ياتباش ئەرنى كوچىدىلا تانسىغا تارتسۇن؟ بەلكىم قۇلقىمغا پىچىرلاپ ‹سىزگە مەيلىم بار، سىزنى بۇرۇندىنلا ياخشى كۆرەتتىم، سىزنى ئاران تاپتىم، ئەمدى ھەرگىز قولدىن چىقارمايمەن› دېگەندۇر. ئايالالار

پەقەت مۇشۇنداق گەپنىلا قۇلاقىغا پىچىرلاپ دەيدۇ ـ دە... ھەراست، كېتىدىغان چاغدا سائەتنى كۆرسىتىپ بىر نەرسىلەرنى دېگەندەك قىلغان. قارىغاندا، ئۇ چوقۇم «كەچتە، سائەت مانچىدە سىزنى پالانى يەردە ساقلايمەن» دېگەن بولۇشى مۇمكىن. جەزمەن شۇنداق دېگەن گەپ. بىچارە شۇ گەپنى دەپ بولۇپلا، خىجىلچىلىقتا توشقاندەك سەكرەپ قېچىپ كەتتى. ھەي... نەدە كۆرۈشمەز دېگەن بولغىيتتىي؟ ئەگەر مېھمانخاندا كۆرۈشمەكچى بولسا، ياندا مىس موچەننىڭ تايىنى يوق، چاتاق چىقارمۇ ئەمدى؟ بەلكىم ئۆيگىلا كېلىڭ دېگەندۇ؟ ئۇنىڭدەك ئايالار يۇزىنى بەك ئايايدۇ ئۆزىنىڭ...» ئويلىغانسېرى «ت» بېگىمنىڭ خيالىرى يەنىمۇ چاپچىپ، كەچتە ئۇنىڭ بىلەن ئۆيىدە بولىدىغان خىيالارغىچە ئۇزىراپتۇ. «ت» بېگىم ئۇنىڭ ئۆيىگە بىر قېتىملا ھېيتلاپ كىرىپ باققان بولۇپ، داچىلاردەك چوڭ، ياسداق ئۆيگە شۇ قېتىم باشلىقى بىلەن پەتىلەپ قالغاندا ئۆزىنىڭ كاتەكتەك، دائىم قالايمىقان تۇرىدىغان ئۆيىدىن بەكرەك قورۇنۇپ كەتكەن ئىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە قېرى ئوغرى «ت» بېگىمنى پەقەتلا كۆزگە ئىلماپتۇ. ئەمما ئۇنىڭ كۆزىگە بىر پەردىشە ئىلىنىپ قاپتۇ. بېشىنى يەردىن ئۆزمەي مېھمانلارغا تاماق قىلىپ، تاماق توشۇپ يۈرگەن ئۇ «پەردىشە» بۇلۇڭدا ئولتۇرغان «ت» بېگىمگە ئاش سۇنۇپتۇ ھەم ئارقىدىن لەپىلدە كۆز تاشلاپ، بۇلاقتەك كۆزلىرى بىلەن ئۆزىنىڭ دوزاختەك قاراڭغۇ كۆڭلىنى لەپىلدە يورۇتۇپتۇ. يولۋاس يېشىغا ئۇلىشاي دەپ قالغان، ھارام كۆچىنى چىقىرىدىغان يەر تاپالماي تۇرغان «ت» بېگىمنىڭ يۈرىكىگە 25 ياشلارغىمۇ بارمىغان كۆك سۆگەتنىڭ تېلىدەك زىبا، گۈزەل چوكانىنىڭ ئوتى تۇتىشىپتۇ. بۇ ئوتتىن يەنە بىر ئوت دۈكان ئايرىپتۇ. شۇندىن باشلاپ «ت» بېگىم ئىشق ئوتى بىلەن كۈنداشلىق ئوتىدا تەڭلا كۆيۈپتۇ. «ئۇ»نى بۇ قېرىنىڭ ھەشەمەتلىك تۇرمىسىدىن قۇتۇلدۇرالمىغىنىدىن، ئۆزىنىڭ بولۇمسز بىر ئەر بولۇپ قالغىنىدىن تۇنجى قېتىم ھەسرەت چېكىپتۇ. چۈنكى «ت» بېگىمچە بولغاندا، ئۇنىڭدەك ھېسسىياتلىرى ئۇرغۇپ تۇرىدىغان ياش گۈزەللىنىڭ بەئەينى چوشقىغلا ئوخشايدىغان بۇنداق قېرى ئوغرىنىڭ يېنىدا ياشىشى ئىسراپچىلىقلا بولۇپ قالماي، دوزاخ ئازابى ئىكەن. شۇڭا ئۇ گۈزەل ئەتلىرى تۆمۈردەك چىڭ، پەيلىرى قوزۇقتەك قاتمىدىغان ئەركەكنىڭ قوينىدىلا ئاندىن ئۆز ھۇزۇرىنى تاپار ئىكەن. ئەمما تەقدىر ئۇ گۈزەلنى «ت» بېگىمنىڭ ئەمەس، بىر قېرى سازاڭ قورتنىڭ قوينىغا تاشلاپتۇ. شۇندىن كېيىن خېلى ئۇزۇن مەزگىلگىچە، «ت» بېگىم يوشۇرۇن بىر كۆيۈك ئوتىغا مۇپتىلا بوپتۇ. ھەر قېتىم مەيلەشكەندە ۋە ياكى خوتۇنى بىلەن شەيتان مېۋىسىنى يەۋاتقاندا ئۇنى ئويلاپ، ئورۇشقاق، كۆرۈمسز خوتۇنىنى ئۇنىڭ بىلەن سېلىشتۇرىدىكەن. سېلىشتۇرغانسېرى خوتۇنى ئۇنىڭ كۆزىگە شۇنچە كۆرۈمسىز كۆرۈنۈشكە باشلايدىكەن. خوتۇنى ھەر قېتىم توغرا قىلمىغان بىر ئىشنى «ئۇ قانداق قىلار بولغىيتى؟» دەپ ئويلايدىكەن ھەم ئۇنىڭ ئېنىقلا ئۆز كۆڭلىدىكىدەك قىلىدىغانلىقىغا ئىشىنىدىكەن، ئارقىدىن ئۇنىڭ قېرى ئوغرىنىڭ خوتۇنى بولۇپ قالغانلىقىغا قاتتىق ئېچى پۇشىدىكەن. «ت» بېگىمنىڭ ئويىچە، ئۆزىنىڭ خوتۇنى قېرى ئوغرىغا، ئۇ بولسا ئۆزىگە تەۋە بولسا گۈل ـ گۈلگە، خىل ـ خىلىغا كېلەرمىشكەنتۇق. ئەمما، تەقدىرگە ئامال يوقكەن. ئۇ قانداقلا بولمىسۇن باشقىلارنىڭ ھەق ـ نىكاھلاپ ئالغان خوتۇنىغا ئايلىنىپ بولغان ئىكەن. ئەمدى ئۇنىڭغا جانانىنى يوشۇرۇن كۆزىتىش، كەيپ بولغاندا تاتلىق خىيالارغا بېرىلىش، بەزىدە تالاغا چىقىپ قالسا كۆرۈڭالارمەن دەپ راۋاقتا تەلمۈرۈپ نەچچە ئاش پىشمىغىچە تاماكا چېكىپ ئولتۇرۇش، ناگان ـ ناگاندا دوقۇرۇشۇپ قالغاندا يۈرەكلىرى سېلىپ، گەپ قىلىش تۇگۈل، تىكمۇ قارىيالماي پۇشۇلداپ ئۆتۈپ كېتىشلا ئېشىپ قالغانىكەن. ئۇنداق باشقىسىنىڭ ھەممىسى قېرى ئەبلەخنىڭ ئىلكىدە بولۇپ، پەيزىنى شۇ سۈرۈڭاتقان ئىكەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۇ كۆرۈنۈشتە بۇ قېرى ئېرىگە شۇنچىلىك سادىق ئىكەنكى، سىرتقا چىققاندا بىرەر ياتباش ئەرگە نەزەر كۆزىنىمۇ سالماي، بېشىنى شاش بايتەلدەك ئېگىز كۆتۈرۈپ، تاقىلداپ ماڭىدىغان مۇز چىراي خوتۇنغا ئايلىنىدىكەن. «خوتۇن دېگەن شۇنداق بولمامدۇ، ئۆز ئېرىغا ئوتتەك، ياتلارغا مۇزدەك». ئەمما «ت» بېگىم بەزىدە شۇ خىيالىنىڭ ئەكسىچە، ئۇنىڭ بىر شالاق جۇۋان بولۇپ قېلىشىنىمۇ، ھېچبولمىغاندا ئۆزى ئۇچۇن بولسىمۇ شۇنداق خوتۇنغا ئايلىنىپ قېلىشىنى نەچچە مەرتە خىيال قىلغانىكەن. چۈنكى ئۇنىڭ شاللاقلىقىلا «ت» ئەپەندىنى ئۇنىڭغا ئېرىشتۇرەلەيدىكەن. ناھايەت، «ت» بېگىم شۇنچە

يللار كۈتسمۇ ئۇ شاللاق ئايالغا ئۆزگەرگىلى ئۇنماپتۇ. شۇنداق قىلىپ ئايلار، يللار ئۆتۈپ، «ت» بېگىم ئىلگىرىكى ئامىتى كېلىپ تۇرغان ئايغىر ئاتتەك شاش، قوچقارچاقتەك ھېسسياتچان ۋاقىتلىرىدىن ئۆزىمۇ بىلمەي خوشلىشىپ، تىرىكچىلىكنىڭ غېمىگە پاتقان، كۆزىگە سەت كۆرۈنىدىغان خوتۇنىنىڭ قولىغا قاراپ قالغان پېقىر كىشىگە ئايلىنىپ قاپتۇ. ئۇمۇ ئىلگىرىكى ئەۋرىشىم قىزدىن تولغان چوكانغا ئايلىنىپتۇ. ياشلىقىدىكى ئوتلارمۇ «ت» بېگىمنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئۆچۈشكە باشلاپتۇ. چۈنكى، تىرىكچىلىك غېمى يامان ئىكەن، ئادەم جان بېقىشنىڭ كويىدا قالغاندا ياۋايى ۋە شەيتانىي ھەۋەسلەرمۇ ئۆزلۈكىدىن بېسىقىپ قالىدىكەن. بۇمۇ ئادەمنىڭ نېيىتىدىكى ئەمەس، بەلكى ھۇجەيرىسىدىكى ئىش ئىكەن. كىشىنىڭ تېنىدە ئىككى خىل ھۇجەيرە بولۇركەن: بىرى «ھېسسىيات» ئاتلىق ھۇجەيرە بولۇپ، ئۇ شەيتاننىڭ ئىلكىدە بولارمىش. ئېسىل تاماقلارنى يېگەندە، ئېسىل كىيىملەرنى كىيگەندە، مەي-شارابلارنى ئىچكەندە، ئويۇن-تاماشا قىلغاندا، يات ئايال كىشى ئەركەك زاتىنى كۆرگەندە، ياكى ئەركەك زاتى ئايال كىشىنى كۆرۈپ يېقىنچىلىق قىلماقچى بولغاندا بۇ ھۇجەيرىلەر كۈچلىنىپ بارار ئىكەن. يەنە بىرسى «ئەقىل» ئاتلىق ھۇجەيرىلەر بولۇپ، بۇنى پەرىشتىلەر باشقۇرۇپ تۇرارمىش. بۇ تەن ئاجىزلىغانسېرى كۈچىيىپ بارارمىش. بولۇپمۇ «ت» بېگىمدەك جان بېقىش ھەلەكچىلىكىدە قالغان كىشىدە بۇ خىل ھۇجەيرىلەر كۈچىيىپ، شەيتان ھۇجەيرىلەر ئاجىزلىشىدىكەن. شۇڭا ئۇنىڭ ئەقىل بىلەن ئىش كۆرمىسە ئىشتىن ھەيدىلەپ، خوتۇنىنىڭ كۆزىگە سەت كۆرۈنۈپ، ھەتتا ئۆيدىنمۇ ھەيدىلىپ كېتىش ئېھتىمالى بولغان خەتەرلىك پەيتلەردە تۇرۇۋاتقىنىغا ئۇزاق بوپتۇ. ئەمما شەيتانمۇ «ت» بېگىمنى بوش قويۇۋەتمەي، ئۇنىڭ «خام سۈت ئەمگەن بەندە» ئىكەنلىكىنى بىلۋاپتۇ ھەم «ئۇ»نىڭ پەيدا بولۇشىدىن پايدىلىنىپ، ھېسسىيات ھۇجەيرىلىرىنى ئىشقا كىرىشتۇرۇپتۇ. بەلكىم، بۇ ھۇجەيرىلەرنىڭ ئويغىنىپ قېلىشىغا ئۇنىڭ تۇيۇقسىز ئۆسۈپ كەتكەنلىكى بىلەن خوتۇنىنىڭ ياۋاشلاپ ئېسىل نازۇ نېمەتلەر بىلەن بېقىۋاتقانلىقىمۇ ئوت تۇتۇرۇقى بوپتۇ. «كىم بىلىدۇ، ئۇمۇ ئۆسكەنلىكىمنى ئاڭلاپ ئىزدەپ كەلدىمۇ-تېخى؟ باشلىقىنىڭ راھىتىگە ئۆگىنىپ قالغان خوتۇن باشلىقىنى تاپمىسا كۆنەلمەيدۇ-دە؟ ئەپسۇس، ھوقۇقتىن چۈشۈپ كەتكىنىم چاتاق بولدى، ئەسلىي ئېغىرلىق قىلىدىغان گەپكەنتۇق. «ئېغىرلىق راخمانلىق» دەيدىغان گەپ بار ئەمەسمىتى... بەلكىم ھوقۇقۇممۇ ئەسلىگە كېلىپ قالار، بىر چاغدىمۇ شۇنداق ھوقۇقلارنى تارتىۋالغان زامانلار بولغان، كېيىن ئەسلىگە كەلتۈرمىدىمۇ؟ ھەي...، تېزرەك بولسا بولاتتى، بولمىسا ئۇ باشقىلارنىڭ ئىلكىگە ئۆتۈپ كېتىدۇ...»

«ت» بېگىم ئۇيان ئويلاپ، بۇيان ئويلاپ، «ئۇ» چوقۇم «سائەت سەككىزلەردە كەل» دېگەن بولۇشى مۇمكىن دەپ جەزم قىپتۇ. چۈنكى شۇ چاغدا مەھەللىدە ئادەم شالاڭشىپ قالارمىش... ئۇ سائىتىگە قاراپتىكەن، يەنە ئىككى ئاش پىشىم ۋاقىت قاپتۇ. شۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەندە بولىدىغان تاتلىق ئىشلارنى ئالدىن ئويلاشقا باشلاپتۇ. مانا «ت» بېگىم 28 قەۋەتلىك ئېگىز بىنانىڭ ئالدىغا كەپتۇ. توك بالداقتا 20-قەۋەتكە چىقىپ، ھەشەمەتلىك ئىشىكنىڭ قوڭغۇرىقىنى بېسىپتۇ. ھايالشمايلا ئۇ كېيىكتەك سەكرەپ چىقىپ ئىشىكنى ئېچىپتۇ. ئەتىرنىڭ خۇشبۇي ھىدى بىلەن تەڭ گۈلدەك بىر چىراي ئايان بولۇپ، تاتلىق كۈلگىنىچە «ت» بېگىمنى ئۆيىگە باشلاپتۇ. ئۈستەلدە نازۇ نېمەتلەر تەل ئىمىش. «ت» بېگىم ئۇنىڭ كۆرسىتىشى بىلەن پادىشاھتەك ھەشەمەتلىك دىۋانغا چۆكۈپ ئولتۇرۇپتىمىش. ئۇ خۇددى سۈۋەرەكلەردەك غىرىلداپ، ياق، ياق، گۈللەرگە قونغان كېپىنەكتەك ئۇچۇپ يۈرۈپ چاي دەملەش، تاماق ئېتىش بىلەن ئاۋارىمىش. ئەمما، «ت» بېگىمنىڭ قورسىقى توق، تاماق بىلەن خۇشى يوق، باشقا كويدا ئىمىش. كۆزلىرى ئۇنىڭ ئاپپاق تەنلىرىگە چۈشۈشى بىلەن ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي چاي قۇيۇۋاتقان ئۇنى قوللىرىدىن تۇتۇپ، ئۆزىگە تارتىپتىمىش. ئۇ قارشىلىق قىلماپتۇ. ناز بىلەن ئىڭراپ، «ت» بېگىمنىڭ تۆمۈرچىنىڭ سەندىلىدەك يوغان ھەم قاتتىق قۇچقىغا كىرىپ كېتىپتۇمىش... «ت» بېگىم شۇ خىيالىلارنى قىلىۋاتقاندا، تويۇقسىز ئۇنىڭ بىلەن بىر ئېغىزمۇ پاراڭلىشىپ باقمىغانلىقىنى ئويلاپ بىئارام بوپتۇ. «ئەلۋەتتە، پاراڭلاشماي تۇرۇپ قانداقمۇ ئۇ ئىشلارنى قىلغىلى بولسۇن؟ ئاق قۇشقاچلارمۇ خېلى ۋېچىرلىشىۋېلىپ ئاندىن تۇمشۇقلىرىنى سۈركىشىدۇ ئەمەسمۇ؟ ئەمما نېمە دېيىشى كېرەك؟ كۆرۈشكەندىغۇ تۇنجى قىلىدىغان ئىش خۇدانىڭ سالىمىنى بېرىش، كېيىنچۇ؟ بىرەر

ئېغىز تاتلىق گەپمۇ يوق، باسماداپ كەتسە... نېمە دەپ پاراڭلاشسا بولار؟» ئۇنىڭ بېشى قېتىپ، تاماكىنى ئىچىگە كۆچلۈك بىر نەچچىنى تارتىپتۇ.

«ــ ئادەمنى خويمۇ ساقلاتتىڭىز؟ــ دەپتۇ، ئۇ ناز بىلەن ئەركىلەپ.

ــ ساقلاشنىڭ تەمىنى تېتىسۇن دېدىم. قانداق بولىدىكەن، تاتلىقىم. مەنمۇ توپتوغرا 10 يىل ساقلىدىم سېنى...

ــ مەندە نېمە ئامال، ئۇ قېرىنىڭ چاڭگىلىدىن قۇتۇلالمسام. سىزمۇ باشلىق بولۇپ قالماپتىكەنسىز ــ يا؟

ــ بالدۇرراق دېسەڭ بولمامدۇ، جېنىم. بىر ئەمەس، مىڭ ئىدارىگە باشلىق بولغان بولاتتىم سەن ئۆچۈنلا، مانا ھازىر ئىدارىگە باشلىق بولدۇم...

ــ بولدىيا، شۇ ‹باشلىق› دېگەندىن جاق تويدۇم. مېنىڭ ئەمدى خاتىرجەم ياشىغىم بار. سىز باشلىق بولماي، كۆندە ماڭا ھەمراھ بولۇپ بەرسىڭىزلا بولدى، بىزگە يېتىپ ئاشقۇدەك تەئەللۇقاتىم بار. ئەمدى جاپا تارتىشىڭىزنى خالىمايمەن. پەقەت ماڭىلا باشلىق بولسىڭىزلا بولىدۇ.

ــ بولمامدىغان خوتۇن، بولمامدىغان، ھەممە يېرىڭگە باشلىق بولغۇم بار.

ــ قېلىن، تارتىڭە قولىڭىزنى، ھۆددىسىدىن چىقالماسسىزمىكىن؟ خوتۇنىڭىزنى قانداق قىلىسىز؟

ــ ئەتىلا خېتىنى بېرىمەن.

ــ گېپىڭىزدە تۇرىسىز جۇمۇ؟

ــ تۇرىمەن! تۇرىمەن!

ــ توۋا دەيمەن...

ــ نېمىگە؟

ــ شۇنداق ئېسىل ئەركەك تۇرۇپ، ئاشۇ يىڭنە يەۋالغاندەك خوتۇن بىلەن قانداقمۇ بىللە ئۆتكەنسىز دەيمەن؟

ــ تەقدىرگە نېمە دەيمىز. يا سەن بالدۇرراق ئۇچرىماپتىكەنسەن؟

ــ بالدۇر ئۇچرىغان بولسام ‹خىزمىتى يوقكەن› دەپ ئالماستىڭىز ھەقاچان...؟

ــ مېنى نېمە كۆرۈۋاتسەن تاتلىقىم؟ خىزمىتىڭ دېگەن مانا مەن. ماڭا خىزمەت قىلساڭ مەڭگۈ ئىشسىز قالمايسەن. مانا بۇگۈن قىلىدىغان خىزمىتىڭ مانا مۇنداق...

ــ سارالڭ، قېلىن...»

«ت» بېگىم شۇ خىيالىار بىلەن ئورنىدىن تۇرۇپتۇ. «قورۇق تاغار ئۆرە تۇرمايمىش»، شۇڭا بىر كاۋاپخانىنى تېپىپتۇ. قارىسا كاۋابدانىدا كاۋاب پىشۇۋاتىپتۇ ــ يۇ، ئەمما كاۋابچى كۆرۈنمەيمىش. «ت» بېگىم چاقىرىپ باقسىمۇ ئىنس ــ جىن چىقماپتۇ. ئامالسىز، بەش زىخ ماي بۆرەك كاۋاپ بىلەن بىر نانىنى سوقۇۋېتىپ يولغا راۋان بوپتۇ. يول بويىدىكى بىر كىچىك دۇكاننىڭ ئالدىغا كېلىپ ئالدى ــ ئارقىغا قاراپتىكەن، ئەتراپتا ئادەم كۆرۈنمەپتۇ. شۇڭا ئۇ دۇكانغا غىپپىدە كىرىپتۇ ــ دە، مالدان ھەم تاملاردىكى خىلمۇ خىل ئېسقلىق نەرسىلەرگە قاراپ «ياپىرلەر!» دەپ ياقىسىنى تۇتۇپتۇ. «جاھان مۇشۇنداق مېڭۈەرسە، ئەر ــ ئايالنىڭ بىر ــ بىرىگە ئېھتىياجمۇ قالمىغۇدەك...» دېگەنلەرنى ئويلاپتۇ. ئەمما دۇكاندىمۇ ئادەم كۆرۈنمەپتۇ، ئۇ تۇۋلاپ، خېلى ساقلىسىمۇ بىرەرسىمۇ چىقماپتىمىش. «ت» بېگىم ئامالسىز مالداندىن ئۆزىگە لازىملىق بىر تال دورىنى ئېلىپ ئاغزىغا سېلىپ يولغا راۋان بوپتۇ. بىر ھازا ماڭغاندىن كېيىن، مەھەللىسگە كېلىپ ھېلىقى ئېگىز بىنانىڭ ئالدىدا توختاپتۇ. ئۆزىنىڭ بۇ بىنانىڭ ئالدىدا بۇيۇن قىسىپ تۇرغان كونا بىناسىغا بىر قاراپ قويۇپ بىناغا كىرىپتۇ. لىفتكە چىقىپتۇ. خۇددى پەسكە چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك ھالەتتە ئېگىزگە كۆتۈرۈلۈپ، بىر دەمدىلا 20 ــ قەۋەتكە چىقىپتۇ. 50 ــ نومۇرلۇق ئۆينىڭ ئالدىدا توختاپ، ئىشىك قوڭغۇرىقىنى بېسىپتۇ. يۇرىكىنىڭ سىلىشىنى تەڭشاش ئۈچۈن قوللىرى بىلەن چاچلىرىنى تاراپتۇ.

ئىشىك ئېچىلىپ، تونۇش بىر چىراي ئۇنىڭغا تەئەججۇپ بىلەن تىكىلگەنده، ھەيرانلىقتىن داڭ قېتىپ قاپتۇ. پۇت ــ قولى تىترەپ، ئاغزى ئاران گەپكە كەپتۇ.

ــ خوتۇن... خوتۇنۇمنى مۇشۇ يەردىكەن دەپ ئاڭلاپ... ھە كەچۇرۇڭ، كەچۇرۇڭ، بۇ يەردە ئەمەسمىتى؟ مەن تېخى... كەچۇرۇڭ، ئاۋارە قىلدىم.

«ت» بېگىم بىرسى قوغلىغاندەك ئالدىراپلا ئارقىغا قايتىپتۇ. ئىشىكنىڭ جالاقىدە يېپىلغىنىنى ئەلۋەتتە ئاڭلىماپتۇ. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا خىرە ــ شىرە قېتىپ قالغىنى ھېلىقى قېرى ئوغرىنىڭ ئورۇق ئىنەكنىڭ ئەمچەكلىرىدەك ساڭگىلاپ كەتكەن يۈزى، ئىچكىرىگە قاراپ بىر نېمىلەرنى دەپ قولىنى شىلتىگىنى، ئاندىن ئۇخلاش كېيىمى بىلەن چىققان «جانان»نىڭ ھەيرانلىق ئارىلاش چىرايلىق

يۈزىنىڭ غىل-غال كۆرۈنۈشلىرى ۋە «ت» بېگىمگە قاراپ بىر نەرسە دېگەچ كاللىسىنى چايقىغىنى ۋە قورقۇپ كەتكەندەك چىراي ئىپادىسىلا ئىكەن. «ت» بېگىم 20-قەۋەتتىن بىرسى كۆتۈرۈپ تاشلىۋەتكەندەك ناھايىتى تېزلا 1-قەۋەتكە چۈشۈپتۇ. بىنادىن سىرتقا چىقىۋالغاندىن كېيىن تاماكا چېكىپتۇ ھەم بىر دەسسەپ، ئىككى دەسسەپ ھېلىقى راۋاققا كېلىپ ئولتۇرۇپتۇ.

«نېمە ئىش بولۇپ كەتتى؟ ئۇ قېرى ئوغرى بۇ ئۆيدە يەنە نېمە قىلىدىغاندۇ؟ ئەجەبا ھوقۇقىدىن چۈشۈپ كەتمىدىمكىنا؟ ئۇ، ئېرى بار تۇرۇپ نېمىشقا مېنى ئۆيگە تەكلىپ قىلغاندۇ؟ ئۇنىڭ سۆزلىرىنى خاتا چۈشىنىۋالدىممۇ-يا؟ ياكى باشقا بىر گەپنى دېگەن بولغىيمىدى؟ ئۇنداقتا، مېنىڭ قۇلىقىمغا ئاغزىنى يېقىن ئەكېلىپ، پىچىرلاپ تۇرۇپ دېگۈدەك قانداق بىر گەپ بولغىيتى؟»

«ت» بېگىم شۇنچە ئويلاپمۇ جاۋاب تاپالماپتۇ. چېكە-چېكە... ئولتۇرا-ئولتۇرا... ئاخىرى ئۆيگە كىرىپ كېتىش ۋاقتىغا دۇچ كەپتۇ. بىر بېسىپ، ئىككى بېسىپ ئۆيگە چىقىپتۇ. خوتۇنمۇ، مۇشۇكمۇ ئۇخلىمىغان ئىكەن. سالپايغان «ت» بېگىمنى خوتۇنى يەنىلا ئىلگىرىكىدەك خۇشخۇيلۇق بىلەن قارشى ئاپتۇ. خوتۇنى شورپىلىق گۆش ئېلىپ چىقىپتىكەن، شورپىنىڭ يۈزىگە قاراش بىلەن، ئاشقازىنىغا تېخى سىڭىپ بولمىغان بۆرەك كاۋاپنىڭ مېيى مەيدىسىدىن يېنىپ كۆڭلى ئىلىشىپتۇ. ئالدىدىكى قىزىق چايدىن ئوتلاپ، تەستە بېسىپتۇ. خوتۇنى پايپىتەك بولۇپ «ت» بېگىمنىڭ بېشىنى تۇتۇپتىكەن، تاتلىق ئەتىر پۇرىقى ئۇنىڭ بۇرنىغا ئۇرۇلۇپتۇ. قارىسا خوتۇنى نېپىز ئىچ كۆڭلەك بىلەن ئىكەن. «ت» بېگىم نەپسىنى يېغىپ، ياتاق ئۆيگە چىقىپ كارىۋاتقا يانپاشلاپتۇ. ئەمما بايا يېگەن دورىنىڭ كۈچى ئۇنى ھېچ ياتقۇزغىلى قويماپتۇ. شۇ تاپتا ئىچىدىكى توڭگۈزدەك قۇتۇرغان بىر نەرسىنى چىقىرىۋەتمىسە زادىلا ئارام تاپمايمىش. شۇڭا ئامالسىز خوتۇنىنى كارىۋاتقا باسماداپتۇ ھەم بارلىق ئاچچىقىنى خوتۇنىدىن چىقارماقچى بوپتۇ. ھەيران قالارلىقى شۇكى، «ت» بېگىم خوتۇنىنى قانچە قىينىغانسېرى خوتۇنى شۇنچە خۇشالمىش...

«ت» بېگىم چۈشتىن كېيىن ئاران كۆزىنى ئېچىپتۇ. كاللىسى چىڭقىلىپ ئاغرىپ، پۈت-قولىدا كۈچ دېگەن نەرسە يوقمىش، يېغىر بولغان تېزلىرى سۇغا چۈشكەن ئېشەكتەك تىترەپ تۇرار ئىكەن. قارىسا خوتۇنمۇ، مۇشۇكمۇ كۆرۈنمىگۈدەك. ئاشخانا ئۆيگە چىقسا قازاندا ئىسسىق شورپا ۋە گۆش تۇرغۇدەك. ئۇ قورسىقىنى ئەستەرلەپ بولۇپ بىر تال تامكا چېكىپتىكەن، كاللىسىغا يېقىندىن بۇيان يۈز بېرىۋاتقان بارلىق غەلىتە ئىشلار كېلىۋاپتۇ. ھەممىسىنى بىرلەشتۈرۈپ بىر خىيال قىلغىلى تۇرۇپتىكەن، مېڭىسىنىڭ قېتىقى چىقىپ كېتەيلا دەپ قالمىغاندىمۇ ھېچنېمىنى ئاڭقىرالماپتۇ. ئەمدى بۇنداق ئولتۇرۇۋەرسە بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ كەشىنى كىيىپتۇ.

4

بىنانىڭ ئاستىدىكى گۈللۈكەتە قېرىلار يەنە نېمىدۇر بىر نەرسىلەرنى تالىشىپ ئولتۇرغان ئىكەن. «ت» بېگىم ئۇلارغا قارىماستىن چوڭ يولغا چىقىپتۇ. ئەرەن ئېيىنىڭ چۈشتىن كېيىنكى ئاپتىپى يوللارنى ئېرىتىۋېتەي دېگەن بولسىمۇ، مەقسەتسىز لاغايلاپ يۈرگەن كىشىلەر شۇنچە كۆپ ئىكەن. ئەمما ئۇنىڭ ئەمدى لاغايلاپ يۈرگۈسى يوقىكەن. ئۇندا ئويلاپ، بۇندا ئويلاپ، ئاخىرى بىر قارارغا كەلگەندە، پۇتلىرى ئۇنى ھېلىقى تار كوچىغا باشلاپتۇ. ئۇ ئەينى چاغدا «كېيىن كېلىپ قالسام» دەپ بۇ كوچىنىڭ ئوي-دۆڭىنى ئوبدان كۆرۈۋالغان ئىكەن. شۇڭا قىينالمايلا تېپىۋاپتۇ. ئەمما تار كوچىنىڭ بىر ئۇچىغا ئازىراقلا مېڭىش بىلەن داڭ قېتىپ تۇرۇپ قاپتۇ. چۈنكى، تار كوچا ئادەملەر بىلەن لىق تولغان بولۇپ، چوڭ-كىچىك، قېرى-ياش، ئەر-ئاياللار بولۇپ، رەت-رەت تىزىلىپ كەتكەن ئىكەن. «ت» بېگىم كىشىلەرنى مۇرىدەپ ئالدىغا سلجىتۇ. ھېلىمۇ ياخشى ئۇ ئېگىز، قاۋۇل ئادەم بولغاچ خېلى سلجىيالاپتۇ. ئەمما دەرۋازىنىڭ ئالدىدىكى قىستىلىشىپ، بىر-بىرىنى دەسسىشىپ، تۇرغان كىشىلەر توپىدىن پۇت تىققۇدەك بىرەر يەر تاپماق تەس ئىكەن. «ت» بېگىم تاقەتسىزلىنىپ، ئالدىدىكى بىر ئېگىز يىگىتنى نوقۇپتۇ. ھېلىقى يىگىت ئىنتايىن مەيۈسلۇق بىلەن بېشىنى چايقاپ، ئۇنىڭ سۆزلىرىنى ئاڭلىيالمىغانلىقىنى شەرەت بىلەن ئۇقتۇرۇپتۇ. ئاندىن قولىدىكى ئاق قەغەزگە يېزىلغان خەتلەرنى كۆرسىتىپتۇ. «ت» بېگىمنىڭ تېخىمۇ ئىچى تىتىلداپ ئەتراپقا قارىغانىكەن، بىر ئەنجان تام

كۆرۈنۈپتۇ. ئۇ باشقىلارنى ئىتتىرىپ، سوقۇپ دېگۈدەك تام تۈۋىگە بېرىۋاپتۇ. قارىسا، تام تۈۋىگە بىر نەچچە كىچىك بالىلار چىقىۋالغان ئىكەن. «ت» بېگىم ئىككى سەكرەپلا تامغا چىقىپ، دەرۋازا تەرەپكە قاراپتۇ. كۆرۈپتۇكى، دەرۋازىنىڭ يوغان قۇلۇپ سېلىنغان، قارا دەرۋازىنىڭ ئۈستىگە ئاق سىر بىلەن بىر نەچچە قۇر خەت يېزىلغان ئىكەن. ئۇ ھېلىقى خەتلەرنىڭ بايىقى يىگىت كۆرسەتكەن خەتلەر بىلەن ئوخشاش ئىكەنلىكىنى قىياس قىپتۇ ھەم لەسسىدە بولۇپ تامنىڭ ئۈستىدە زوڭزىيىپ ئولتۇرۇپ قاپتۇ. «ت» بېگىم شۇ ئولتارغانچە نەچچە ئاش پىشىم ئولتۇرغانلىقىنى ئۆزىمۇ بىلمەيدىكەن.

بىر چاغدا تامدىن چۈشۈپ، ئادەم شالاڭراق بىر چەتكە چىقىپ تاماكا چەكمەكچى بوپتۇ. يانچۇقىنى ئاقتۇرسا چاقماق يوق سەرەڭگە چاغلىق نەرسە يوقكەن. ئەتراپقا قاراپ، يىراقراق يەردىكى بىر نەچچە چېدىرنى كۆرۈپ قاپتۇ. چېدىرنىڭ ئالدىغا قازان ئېسىلغلىق بولۇپ، تەكتىدىن ئىس چىقىۋاتقۇدەك. ئوت سورىماقچى بولۇپ شۇ تەرەپكە بېرىپتۇ. ئەسلىدە بۇ، تار كوچىنىڭ بىر يېنىدىكى نېمىشقىدۇر تاشلىنىپ قالغان سوقۇر ئۇچەيدەك پولتىيىپ چىقىپ قالغان ئارزىراق بوش يەرگە تىكىكلىك چېدىر ئىكەن. «ت» بېگىم يەرنى كولاپ قازان ئېسىۋالغان بىر چېدىرنىڭ ئالدىغا كېلىپ قارىسا، بىر ئاپپاق ساقاللىق بوۋاي ئۆچۈپ قالاي دېگەن ئوتنى چۇقچىلاپ مەيۈس ئولتۇرغۇدەك.

ــ ئاكا، ئوتلىرىدىن بەرسىلە، تاماكا تۇتاشتۇرۇۋالاي،ــ دەپتۇ ئۇ ئەدەپ بىلەن سالام بېرىپ.

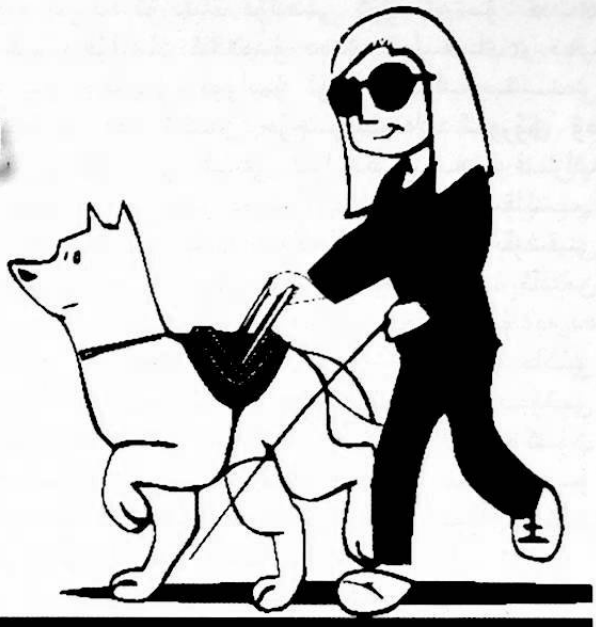
بوۋاي «ت» بېگىمگە قاراپ بېشىنى چايقاپ «گېپىڭنى ئاڭلىيالمىدىم» دېگەندەك قىلىپ قۇلقىنى كۆرسىتىپ بىر نەرسىلەرنى دەپتۇ. ئۇ بوۋاينىڭ ئۆڭكۈردەك قاراڭغۇ ئاغزىغا قاراپ تاماكا ۋە ئوتنى كۆرسىتىپ ئىشارەت قىپتۇ. بوۋاي ئوچاقتىن بىر تال چوغ تۇتقان ياغاچنى ئېلىپ «ت» بېگىمگە سۇنۇپتۇ. «ت» بېگىم تاماكىنى تۇتاشتۇرۇپ بولۇپ، چوڭچولىنى بوۋايغا سۇنۇپتۇ. ئۇ تاماكىنى قاتتىق شوراپ بولۇپ قارىسا، بوۋاينىڭ قولىدا چوڭچولا، ئاغزى ماكىلداپ تۇرغۇدەك. ئىما ـ ئىشارەتلەردىن شۇنى بىلىپتۇكى، بوۋاي ئۇنىڭدىن تاماكا سوراۋاتقۇدەك. ئۇ بىر تال تاماكىنى بوۋايغا سۇنۇپتۇ. بوۋاي تاماكىنى چىشسىز ئاغزىنىڭ كالپۇكلىرىغا قىستۇرۇپ، ياندۇرۇپتۇ. بىر نەچچىنى شوراپ قېقىپ يۆتىلىپ، ئاغزىدىكى تاماكىسى يەرگە چۈشۈپ كېتىپتۇ. بوۋاي يۆتەلدىن بېشىنى كۆتۈرۈپ، ياشاڭغىراپ تۇرغان كۆزلىرىنى «ت» بېگىمگە تىكىپ، بىردە «ت» بېگىمنى، يەنە بىردە ئۆزىنىڭ قۇلقىنى كۆرسىتىپتۇ. «ت» بېگىم «قۇلقىڭ ئاڭلامدۇ دېدى بولغاي» دەپ بېشىنى چايقاپتۇ ـ دە، ئاندىن چۈچۈلدەك ئورۇق ۋە قاتتىق قوللىرىنى ھېلىقى قارا دەرۋازىغا قاراپ نوقۇپ تۇرۇپ، بىر نەرسىلەرنى دەپ ئاچچىقلىنىپ كېتىپتۇ. «ت» بېگىم بوۋاينىڭ ئۈچ تال بارمىقىنى چىقىرىپ بىردە دەرۋازىنى، بىردە ئۆزىنى، ئاندىن يەرنى كۆرسەتكەنلىكىگە قاراپ «مەن بۇ يەردە ئولارنى ساقلىغلى ئۈچ كۈن بولدى دېدىمۇ ياكى ئۈچ كۈندىن كېيىن كېلىدۇ دېدىمۇ» بۇنى بىلەلمەپتۇ. دېمەك، ئۇلارنىڭ بۇگۈن كەلمەيدىغانلىقى ئېنىق ئىكەن. «ت» بېگىم بۇ يەردە ساقلاۋېرىشكە تاقەتسىز بولۇپ، بوۋاي بىلەن خوشلىشىپ ئارقىغا يېنىپتۇ.

ئۇ مەيۈس قەدەملەر بىلەن كېتىۋېتىپ، بىر تاشقا پۇتلىشىپ يىقىلىپ كېتىپتۇ. ئورنىدىن قوپۇۋېتىپ بىر ئىش يادىغا كېلىش بىلەن خۇشاللىقتىن ۋارقىرىۋەتكىلى تاس قاپتۇ. چۇنكى «ت» بېگىمنىڭ يادىغا ھېلىقى يىگىتنىڭ: «ئەگەر، مۇشۇنداق ئىسسىقتا تاماممەن مەندەك كىيىنگەن بىرەر ئادەمنى ئۇچرىتىپ قالسىڭىز، ئۇنى بىزنىڭ شىركەتنىڭ ئادىمى دېسىڭىز بولىۋېرىدۇ» دەپ جېكىلىگىنى يېتىپ قالغان ئىكەن. ئۇنىڭ كۆڭلىدە بىر ئۈمىد نۇرى پاللىدە يانغاندەك بوپتۇ ھەم يۈگۈرگەندەك مېڭىپ چوڭ يولغا چىقىپتۇ.

ئىسسىق يېنىپ، كەچ كىرگۈچە ياكى يازكېتىپ، قىش بولغىچە ئۇنى تېپىۋېلىشمۇ مۇمكىن ئىكەن. «ت» بېگىم چوڭ يولدا، لاغايلاپ يۈرگەن ئادەملەر ئىچىدە ئالدىراش مېڭىشقا باشلاپتۇ. ئۇنىڭ كۆزلىرى ئەرەن ئېيىنىڭ تەپتىدىمۇ قارا كاستۇم ـ بۇرۇلكا كىيىپ، قارا گالىستۇك ئېسىپ، قارا كۆز ئەينەك تاقىغان ئاشۇ ئادەمنى تىنماي ئىزدەيدىكەن. ئاڭلاشلارغا قارىغاندا «ت» بېگىم ھازىرغىچە ئىزدەپ يۈرگۈدەكمىش...

مۇھەررىرى: **ئىمىرھەسەن مەخمۇت**

ئېچىكىدىكى تالا

ئوسمان تۇرسۇننىياز تۇغلان

مەن ۋە سۇغا يوشۇرۇنغۇچى

نەم ھالتىمزنى ئىپادىلەيمز
سۇ خەلقنىڭ ھاياجانلىق ياشلىرىدا

سۇنىڭ بىزنى سلاش جەريانى ئوخشمايدۇ
تاشلارنىڭ سۇدا دوملاش ھالتىگە
بېلىقلار بېلىق ئەمەس
سۇ مەملىكتىدە

ئەي قوشنا ئولتۇرغۇچى؟
ياكى مەن بىلەن بىللە كەتكۇچى؟
پۇتمزنى تارتايلى سۇ ئاستىدىكى تاشقاتمىلاردىن
كېلىۋاتقان بۇلۇتلارنى دەپ
چېچىلىپ كەتكەن نۇرنى دەپ
ۋە ياكى يۇلتۇزلارنىڭ تۆكۈلۈش پەيتىنى ئەسلەپ

تۇيۇقسز
تاغدىن چۈشكۈچىنى كۆردۈم
ئۇ زوروئاستېر ئەمەس
يېڭىباشتىن ئادەم بولىدىغان
ئۇ گېئولوگىيە خادىمى ئەمەس
تاشقاتمىلاردا ئۆزىنى بىلەلەيدىغان
ئۇ ئارخېئولوگ ئەمەس
باش سۆڭەكلەردىن ئۆزىنى ئىزدەيدىغان
ئۇ بەلكىم
سۇغا يوشۇرۇنغۇچى
جىمجىت سۆزلەيدىغان

شېئىرىيەت ئۇيۇقى

كۆزۈمدىكى مۇڭ

ـــ ئانام ۋاپاتىنىڭ بەش يىللىقىغا بېغىشلايمەن

بارلىقىڭنى چاچتىڭ
ئۆلۈم گۈللىرىنىڭ خۇش پۇرىقىغا
بارلىق ھەرپلەرنى تىزدىم
سېنى مەدھىيەلەيدىغان تىلىمغا

سەن تۇپراقنىڭ بالىياتقۇسىدىن
مەڭگۈلۈك باغچىسىغا تۇغۇلدۇڭ
سىمايىڭغا تۆكۈلمەكتە
كۆزۈمدىكى مۇڭ

ئۇچرىشىپ قالىمىز بەزەن
چۈشۈمدىكى خىلۋەتتە
يالغۇزلۇقنى ھەدىيە قىلساڭ
كىرىپ كېتەتتىم شاد ـ خۇرام، دەردكە

ساڭا بېغىشلايمەن
تىلمىنىڭ سۆزگە كىرگەن پەيتىنى
ئەتىرگۈللەرنىڭ تولغان دەۋرىنى
ساڭا بېغىشلايمەن
كۆز ياشلىرىمنىڭ ھەممىنى

مۇھەببەت توقۇلمىسى

سېنى مەدھىيەلەيدىغان تىلمىنى كېسۈۋەتسەم دەيمەن
ئەي مۇھەببەتنىڭ توقۇلمىسى
ئاشقىنىڭ مەڭگۈلۈك ناخشىسى
ئىلاھىي چۈقاندەك شەلۋىرەيدىغان
ۋىسال يارسى

ئەي شەرمەندە كۆڭۈل
گۈللەر مېنىڭ بولسا دەيسەن
ۋە باھارنى ھەدىيە قىلسام دەيسەن، سەندە
بولمىغان باھارنى
قىشنى ھەدىيە قىلسام دەيسەن ۋە سەندە
بولمىغان قىشنى
قارنى ھەدىيە قىلسام دەيسەن
شېپى كەلتۇرۇپ گۈزەللىكنى

ئەي شەرمەندە كۆڭۈل
سۈنۇقلىرىڭنى چاقناتما
مەدەنلەر كەبى
زەر تونلىرىڭنى ئويناتما
ئۆڭۈپ يىرتىلسەن شۇنچە ئەسەبىي

سېنى مەدھىيەلەيدىغان تىلمىنى كېسۈۋەتسەم دەيمەن
ئەي يۈرىكىمنىڭ نالىسى
لېكىن يوللارنى ساڭا ھەدىيە قىلدىم
كەل...
كۆر...
ئاڭلا...

مەن پىغان
مەن بىر يۈرەكنىڭ قەبرىسى

يېرىم كەلدى

يېرىم كەلدى
دەيدىغانلىرىم لېۋىمگە
قايتۇرۇپ كەتتىم
دېمەيدىغانلىرىمنى ئىچىمگە

دەيدىغانلىرىم
ئۆمرۈمدەك يورۇق
ياكى شامالنىڭ چىقىشىدەك سۈيۈق
ياكى
تۇن قوشلىرىنىڭ ئاۋازىدەك قاراڭغۇ
ئەي ئېيتىلىپ بولغان سۆزلەر...
سىلەر مەندىن قۇتۇلغان يوقلۇق

دەيدىغانلىرىم بوشلۇق
باھارنىڭ كىلىش تەرىپىدەك
ئەتىرگۈللەرنىڭ ئېچىلىش دەۋرىدەك
كېچىنىڭ يورۇش پەيتىدەك
ياكى بىر بولۇشنىڭ يېقىنلىقىدەك
ياكى مېنى تولدۇرغان
تىنىقتەك...

مەن ئىدىم

سۆزلىرىمنى دەپنە قىلدىم
لېۋىمدىكى قەبرىستانلىققا
سۆيىمەيدىغىنىڭ مەن بولسام
قانات لېۋىڭنى پاتۇرۇپ تاشقا
كۆڭلۈڭنى بەر دېسەڭ
بارچە كۆچۈم بىلەن چۆكتۈم باغرىڭغا
نېچۈن ئىچىڭگە ئاققىنىڭنى بىلمىدىم
مەن ئىدىم
ساڭا چاڭقاپ قورۇغان دەريا

ئەماغا سۆز

يورۇقتۇر كەلسەڭ
ئىچكىدىكى يول
لېكىن سېنى يېتىلەپ يۈرەر
تالادا بىر قول

ئىچىڭدىكى تالاغا كىرسەڭ بولاتتى
قۇياشنى سەن يېتىلەيتتىڭ
ياز سەندىن تارايتتى
ۋە بارچە گۈللەرنى خۇشال ئۆزەتتىڭ

ئىچىڭدىكى تالاغا كىرسەڭ بولاتتى
ئاي ئالقىنىڭدا ئولتۇراتتى
يۇلتۇزلار كۆزۈڭدىن چىقاتتى

يازنى سۆيەتتىڭ خالىغانچە
ياز ئەلمىساقتىن ۋاپادار ئىدى

* * *

تېشىڭدىكى تالا
بولار بەزەن بېشىڭغا بالا

تىلىڭ ئوتتۇر بۇ كېچىدە

ئابدۇكېرىم داۋۇت سەمەندەر

مەنىگە يېقىن ئولتۇرغان

مەن ئاشقىنى كۆردۈم
چېچى ئاقلىققا پاتقان، چېچىنىڭ ئاستىدا سۆزلەر
پىشانىسى تەشۋىش قورۇقلىرىدا چۈمكەلگەن
بوۋاي غېرىبلىقىنىڭ بېلىدىن سقىپ چىقارغان
كەپتەر كۆك تامان موللاق ئاتقاندا، ھاسىنىڭ
ئەگرى سايىسى يېنىڭ تەۋرەنگەن بوۋاقتەك
ۋىلىقلاپ كۈلىدۇ.
مەنىگە يېقىن ئولتۇرغان كۆتۈش پەيتىدە
جاناننىڭ تاماكىسى توي كېچىسىدەك تارايدۇ.
سۆز ھارۇسىدا ئولتۇرۇپ چىققان سەپەردە جانان
قۇلىقىغا بوش پىچىرلايدۇ:
قايتىپ كەت، مېنى ئىزدەپ ئاۋارە بولما، مەن
سەندە ئولتۇراقلاشقان، ئەس توزانلىرىدىن ئۈچۈپ
ئۆتكەن قۇشتا مېنىڭ پەيلىرىم بار؛ تۈيغۇ ۋادىسىدا
شامال كۆتۈرۈلسە، پەي يېنىڭ لەيلەپ تىل غارىغا
چۈشكەندە مېنى ئىزدە...

ئويدىن توقۇلغان قەپەس

ئوي بىلەنلا ھاياتسەن
ئەتكەس تېنىڭنى كارىۋاتنىڭ گىرۋىكىدە چاق
روھ جامنى ئاسار ـ ئەتىقە يىغىدىغانلار ئېلىپ كەتسۇن
شاراب سۇرىسى تىلىڭغا چىققاندا، ئۆيۈڭنى تەرك ئەت ـ تە
ئويدىن توقۇلغان قەپەسنى كۆتۈرۈپ يولغا چىق

سۆز قايچىسىدا ھەرخىل پارچە ـ پۇرات
رەختلەرنى بىرىكتۈرۈپ
ماركىسى بىرخىل، ئەمما تۇرى رەڭگارەڭ
كىيىملەرنى تىكىپ چىقسەن
ئاندىن گۈزەللىك ئېھتىياجىڭ تۈپەيلى ياسىنىسەن
بەزىلەر مەنە چوغلىرىنى ئاخشىمى ئۆچۈرۈپ تاشلايدۇ
ئەتىسى مەختۇمسۇلادەك يەتتە باشلىق
يالماۋۇزدىن ئوت سوراپ باردۇ
لېكىن سەن ئۇنداق قىلمايسەن، تىلىڭ ئوتتۇر بۇ كېچىدە
ئوت ئوغرىلاپ مەڭگۈلۈك قارغىشقا قالغىنىڭ ئېسىڭدىمۇ؟
ئەقىل مېۋىسىنى يەپ جەننەتتىن قوغلانغىنىڭ ئېسىڭدىمۇ؟
ئوي ــ سېنىڭ جەننىتىڭ
شۇ جەننەتتە ھۆر ـ پەرىلەر ساڭا يېقىنچىلىق قىلماقتا
پەرىشتىلەر لېۋىنى چىشلەپ ساڭا ھەۋەس بىلەن قارىماقتا
نوھمۇ كېمىسىنى ساڭا تاپشۇردى
ئاتىلان، ئوي پالىقىنى چىڭ تۇت
جىمجىت دېڭىزدا تىل دولقۇنى كېمەڭگە ئاقماقتا
رولدىن شارابلار ساقىماقتا ...

بۇ يولغا ئىخلاسمەن تۆككەنچە كېتىپ بارىسەن
مەخپىي بەلگىلەر ساڭا يول باشلايدۇ
قېنى ئوڭغا بۇرۇل ھەمدە داۋاملاشتۇر
ئاسفالت يېزىقلارغا دەسسىگەنچە چىدامىلىق
ئاتتەك تېزىكىڭنىڭ ئەتىرلىرىنى يىغقانچە
چاپماقتىسەن
ئويدىن ھاسىل بولغان قاراڭغۇ ئورماندا يىقىلىپ ماڭسەن
قېنى سولغا بۇرۇل ھەمدە تاغقا چىق
قەبرىلەردىن ئاتلاپ ئۆتۈپ، كۆزۈڭگە ئۇر
تىل ھۆجەيرىلىرىڭ زەھەرلەنمەكتە
ئۇزىمايلا تىلىڭ قەبرىدۇر
سېنىڭ قىلالايدىغىنىڭ پەقەت داۋاملىق يۈرۈشتۇر

ئۇنتۇش

سېنى ئۇنتاي دەيمەن
ئۇنتۇش ئۈچۈن ھېلھەم
ئەسلىمە چېچەكلىرىنى توزۇتقىنىمچە
بارماقلىرىمنى سېلىپ تاشلايمەن
كۆزلىرىمنى ئويۇۋېتىمەن
پۇتلىرىمنى كېسىۋېتىمەن
تېنىمنى
لېۋىمنى
ھەتتاكى بېشىمدا ئۇنۇۋاتقان قارا چاچلىرىڭنى
كۆيدۈرۈپ تاشلايمەن
ھېلھەم ئۇنتۇش ئۈچۈن توزۇۋاتىمەن
سېلىۋاتىمەن
ئويۇۋاتىمەن
كېسىۋاتىمەن
تېنىمنى
لېۋىمنى
ھەتتاكى بېشىمدا ئۇنۇۋاتقان قارا چېچىڭنى
كۆيدۈرۈۋاتىمەن
ھېلىھەم
ئۇنتۇش ئۈچۈن ...

ھەممە يەردە

ھەممە يەردە ئۆلۈم بار، ئۇنۇتما
يولدا
ماشىنىدا
سۆيۈشتە
ئورماندا
سۇ
ئوتتا
ھەتتاكى
سەن نەزەردىن ساقىت قىلغان
ئويلاپمۇ ئۇلگۈرمىگەن
ئېغىزىڭدىكى بولكىدا
زەھەر بارلىقىنى بىلمەيسەن
ھەممە يەردە مۇھەببەت بار، ئۇنۇتما
گۈلدە
قۇشتا
تامدا
ھەتتاكى
سەن نەزەردىن ساقىت قىلغان
سەن ئويلاپمۇ ئۇلگۈرمىگەن
بەلكى ئۇنۇتقان
ھەر نەرسىدە
ھەممە يەردە مەن بار
تىلىڭدا
سۆزۈڭدە
يۈرىكىڭنىڭ جاڭگاللىرىدا
ھالبۇكى مېنى بار دەپ ئويلىما ھەمدە يوق دەپ
بار دېسەڭ يوقمەن، يوق دېسەڭ بار
ھەممە يەردە...

كېچىدە ھېچكىم

كۈندۈزدە ئادەممەن، كېچىدە ھېچكىم
ئىچىمىڭ تالاسى ھەسرەتلىك كېچە
ئىچىمىڭ ئىچىنى زۇلمەت دەپ ئاتاپ
سازاڭدەك قاچمەن قاراڭغۇ يەرگە...

ئىشىك ئۇ بىر ئازاب ئېچىلدى قاندەك
كارىۋات ئۇ بىر بۆشۈك تەۋرەتكەن مېنى
كىتاب ئۇ كۆڭۈلگە باردىغان يول
مەغرۇر رەت قىلدىم سەندىن باشقىنى

تالاغا چىقمەن كىرىمەن ئۆيگە...!
ئۆتىدۇ كۈنلىرىم ئاشۇ تەرزدە
قىلىچنى كېسىمەن بۇ كېچەم بىلەن
سەپىرىڭ قاياقتا؟ مەندىن ئۆزۈمگە...!

دېدىم ھەم دېمىدىم

سېنى دېسەم
سۆز ئورمانلىقى قارىيار
سېنى دېمىسەم
قۇرغاقچىلىق يۈز بېرەر
شۇڭلاشقا
سېنى دېدىم ھەم دېمىدىم ...

كۈندۈزگە يىراقمەن، كېچىگە يېقىن

كۈندۈزگە يىراقمەن، كېچىگە يېقىن
شەپەرەڭ، چېكەتكە مېنىڭ ئاشقىم
ئاي ناخشىسى غېرىب چېكەتكە
شەپەرەڭ ئۇۋىسى مېنىڭ ياتقىم

كاككۇككۇلى تۆكۈلدى سولغۇن
مەن ئاستىدا خىيالغا چۆككەن

ئاي تارغىقى يۇلار چېچمىنى
سغىنىش شېخدا ئازاب قۇشلىرى
بۇگۈن يەنە چۆچەككە چۈشكەن...!

چۈشلىرىڭ بىر توردۇر، مەن بولسام بېلىق
مەن سۇدىن ئايرىلسام ئۆلىمەن ئېنىق
مەن سېنى سۆزلىسەم تىل جاڭگىلىدا
چېچىڭدەك دولقۇنلار قەدىمكى يېرىق...

كۆردۇم ئۆننى چۈشلىرىمدە

قۇربان ئابلىمىت

چوكانيار①

قارىدىم سۇغا،
ئېقىپ چۈشتى كۆزلىرىمنىڭ قارىسى.
لاي ـ لاتقىغا تولۇپ كەتكەن بىر دەريا،
ئۆلۈم بىلەن هاياتلىقنىڭ ئارىسى.

چوكانيار،
يۈز يىل بۇرۇنقى چوكان باسقان يار،
ئاقار سەندە رىۋايەت.
سېنىڭدىكى چوڭقۇر ئېغىز سۇ ئىچىپ قانماي،
يار ئېتىلدى،
بوۋامنىڭ يۈرىكىدە جاراھەت قالدى.

سۇسىز ئۆستەڭ ئايالسىز ئەر،
شور پېشانە ئەر،
ئەرسىز ئايالنى كۆرسە هەركىم هەر نېمە دەر.

يەرنى داستىخان قىلغان جامائەت،
بەخت تىلەپ،
يەردىن كۆكلەپ چىققان ئۇمىدلىرىگە،
هەر سۇبهىدە قىلار قىرائەت.

پارلاق دەقىقە

ـــ مۇتەللىپ مەنسۇر ئوۋچىغا

پۈرسەتنى ئوق قىلىپ ئاتتىڭ ئۆزۈڭگە،
رېئاللىقنى چۈۋۈپ چىقتىڭ پىكىرلىرىڭدە.
ئۇمىدلىرىڭ ئۇمىد قىلغاندەك،
ماڭدىڭ،
دۇنيانىڭ غېمىنى ئېلىپ يەلكەڭگە.

كۆز ئەينىكىڭ ئاستىدىن ماراپ،
ئۇستاز تۇتتۇڭ هاياتنى،
ئۆگەتتى ياشاشنى، سۆيۈشنى ساڭا.
كۇنلەر،
ئۇياتچان قىزلاردەك بىر ـ بىرلەپ ئۆتتى،
تۇيغۇڭنى غىدىقلاپ، روهىڭنى چىرماپ،
قۇياش تەنهالىقتەك كۆرۈندى پارلاپ.

كېچە ئۇيقۇغا قاندى كۆزۈڭدە،
سەهەر ئويغاندى،
شېئىر يازدىڭ، تاپتىڭ ئارامىلىق،
ئۆزۈڭنى ئوۋلىدىڭ،
هايات يېڭىلاندى.

كېچىگە سەپەر

يورۇتار كۆزلىرىم قارا ئاغۇلۇقنى،
جىمجىتلىق ئۆلۈكتەك قارايدۇ تىمتاس.
قىرىق يىل قىز پېتى قالغان ئايالدەك،
جېنىمنى قىينايدۇ هامان تەتۇرلۇك.
هىلال ئاي،
تارايدۇ كېچىنىڭ قارا چېچىنى،
كېچە،
يۇلتۇزلاردىن ئېسىپ مارجان،
چاچلىرىنى قىرىق تال ئۆرۈپ،
قىرىق كېچە ـ كۈندۈز توي قىلىش ئۈچۈن،
تاغ ئىچىگە ماڭار يۈگۈرۈپ.

خىيالىمدەك چېكى يوق ئاسمان،
ياتىدۇ باغرىمغا ياغدۇرۇپ كۈلپەت.
ئۆزۈمنى قوغدايمەن مۇهەببەت بىلەن،
ئەرلەرگە مۇشتلىشىش بېرىدۇ هوزۇر،

---

① چوكانيار ـــ قەشقەر يېڭىشەهەر ناهىيە يامانيار يېزىسىدىكى جاي ئىسمى (ئاپتوردىن).

ئايالالار دەشتىدە كۆكلەيدۇ غەيۋەت.
دەرد تارتىپ ياشايمەن دەردىم چىققۇچە،
سىرىمنى بىلگۈچە ياشايمەن سىرلىق.
يوشۇرۇپ يۈرىمەن تەنھالىقىمنى،
يوقلىپ كەتكۈچە پېقىر ـ مىسكىنلىك.

چىراغنى ئۆچۈرۈپ ماڭمەن تەمكىن،
قاراڭغۇ كوچىدا قالسام ناۋادا.
ئۆلۈمنى ئەسلىسەم ئۆلمەن نەچچە،
شۇ چاغدا كۆرۈنەر كۆزۈمگە خۇدا.

يادىمغا كېلىدۇ بوۋامنىڭ سۆزى،
كېچە ئادەمنىڭ يېرىم ئۆمرى دەيدۇ،
يېرىم ئۆمرۈم ئۆتۈپ كەتتى،
كۆردۈم تۈننى چۈشلىرىمدە.

چۈغنامە

ھىجرانلىق تۈنلەرگە سىغدى ئارمىنىم،
ئەسلىدىم قۇياشنى كۆزۈمنى يۇمۇپ.
دەردىڭنى دەردىمگە قىلدىم مەن مۇئداش،
بەزلىدىم ئۆزۈمنى يۈرەكنى مۇجۇپ.

لېۋىمنى چىشلىدىم، ئىچتىم قېنىمنى،
تۇرمۇشنىڭ تەمنى تېتىدى بۇ جان.
تاغلارنى يارغىدەك تاشتەك ئىرادە،
كۆلپەتلىك باغرىمدا كۆكلىدى رەيھان.

كەلگەندەك ھەر كۈنى ئۆلۈم ھارپىسى،
يازدىم بۇ ھاياتقا سۆيگۈمدە شەرھى.
قانداقلا ياشىماي قايسىبىر ھالدا،
سۆيۈملۈك تۇيۇلدى ئۆزۈمنىڭ دەردى.

• • •

مۇھەببەت ھەققىدە سۆزلىدى قىسسە،
كۆزۈمدىن جىمجىتلا تۆكۈلگەن ناخشا.
يۈلتۈزلار چۈش كۆرۈپ ياتار كېچىنىڭ،
ئازابتەك قاپقارا سۇمبۇل چېچىدا.

ئەسلىمە ئىچىگە كىرسەم تامچىلاپ،
پارچىلاپ تاشلىدى خىياللار مېنى.
ئۇنتۇشقا ئامال يوق، سۆيۈشكىمۇ ھەم،
يوشۇرغان غۇرۇرۇم بارچە ئىمكانىنى.

ئۆزۈمنى قىيناشتىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن،
كىتابنىڭ ئىچىدىن چىقتىم ئاھ قېچىپ.

ھەر كۈنى بىر مىسرا يازدىم شېئىردىن،
مەنىلىك ياشاي دەپ ھەممىدىن كېچىپ.
ئۆيۈمنىڭ ئاقلانغان تېمىغا قاراپ،
ئويلىدىم ئۆتمۈشنى، ئۈمىدنى پەقەت.
يىغلىتىپ ـ كۈلدۈرۈپ بەردى كۆپ ئەقىل،
ئايالدەك سىرلىق ھەم گۈزەل تەبىئەت.

• • •

قۇشلارنىڭ تىلىدا سۆزلىسە دۇنيا،
سۆيۈندۈم مېھىرلىك ئىنسانلىقىمدىن.
كەتمىنى سۇنماستىن قەددى سۇنغاندا،
ئۆزۈمنى تاپتىمغۇ دادام كۆزىدىن.

سېغىنىپ قالىمەن گاھىدا پىنھان،
سەھرادەك ئاسمىنى كەڭرى بىر جاينى.
تاشلارنىڭ تارىخى تاغلارغا ئايان،
ئۇنۇتماي ياشىدىم ئۇنۇتقىنىڭنى.

نېمىلەر پۈتۈلسۇن شور پېشانەمگە،
كۈرۈشكە ئەرزىيدۇ شۇندىمۇ يەنە.
گۈزەللىك بەختتەك تۇرارىكىن سۆزلەپ،
ئايالالار ئەرلەرگە ئۇلۇغ ئەپسانە.

• • •

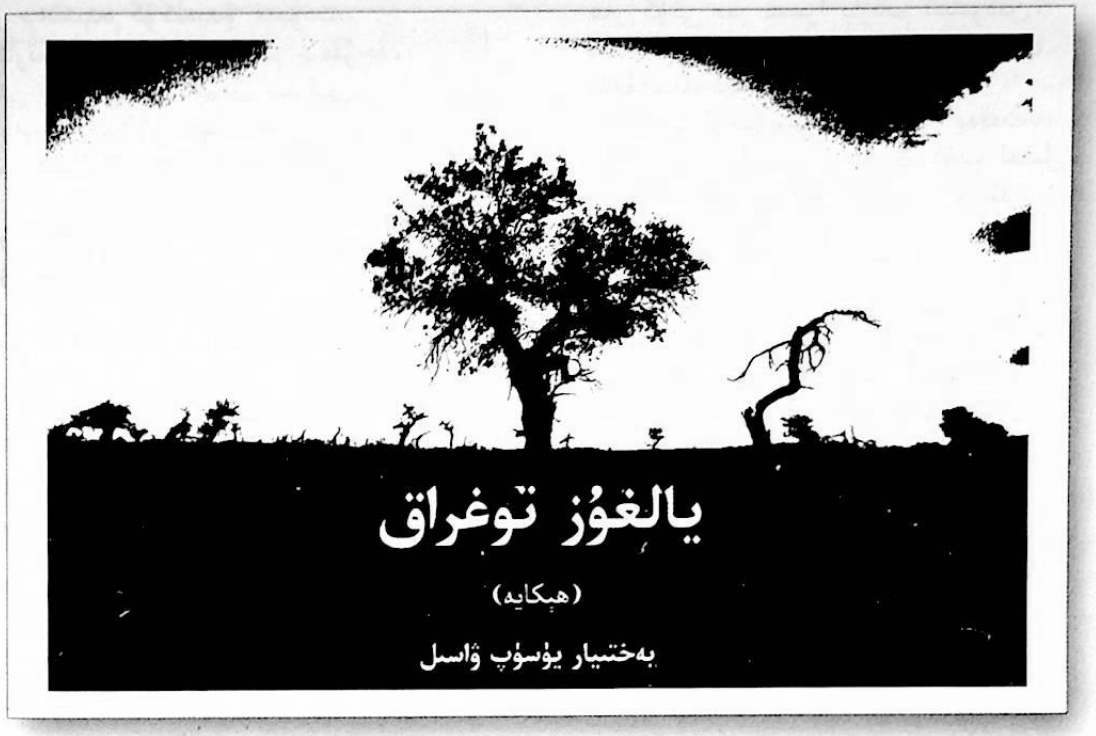
كېزىمەن پىيادە تەكلىماكاننى،
خىيالىم پەرىشان قۇملار دۆۋىسى.
ھېچكىمگە پۇشايمان بەرمەس ھەقىقەت،
كېچىلەر ئاچ قالغان بۆرە ئۇۋىسى.

ئۆزۈمنى ئىزدىدىم، تاپتىم قەدىرىمنى،
قەلبىمنىڭ چۆلىدە بولۇپ سەرگەردان.
باللىق چاغدىكى چۆچەكچى بالا،
قار بوۋاي ئۆلگەندە ماڭا ئايلانغان.

چۆچەكلەر توقۇدۇم ئۆزۈم ھەققىدە،
شېئىرغا ئايلىنىپ قالدى ئۇ لېكىن.
قار ياققان سەھەردەك پاكىز تۇيغۇدا،
ئۆرتەندى تەبىئەت غېرىبلىقىمدىن.

خاتىرجەم ئولتۇردۇم كۆلنىڭ بويىدا،
سۇدىكى سايەمنى يېمەكتە بېلىق.
ئاشقىنىڭ كۆزىدەك نۇرلانىدى قۇياش،
گۈللەرنىڭ ھىدىدەك كۈلدۇم يېقىملىق.

مۇھەررىرى: **ئەركىن نۇر**

يالغۇز توغراق

(هېكايە)

بەختىيار يۈسۈپ ۋاسل

بۇ قىزچاقنىڭ ئەھۋالى، توغراقنىڭ هېكايىسى...

ياق، بۇ توغراقنىڭلا ئەھۋالى، قىزچاقنىڭمۇ هېكايىسى. قاي زامانلاردىن باشلاپ بۇ ئىككى هېكايە خۇددى قان بىلەن گۆشتەك بىر-بىرىگە گىرەلىشىپ، سىڭىشىپ كەتكەن. قايسىسى توغراقنىڭ، قايسىسى قىزچاقنىڭ، ئىلغا قىلغىلى بولمايدۇ. مەيلى توغراق ياكى قىزچاقنىڭ بولسۇن هەممىسى مۇشۇ زېمىننىڭ هېكايىسى!...

بۇرۇننىڭ بۇرۇنسىدا، بىر يالغۇز توغراق بولغان ئىكەن. هەر كۈنى بىر جاپاكەش، نېمجان ئانا توغراق تۇۋىگە كېلىپ، يىراقتا كەتكەن ئېرىنىڭ يولىغا ئۇپۇق تامان باققىنىچە زار-زار يىغلايدىكەن... مانا شۇنداق ئۇمىد، تەلمۈرۈش ئىچىدە قانچە قىش، ياز، ئاي، يىل ئۆتكەن بولسىمۇ، بىراق ئېرى قايتىپ كەلمەپتۇ!... ئاخىر بىر كۈن بۇ بىچارە بايقۇش ئانا يىغلاپ تۇرغان پېتى يوغان بىر قورام تاشقا ئايلىنىپ قاپتۇ!... ئەنە ئاۋۇ توغراقنىڭ ئاستىدا چوقچىيىپ تۇرغان قورام تاش دەل ئاشۇ ئانىنىڭ تاشقا ئايلانغان جىسمى ئىكەن!...

قاچانلاردىن باشلاپ، مۆجىزە هاسىل بولغانىدەك تارىخ بېتى قايتا ۋاراقلىنىپ، بۇ قىسسە يەنە بىر نۆۋەت تەكرارلاندى. كۈنلەرنىڭ بىر كۈنى، توغراق تۇۋىدە بىر ناتونۇش قىزنىڭ قارىسى پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇ هەر كۈنى بۇ يەرگە كېلىپ، يىراق-يىراقلارغا تەلمۈرۈپ قارىغىنىچە كىملەرنىدۇر زارىقىپ كۈتەتتى، كەپتەر باچكىسىدەك بۇقۇلداپ يىغلايتتى...

بۇرۇن قىزچاق خۇددى مۇشۇ توغراققا ئوخشاش نەچچە مىڭ يىل ياشاشنى ئارزۇ قىلغان ئىدى. بىراق هازىر ئۇ بۇ نېمىتىدىن يالتىيىپ قالدى...

قاياق تەپتى هۇۋۇلداپ تۇرغان قۇملۇق-جەزىرە گويا ساماۋى چۆچەكلەردە تەسۋىرلەنگەن غايەت زور ئەجدىها، كېلەچسىز دۈندەك چەكسىز بوشلۇقتا ئېرىنچەكلىك بىلەن سوزۇلۇپ ياتىدۇ. قۇملۇق يۈزىنى بىر قەۋەت هارارەت قاپلاپ

تۇرىدۇ. مۇنداقلا قارىغان ئادەمگە بەئەينى تەۋرىنىپ تۇرغان ماگمىلارنى، ھورى ئۆرلەپ تۇرغان قاينىق سۇنى ئەسلىتىدۇ. مانا مۇشۇ ماگما، قاينىق سۇلار ئۈستىدە پات-پاتلا ياپيېشىل ئارال، ئېگىز راۋاق-پەشتاقلار كۆزگە چېلىقىپ قالىدۇ. سېھىرگەردەك «لىپ» قىلىپ يېنىپ-ئۆچىدۇ. كىشىگە خۇددى تىلسىماتلار دۇنياسىغا كىرىپ قالغاندەك ئاجايىپ تەگسىز، مەۋھۇم تۇيغۇلارنى بەخش ئېتىدۇ.

قۇملۇقنىڭ گىرۋىكىدىن بولسا بىر دۆلەت تاشيولى يان بېغىرلاپ كېسىپ ئۆتىدۇ. بۇ تاشيول يىراقتىن قارىغاندا، گويا پارچە-پارچە بولۇپ ئۈزۈلگەن كۆمۈش رەڭ لېنتىدەك يالتىراپ كۆرۈنىدۇ؛ بەئەينى تولغىنىپ ياتقان دەريادەك، موزاي باغلايدىغان ئارغامچىدەك ئەگرى-بۈگرى هالەتتە يىراق-يىراقلارغا تۇتىشىدۇ. تاشيول ئۈستىدە بولسا باش-ئاخىرى يوق ماشىنىلار بەئەينى ئۆلۈمتۇك قوڭغۇزلاردەك مغلىدىشىپ يۈرىدۇ، سۈدەك تەۋرىنىدۇ، ئادەمگە گويا جايىدا مىدىرلىمای قېتىپ قالغاندەك تەسىر بېرىدۇ. گويا چۈش كۆرۈۋاتقاندەك كۆزۈڭگە ئىشەنمەي ھەيرەتتە قالسەن. پەقەت ئاشۇ قوڭغۇزلار ئېقىنى خۇددى سېھىرگەردەك، يەنە بىردەم يەرنىڭ ئۈستىگە، بىردەم ئاستىغا مۆكۈنگەن دەريا ئېقىنى-كارىزدەك ئەگرى-بۈگرى تاشيول ئۈستىدە ئۈشتۇمتۇت غايىب بولۇپ، خېلى بىر چاغلاردىن كېيىن قۇملۇقنىڭ يەنە بىر بۇرجىكىدە توساتتىن پەيدا بولۇپ قالغاندىلا ئاندىن بايىقى ھېس-تۇيغۇلىرىڭغا ئىشەنگەندەك بولسەن.

يېقىنقى كۈنلەردىن بۇيان، كەلكۈن كېلىپ تاشيولنىڭ مەلۇم بىر بۆلىكىنى ئېلىپ قاچقاچقا، قاتناش بىراقلا توسۇلۇپ قالدى. ئۇياق-بۇياققا غۇيۇلداپ ئۆتۈشۈپ تۇرغان ھېلىقى قوڭغۇزلار مانا ئەمدى راستتىنلا ئۈۋۈسى چۈۋۈلگاندەك تەمتىرەپ، ئۈدۈل كەلگەن يەرگە باشچىلاپ ئۈسۈپ، ۋاقتىلىق يول ئىزدەشكە مەجبۇر بولدى. كەلكۈن ئېلىپ قاچقان يەرنىڭ سەل يۇقىرىسىدا، بىر ھارۋا يولى بار ئىدى. بۇ يولنىڭ بىر ئۇچى دۆلەت تاشيولىغا، يەنە بىر ئۇچى قۇملۇقنىڭ ئىچكىرىسىگە تۇتىشاتتى. ئەڭ ئاۋۋال ياش، قارام بىر شوپۇر خۇددى «دەتتىكام!...» دېگەندەك بۇ يولدا قارىسىغا مېڭىپ باقتى. شۇنداق كېيىن ماڭىدىغانلار بىر-ئىككىدىن كۆپەيدى. كۆپەيدى-يۇ، ئۈزۈن ئۆتمەي بۇ يولمۇ تاشلىنىپ قالدى. چۈنكى، بۇ تولىمۇ كاتاڭ يول بولۇپ، ئادەم تۇرماق ماشىنىنىڭمۇ جېنىنى ئۈپرىتىپ، جۇلۇقنى چىقىرۋېتەتتى. بىكاردىن-بىكار يىراق-يىراقلارنى ئايلىنىپ كېلىشكە توغرا كەلگەچكە، نۇرغۇن بېنزىن بىھۇدە ئىسراپ بولاتتى. قىسقىسى، قىپقىزىل ئاۋارىچىلىك، ۋاقىت ئىسراپچىلىقىدىن باشقا نەرسە ئەمەس ئىدى. شۇنداقتىمۇ بۇ يولدا ناگان-ناگاندا ئېزىپ-تېزىپ كىرىپ قالغان ماشىنىلارنىڭ قارىسى ئۈچراپ قالاتتى...

ھارۋا يولى بىلەن دۆلەت تاشيولىدىن ئايرىلىپ قۇملۇق ئىچكىرىسىگە خېلى ئۇزۇن ماڭغاندىن كېيىن چەكسىز كەتكەن چۆل-جەزىرىلەرنىڭ ئوتتۇرىسىدا خۇددى يېگانە ئارالدەك قەد كۆتۈرۈپ تۇرغان بىر تۇپ يالغۇز توغراق ھەممىدىن ئاۋۋال كۆزگە چېلىقىدۇ. بۇ يول ھەتتا مۇشۇ توغراقنىمۇ ئارقىدا قالدۇرۇپ، قۇملۇقنىڭ ئادەم كەمىدىن-كەم بارىدىغان ئىچكىرىسىگە، قايسىبىر بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرىغا، نە-نەلەرگە سىڭىپ كېتىدۇ. يالغۇز توغراقتىن خېلى پەس تەرەپتە ئىككى قەدىمكى، ئەبجەق مەھەللە خۇددى ماي تارتىشىپ قالغان قىزلاردەك بىر-بىرىگە تەتۈر قارىشىپ تۇرىدۇ. يالغۇز توغراق دەل مۇشۇ ئىككى مەھەللىنىڭ قېيىپاش ئوتتۇرىسىغا جايلاشقان.

يىراقتىن، خۇددى يېزا قىزلىرىغا خاس تولىمۇ ئاددىي كىيىنگەن بىر قىزنىڭ قارىسى غىل-پال كۆرۈندى. ئۇنىڭ توپا رەڭ كونا كۆڭلىكىنىڭ ئېتەكلىرى خۇددى كۈز ئايلىرىدىكى كېسەل تېگىپ سارغىيىپ كەتكەن كېۋەزلىكىڭ يايراقلىرىدەك سالۋاراپ تۇراتتى. قىزچاق ساڭگىلاپ كەتكەن بېشىنى گاھ-گاھتا يەردىن كۆتۈرۈپ، ئاستا قەدەملەر بىلەن مېڭىپ كەلمەكتە ئىدى. يېقىنلاپ كەلگەنسېرى، ئۇنىڭ ھاملىدار ئىكەنلىكى ئايان بولدى... ئۇ تولىمۇ پەرىشان كۆرۈنەتتى. قوشۇقتەك چوڭلۇقتىكى يادا ئۇغۇ يۈزى قاي زامانلاردىن باشلاپ بېشىدىن چۈشۈرمەي ئارتىۋالغان ئاۋۇ كونا ياغلىقىنىڭ رەڭگىدەك تېگى-تېگىدىن سارغۇچ كۆرۈنەتتى. قاپقارا ئاھۇ كۆزلىرىدىن تۇگمەس، نامەلۇم بىر قايغۇ-ھەسرەتنىڭ چوڭقۇر ئىزناسى ئاشكارا ئىدى. ئۇ پورپاڭ توپىلىرى توزۇپ تۇرغان يولدا قاتار-قاتار ئىزلارنى

قالدۇرۇپ كېلىۋاتاتتى. بىراق بۇ ئىزلار پەيدەك يېنىك، شۇنچىلىك جانسىز، دەرمانسىز بولۇپ، ھەتتا يۇمشاق توپىلىق يەردە ئىز قالدۇرۇرۇشقىمۇ قۇربى يەتمەيۋاتقاندەك بىردە كۆرۈنۈپ، بىردە كۆرۈنمەي، ئۇنىڭ ئارقىسىدىن بەئەينى بويىندىن باغلىغان ئوۋ ئىتىدەك ئىلاجسىز ئەگىشىپ كەلمەكتە ئىدى.

قىزچاق يالغۇز توغراق تۈۋىگە كەلدى. بۇ ئۇنىڭ ئاخىرقى بېكىتى ئىدى. ھەر كۈنى ئۇ ئەنە ئاۋۇ قارىيىپ تۇرغان يېزىدىن بۇ يەرگە كېلەتتى. بۇ يەرگە كېلىش ئۇنىڭ ئۈچۈن كۈندە قىلمىسا بولمايدىغان مۇھىم بىر ئىشقا ئايلىنىپ قالغان بولۇپ، بەئەينى سۇ بىلەن ھاۋاغا ئوخشايتتى... ئۇ ساڭگىلاپ كەتكەن بېشىنى كۆتۈرۈپ يىراق-يىراقلارغا نەزەر تاشلىغىنىچە نېمىلەرگىدۇر تەلمۈرۈپ قارىدى. زارىقىپ كۈتتى. ۋاھالەنكى ئۇنىڭ ئاشۇ ئويچان، مىشچان، نۇرسىز كۆزلىرىگە قايناق تەپتى ھوۋۈلداپ تۇرغان چەكسىز قۇم-جەزىرىدىن باشقا ھېچنېمە كۆرۈنمىدى، ئەكسىچە مۇزدەك سوغۇق ھاۋا تىقىلغاندەك بولدى-دە، ئەنسىز ئىڭراپ تاشلىدى. شۇئان ئۇنىڭ كىچىككىنە يۈمران قۇلاقلىرى تۈۋىدە شامال ھۇشقىرتىپ، چېكە چاچلىرىنى قالايمىقان ئۇچۇردى. دېمىسمۇ يېقىن ئەتراپتا ئۇنىڭدىن بۆلەك ھېچبىر جان قارىسى كۆرۈنمەيتتى. ھەممە نەرسە چەكسىز سۈكۈنات ئىلكىدە مۈڭلىنىپ ياتاتتى. ۋاقىت سېزىمنى يوقاتقان، ھاياتلىق دۇنياسىدىن قاچقىپ كەتكەندەك بىلىنەتتى ياكى بۇ يەردە ئەلمىساقتىن بېرى ھېچقانداق ھاياتلىق مەۋجۇت بولمىغاندەك كۆرۈنەتتى... قىزچاق بوشقىنە ئىڭراپ يۇرىكىنى مۇجۇپ تۇتتى. كۈندىكى ئادەتتى بويىچە يەردىن يېرىم غېرىچ ئېگىزلىكتە كۆتۈرۈلۈپ تۇرغان قورام تاشنىڭ ئۈستىگە بېشىنى قويۇپ ئېزىلىپ-ئېزىلىپ يىغلۇۋەتتى. ئۇنىڭ نالىسى تولىمۇ مۇڭلۇق ھەم تەسىرلىك ئىدى، بەئەينى ئانىسىدىن ئايرىلىپ قالغان بوتىلاقنىڭ بوزلىشىغا، كەپتەر باچكىسىنىڭ ئازاپلىق بۇقۇلدىشىغا، بۆلتۇرك(بۆرە بالىسى)نىڭ ئەلەملىك ھۇۋلىشىغا ئوخشايتتى. دۇنيادىكى بارچە قايغۇ-ھەسرەتنىڭ ھەممىسى مۇشۇ يىغىغا گىرەلىشىپ كەتكەندەك ئىدى.

— ھۇ، ئالدامچى، خائىن!... گېپىدە تۇرمايدىغان نامەرد ئاسىي! سەن مېنى ئاخىرى نابۇت قىلدىڭ!... غازاڭدەك سارغايتىپ!...— قىزچاق ئۆكسۈپ-ئۆكسۈپ يىغلۇۋەتتى. ئۇنىڭ يىغىسىدىن پۈتكۈل كائىنات لەرزىگە كېلىپ ئېغىر مۇڭغا چۆمدى. شامال ھۇشقىرتاتتى، دەرەخ ياپراقلىرى جانسىز ئىڭرايتتى. بىراق ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى بەئەينى تېگى يوق بۇلاقتەك بۇلدۇقلاپ، يىپى ئۈزۈلگەن مارجاندەك تارىلايتتى. ۋىجىك، ئورۇق، ئاجىز جىسمى خودىدى كۈز ئايلىرىنىڭ بېتىم غازاڭلىرىدەك تىنىمسىز تەۋرىنەتتى. ئۇ تومپىيىپ تۇرغان ئاشۇ قورسقىنى ھېلىدىن-ھېلىغا سىلاپ قويياتتى... قىسقىسى، ئۇنىڭ تۇرقى بەكمۇ بىچارە ئىدى، بەئەينى ئېرىپ كېتىۋاتقان مومغا، تۇزۇپ كېتىۋاتقان گۈلگە ئوخشايتتى!

— ئېيتە، سەن نېمىشقا مېنى ئالدايسەن؟!... بۇنچە زارلىتىسەن؟! ساقلىتىسەن؟!... نېمە ئۈچۈن ھېلىغىچە قاراڭنى كۆرسەتمەيسەن؟!... ئېھ، سەن ماڭا ئازابتىن باشقا نېمە ئېلىپ كەلدىڭ؟!... بىراق، بىراق سەن كېلەمسەن-كەلمەمسەن بەربىر، مەن سېنى ھامان مۇشۇ يەردە ساقلايمەن!... ئۆلگۈچە ساقلايمەن!... بىز ئەسلىي مۇشۇ يەردە قايتا كۆرۈشۈشكە ئەھدە قىلىشقان ئىدۇق!... بىراق سەن ۋەدەڭنى ئونتۇپ قالدىڭ! مەيلى سەن قانچىلىك نامەرد، شەخسىيەتچى، يۈزسىز بولغىن، مەن سېنى بۇ يەردە ھامان ساقلايمەن! مەڭگۈ ساقلايمەن! چۈنكى سەن مېنىڭ قورسقىمدىكى بۇ تۆرەلمىنىڭ ئۆز ئاتىسىسەن!... ئېي، نامەرد، سەن ئۆز پۈشتۈڭنى تاشلاپ كەتتىڭ!... ئاھ، بىچارە بالام، سەن تېخى دۇنياغا كۆز ئاچماي تۇرۇپلا ئاتا مېھرىدىن مەھرۇم بولۇپ، قارا يېتىمگە ئايلاندىڭغۇ!... مەندەك بىقۇۋۇل ئاناڭنى كەچۈر!...

قىزنىڭ باغرى ئېزىلدى. ئۇنىڭ يىغىسىدىن ئۆرتەنگەن قۇياش چىدىماي، مۇڭلىنىپ ئۆزىنى يېراقتىكى تاقىر تاغلار ئارقىسىغا ئاتتى. گۇگۇم پەردىسى ئەتراپقا سۈسقىنە سايە تاشلىدى. مانا ئەمدى بايات‌نىدىن بېرى تاتىرىپ تۇرغان كائىنات تۈيۈقسىز تولىمۇ سىرلىق، قانداڭ قىزىل رەڭلەر ئىچىگە چىلىنىپ قالغاندەك بولدى!

ئاخىرى ئۇ ئورنىدىن تۇرۇپ قان رەڭگىدە چىلىنىپ ياتقان گىرىمسەن ئۇپۇققا يەنە بىر نۆۋەت ئۇزاقتىن-ئۇزاق تەلمۈرۈپ قارىدى، نەلەرگىدۇر ئىنتىلدى، كىملەرنىدۇر كۈتتى. بىراق ئۇنىڭ

كۆزلىرىگە ھۆۋۈلداپ تۇرغان بوشلۇقتىن باشقا ھېچنېمە كۆرۈنمىدى. ئۇ يەنە ئىڭراپ تاشلىدى. پايانسىز ئۇپۇققا قاراپ ـ قاراپ قويۇپ ئارقىسىغا ئۆرۈلدى ـ دە، تولىمۇ مەيۈس ھالەتتە كەلگەن يولىنى بويلاپ ئاستا ـ ئاستا يىراقلاپ كەتتى...

قىزچاق ئۈزاپ كەتتى. يالغۇز توغراق بىردىنلا قاغجىرىغان يايراقلىرىنى بوشقىنە شىلدىرلاتقىنىچە غېرىبسىنىپ قالدى. تۇرۇپلا قىزچاقنىڭ ئارقىسىدىن ئەگىشىپ كەتكۈسى كەلدى ـ يۇ، كېتەلمىدى. ئۇ ئۆزىنى گويا بارغانچە قاپساپ كېلىۋاتقان تەگسىز قاراڭغۇلۇقنىڭ قورشاۋىغا چۈشۈپ قالغاندەك سەزدى. ھەرقانچە قىلىپمۇ بۇ قورشاۋنىڭ ئىسكەنجىسىدىن بوسۇپ چىقالمىدى. چۈنكى بۇ توغراق ئەسرلەردىن بېرى مۇشۇ يەردە، مۇشۇ قاغجىرىغان قۇملۇق ئوتتۇرىسىدا مىدىر ـ سىدىر قىلماي ياشاپ كېلىۋاتاتتى. خۇددى بايىقى قىزدەك، ياكى تالاي جانلىقلاردەك قارىسىنى «لىپ» قىلىپ كۆرسىتىپ دالدىغا ئالالمايتتى، نە ـ نەلەرگە قېچىپ كېتەلمەيتتى. ئۇنىڭ تەقدىر ـ قىسمىتى مۇشۇ كۆز يەتكۈسىز دەشتى ـ قۇملۇقنىڭ ئوتتۇرىسىغا مەھكۇم قىلىنغان، بازغاندەك قېقىلغان بولۇپ، بۇ جايدىن بىر قەدەم نېرى كېتىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى...

قىزچاق بارغانچە يىراقلاپ، ئاخىرى كۆرۈنمەي قالدى. يالغۇز توغراق ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇمچىيىپ قاراپ قالغىنىچە چەكسىز مۇڭغا چۆمدى. قىزچاقنىڭ مسكىن، دەردمەن سىيمايى خېلى بىر چاغلارغىچە خىيالىدىن نېرى كەتمەي بەئەينى مۇشۇ قۇملۇقنىڭ ئالۋۇن ـ تۇمانلىردەك كۆز ئالدىدا تىنىمسىز داۋالغۇپ تۇردى. بۇ قىز ئۇنىڭغا بەش قولدەك تونۇش ئىدى. ئۇ ھەر كۈنى مۇشۇ يەرگە كېلىپ ھېلىقى يىگىتنى زارىقىپ كۈتەتتى، يىراق ـ يىراقلارغا تەلمۈرۈپ قارايتتى، ئۆكسۈپ ـ ئۆكسۈپ يىغلايتتى، ئاخىرى يەنە مەيۈسلىنىپ بېشىنى ساڭگىلاتقىنىچە جىممىدە كېتىپ قالاتتى... يىگىت توغراققا تولىمۇ تونۇش ئىدى. ئەمەلىيەتتە، پاخما باش بۇ يىگىت خۇددى باراڭدىكى سانسىز تۇڭ قاپاقلاردەك، مۇنۇ قۇملۇقنىڭ بىر تال دانىسىدەك ھېچقانداق جەلپكارلىقى يوق ئادەتتىكى بىر بالا ئىدى. كۆزلىرىدىن قۇۋلۇق ـ شۇملۇق تۆكۈلۈپ تۇراتتى. قىسقىسى، يالغۇز توغراقنىڭ نەزىرىدە شۇنداق ئىدى. ئەينى چاغدا ئۇ بۇ يىگىتنى بىر كۆرۈپلا ئانچە ياقتۇرمىغان بولسىمۇ، بىراق «ئاشقىنىڭ كۆزىگە تېزەك گۈل كۆرۈنۈپتۇ» دېگەندەك ئويلىمىغان يەردىن قىزچاق ئۇنى قەۋەتلا ياخشى كۆرۈپ، چىن دىلىدىن ئاشىق ـ بىقارار بولدى!... بۇنىڭدىن توغراق بەكمۇ تاسادىپىيلىق ھېس قىلدى... بىر چاغلاردا ئۇلار قول تۇتۇشۇپ مۇشۇ توغراق ئاستىغا كېلىپ ئولتۇرۇشقان، بىر ـ بىرىگە مۇھەببەتلىك بېقىشقان، شۇنداق... مانا ئەمدى ئۇنىڭ نەگە كەتكىنىنى يالغۇز توغراق تا ھازىرغىچە بىلەلمىدى. چۈنكى قىزچاق توغراققا بۇ ھەقتە تېخىچە ئېغىز ئېچىپ بىر نېمە دېمىگەن ئىدى. قارىغاندا بىچارە قىزمۇ ئۇنىڭ نەگە كەتكىنىنى بىلمەيدىغاندەك كۆرۈنەتتى!... يىگىت بىر يوقالغىنىچە بەئەينى قارىغۇ چاشقاندەك قارىسىنى كۆرسەتمىدى. مىڭ ئەپسۇس، ئەنە شۇ كۈندىن باشلاپ ئىلگىرىكى ئوماق، شوخ، تېتىك بۇ قىز خۇددى ئۇششۇك تەگكەن ئۆرۈكتەك بىردىنلا شۇمشىيىپ، مسكىن، دەردمەن، ئېغىر بوي ئايالغا ئايلىنىپ قالدى!... يالغۇز توغراق بۇنداق بولۇشنى ئەسلا كۈتمىگەن، ئويلىمىغان ئىدى. مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، ھېلىقى يىگىتنى ياقتۇرسۇن ـ ياقتۇرمىسۇن، ئەينى چاغدا ئۇ قىزچاقنىڭ ئۆز بەختىنى تاپقىنىدىن بەكمۇ خۇشال بولغانىدى. چۈنكى بۇ قىز ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا ئويناپ چوڭ بولغان، بەئەينى نەۋرىسىگە، ئەۋرىسىگە ئوخشايتتى!... مانا مۇشۇلارنى ئويلىسىلا يالغۇز توغراق ئازابتىن ئۆرتىنىپ، قىزچاققا بەكمۇ ئىچ ئاغرىتىدۇ.

يالغۇز توغراق خىيالغا چۆمدى. ھە، ئۇ تا ھازىرغىچە ئۆز بېشىدىن بىھىساب ئىسىق ـ سوغۇق، ئاچچىق ـ چۈچۈك كەچمىشلەرنى ئۆتكۈزۈپتۇ، نى ـ نى سەلتەنەتلىك ۋەقەلەرنىڭ بىۋاستە شاھىتى بوپتۇ. ھەرخىل ـ ھەرياڭزا ئادەملەرنى ئۇچرىتىپتۇ. بۇ جەرياندا تالاي ئۇچار قاناتلار ئۇنىڭ باغرىغا چاڭگا سېلىپ، تۇخۇم چىقىرىپ بالىلىرىنى ئۇچۇرۇم قىپتۇ. كۆتەك ھارۋىلارنىڭ ماشىنىغا، ئۇچار گىلەمىلەرنىڭ ئايروپىلانغا ئايلانغانلىقىنى ئۆز كۆزى بىلەن كۆرۈپ، ھاڭ ـ تاڭ قاپتۇ. ئەگەر ئۇنىڭ بېشىدىن ئۆتكەن بۇ بىھىساب ھادىسىلەرنى خۇددى كاۋابتەك، مارجاندەك بىر ـ بىرلەپ زىخقا ـ يىپقا ئۆتكۈزۈپ تىزىشقا توغرا كەلسە ئىدى، مەغرىبتىن

مەشرىقتە، مەشرىقتىن ـ مەغرىبكە نەچچە باغلام يۆگەلگەن بولاتتى!...

ئەتراپ بارغانچە قاراڭغۇلۇق ئىچىگە چۆكۈپ كېتىۋاتقاچقا، بەش قەدەم نېرىدىكى نەرسىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتتى. قۇملۇق ئاسمىندا يۇلتۇزلار چاراسلاشقا باشلىدى. يىراقتىكى دۆلەت تاشيولى گويا جىمرلاپ تۇرغان، باش ـ ئاخىرى يوق نۇرلۇق بەلباغدەك يالتىراپ يىراق ـ يىراقلارغا تۇتىشىپ تۇراتتى.

قىزنىڭ بايىقى ئاھۇ ھەسرىتى، يىراقلارغا زارىقىپ قاراشلىرى تەسىر قىلدىمۇ ـ قانداق، يالغۇز توغراق مۇڭلىنىپ ئويغا چۆمدى. قەلب دۇنياسى كۆل سۈيدەك تەۋرىنىپ زىلزىلىگە كەلدى. ئىختىيارسىز ھالدا يىراق ئۆتمۈشتە قالغان، گىرىمسەنلىككە تولغان ئاجايىپ مەنزىرىلەر، تىلسىماتلار گويا كىنو ئېكرانىدەك بىر ـ بىرلەپ تىزىلىپ ئۆتتى:

بۇنىڭدىن ئۇزۇن يىللار ئىلگىرىكى مەۋھۇم دۇنيا. خىيال بىلەن چۈشنىڭ ئارىلىقى. ۋاقىت گويا بۆشۈكىدە تاتلىق ئۇخلاپ قالغان بۇۋاقتەك. سەزگۈلەر بولسا بىھوشلانغان نازىنىندەك بىھوش، ئۆز مەيلىنى يوقاتقان... بۇ يالغۇز توغراقنىڭ ئۆسمۈرلۈك دەۋرىگە ئەمدىلا قەدەم ئالغان ئۇنتۇلغۇسىز چاغلىرى بولۇپ، پۈتكۈل ئەتراپ ياپيېشىل ئوت ـ چۆپلەر بىلەن تولۇپ تۇراتتى. مەيىن شامال ئاشۇ چۆپلەرنىڭ ئۈچىنى سۆيۈپ ئۆتەتتى. كېپىنەكلەر بىر ـ بىرىنى قوغلىشىپ لەرزان ئۇچاتتى. بۇلبۇللار خەندان ئۇرۇپ سايرايتتى. كېبىك ـ جەرەنلەر شوخلۇق بىلەن قىيغىتاتتى... ناگان ـ ناگاندا بولسا مۇڭلۇق قۇمۇز ئاۋازى ئاڭلىنىپ قالاتتى...

يىراقتىن، غايەت زور بىر ئاتلىق قوشۇن چاڭ ـ توزان ئۈچۈرتۈپ بارغانچە يېقىنلاپ كېلىشىكە باشلىدى. قوشۇن ئۆزى بىلەن بىللە لەكمەك جەڭ غەنىيمەتلىرىنى بىللە ئېلىپ كەلگەن ئىدى. بۇ، ھۇنلارنىڭ داڭلىق قاغانى باتۇر تەڭرىقۇتنىڭ ئالەمشۇمۇل قوشۇنى ئىدى. ئاۋازلىق ساداقلار بىلەن قوراللانغان ئاق، قارا، قىزىل ۋە قوڭۇر رەڭلىك تارامىلارغا بۆلۈنگەن بۇ جەڭگىۋار قوشۇن، قاغانىنىڭ غەزەپ قىلىچى بولۇپ «تۇر» دېگەن يىرىدە تۇراتتى، «چاپ» دېگەن نەرسىنى چاپاتتى. كەچ كىردى. قوشۇن يالغۇز توغراق تۇۋىگە چۈشكۈن قىلدى. ئۇلۇغ قاغان توغراق ئاستىغا كېلىپ قىيسايدى. شۇئان بىر توپ بۆرە باشلىق، ئېيىق تەنلىك پالۋانلار يوپۇرۇلۇپ كېلىپ ئۇلۇغ قاغاننى چۆرىدەپ كۆزەتتە تۇردى. بۇ قاغانىنىڭ سادىق نۆكەرلىرى بولۇپ، ئۇنىڭغا زىيادە سادىق ئىدى. تاڭ ـ تاڭغىچە كىرپىك قاقماي ئۇلۇغ قاغاننى قوغداپ، مۇھاپىزەت قىلىپ چىقاتتى. «تىرىق» قىلغان تۈشىنى نەزىرىدىن ساقىت قىلمايتتى.

خان يەردە يانپاشلاپ ياتقىنىچە توغراق ياپراقلىرىنىڭ بوشقىنە شىلدىرلىشىغا جىمجىت قۇلاق سالدى. يۇلتۇزلۇق ئاسمانىنىڭ نېرىسىغا تىكىلىپ قارىدى. ئاللىقانداقتۇر ئويلارغا چۆمدى. بىر چاغلاردا ئۇ مىيىقىدا كۈلۈمسىرىگىنىچە تاتلىق ئۇيقۇغا كەتتى.

تۇيۇقسىز، قىلىچلارنىڭ بىر ـ بىرىگە تەگكەن ئەنسىز ئاۋازى ئاڭلاندى. ئەتراپ ئۇپۇر ـ تۇپۇر بولۇپ كەتتى. ئۇلۇغ قاغان مەڭدەرەپ ئويغاندى.

ـ ئەي، باتۇرلىرىم، نېمە ئىش؟! نېمە غوۋغا ـ بو؟!...

ـ تەڭرىقۇت ئالبىلىرىغا مەلۇم بولغاي!...ـ بىر نۆكەر يۈگۈرۈپ كېلىپ يەرگە تىزلاندى،ـ بىر خائىن سىلىگە قەست قىلماق بولىۋىدى، تىرىك تۇتۇۋالدۇق!...

ـ ئۇنى ئالدىمغا ھازىر قىلىڭلار!...ـ تەڭرىقۇت بوراندەك گۈركىرىدى.

ياساۋۇللار شۇئان پۇت ـ قولى چەمبەرچاس باغلانغان بىر ئادەمنى خاننىڭ ئالدىغا دارقىرىتىپ سۆرەپ كەلدى. ئۇ ئۆزىنىڭ تىرىك تۇتۇلۇپ قالغانلىقىنى كۆرۈپ تىلىنى شۇئان چايناپ ئۈزۈۋالغانىدى. ئېغىزىدىن بولسا قىپقىزىل قانلار بۇلدۇقلاپ ئېقىۋاتاتتى.

قاتىلنى كۆرۈپ، باتۇر تەڭرىقۇت بىر دەقىقە داڭ قېتىپ تۇرۇپ قالدى.

ـ توۋا، ماڭا قەست قىلماقچى بولغان ئادەم سەنمۇ؟!...ـ قاغاننىڭ ئاۋازى تىترەپ كەتتى.

خائىن يۇلقۇنۇپ، تېپچەكلەپ، ئەسەبىيلىك بىلەن كېكەچلىدى. بىراق ئۇنىڭ نېمە دېگەنلىكىنى ھېچكىم ئاڭقرالمىدى. ئۇ قاغانغا ھومىيىپ قارىدى. قارىغاندا بۇ ناكەس مەلئۇن بايا قاغانىنى راسا قارغاپ ھاردۇقىنى چىقىرىۋالغاندەك كۆرۈنەتتى.

ــ «ئادەم بالىسىنى باقسالا ئاغزى ـ بۇرنۇڭنى قان ئېتەر، ھايۋان بالىسىنى باقسالا ئاغزى ـ بۇرنۇڭنى ياغ...» ھۆ، نامەرد مەلئۇن! ياخشىلىقنى بىلمەيدىغان خائىن! ئەينى چاغدا ئۆلەر ھالەتتە ماڭا بەيئەت قىلغان چېغىڭدا سېنى قانداق ئەتىۋارلاپ ئىشلەتكەن ئىدىم ـ ھە؟!... ئەمدى ماڭا ئاسىلىق قىلمۇاتامسەن؟!... ئېيتە، سېنى كىم ئەۋەتتى؟!... ئاش بەرگەنگە مۇشت بېرەمسەن؟!... مەرد بولساڭ مەيدانغا چىقساڭ بولمامدۇ!... خەير، سەن قىلغانىڭ مەن قىلماي!... ئي، باتۇرلىرىم!...ــ ئۇلۇغ قاغان نېرىدە تۇرغان بۆرە باشلىق، ئېيىق تەنلىك پالۋانلارغا قاراپ خىتاب قىلدى.

ــ لەببەي!...ــ پالۋانلار گۇلدۇرماما مەدەك گۇلدۇرلىدى.

ــ بۇنداق ئاسىلارنىڭ جازاسى شۇ بولسۇنكى، ئەتە تاڭ سەھەر، قوشۇن سەپەرگە ئاتلانغاندىن كېيىن، بۇ مەلئۇننى قىيالىڭاچ قىلىپ، تىرىك پېتى تۆلۈمغا سېلىپ مۇنۇ توغراققا ئېسىپ قويۇڭلار!... بۇ نىجىسقا ئۇلۇغ كۆك تەڭرىسى ئۆزى ھۆكۈم قىلسۇن!... تەلىيى بولسا ئۆتكەن ـ كەچكەنلەر قۇتقۇزۇۋالسۇن!... بولمىسا جەستى تۆلۈم ئىچىدە قۇرۇپ قاقشال بولۇپ كەتسۇن!...

ئەتىسى تاڭ سەھەر، قوشۇن يەنە بۆرە يۇرۇشىدە ئالغا قاراپ يۈرۈپ، گويا بۇلۇتلاردەك ئۇپۇق تامان سىڭىپ كەتتى...

توغراق شېخىدا بولسا بىر تۆلۈم خۇددى باراڭدىكى قاپاقتەك يالغۇز، يېتىمسىراپ قالدى. يىرگىنچلىك ھەرە كۆنىكىدەك ئۈياق ـ بۇياقتا پۈلاڭشىدى. خېلى كۈنلەرگىچە ئەتراپتىن جانسىز ئىڭرىغان ئاۋاز ئاڭلىنىپ تۇردى. بىراق ھېچكىم كېلىپ ئۇنى قۇتقۇزۇۋالمىدى. قارىغاندا ئۇلۇغ كۆك تەڭرىسىمۇ ئۇنىڭغا جازا بېرىشنى مۇۋاپىق كۆرگەندەك قىلاتتى!... ئاخىرى بىر كۈن ئۇنىڭ زۇۋانى ئۆچتى. ئەتراپ يەنە تەگسىز تىمتاسلىقتا چۆمدى... يىللار، ئايلار ئۆتتى. قارا بوران ھۇشقىرتىپ، ئاخىرى قۇرۇپ قاقشال بولۇپ قالغان تۆلۈمنى خۇددى ئەخلەتلەرنى سۈپۈرگەندەك سۈپۈرۈپ نە ـ نەلەرگە ئۈچۈرتۈپ كەتتى!...

شۇنداق، بۇ ئۇنداقمۇ ئەمەس، مۇنداقمۇ ئەمەس، ئۇلۇغ باتۇر تەڭرىقۇت بىر كېچە چۈشكۈن قىلغان ئاجايىپ خاسىيەتلىك يەر، سېھىرلىك دەرەخ ئىدى!...

قايسى زامانلاردىن باشلاپ، دەرەخ ئەتراپىدا ئۇن ـ تىنسىز ھالدا كىچىككىنە ئىككى كەنت پەيدا بولۇپ قالدى. بۇ كەنتلەرنىڭ ئاپىرىدە بولۇشى خۇددى ئۇششاق تاراملارنىڭ ئۆزئارا قوشۇلۇپ يوغان كۆلچەك ھاسىل قىلغىنىغا ئوخشايتتى.

كۈنلەرنىڭ بىرى، توغراق تۈۋىدە بىر پادىچى ئادەم پەيدا بولۇپ قالدى. ئۇنىڭ تەق ـ تۇرقى يەرلىك ئادەملەرگە ئوخشمايتتى. ئۇ قويلىرىنى دائىم نېرىدىكى ئوچۇقچىلىققا قويۇۋېتىپ، يىراق ئۇپۇق تامان ئۇزاقتىن ـ ئۇزاق تەلمۈرۈپ قارىغىنىچە ئېغىر ـ ئېغىر خورسىناتتى.

يەنە قايسى زامانلاردىن باشلاپ، بىر چىرايلىق، سۈمباتلىق ئايال پات ـ پات دەسلەپ بىر، كېيىن بىر نەچچە بالىسىنى ئەگەشتۇرۇپ، توغراق ئاستىغا كېلىپ ھېلىقى پادىچىغا ھەمراھ بولىدىغان بولۇۋالدى.

ــ ئاتا!... ئاتا!...ــ بالىلار چۇچۇك تىللىرى بىلەن تۇمۇچۇقتەك بەس ـ بەستە چۇۋۇلدىشىپ، ئۆزلىرىنى پادىچىنىڭ قوينىغا ئاتاتتى. قارىماققا بۇ تولىمۇ ئېچىل ـ ئىناق، بەختلىك ئائىلىدەك كۆرۈنەتتى. سۈمباتلىق ئايال يەر تېگىدىن نېرىدە ئولتۇرغان ئېرىگە جىلمىيىپ قاراپ، ئاچچىق كۈلۈمسىرەيتتى. شۇئان داستىخان راسلاپ، ئېزىلىپ پىشقان قوي گۆشىنى ھېچىر چىنىگە ئېلىپ ئېرىنىڭ ئالدىغا ھۆرمەت بىلەن قويياتتى. ئېرىنىڭ گۆشىلەرنى چاينىاپ، ھورى ئۆرلەپ تۇرغان قىزىق شورپىلارنى پۇۋلەپ ـ پۇۋلەپ ئىچىشلىرىگە زوقلىنىپ قاراپ كېتەتتى.

ۋاھالەنكى، پادىچىنىڭ قەلبىدە نامەلۇم بىر ھەسرەت چوڭقۇر كۆمۈلۈپ ياتقاندەك ئىدى. بۇنى، ئۇنىڭ ئاشۇ قىزىق شورپىلارنى ھەربىر پۇۋلەپ ئىچكەندە ئىختىيارسىز ھالدا ئاچچىق ـ ئاچچىق خورسىنىپ قويۇشلىرىدىن بىلۋالغىلى بولاتتى. ئايال ھەممە ئىشلارنى كۆڭلىدە ئوبدان بىلىپ، چۈشىنىپ تۇراتتى. چۈشەنگەنسېرى چەكسىز ئازاب ـ ھەسرەتكە چۆمەتتى. شۇنداقتىمۇ بارچە قايغۇ ـ ھەسرىتىنى بىر چەتكە قايرىپ قويۇپ، ئۆزىنىڭ ئاياللىق بۇرچىنى تەلتۆكۈس ئادا قىلىپ، ئېرىنىڭ قەلبىنى ئۆزىگە مايىل قىلىشقا، بەئەينى

مەلھەم بولۇپ، نېمىلەرنىدۇر ئۇنتۇلدۇرۇشقا تىرىشاتتى... ۋاھالەنكى، ئېرى ئۇنتالماي ئازابلىنىۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ دائىم ئۆزىنى ئۇنۇتقان هالدا مەغرىب تامان هەيكەلدەك قېتىپ قالاتتى. بۇنداق چاغلاردا هەتتا يېنىدا تۇرغان سۆيۈملۈك ئايالى، ئوماق باللىرىمۇ ئۇنىڭ ئېسىدىن كۆتۈرۈلەتتى، خۇددى ئۇلار ئەزەلدىن مەۋجۇت بولۇپ باقمىغاندەك!... مانا بۇنىسى ئايالنى قاتتىق پەرىشان قىلىپ پۈتمەس-تۈگىمەس غەمگە سالاتتى. ئەھۋالدىن قارىغاندا، ئۇنىڭ تا هازىرغىچە كۆرسەتكەن بارچە تىرىشچانلىقى بەئەينى سېۋەت بىلەن سۇ ئالغاندەك بىر ئىش بولۇپ، هەرقانچە قىلىپمۇ ئېرىنىڭ قەلبىنى ئۆزىگە رام قىلالمىغاندەك كۆرۈنەتتى!... مانا بۇلارنى ئويلىسىلا ئۇ تىت-تىت بولۇپ ئۆز گۆشىنى ئۆزى يەيتتى. دەرھەققەت، ئۇنىڭ دىلى ئازار يېدى. شۇڭا ئۇزۇندىن بۇيان قەلبىدە بىر ئەنسىزلىك گويا قارا بۇلۇتتەك غەمكىن سايە تاشلاپ تۇراتتى. ئۇ بۇ بۇلۇتنى هەرقانچە قىلىپمۇ ئۆزىدىن نېرى قىلالمىدى! ئاخىرى ئامالسىز بارچە ئازاب، هەسرەتنى پەقەت بىر ئۆزىلا بىلىپ، ئىچىگە تىنىپ يۈردى... مۇشۇ كۈنلەردە ئۇ ئېرىنى هەقىقەتەن ياخشى كۆرۈپ قالغان ئىدى. ئېرى ئۇچۇن بارلىقىنى قۇربان قىلىشتىن يانمايتتى. چۈنكى ئېرى، ئەنە ئاۋۇ چۈۋۈلدىشىپ يۈرگەن ئوماق باللىرى ئۇنىڭ بارلىقى، قېنى هەم جېنى ئىدى. ئۇلار ئۇچۇن پەرۋانە بولاتتى، بۇ هەم ئۇنىڭ هاياتىنىڭ ئەڭ ئاخىرقى مەنىسى ئىدى. بۇنى ئۇنىڭ ئېرىگە يەر تېگىدىن جىلمىيىپ قاراپ، ۋىلىقلاپ كۈلۈشلىرىدىن ئاسانلا بىلىۋالغىلى بولاتتى. دېمەك ئۇ بىر ئاق كۆڭۈل، چىرايلىق جۈۋان، مېهرىبان ئانا، خۇددى نەسىلىك بايتالدەك قەددى-قامىتى كېلىشكەن سۈمباتلىق ئايال ئىدى. كۆزلەرنىڭ يېغىنى يەيتتى. بىراق، ملڭ ئەپسۇس، مۇشۇنداق بىر چىرايلىق ئايالمۇ ئاخىرقى هېسابتا مۇنۇ پادىچىنىڭ قەلبىنى ئۆزىگە بەربىر رام قىلالمىدى. ئەمىسە، بۇنىڭدىكى ئەيىب كىمدە؟! ئۇنىڭ باللىرىچۇ؟! ئەجەبا بۇ باللارمۇ ئاتىسىنىڭ قەلبىدىن ئورۇن ئالالمىدىمۇ؟!...

مۇشۇ نۇقتىدىن قارىغاندا، ئۇ دۇنيادىكى ئەڭ بىچارە، بەختسىز ئايال ئىدى. بۇ بىچارىلىك كېيىنكى كۈنلەردە ئۇنىڭغا ئاجايىپ ئېغىر قايغۇ-كۈلپەتلەرنى ئېلىپ كەلدى! هاياتىنى نابۇت قىلدى!...

ئېنىقكى، ئۇ ئېرىنىڭ قەلبىدە نېمە ئويلىغانلىرىنى زىنهار بىلەلمىدى. بىلىشى ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى. چۈنكى ئېرى ئۇنىڭغا ئىچ-سىرىنى ئالدىراپ تۆكمەيتتى. ئۇنىڭ بىلەن قانداقتۇر بىر مەجبۇرىيەت سەۋەبىدىن بىر ياستۇقتا مۇنداقلا باش قويغاندەك كۆرۈنەتتى! شۇڭا ئېرى ئۇنىڭغا، باللىرىنى ياخشى كۆرمەمدىكىن دېسە كۆرىدىغاندەك، كۆرەمدىكىن دېسە كۆرمەيدىغاندەك بىلىنەتتى!... ئەمما ئايال ئۇنىڭغا ئوخشمايتتى، بۇ جايدىكى يەرلىك قۇۋۇم ئاردىسىدا «تاش چۈشكەن جايدا ئەزىز» دېگەن بىر تەمسىل بار بولۇپ، بۇ ئۇنىڭدەك ياتلىق بولغان ئايالالار ئۈچۈن ئېيتىلغان سۆز ئىدى. ئۇلار كىمگە، قەيەرگە ياتلىق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، ئەمدىكى يۇرتى شۇ يەر، شۇ ئەر بولىدۇ. مەيلى قانداقلا ئىش يۈز بەرمىسۇن، ئېرىنىڭ پېشىنى مەھكەم تۇتىدۇ، هەرگىز تاشلاپ كەتمەيدۇ. ئۆز ئاتا-ئانىسى، قۇۋۇم-قېرىنداشلىرىدىن كېچىپ كەتسە كېتىدۇكى، بىراق هالال تەگكەن جۈپتىدىن زىنهار تېنىپ كەتمەيدۇ. ئۇلار ئۆز ئەقىدىسىگە قاتتىق ئەمەل قىلىدۇ. مەلۇم بىر بۇيۇك مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالىدۇ. بىر ئۆمۈر سادىقلىق بىلەن ئېرىنىڭ، باللىرىنىڭ، ئىللىق ئائىلىسىنىڭ خىزمىتىنى قىلىدۇ. ئېرىگە هەرگىز ئاسىيلىق قىلمايدۇ! بۇ مەنتىق ئۇلارنىڭ قان-قېنىغا سىڭىپ، قورام تاشقا بېسىلغان مۆھۈردەك چوڭقۇر ئىزناپ كەتكەن، هەرقانچە ئۆچۈرسەڭمۇ ئۆچمەيدۇ! شۇڭا بۇ قۇۋۇم ئاردىسىدا يەنە «ئېيىق بولسىمۇ ئېرىڭ بولسۇن، ئۆڭكۈر بولسىمۇ ئۆيۈڭ» دېگەندەك ئېسىل سۆزلەر كەڭ تارقىلىپ، كېيىنكىلەرگە مىراس قالغان...

ئاردىدىن نۇرغۇن يىللار ئۆتتى. قىش كېتىپ ياز كەلدى. ياز كېتىپ يەنە قىش كەلدى. پەسىل قۇشلىرى تالاي نۆۋەت ئۇچۇپ كېتىپ، يەنە قاقىلدىشىپ قايتىپ كەلدى...

كۈنلەرنىڭ بىرى، كونا تەڭرىقۇت ئۇشتۇمتۇت ۋاپات بولۇپ، پۈتكۈل ئەلدە ئىچكى نىزا كۆتۈرۈلدى. هەممە ئەتراپ پاتىپاراق بولۇپ،

ئېغىر ئەنسىزلىككە چۆمدى. ئادەملەرنىڭ بىر-بىرىگە قارايدىغان ھالى يوق ئىدى. ئۇدا نەچچە يىل يامغۇر ياغمىغاچ، قەھەتچىلىك يۈز بېرىپ، ئىلگىرىكى گۈزەل يايلاقلار قاقاسلىققا ئايلانىدى... نەگە كېتىپ قالدىكىن؟... ھېلىقى پادىچى توساتتىن بىر كۈنى ئىز-دېرەكسىز يوقاپ كەتتى. شۇنداق كېيىن ئۇنىڭ قارىسى قايتا كۆرۈنمىدى. پادا-قويلىرى بولسا ئىگە-جاقسىز تاشلىنىپ، تەرەپ-تەرەپكە پىتراپ كەتتى!...

ئەنە شۇ كۈندىن باشلاپ، ھېلىقى ئايال قار-يامغۇر يېغلىغىنىچە ھەر كۈنى چۆچۈرىدەك بەش بالىسىنى ئەگەشتۈرۈپ يالغۇز توغراق ئاستىغا يېتىپ كېلەتتى-دە، يىراق-يىراقلارغا زارىقىپ قارىغىنىچە يۇم-يۇم يېغلايتتى. مەيلى قانداقلا بولمىسۇن، بۇ يالغۇز توغراق ئاستىدا ئۇلارنىڭ بەختلىك ئۆتكەن ئاجايىپ ئۆتمۈش ئەسلىمىلىرى قالغان ئەمەسمىدى؟! ھالا بۇگۈنكى كۈنگە كەلگەندە بۇلاردىن ھېچقانداق ئىزنا قالمىدى. مانا ئەمدى ئۇنىڭغا ھەمراھ بولۇپ بۇ يالغۇز توغراق، ئازابلىق ئەسلىمە، مەۋھۇم تۈيغۇ، قارا يېتىم بالىلارلا قالدى!... ئېھ، بۇ زادى نېمە ئۈچۈن؟! ئۇنىڭ ئېرى نېمە ئۈچۈن ئۇلارنى يالغۇز تاشلاپ كېتىدۇ؟! كېتىشكە توغرا كەلسىمۇ ئۇنى، بالىلىرىنى بىرگە ئېلىپ كەتسە بولماسمىدى؟! ئايال بۇنىڭغا رازى ئىدى!... ئۇنى ئويلىمىغان تەقدىردىمۇ بالىلىرىنى ئويلىسا بولاتتى!...

ئايال ئېزىلىپ-ئېزىلىپ يېغلايتتى. ئۇنىڭ كۆز ياشلىرى گويا دەريا-دەريا بولۇپ تاشقىنلايتتى. ئەزايى-بەدىنى خۇددى ئۇششۇك تەگكەن ياپراقتەك توختىماي سىلكىنەتتى.

— ئانا!... ئانا!... ئاتام نەگە كەتتى؟!... ئۇ قاچان قايتىپ كېلىدۇ!...— بىچارە بالىلار ھېچ ئىشلاردىن خەۋەرسىز ئانىسىنىڭ پىشىنى مەھكەم تۇتقىنىچە ئەنسىز چۈۋۈلدايتتى.

— جېنىم بالىلىرىم!... ئەمدى... ئەمدى... ئاتاڭلار قايتىپ كەلمەيدۇ!... ئۇ بىزنى تاشلاپ كەتتى!... ئاھ، تەڭرىم... بىز ئەمدى قارا يېتىم بولۇپ قالدۇق!...

ئانىسىغا قوشۇلۇپ بالىلار ھەسرەتلىك چۇرقىرىشىپ، يېغلىشىپ كەتتى. بۇ يىغا ئاۋازى پۈتكۈل ئەتراپنى ئېغىر مۇسىبەت، مۇڭغا سېلىۋەتتى!...

يالغۇز توغراق ئۇلارغا بەكمۇ ئېچ ئاغرىتتى. بۇ ئانا-بالىلارغا تەسەللى بەرمەك بولغاندەك ياپراقلىرىنى بوشقىنە شىلدىرلىتىپ، ھەسرەت يۈتۈپ تۇرۇپ قالدى!...

ئەنە ئاشۇ كۈندىن باشلاپ، بۇ ئايال، بۇ بالىلار يالغۇز توغراققا ھەمراھ بولۇپ ياشىدى. ئۇلار دائىم دەرەخ تۈۋىدە تۇرۇپ، كۆز يەتكۈسىز ئۈپۈققا زارىقىپ قارىغىنىچە، گويا ھەيكەلدەك قېتىپ قېلىشاتتى. ئايال ئېرىنىڭ، بالىلار دادىسىنىڭ يولىغا تەلمۈرىدۇ. بىر-بىرىنى قۇچاقلاپ ئەلەملىك يىغلايتتى... ئاخىرى كۆزلەر تېشىلىپ تۆت بولدى. بىراق، بالىلارنىڭ دادىسى قايتىپ كەلمىدى!...

تالاي يىللاردىن كېيىن، بالىلار چوڭ بولۇپ قۇرغۇيلاردەك ئۇچۇرۇم بولۇپ كەتتى. ئايال تىكەندەك يالغۇز قالدى. ئۇ ھازىر ئاپپاق چاچلىق دۈمچەك مومايغا ئايلىنىپ قالدى. شۇنداقتىمۇ يالغۇز توغراق تۈۋىگە كېلىپ، مەشرىق تامان قارايدىغان ئادىتىنى بىر كۈنمۇ ئۇنتۇپ قالمىدى!...

ئاخىرى بىر كۈنى، مومايى دەرمانسىزلىنىپ توغراق ئاستىغا يېقىلغىنىچە ئىككىنچىلەپ ئورنىدىن تۇرالمىدى! ئۇ يەردە مۈكچىيىپ يېتىپ قالدى ۋە شۇ ياتقان پېتى يوغان بىر قورام تاشقا ئايلىنىپ كەتتى!...

«بۇرۇنىنىڭ بۇرۇنسىدا بىر يالغۇز توغراق بولغان ئىكەن. ھەر كۈنى بىر جاپاكەش، نەمجان ئانا توغراق تۈۋىگە كېلىپ يىراقلارغا قارىغىنىچە ئېرىنى ساقلاپ زار-زار يېغلايدىكەن. ئايلار-يىللار ئۆتۈپ، مومايىنىڭ كۆزلىرى تېشىلەيى دەپ قالغان بولسىمۇ، بىراق ئېرى قايتىپ كەلمەپتۇ!...

مانا بۇ توغراقنىڭ ھېكايىسى...

يالغۇز توغراق مەڭدەرەپ ئېسىگە كەلدى. ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا بۇ مەنزىرىلەر شۇئان «لىپ» قىلىپ يېنىپ ئۆچتى. نەچچە مىڭ يىل كېيىنكى رېئاللىققا قايتىپ كەلدى، بۇ رېئاللىق بۇگۈن ئىدى. ئاخشامقى قاراڭغۇلۇق نەلەرگىدۇر غايىب بولۇپ، يېڭى بىر كۈن ئاللىبۇرۇن باشلىنىپ كەتكەندى.

ئىختىيارسىز، يالغۇز توغراقنىڭ خىيالىغا ھېلىقى

ئېغىر بوي قىز كېلىۋالدى، «ئۇ ئاخشام ئۆيىگە قايتىپ بارغانمىدۇ؟ ئاتا-ئانىسىدىن يەنە قاتتىق دەشنەم يېگەنمىدۇ؟ قولۇم-قوشنىلار مەسخىرە قىلىپ كۈلگەنمىدۇ؟ ئېھ، ئۇ تېخى توي قىلمىغان قىز ئىدى، توي قىلماي تۇرۇپ ئېغىر بوي بولۇش ئۆلىمەي تۇرۇپ دوزاخ ئازابىنى تارتقانلىق بىلەن باراۋەر ئەمەسمۇ؟!... بىچارە قىز، ئەمدى قانداقمۇ قىلار؟! دەردىنى كىمگە ئېيتار، كىمگە تۆكەر؟!...»

يالغۇز توغراق ئازابتىن ئۆرتىنىپ، پىغانلىق ئىڭرىۋەتتى. گويا زارلانغاندەك ياپراقلىرىنى بوشقىنە شىلدىرلىتىپ قويدى.

توساتتىن، «قارا!...» دېگەن بىر ئاۋاز ئاڭلانغاندەك سېزىم ئىچىدە يالغۇز توغراق خىيالىغا تىزگىن سېلىپ مەھەللە تەرەپتىن ھېلىقى قىزنىڭ تولىمۇ بىچارە، مسكىن قىياپەتتە يىغلامسىراپ كېلىۋاتقانلىقىنى كۆردى. يالغۇز توغراقنىڭ ۋۇجۇدى ئىختىيارسىز «قارتتىدە» سلكىنىپ، مۇدھىش بىر ئوي شۇنىرغاندەك ھۇشقىرتىپ ئۆتتى. ئۇ شۇئان ھوشيارلىنىپ قىزغا قارىدى. ئۆيدىن قېچىپ چىقتىمكىن؟ قىز بىر تال كەشنىڭ نە-نەلەرگە چۈشۈپ قالغىنىغا قارىماي تېز ماڭاتتى... ئۆلۈۋېلىشنى ئويلىدىمكىن؟ قويىنغا بىر تال ئۆزۈن ئارغامچا تىقىۋالغاندى!... ئاھ، خۇدا!... يالغۇز توغراق دىرىڭشىدە چۆچۈپ، گويا پۈت-قولى باغلانغان قويدەك تېپىرلاپ كەتتى. يۈگۈرۈپ بېرىپ قىزچاقنىڭ قولىدىكى ئارغامچىنى تارتىۋالغۇسى كەلدى، ئەمما ئورنىدىن مىدىر-سىدىر قىلالمىدى. قاققان قوزۇقتەك داڭقېتىپ، ھەسرەت يۈتۈپ تۇرۇپ قالدى!... ئۇ بار ئاۋازى بىلەن قىزچاققا قاراپ ئەسەبىيلەرچە ۋارقىرىدى. «ياق!... ياق!... ئۇنداق قىلما ئىي نادان، بەختسىز قىز!... قولۇڭدىكى ئارغامچىنى تاشلا!... ھايات-ئىگىنى قەدىرلە!... غەيرەتلىك بول!... بۇ كۈنلەرمۇ ئۆتۈپ كېتىدۇ!...» بىراق ئۇنىڭ ئاۋازىنى ئۆزىدىن باشقا ھېچكىم ئاڭلىيالمىدى. ئاڭلاش ئەسلا مۇمكىن ئەمەس ئىدى!...

مانا، قىزچاق ھۆكۈ-ھۆكۈ يىغلىغىنىچە توغراق تۈۋىگە يېتىپ كەلدى، ھېلىقى قورام تاشقا بېشىنى قويۇپ تولىمۇ ئۇزاق، ئازابلىق يىغلىدى. ئۇنىڭ ناله-پەريادىدىن يەتتە قات ئاسمان يەنە بىر نۆۋەت قاتتىق سلكىنىپ، تەۋرىنىپ كەتكەندەك بولدى. ھەممە ئەتراپ ئېغىر مۇسىبەتكە چۆمدى.

بىر چاغلاردا، ئۇ كۆز يېشىنى سۈرتۈپ ئورنىدىن تۇردى. ئاشۇ، ئېھ، ئاشۇ تاتىراڭغۇ لەۋلىرىنى بىردىنلا مەھكەم چىشلىدى. بەئەينى كىچىك بالىلىق چاغلىرىدىكىدەك توغراق ئۇستىگە يامىشىپ چىقىپ، ئارغامچىنى مۇستەھكەم شاخلارنىڭ بىرىگە پۈختىلاپ باغلىدى... ئەنە شۇ چاغدا يالغۇز توغراق ئارغامچىنى شاخلىرىدىن ئىرغىتىپ چۈشۈرۈۋەتمەك بولۇپ جان-جەھلى بىلەن قاتتىق سلكىنىدى. ئەمما ئۇنىڭ شاخلىرى يەنىلا مىت قىلىپ قويمىدى. چۈنكى بۇگۈن، قارا بوران قېرىشقاندەك ئۆزىنىڭ قارىسىنى ئاللىقاياقلارغا يوشۇرغان ئىدى. ئەتراپ ئېغىر سۈكۈنات ئىلكىدە مۇڭلىنىپ ياتاتتى... يالغۇز توغراق بەكمۇ مەيۇسلەنىدى. ئۇنىڭ ۋۇجۇدى سرقىراپ كەتتى. ئەلەم-ھەسرەتتىن ئۆرتىنىپ، ئىچىنى تىڭشاپ تۇرۇپ قالدى. ھەئە، ئۇ ئەزەلدىن بۇگۈنكىدەك ئۈمىدسىزلىنىپ باققان ئەمەس ئىدى!...

قىزچاق يىراق ئۈپۈققا ئاخىرقى قېتىم نەزەر تاشلاپ، بوشقىنە ئىڭرىۋەتتى:

— ھۇ نامەرد ئاسىي، سەن ماڭمۇ قىلدىڭ!... ئۆزۈڭگمۇ قىلدىڭ!... ھەممىدىن بەك دۇنياغا تېخى كۆز ئاچمىغان گۈناھسىز بالىمزغا!...— مانا ئەمدى قىزچاق يىراق ئۈپۈقتىن نەزىرىنى يۆتكەپ، مەھەللە تەرەپكە يۈزلەندى. يۈم-يۈم يىغلىۋەتتى،— ئېھ، سۆيۈملۈك ئاتا... مېھرىبان ئانا!... مەن... مەن ئەل-جامائەت، قولۇم-قوشنىلار ئالدىدا يۈزۈڭلارنى يەرگە قارىتىم!... نامىڭلارنى تۆكتۈم!... مەندەك ئەقىلسىز قىزىڭلارنى كەچۈرۈڭلار!... ئەلۋىدا!...

كەچ كىردى. گويا ئاخىرقى زامانىنىڭ بېشارىتىنى بەرگەندەك يەر-جاھان زىمىستان قارانغۇلۇق ئىچىگە ئاستا-ئاستا شۇڭغۇدى. قىزچاقنى ئىزدەپ چىقتىمكىن؟ بىر چاغلاردا مەھەللە تەرەپتىن مەشئەل كۆتۈرگەن بىر توپ ئادەملەرنىڭ قارىسى كۆرۈندى. ئۇلار ئۇ يەر-بۇ يەرنى ئىزدەپ، گاھ-گاھىدا قىزچاقنىڭ ئىسمىنى چاقىرىپ، بارغانچە يېقىنلاپ كېلىشكە باشلىدى. ئۇشتۇمتۇت، ئاردىدىن بىرسى توغراق شېخىدا ئېسىلىپ تۇرغان قىزنىڭ جەسىتىنى كۆرۈپ قالدى. قىزنىڭ ئاتا-ئانىسى، ئۇرۇق-تۇغقانلىرىمكىن؟ بىر توپ ئادەم شۇئان ئۆپۈر-

تۆپۈر بولۇپ تـوغـراق تـۇۋىـگە يـۇگـۈرۈپ كېلىشكىنىچە يىغلاپ قاتتىق هازا ئېچىشتى. ئـۇلار قىزنىڭ جەستىنى كۆتۈرگىنىچە يىغا-زار قىلىشىپ، يېزا تامان يۈرۈپ كەتتى...

يىراقتىن بىر پىكاپ توپىلىق كـاتـاك يـولـدا ئۆپكىدەك چايقىلىپ، نېرىدىكى يولنىڭ بويىدا چاك توزۇتۇپ توختىدى. پىكاپـتـىن ئـاۋۋال پـۇزۇر كىيىنىپ، چرايلىق ياسىنۋالغان بـىـر جـۇپ قـىـز سۇغۇرۇلۇپ چۈشتى. ئۇلار خۇددى دالدا بولغۇدەك بىرەر خالىي جاي ئىزدىگەندەك ئەتراپقا بويۇنـداپ قارىدى. نېرىدا تۇرغان يالغۇز توغراقنـى كـۆرۈپ قالدى. توغراق تامان دۈگىلىغاسـلاپ يـۇگـۈرۈپ كېلىشتى... هايال ئۆتمەي ماشىنىدىـن يەنە بـىـر جۇپ بىزەك چىراي يېگىت چىشىنىـك ئـېـقـىـنـى چىقىرىپ هىجارىغىنىچە چۈشۈپ كېلىشتى. ئۇلار بىر تالدىن تاماكا چەككەچ بىر-بىرىگە قاراپ مەنىلىـك هىجايغاچ كۈسۈر-كۈسۈر پاراڭغا چۈشۈشتى.

بايىقى ئىككى قىز يالغۇز تـوغـراق تـۇۋىـگە كەلدى-دە، ئەتراپقا ئالمان-تالمان قاراپ قويۇپ، ئىشتىنىنى پەسكە سىيرىدى:

— هېي، ئاداش، ئەنسـىـرەپ تـۇرۇۋاتـمەن، بويىمىزدا قالماس-ھە؟!...

— نېمىگە ئەنسىرەيسەن، هېلىقى بىر نەرسىنى ئىشلەتمىگەنمۇ، كالۋا؟!

— ئۇنتۇپ قاپتىمەن دېسە، هـى... هـى... هى!...

— مانتا كۆرمىگەن قاسقانغا دۇم چۈشۈپتـۇ... پىخ... پىخ... پىخ!...

— ئوهوش، بويىمىزدا قالسـا قـالـمـامـدۇ، بۇگۈنكىدەك ئويىنۋالغانغا يېتەمدۇ؟!... بـۇ بـىـر نېمىلەرنى ئەتە كىم كۆرۈپتۇ!... يامـىـنـى كەلسـە خۇددى ئالدىنقىدەك ئالدۇرۇۋېتىپ، زۇكام بولـۇپ قالدۇق دەپ دەرسكە چىقماي، ياتاقتا بىرەر هەپـتە يېتىپ دەم ئالارمىز!...

— ئاداش...— دېدى قـىـزلارنـىـڭ بـىـرسـى ئۇشتۇمتۇت نېمىدۇر بىر نېمىنى يادىغا ئالغـانـدەك ئەتراپقا قورقۇمسىراپ قاراپ،— يالغۇز تـوغـراق تۇۋىدە جىن بار دەپ ئاڭلىۋېدىم، جىن چاپلىشـىپ قالمىسۇن-يەنە!...

— توۋا دېگىنە!... ئادەمنى قورقۇتمىغـىـنـە!... راستىنلا جىن بولۇپ قالمىسۇن، جۇمۇ!... مـاڭ، كېتەيلى!...

ئۇلار ئىشنى چالا-پۇلا تۈگىتىپ، ئىشتانلىرىنـى هاپىلا-شاپىلا كۆتۈرگىنىچە بەدەر قاچتى.

ئۇلارنىڭ قىلىق-هەرىكەتلىرىدىن يىرگـىـنـىـپ، سەسكەنگەن يالغۇز توغراق كۆزلىرىنى ئىختىيارسـىـز يۇمۇۋالدى. ئۇ ئەزەلدىن بۇنداق نومـۇسـسـىـز هالەتنى، بىزەپ سۆزلەرنى ئاڭلىمىغان، كۆرمـىـگەن ئىدى. دەرغەزەپكە كېلىپ، ۋۇجـۇدى لاغـلـداپ تىترەپ كەتتى، ياپراقلىرى قاتتىق سـلـكـىـنـىـپ بەئەينى هۇۋقۇشلارنىڭ هۇۋلـىـغـىـنـىـدەك ئـاۋاز چىقاردى... خۇددى «قورقمىغا قوش كۆرۈنۈپتـۇ» دېگەندەك بۇ ئاۋاز قىزلارغا بەكـمـۇ سـۇرلـۇك ئاڭلاندى.

— جىن!...— ئۇلار ئاللا-تـوۋا كـۆتـۈرۈپ ئالدى-ئارقىسىغا قارىماي بەدەر قاچتى...

قىزلار قېچىپ كەتتى. ئەمما يالغۇز توغراق يەنە ئۆزى تەنها قالدى.

ۋادەرىخ، بۇ ئەسلىي ئۇنداقمۇ، مـۇنـداقـمـۇ ئەمەس، باتۇر تەڭرىقۇت ۋە نى-نـى ئـارسـلان يېگىتلەر، سەييادلار چۈشكۈن قىلغان ئـاجـايـىـپ خىسلەتلىك يەر ئىدى!...

ئەنە ئاۋۇ قورام تاش بولسا بىر ئۇلۇغ ئاننىـڭ جىسمىدىن ئاپىرىدە بولغان خىسـلەتـلـىـك تـاش ئىدى!...

تېخى نەچچە كۈننىڭ ئالدىـدا بـىـر بـىـتـەلەي، بەختسىز قىز مۇشۇ تاشقا بېـشـىـنـى قـويـۇپ ئۆكسۈپ-ئۆكسۈپ يىغلىغان ئىدى!...

تېخى تۇنۇگۈن، بىر قىز هاياتىدا تۇنـجـى ۋە ئاخىرقى قېتىم مۇشۇ تاشقا دەسسىگىنىچە يالـغـۇز توغراق شېخىغا ئېسىلىپ ئۆلۈۋالغان ئىدى!...

بىراق، بايىقى قىزلار بـۇ يەرگە ئـولـتـۇرۇپ قويدى!...

مۇھەررىرى: **ئىمىرھەسەن مەخمۇت**

بىر يوقلۇقتا يانىمەن

رۇقىيە ئابدۇللا

يوللار

بەس
ئەمدى مەيلىم يوق
سىلەر سۇنغان قىپقىزىل شارابلارغا
چولپاندەك كۆزلىرىم بىلەن
ئانارداەك سۆزلىرىم بىلەن
زۇلپىقاردەك چوڭقۇر پاتىمەن
ھېچكىم تېتىپ كۆرمىگەن ئازابلارغا...

نەيرەڭلىرىڭلاردىن... ۋاي داد!
قاقشال بولدى سايىسىنى بەرگەن دەرەخلەر
قاقشال بولدى كېلىۋاتقان كەچمەس ئۈمىدلەر

توقۇش نە ھاجەت؟
سۆكۈلگىنى راستقۇ ئاخىر ئالىقىنىڭلاردا
ھەسرەتلىك قۇشلارنىڭ نادامەتلىك ئاسمىنى...

بەس، مېنى ئېلىپ قاچقان نەپەسسىز يوللار!
لەنەت، لەنەت، لەنەت!
مېنى ماڭغان ئايىغىڭلارغا
مېنى تاشلىغان ئاسمىنىڭلارغا
بەس!
بۇ كۆزلەردە ئەمدى دېڭىز بار
بۇ كۆزلەردە ئەمدى قۇياش بار
بۇ كۆزلەردە ئەمدى كېچە بار
تەشنالىق غالجىرلىقى بىلەن سىلەرنى قاقشال قىلسىمۇ
يۈرىكىڭلاردىن ئاچچىق شور توزۇپ تۇرسىمۇ...
مەن سىلەرنى ماڭمەن
سىلەر بىلەن ئۆتۈپ ئېچىمدىن
سىلەر بولمىغان
مەنمۇ بولمىغان
تۇنمۇ بولمىغان
تاڭمۇ بولمىغان
بىر خىلۋەتكە قەدەم باسمەن.
ئەمدى مەيلىم يوق
قان رەڭلىك شارابلارغا
پاتىمەن ئېغىر
ۋۇجۇدسىز ئازابلارغا

گۈللەر مەخپىيىتى

بەس يوللار!
سىلەر توختاڭلار
مەن سىلەرنى ماڭمەن
مېڭىپ ـ مېڭىپ ھامان بىر كۈنى
بىر يوقلۇقتا يانمەن.

يۇر، كەتتۇق...

كارىۋىتىمنىڭ بېشىغا قونماي
ئەزگۈلۈكۈڭگە يېقىلغان بوستان چاچلىرىمغا قونساڭچۇ!؟
چۈشلىرىڭنى قوشاققا قاتماي
لەۋلىرىمگە تىزىپ قويساڭچۇ
كۆرمەيدىڭمۇ؟
ئۇيۇق
كۆلۈمسىرەشلىرىمدىن كۆز ياشلىرىمنى سۈزۈۋاتىدۇ
سەلكىن
نەپەسلىرىمدىن نەپرەتلىرىمنى ئۈزۈۋاتىدۇ
ياپراقلار
مەن ھەققىدىكى ئەڭ يېڭى كىتابنى يېزىۋاتىدۇ
ئۈلارنىڭ كۆزلىرىدە گۈمانخور يارنىڭ كۆزلىرى بار
ئۈلارنىڭ سۆزلىرىدە دەردسىز ئازابنىڭ سۆزلىرى بار
ئۈلارنىڭ ئالقىندا ئەڭ پەسكەش ھېسداشلىقنىڭ داتلىرى بار
لېكىن ئەي جانىۋار
بىز ئۈلارغا پەرۋا قىلمايمىز
يېزىلىدۇ ھامان بىر كۈنى
بىزنىڭ گۈزەل تەرجىمھالىمىز.

يۇر سېرىق قۇشقىچىم
دەريا بويىغا بارايلى
تاپانلىرىمغا مىخ بولۇپ پاتقان
يۇرەكلىرىمدە تاش بولۇپ قاتقان
تال ـ تال چېچىمدىن قان بولۇپ ئاققان
سۈكۈتلەرنى دارغا ئاسايلى

سۈكۈت نە كېرەك؟
نىقاب نە كېرەك؟
يارسىز ياشاپ بېقىش ئۇچۇنمۇ
زەھەرلىك ئوق سۈغۇرۇلغاندا
ئۈلدۇم دېمەس يۇرەكتەك يۇرەك

يۇر سېرىق قۇشقىچىم
ناخشاڭنى ياڭرات
ھاۋانىڭ ئەڭ سەمىمي نەپەسلىرىنى
ئورماندا جان تالىشىپ كىرپىكى چۈشكەن
قىساسخور يارىمنىڭ قەلبىگە تارات.

ئۇ شۇ يەردە نىقابتىن چىقسۇن
بىز دەريا بويىدا
دولقۇنلارنىڭ يۇرىكىدە دار ياسايلى!...

كۆردۈڭمۇ؟
قۇياش بىزگە تەبەسسۇم قىلدى
ئەمدى
مۇھەببەتسىز مۇھەببەتتىن يىراق ياشايلى!

يۇر!
كەتتۇق...

ئۆلۈم

دېيىلمەيمەن سېنى سۆيىمەن
سېنى سۆيمەيمەن ھەم
جان ـ جەھلىم بىلەن سېنى سېغىنغىنىم راست
تۇندىن تاڭغىچە بوسۇغامدا مىختەك ئولتۇرۇپ
سېنى كۈتكىنىم ھەم راست
سېنى بىتۈيۈق كېلىپ قالسا دەپ
ئەڭ گۈزەل لىباسىمنى يېپىنىپ
رەيھاننى يولۇڭغا چاچقانلىرىم راست.
«ئۇنى نەقەدەر سۆيسەن ـ ھە!؟» دەيدۇ ئىچىمدە بىرى
«ھە، ئە» دەيمەن، چىقماس ئاۋازىم.
«ئۇنى سۆيگەنلىرىڭ يالغان!» دەيدۇ يەنە ئىچىمدە ئاۋاز
«ھە، ئە» دەيمەن، چىقماس ئاۋازىم.
چىقمىغان ئاشۇ ئاۋازلىرىمدا
توزۇپ بارار ئاستاغىنە ھاياتىم.

بىر ئاپقۇر زەھەر

ئەي كەچ كۈزنىڭ چۈشلىرىنى ئېلىپ يۇرگۈچى
تاپىنىڭدىن ساقىپ تۇرغان چۆللەرنىڭ پىغانلىرىغا
تىرناقلىرىڭدىن تىكىلىپ تۇرغان قۇياشنىڭ
ھارغىن خىياللىرىغا
زۇلمەتلىك تۇنلىرىڭنىڭ باغرىدا بىتاقەت ياتقان
ئەجەلنىڭ قىيالىرىغا
مېنىڭ قىزغىن سالامىم بولسۇن
جۇل ـ جۇل بولغان ئېتەكلىرىڭگە
بايىلا كۆز ئاچقان باھارىم تولسۇن

ئىشكىم ئېتىك
سېزىمەن ياپراقنىڭ نالە ـ زارىنى
پەنجىرەم تۇۋىگە يېقىلغان بىر قۇش

لەرزىگە سالماقتا دىلىنىڭ تارىنى
قولۇمدا تىترەيدۇ بىر ئاپقۇر زەھەر
ئېھتىمال قالدۇرۇپ قويغانسەن بىر چاغ
ئاھ، بۇگۈن قىيالماي قالدىم شۇ قەدەر
بىر يوقلۇق ھەسرەتتەك ئاچقاندا قۇچاق
ئىشىكىم ئېتىك
چايقىلار قولۇمدا بىر ئاپقۇر زەھەر
ئەڭ يارقىن سالامىم قالدى گۈللەردە
چىللىدى قوينىغا بىر گۈزەل سەپەر...

ھەسرىتا!...
قولۇم مۇزلىدى
ياستۇقۇمدىكى قاقشال بولغان بېلىقلار ئاخىرقى
رەت توزۇپ بولدى
سىرداش تاملىرىمغا مەڭزىمنى ياقتىم
تەۋىشسىز تەۋىشلىرىڭ
كەلدى
كەتتى
ۋە ئاستا... كەلدى
قولۇمدا نۇر چاچار بىر ئاپقۇر زەھەر
يۈلتۈزلار كۆزىنى يۇمدى
مەن زەھەرنى كۆتۈردۈم
ئىچىمدە بىرى چېچىنى يۇلدى
چۈشلەر ئۈلىنار
كۈنلەر ئېغىر ئاياغ
چىك، چىك، چىك...

ئىستەك

چىراغلىرىم ئۆچتى
قاراڭغۇلۇقتا تۇن قۇشلىرى ئاخىرقى
نەپەسلىرىمگە خىرىس قىلماقتا
گۈللەرگە ماكان بولغان خىلۋەتلەر يىتتى
پەنجىرەمنى بىر سايە ئاستا تىتماقتا
ئۆگزەمگە تىرەلگەن ئۇجمە شېخى
سۆڭەكلىرىمدەك جىمجىت سۇنماقتا

بېغىمدىن ئەگىپ كېتىۋاتقان ئەي شامالىلار
دەرەخلىرىم سۇنسا سۇنسۇن
گۈللىرىم توزۇسا توزۇسۇن
كۆللىرىم قۇرۇسا قۇرۇسۇن
مەن ئۆزۈمنى ئۇنسىز قەدىمكىلارغا تاپشۇراي
يۈرىكىمدە چېپىپ كېتىۋاتقان ئاتلارنى ئاسمانىڭ
كىرپىكىگە تاڭشۇراي

مېنى بىللە ئېلىپ كېتىڭلار
گاھى چۆللەردە، گاھى باغلاردا
سىلەر كەبى شامال ئاتلاي.

قەلبىمدە كۆكلەپ، زېمىندە پەسلەپ كېتىۋاتقان ئەي تاغلار
كۆزۈمدە جىنلار ئۇسسۇلغا چۈشتى
يۈرىكىم يېرىلسا يېرىلسۇن
چاچلىرىم تۆكۈلسە تۆكۈلسۇن
كىيىملىرىم سۆكۈلسە سۆكۈلسۇن
مەن ئۆزۈمنى مەغرۇر قامىتىڭلارغا تاپشۇراي
خىيابانداً ئۇچۇپ يۈرگەن قۇشلىرىمنى
بۇركۈتلەرنىڭ كۆز نۇرىغا قوندۇراي
مېنى باغرىڭلارغا ئېلىۋېلىڭلار
بۇركۈت قونغان قىيالاردا، چوققىدا
سىلەر كەبى تاغلار بولۇپ ئاتلاي

جىسمىمدا ياتماي، ئالمىگە پاتماي قالغان ئەي بارخانلار
قۇلاقلىرىم ئۈپۈقتا غايىب بولغان كولدۇرما
ساداسىنى ئىزدەپ كەتتى
بىر تۇپ چىنار يىقىلسا يىقىلسۇن
پىنھان قۇدۇق كۆمۈلسە كۆمۈلسۇن
تىلسىم چۈشلەر بۇزۇلسا بۇزۇلسۇن
مەن ئۆزۈمنى قەھرلىك ئالقىنىڭلارغا تاپشۇراي
سايىلەرگە مەھكۇم بولغان كەچمىشلىرىمنى
قۇياشنىڭ مۇزلىغان تۇنلىرىگە يار قىلاي
مېنى باغرىڭلارغا ئېلىۋېلىڭلار
نەپسىگە قۇل بولغان شەھەرلەرنى كۆمۈپ شەپسىز
سىلەر كەبى بوي بەرمەس بارخان ئاتلاي.

يەنە يۈلتۈزلار، بۇيۇك ئورمانلار
قارا تۈپراق، ئۇزۇلمەس يوللار...
مېنى باغرىڭلارغا ئېلىۋېلىڭلار
ئىچىمدىكى بىرى مېنى سېتىۋەتكۈچە
ئامرىقىم جېنىمنى ئېلىپ كەتكۈچە
مېنى جىمجىت ھىدلىۋېلىڭلار
كۈيلىرىمگە قېنىۋېلىڭلار

چىراغلىرىم ئۆچتى
پەنجىرەمنى بىر سايە ئاستا تىتماقتا
ئېھ شامالىلار، تاغلار، بارخانلار!...
مېنى باغرىڭلارغا ئېلىۋېلىڭلار
سىلەرنى بىتاقەت كۈتۈۋاتىمەن
باراقسان جىسمىمدىن تېنىۋاتىمەن

بىز قۇملار ئارسىدا

رىسالەت مەردان

سەن يوق مىنۇتلار

ئۆيدە تۆت تاملا قالدى
قۇرغاق ۋە يىرىك تاشلاردىن سېلىنغان
ئىشىك ۋە ئۆگزىنى سەن دەپ ئويلايمەن
مېنىڭ يۈرىكىمگە قەلبىڭنى ياققان

سەن يوق مىنۇتلار
ئاسمانغا قاراپ ئولتۇردۇم
ھاڭۋاققان قىياپىتىم ساڭلا ئايان
بىر چىنە چاي ئىچتىم، چاي مېنى ئىچتى
مۇھەببەت قايتتى ئارقىغا يۈمران

سېنىڭ ساقال ئېلىشىڭ، ئىككىمىزنىڭ
ھېلىقى كۈلكىسى
جارانلايدۇ ئەسلىمىلىرىمدە
سېنى قايتا ئۆزىتىپ قويغۇم كېلىدۇ
قۇملۇقلاردا يۈگۈرۈپ يۈرۈپ
سېنى قارشى ئالغۇم كېلىدۇ
لەۋلىرىمنى قانتىپ تۇرۇپ

تام، تورۇس، دېرىزە
سېنىڭ يۈرىكىڭدۇر ئەسلىدە
ئىشكىتىن چىقالمىدىم يۈرەكلىك
سېنى ئىزدىدىم يوللار لەھزىدە

بىر پىيالە چاي ئىچكىن، پەقەت بىر پىيالە
سېغىنىشتىن چاي دەملىدىم يۈرەكتە

مېنى سېغىندىڭمۇ دەپ سورىغۇم كېلىدۇ
ئۈچ كۈنلۈك بىر ئەسرگە تەڭ
ھىجرانىڭ قاينىق پەسلىدە...

ئىككىمىزنىڭ ھېكايىسى

ئىككىمىزنىڭ ھېكايىسى ھېچنېمە
بىر يۈرەكتىن كۆكلىگەن ياپراقتىن باشقا
سەن كۆكلەتكەن گۈلگە سۇ قۇيۇپ قويدۇم
ئاندىن سېنى ئويلىدىم يىقىلىپ تاشقا
ئىككىمىزنىڭ ھېكايىسى
قۇملۇقلاردا سەلكىن شامالدۇر
قۇمنى ئۇچۇرار مۇھەببەت بىلەن
قومۇشلار يەلپۇنسە
باش لىڭشىتىپ قويمدۇ بەزەن

سېنى مەن ئۆي دەپ بىلمەن
پەردىسىگە ھېكايە ئاسقان
سېنى كىتابخانام دەپ ئويلايمەن
كىتابلارغا ئىسمىڭنى يازغان
سېنى مەن بىر تال ياپراق دەيمەن
تاش قەلەمدە مۇھەببەت ئويغان
سېنى مەن بىر پىيالە چاي دەيمەن بەزىدە
يۈرەكتىكى چەينەكتە
ئاۋايلان ـ ئاۋايلاپ مېھرى بىلەن
مۇھەببەتتە قاينىغان ـ تاشقان...

ئىككىمىزنىڭ ھېكايىسى
ئالتە يىلنى ئۆتكۈزدى ئامان

مېنى ئۇنتۇپ كەتتى ئادەملەر

ئىچمىدە بىر نەرسە بار
مېنى توختىماي غاجايدۇ
ئاپتاپلىق تالاغا قاردىم
دەرەخلەر سوغۇقتا مىدىرلايدۇ
مەن ئۆي ئىچىدە
تەشۋىشسىز تۇيغۇمنى قالمەن ساقلاپ

شېئىر يازىمەن بىر مىسرا
قەھۋە ئىچىشنى قالمەن ئويلاپ
جىمجىت كۈنلەر، تىنىشسىز كۈنلەر
ئۇنتۇلغان بۇلۇڭدەك ياشىدىم بۇندا
ھېچكىمنى سېغىنماي، ھېچكىمنى كۈتمەي
جىم ياشىسا ياخشى دېسە باشقىلار
كۈلۈپ قويىدۇم ئاسمانغا قاراپ

مېنى ئۇنتۇپ كەتتى ئادەملەر
ئۇنتۇپ كەتكەن مېنى ئىشخانام
مېنى ئۇنتۇپ كەتتى گۈل چۈشلەر
ئۇنتۇپ كەتكەن مېنى پاك ـ پاكىز
قايتا كۆكلەي بىر كۈنى بۇنىدىن
تۇيغۇلىرىم يېيىلسا چەكسىز

قۇملۇقتىن غەمكىن سوغۇق كېلىدۇ
ئاپتاپ ئۇنى قۇچاقلايدۇ
مەن دېرىزىدىن سىرتقا قارايمەن
بىناۋا كۈنلەرنى ئويلايمەن
بىر ئارزۇنى بويلايمەن
بىخلايدۇ ئارمانلار ھامان بىر كۈنى
مەن شۇ چاغدا
شۇ چاغدا شادلىقتىن
پۈتۈن ئالەمگە پاتمايمەن...

يېڭى يىلغا كىرىش

كېچە قاراڭغۇلۇقى ئۆزىنى ھەريان ئۇرماقتا
كۈندۈز يىراقتىن ئاتلىق كېلىۋاتىدۇ
يېڭى يىلغا كىرىپ كەلدۇق سېلىپ قولىمىزنى
ئۇسساۋاتىدۇ بىر توپ ئادەم
ئىچتى بارلىق تىلەكلەرنى، قانمىدى.
مەن ئۇخلاپ قاپتىمەن، كەچۈرۈڭلار

تالادىكى يېڭى يىل
ئۆيدىكى شېئىرنى سېغىنىش تۇيغۇسى
تۇيۇقسىز ئاغزىم قۇرۇدى
يازغۇم كەلدى شېئىر
بىز يالىڭاچ پەرۋانىلەرمىز
سۆز ئوتىدا قانتىمىزنى كۆيدۈرۈۋاتقان
دېرىزىنى تىرىقلىتار يېڭى يىل

كۈندۈزدىكى گۈرۈچكە ئامراق قۇشقاچلاردەك
ئىچىمنى تاتلايدۇ بىر تۇيغۇ
يېڭى يىلغا كىردۇق
بىز يېڭى يىلغا
ئاھ، ھېچقانداق تەييارلىقسىزلا...

كېچە قاراڭغۇلۇقى ئۆزىنى قىينىماقتا
مەن شېئىر يېزىۋاتىمەن جىمجىت ھالدا
بىز يېڭى يىل دەپ ئاتايدىغان بۇ كۈننىڭ
مەن ئويغانغان ئاشۇ پارچىسىدا...

ئىچىمدىكى قۇم

ئويغىنىپ كەتتىم، ئويغىنىپ كەتتىم
قاغىلار ئىچىمدە يۇرەر ئايلىنىپ
پەردىنى قايرىدىم ئۆزۈمچە
بىر كېچىمەن تاڭ ئېتىشنى ساقلاۋاتقان
ھاياجاندا

قاراڭغۇلۇق يەلپۇنمەكتە
بىز قۇملار ئارىسىدا
قۇملار بىزنىڭ ئارىمىزدا
نېمىلەرنى قىلىدۇ خىيال
بىر تال قۇمنى تۇتساق ئالقاندا

ياشاۋاتقان، ياشىلىۋاتقان پەيت
قۇم ياغىدۇ ئارزۇ ئاسمىنىدا
ئۇلارمۇ توزغۇپ ـ توزغۇپ ئۇچىدۇ
لەپىلدەپ ياغىدۇ رېئاللىقتا

ئويغىنىپ كەتتىم، ئەمدى ئۇخلىمايمەن
بىر ئىستاكان چاي ئىچەي ئارمىنىمغا
دېرىزىنى قايرىدىم
شامال ئىگىرايدۇ ھىجرانىدا
مېنى جىمجىت قويغىن
يېڭى يىلدا، يېڭى مىنۇتتا

ئويغىنىپ كەتتىم تۇيۇقسىز
ئارزۇ باياۋانى كۆكلەر جىممىدە
ئىككىمىزنىڭ كەچمىشلىرى بار
ئارزۇسى بار ئۇخلاۋاتقان قۇمدا...

ئۇچ شېئىر

ھۆرنسا توختى كاككۇك

گۈزەل جنايەت

تەنلەر شېخدا
چېچەكلىسە گۈزەل جنايەت
ئىشك ئاچار دوزاخ ۋە جەننەت.

دىللار بېغدا
باش كۆتەرسە قىزىل قىيامەت
يەر-زېمىندا گۈل رەڭ نادامەت.

كېچىنىڭ يالقۇنى شۇنچە رەھىمسىز.
كۈندۈزنىڭ ئاپتىپى ئاپپاق مەنسىز.
ئالەمگە لىق كەلدى ھېچكىم بىلمىدى.
يېزىلدى بىر گۈزەل شېئىر تېمسىز.

تاغلار قەد كۆتۈردى، يىقىلدى ئاخىر.
يۇلتۇزلار قاقاقلاپ تۆكۈلدى بىر-بىر.
دەريالار بىر نەرە تارتىپ تىنچىدى،
چۆللەر ھەم چۆللەردە پىرقىرار پىر-پىر.
تۇلپارنىڭ بېشىدا ئۇزۇلدى يۇگەن.
ئوقيالار ئۆزىگە قادالدى تېرەن.
كىم يەشتى ھاياتنىڭ تەڭلىمىسىنى؟
ئۆلۈمدە چېچەكلەپ كەتتى جان دېگەن.

سورىساڭ ھاياتنىڭ ئېيتىنى سەن
مىڭ ئەرنىڭ تېگىدىن قوپقان «قىز» ئىكەن.

قۇش يۇرىكىدە كۆيمەكتە ۋەتەن

مەن ھەر كۈنى ئىشقا ماڭغاندا
ياشاش يېقىمسىز سازىنى تەكرار چالغاندا.
قۇياش ئۆيىدىن چىقىپ
ئەسەبىيلەرچە كىيىم سالغاندا.
ئۇرۇمچىدىكى مىڭخۇا مەھەللىسىنىڭ دوقمۇشىدا
توپلىشۋالغان
ئېغىر تەنلەر ئىچىگە سولانغان،
تەنلەر ئىچىدىكى قاباھەتلىك چۆللەرگە پالانغان،
پىتىپ كېتىۋاتقان قۇياشقا ئوخشاش
نۇرى ئۆچۈۋاتقان كۆزلەردىن تەلمۈرۈپ تۇرغان،
سانسىز قۇشلارنى ئۇچرىتىمەن.
مەن تونۇيمەن ئاشۇ قۇشلارنى،
ئۇ
دادام باققان قۇش.
ئۇ
بوۋام باققان قۇش
پەيلىردە تاڭلار ئاتقۇزغان
كۈيلىردە گۈلخان ياققان قۇش.
كۆزلىردە كۈلدۇرۇپ باھار،
تومۇرىدا ۋەتەن ئاققان قۇش.

قىشتىكى ئۇت

قىش كېلىدۇ.
قارلار پۈخادىن چىققۇچە ياغالمايدۇ.
كۆزلىرىمگە ياش كېلىدۇ
قەلبىم توپانغا ئايلىنالمايدۇ.
تىنىقمىدىن ئاتەش كېلىدۇ،
تېنىم گۈلخانغا ئايلىنالمايدۇ.

دۇتارمەن، كىم چالىدۇ تارلىرىم ئۇزۇلگۇچە.
كېچە مەن، كىم كۈتىدۇ تاڭلىرىم سۇزۇلگۇچە.
يۇلتۇزلىرىم ئاقىرىپ كەتتى
چاچلىرىمنى بىردىن-بىردىن ساناپ بولغۇچە.
چۆللەرنىڭ بېشىنى سىلاپ
دەردىمەن كەپتەرنى لەۋلىرىمدە ئۇنلىتىمەن.
تاڭ ئاتقۇچە پىشىپ كەتكەن يۇلتۇزلىرىمنى،
ئادەمسىز چۆللەرگە ئۇن-تىنسىز چېچىۋېتىمەن.

قىش كېلىدۇ.
تەشتەكتىكى گۈل ئېچىلالمايدۇ.
ئېتىقادىنىڭ جۇۋىسى قېلىن
ئىبادەتكە تىزلىنالمايدۇ.
دەرەخلەر،
دەردىنى ھېچكىمگە سۆزلىيەلمەيدۇ.
قۇشقاچلارنىڭ ئاجىز ناۋاسى
باھارنى چىللاپ ئەركىلىيەلمەيدۇ.
قۇياش ئارقىغا قاراپ-قاراپ قويۇپ
تاغ كەينىگە كىرىپ كېتىدۇ،

بىر گېپى بار ھېچ دېيەلمەيدۇ.

مەن ئاشۇ قىشتا
ئۇرۇمچى ئاتلىق شاھانە چۆلدە،
ئۆز-ئۆزۈمدە كۆيۈپ ياشايمەن.
ھەرپلەرنى نانغا تېگىشىپ
مۇھەببەتنى جانغا تېگىشىپ،
جېنىم تېنىمدە، دېمەك
مۇھەببەتكە يەتمىدىم تېخى.
بورانلاردا سۈندۈم قاراسلاپ
پاتقاقلاردا يۇردۇم تەمتىرەپ
لېكىن ئەسلا كەچمىدىم تېخى.

رەڭۋاز بۇ شەھەرنىڭ كوچىلىرىغا
گۈل شېخىدەك پۈتلىرىم بىلەن
تارىخىمنى يېزىپ چىقىمەن.
ئاشۇ تارىخ يىلتىز تارتىپ،
يول ئالدۇ زېمىن تەكتىگە.
بىر كۈنى خۇشبۇي تېنىم يىقىلغاندا،
قىزىل قېنىم قىزىل تۇپراققا قېتىلغاندا،
چاقماق كۆكتە ئەمەس يەردە چېقىلغاندا،
ئۇنۇپ چىقار ئاشۇ تارىخ زېمىن ئۈستىگە.

قىش كېلىدۇ.
قارلار پۈخادىن چىققۇچە ياغالمايدۇ.

ئۇيغۇر شېئىرى

مۇنەۋۋەر ئابدۇقادىر

تۇغۇلغان كۈنۈم

تۇغۇلغان كۈنۈمدە بۇگۈن ئۆزۈمنىڭ،
ھېس قىلدىم شۇ قەدەر غېرىبلىقىمنى.
سارغىيىپ بىمەھەل چۈشكەن ياپراقتەك،
بىر قۇچاق ھەسرەتتە تەردىم ئۆزۈمنى...
ئەسلىدە بىر تىلەك يار ئىدى ماڭا،
نېچۈندۇر ئاسمانمۇ يىغلايدۇ شۇ تاپ.
كۈتمىدىم كىملەردىن تەبرىك، تەسەللىي،
ئېيتمىغان ناخشىنى ئېيتىشقا زورلاپ...
دەملىدىم ئازابرەڭ بىر چەينەك قەھۋە،
ئۆزۈمنىڭ يېشىدا بەزلەپ ئۆزۈمنى.
تەنھالىق تۈيغۇسى يالمىدى شۇئان،
گۈپلا قېپ ئوتلۇدۇم قىرتاق ئەلەمنى.
تېتىدىم قەھۋەنى قىرىق بەش قېتىم،
ئىنتىلگەن چۈشلەرنى ئويغاتماق ئۈچۈن.
كۆڭلۈمدەك يېرىمدۇر مېنىڭ ھاياتىم
بىلمىدىم، بۇ ھايات كىملەرگە پۇتۇن؟..

مەن ئۈچۈن ھەممىسى بولغاندۇر تامام

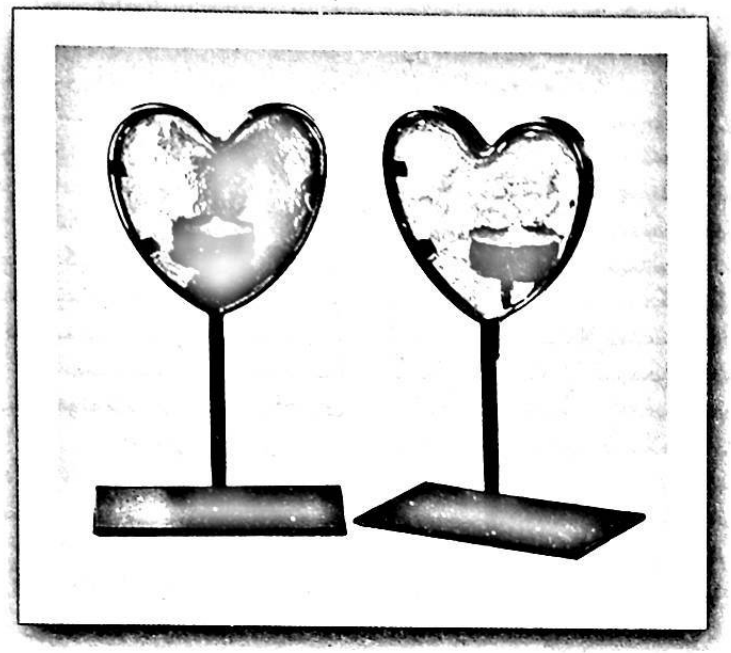
بەزىدە تىڭىرقاپ تۇرۇپ قالىمەن،
بەزىدە ئىزدەيمەن يېتكەن چۈشلەرنى.
بەزىدە ئەسلىسەم كېتىمەن چۆچۈپ،
بىر چاغلار بەختلىك ئۆتكەن دەملەرنى.
چۈنكى ئۇ، بەختلىك چاغلار ئەمدى يوق،
كەتكەن ئۇ مېنىڭدىن يىراقتا ئۈچۈپ.

سېنىڭدىن يادىكار ماڭا دەرت-ئەلەم،
كەتكەنسەن ھەممىگە ئىسمىڭنى ئۈيۈپ...
بەربىر بەختكە قىلمايمەن ھەۋەس،
مەن ئۈچۈن ھەممىسى بولغاندۇر تامام.
سۆيگۈمۇ سەل بولۇپ ئاقار يېشىمدا،
ئازابرەڭ تەبەسسۇم ئۈمچەيگەن ئارمان...

مەن كۆرگەن ئايال..

قۇرىغاندەك قەبرەمدىكى نەم تۇپراق،
توختىغاندەك ئۆركەشلىگەن دەريالار.
توزىغاندەك ئانام تىككەن قىزىلگۈل،
سارغىيىپتۇ ياپراق كەبى بەرنالار..
قاياقتىندۇر كېلەر يىغا ئاۋازى،
قۇلاق سالسام كېتەر ئېچىم سېرىلىپ.
ئاي كۆرۈنمەس سۇكۇناتتا كېچىلەر،
سىم-سىم بولۇپ چۈشەر يامغۇر تىتىلىپ.
نېمە ھال بۇ، كۈندە بوران كۈندە جۇت،
ھەممە نەرسە تۇرار ماتەم تۇتقاندەك.
نېمە دەرتتۇ، كۆزلىرى قان ئايالنىڭ،
ئاسمىنىدا يۇلتۇزلىرى ئۆچكەندەك...
بىر پەس تۇرۇپ قالدىم ئاڭا سۇكۇتتە،
يۈرەكلىرىم بولدى چۈل-چۆل مىڭ پارە.
نېمە دەيمەن بېرەلمىسەم تەسەللى،
كۆزلىرىم ياش، كەتتىم قىلماي ئاۋارە...

مۇھەررىرى: ئەركىن نۇر

ئىككى نەپەر

ئاتىكەم سىدىق ئايقۇت

غايىب بولغان ئادەم

كېلىشلىرىڭ كېتىشىڭ ئۇچۇن ئىدى.

بىلەتتىم، بارچە كەلگۈچىلەر كېتەتتى. گۈللەر توزۇش ئۇچۇن ئېچىلغاندەك، سۇلار يىراقلارغا كېتىش ئۇچۇنلا ئېقىۋاتقاندەك... تونۇشۇشمۇ هامان بىر كۇنى ئايرىلىش ئۇچۇن ئىدى.

تۇيۇقسىز غايىب بولغىنىڭغا خېلى زامان بولغانلىقىنى هېس قىلىپ قالدىم.

ئۇچۇر خاتىرىلىرىمدىكى ئىزلىرىڭنى تۇپا بېسىپتۇ، نەچچە رەت پۇژلەپ تازىلاپ قويسامۇ پەرۋىشسىز ماكاندەك خارابلىشىپ كەتتى.

غايىب بولغانلىقىڭنى سەزگەن ۋاقتىمدا ئېچىمدە ئاچچىقمۇ، تاتلىقمۇ ئەمەس بىر سېزىم پەيدا بولدى.

ئارمىنىڭدەك ئېگىز ئاسمانغا، دىلىڭدەك يۇمشاق، قەلبىڭدەك ئاق بۇلۇتلارغا قاراپ كۇلۇپ قويدۇم. ئۇ هازىرمۇ شۇنداق ئاقىلىقى هەم پاكلىقىدىمكىن؟ شۇ كۇلكەم لەۋلىرىمگە ئۇيۇپ قالدى.

«ئارىمىزدا شامال بار» دېگەن ئىدىڭ، ناهايىتىنكى شامالار بىر-بىرىمىزدىن قەمەتلىك ئىكەن. يەنە بىر قېتىم كۇلۇپ قويدۇم، بۇ كۇلكە يۇرەكلىرىمگە ئۇيۇپ قالدى.

بىر سەيشەنبە كۇنى، يىلان ئىزى قالغان توپلىق يول، سويىمسىددىن ئايرىلىپ قالغان پېلەك، هېقىقەتەك سۇزۇك جانانە ئۆرۈكلەر... يۇرەكلەرنى يۇرەكلەرگە ئۇلىغان ئىدى.

تۇيۇقسىز، قەلبىمنىڭمۇ ئاسمانىدەكلا كەڭرى ئىكەنلىكىنى تۇيۇپ قالدىم. دوستانە قەلب شۇنداق كەڭرىپ كەتسە كېرەك...

دەريادا سۇ ئىچكەن تاشلاردا پۇتلىرىمىزنىڭ ئەركە ئىزلىرىنى قالدۇرغان ئىدۇققۇ! «دەريادىكى سۇغا پۇتۇمنى تۆگۈرۈپ باقمەن» دېگەن گېپىمىزنى ئاڭلىغان دېھقان كۇلۇپ كەتكەن: «سۇ كېچىمەن دەڭلار ياكى پۇتۇمنى سۇغا چىلايمەن دەڭلار قىزلىرىم» دېگەن ئىدى ئۇ كۇلكىسى بېسىلغاندا.

هى... هى... هى... مەن دەريا سۇيىدە ئېقىپ

كەتكەن ئىدىم ـ ھە! تۇنجى قېتىم جاننىڭ نەقەدەر تاتلىق بولىدىغانلىقىنى بىلىپ قالغان ئىدىم شۇ كۈنى.

مەن سىلەرگە قاراپ تۇرۇپ پۈتۈمنىڭ ئاستىدىكى قۇمنى سۇ يالاپ مېنى ئۆڭتۇرۇۋەتكەنلىكىنى تۇيماي قالغان ئىكەنمەن.

سۇغا چۈشۈپ كەتكەن ئادەمنىڭ بېشى بەك مۇھىم بولىدىكەن، شۇ دەقىقىلەردە بېشىمنى كۆتۈرۈپ تۇرۇش ئۈچۈنلا كۈچىگەن ئىدىم. ئەگەر بېشىم سۇغا كىرىپ كەتسە سىلەر ھەرقانچە تېز يۈگۈرسەڭلارمۇ مېنى قۇتۇلدۇرۇپ قالالمايتتىڭلار... مەن بېشىمنى سۇغا چۆكتۈرۈۋەتمەي سىلەرنىڭ قولۇڭلارنى تۇتۇۋالغان ئىدىم ئاخىرى.

تاغ... دەريا... يەنە ئورمان، ھازىر بۇنداق بىرىككەن گۈزەللىكنى تېپىش بەكمۇ تەس.

شۇ كۈنى بىز ئاران سەككىز ياش ئىدۇق، سەككىز ياشلىق ئىككى مەلىكە ئېتەكلىرىنى كۆتۈرۈپ سۇ كېچىپ يۈرەتتى. مامكاپلارنى پۈۋلەپ چاچلىرىغا ياماشتۇرۇۋېلىپ ئاندىن مامكاپ توزانلىرىنى چاچلىرىدىن ئاجرىتالماي جىلە بولۇشقان، يۈگۈرۈشكەن... مېنىڭ تىترىكىمنى بېسىش ئۈچۈن بىر كۆرپىگە ئورنىپ ئولتۇرۇپ، كۆكىرىپ كەتكەن لەۋلىرىمدىن تۆكۈلۈپ ـ تۆكۈلۈپ چىقىۋاتقان چاقچاقلارغا كۆزلىرىمىزدىن ياش چىققۇچە كۈلۈشكەن، يەنە ئەزگۈ ھېسلارغا چۆمۈشكەن ئىدۇق.

بالىلىق شۇ كۈنى بىر كۈنلا بىزگە قايتىپ كەلگەن ئىكەن ئەسلىدە...

شۇنداق كۈنلەردە ھەمراھ بولغان ئىدۇق، بېزىشقان قۇرلاردا بىللە ئىدۇق، قول تۇتۇشۇپ ماڭماقنى ئىستەيتتۇق... بۇ ۋەدە ھەم ئەھدىلەر شۇ بىر سەيشەنبىگىلا تەۋەمىدى؟ بۇ بالىلىقىمىزدا ئويناپىدىغان «مېھماندارچىلىق»نىڭ ئوتتۇرا يېشىمىزدا تەكرارلىنىشىمىدى ـ يا؟

تۇرمۇش ئاپتوبۇسقا ئوخشايدىكەن. بۇ ئاپتوبۇسقا يولۇچىلار چىقىپ ھەم چۈشۈپ تۇرىدىكەن، ئاخىرقى بېكەتكىچە ـ ئۆمرۈڭ يېتىپ، سەن بۇ دۇنيادىن كەتكۈچە بۇ ئاپتوبۇستا ساڭا ھەمراھ بولىدىغانلار سانىقلىلا بولىدىكەن.

سەن مېنىڭ ھايات ئاپتوبۇسۇمغا پۈتۈڭنى ئالغىنىڭدا، مېنىڭ «ئۆمۈرلۈك يولۇچۇم» دەپ بىلگەن ئىدىم، سەن ھەم شۇنداق قارايتتىڭ.

كۈنلەر بىزدىن ئىشەنچنى ئېلىپ كېتىۋتۇ.

ھەيران قالدىم، قاچانلاردىن باشلاپ يۈرەكلەر ناتونۇش بولۇپ قالغاندۇ؟ قاچاندىن باشلاپ يالغان كۈلگەن بولغۇيتتىڭ؟ يەنە بىر قېتىم يېنىكىنە كۈلۈپ قويدۇم.

ئاق جىغان چېچىكىدەك پاكىز قەلبىم رەڭلىك كۆزئەينىكىڭنىڭ تەسىرىدە قايسى رەڭدە كۆرۈنگەندۇ ساڭا؟

ئىشەنچ، سۆزلەپ چۈشەندۈرىدىغان، ئېچىپ كۆرسىتىدىغان نەرسە ئەمەس، ياكى ئۈچرىشىپ قالغاندا نۇرغۇن باھانىلەر ئىچىدە يېنىكىنە قۇچاقلاپ قويۇشمۇ ھەم ئەمەس.

سادىدىلىقتا، سەمىمىيلىكتە بالىمەن، ئەمما ئەقىدەم بالا ئەمەس! بالىلارنىڭكىدەك پاكىز قەلبىم بىلەن ئىشەنگىنىم، بالىلاردەك سادىدا قەلبىمنى سۈنغىنىم بالىلاردەك ئاجىزلىقىمدىن ئەمەس.

سەن تېپىشماق ئەمەسسەن كىملەردۇر كېلىپ تاپىدىغان، سەن ئىلاھە ياكى پەرىشتىمۇ ئەمەسسەن، سەن ئاددىي شۇنداقلا ئۆزىنى دەڭسىيەلمەيۋاتقان بىر ئىنسانسەن.

ھايات قايتمىغانغا ئوخشاش، ھېس ـ تۇيغۇ، ئىشەنچ ـ ئۈمىد ۋە بىر ئىنسانىنىڭ سۆيگۈسىمۇ قايتا بەرپا بولمايدۇ.

ئادەم قەدىر ـ قىممىتىنى ئۆزى يوقاتقاندىكەن، ئۆزىنى سۆيگەن، ئەزىزلىگەن قەلبىلەرنى ياردىار قىلىپ، كۆڭۈل قاشالىرىنى شورىدىتىپ ئۆزى چىقىپ كېتىدىكەن. ئاندىن ئۆزىگە بىرمۇنچە باھانىلەرنى تېپىۋېلىپ شۇنى ئوقۇش ئارقىلىق ئۆزىنى بەزلەيدىكەن.

خەير، غايىب بولغان ئادەم، غايىبلىقىڭ ساڭا مەڭگۈ يار بولسۇن!

ئۇنىڭ قەلبىدە مەن ئەمەس...

ئۇنىڭ بىلەن تاسادىپىيلا تونۇشۇپ قالغان ئىدىم. بارا ـ بارا پاراڭلىرىمىز ئۇلغىيىپ باردى، ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلىشىش خۇددى نۇلاق بويىدىكى چىملىقتا سوزۇلۇپ يېتىپ، بۇلاق سۈيىنىڭ ۋىلقىلغان ئاۋازىنى ئاڭلىغاچ كۆپكۆك ئاسمانغا قارىغانغا ئوخشاش چەكسىز ھوزۇر ئىدى.

ئۇنىڭ بىلىم قۇرۇلمىسى، ئۇنىۋېرسال ساپاسى، ئوقۇش تارىخى زادى قانچىلىك، بىلمەيتتىم. لېكىن ئوتتۇرىمىزدىكى پاراڭلارنىڭ مەڭگۈ ئاخىرلاشماسلىقىنى تىلەيتتىم.

بەزىدە كەچكىچە ئىشلەپ چارچاپ كەتكەن ۋاقىتلىرىمدا، ئۇنىڭ ئەقىل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن چاقچاقلىرىدىن بىرەرنى ئاڭلىساملا ھارغىنلىقىم تاراپ، يېپىنىك بولۇپ يەنە ئىشلىگۈم كېلەتتى.

كەچلىرى ئۆيدە، ئىشخانىدا تۇڭتىپ بولالمىغان ئىشلىرىمنى ئىشلەپ ئولتۇرۇپمۇ ئۇنىڭ بىرەر گېپى

ئېسىمگە كېلىپ قالسا كۈلۈپ سالاتتىم. ئايالىم:
ــ قۇلىقىڭىزغا «قۇشلار»نىڭ سايرىغان ئاۋازى ئاڭلىنىۋاتامدۇ؟ نېمە ئۆزىڭىز بىلەن ئۆزىڭىز كۈلۈپ ئولتۇرىسىز؟ دەققەت قىلىڭ، جىن تاسقاپ قويمىسۇن يەنە،ــ دەپ كۆزلىرىمگە قارايتتى.
كۆڭلۈمدىكى تۇگۈنلەر، كىشىگە تىنغىلى بولماس سىرلار، ئىزتىراپلىرىم، تەشۋىشلىرىم، غەملىرىم، خىزمەت ھەم تۇرمۇش ئېلىپ كېلىدىغان ھەر خىل بېسىملار ئاستا-ئاستا يۇرىكىمدىن چىقىپ ئۇنىڭ يۇرىكىگە قاراپ ئېقىپ باراتتى ھەم ئۆز لايىقىدا تەسەللىيسى، تەسكىننى تېپىپ قايتىپ كېلەتتى.
ئۇ مېنىڭ مەخپىي مەسلەكدىشىم، پىنھان سىردىشىم، دىل ئارامىم بولۇپ قېلىۋاتاتتى.
«تورداىكى ئايال» دەيتتىم ئىچىمدە. ئۇنى كۆرۈپ باققۇم، كۆزلىرىگە قاراپ ئولتۇرۇپ پاراڭلاشقۇم كېلەتتى.
ئۇنىڭ بىلەن مۇشۇ تەرەققىي تاپقان زاماندىمۇ تۆگىگە ئولتۇرۇپ، يىراق-يىراقلارغا سەپەرگە چىقىشنى ئارزۇ قىلاتتىم. كولدۇرمىلارنىڭ ئاۋازىغا ئۇنىڭ ئاۋازى قوشۇلسا ئاندىن ئەڭ سەمىمىي قەلبىمىز بىلەن ئالەمنىڭ پاراڭلىرىنى قىلىشىپ... چوقۇم ئىنتايىن ئەھمىيەتلىك بىر كەچمىشنىڭ ئىگىسى بولۇپ قالاتتۇق.
ــ ئەمسە تاغلارغا بارايلى،ــ دېگەن ئىدى ئۇ بىر قېتىم.
توۋا، راست تاغلىرىمىزدىنمۇ گۈزەل يەنە قەيەر بولسۇن بىز ئۈچۈن. ئاشۇ تاغلىرىمىزدىن شىجائەت، قوملۇقلىرىمىزدىن سەۋر-تاقەت ئېلىپ يېتىپ كەلمىدۇقمۇ مۇشۇ كۈنگە!
تاغلاردىكى پىنھانە ئېچىلغان تاغ گۈلىدەك مەخپىي مەسلەكدىشىم!
ھايات تاسادىپىيلىقتا تولغان بولىدىكەن، يەنە شۇنداق بىر تاسادىپىيلىق بىزنى ئۈچراشتۇرۇپ قويدى. ئۇ يەنە شۇنداق قىزغىن، كۆلگۈنچەك ھەم ئۈركۈگەك ئىدى.
ئۇ گەپلىرىنى دەپ بولۇپلا يېنىمدىن غايىب بولاتتى. ئۇنىڭ گەپلىرىنىڭ مەنىسىگە يېتىپ قارىسام ئۇ يوق. ئەتراپىمدا ئۇنىڭ بارلىقىنى ھېس قىلاتتىم، ھەممىلا يەردە ئۇ بار ئىدى، لېكىن ئىزدىگەن ۋاقتىمدا ئۇنى تاپالمايتتىم.
تۇرۇپلا ياشلىقىمغا قايتىپ قالغاندەك ئاجايىپ تۈيغۇلار تومۇرلىرىمدا كۆۋەجەشكە باشلىدى، ھاياجانلاندىم، مەن ياشىرىۋاتاتتىم.
چاچلىرىمدىكى ئاقلار، شالاڭلاۋاتقان چىشلىرىم، ئۆيدىكى ئايالىم، بالىلىرىم ئېسىمدىن كۆتۈرۈلگەن... مەن ياش يىگىت ئىدىم.
كۆزلىرىم ئۇنى ئىزدەيتتى، بىر يەرلەردە ئۆزىچە يېنىمدىن ئورۇن ئېلىپ قويۇاتتىم ئۇنى كەلسەكەن دەپ، تاماقلارنىڭ ئوخشىغانلىرىنى قىسىنىپ-قىسىنىپ يەيتتىم ئۇنىمۇ يەپ باقسەكەن دەپ. لېكىن ئۇ ئەتراپىمدا، ياشقا بىر يەردە يەنە شۇ كۈلكىسى بىلەن قۇشلاردەك ئۇيناپ يۈرەتتى.
ئۇنىڭغا قاراپ مەستلىكىم كېلەتتى، يەنە بەزىدە ئۆزگىلەردىن قىزغىنىپمۇ قالاتتىم. ئۇ غەمسىز، شادىمان مەلىكىدەك مەغرۇر ھەم خۇشال ئىدى، لېكىن كۈلۈپ تۇرغان ئاھۇ كۆزلەرنىڭ تېگىدىكى تىندۇرمىلاردىن مەلۇم نەرسىلەرنى ھېس قىلاتتىم، بىلەلمەيتتىم، ئېزىقاتتىم.
ئۇنىڭ كۈلكىسى، كۈلگەندىكى چىرايى، كۆز ئالدىمدىن كەتمەيتتى.
ئاجايىپ ئىستەكلەر مېنى مەستانە قىلىپ نەچچە كۈن ئۆتۈپ كەتتى. بىزنى ئۇچراشتۇرغان تاسادىپىي پۇرسەتنىڭمۇ مۇددىتى توشتى.
قانداق ئۇچراشقان بولساق، شۇنداق ئايرىلدۇق. قۇلىقىمدا ۋىلقىلاپ كۈلگەن ئاۋازى قالدى.
بۇ ئۇچرىشىشتىن كېيىن پاراڭلىرىمىز تېخىمۇ قىزغىن ھەم موللىشىپ باردى، شۇ نەچچە كۈنلۈك سەپەردە كۆرگەنلىرىمىز، بىرلىكتە قاتناشقان پائالىيەتلىرىمىز بىزگە تۇگىمەس سۆز تېمىسى تېپىپ بېرەتتى. يەنە سۈرەتلەر بار ئىدى، ئۇيچە سۈرەتلەردە ئۇنىڭ بىرەر قېتىمىمۇ يېنىمدا تۇرمىغانلىقى مېنى بەكمۇ ئەپسۇسلاندۇردى.
كۈنلەر ئۆتكەنچە ئۇنىڭدىن ئايرىلغۇم كەلمەيدىغان بولۇپ قالدىم، ئۇمۇ بۇرۇنقىدىن بەكرەك قىزغىن ئىدى.
بۇنداق كېتىۋەرسەك بولمايتتى، بۇ مېنىڭ تەبىئىتىمگە يات قىلىق ئىدى. ئۆزۈمنى سەل-پەل تەكشۈرۈلۈش ئۈچۈن «يىغنىغا كەتتىم» دەپ قويۇپ نەچچە كۈن تورغا چىقمىدىم، ئەمما يەنىلا ئوغرىلىقچە چىقىپ ئۇنىڭ بار-يوقلىقىغا قاراپ باقاتتىم. قوللىرىم ئۇنىڭغا خەت يېزىش ئۈچۈن كونۇپكا تاختىسىغا يۈگۈرەيتتى، لېكىن ئۆزۈمنى مەھكەم تۇتۇپ ئۇچ كۈننى ئاران ئۆتكۈزدۇم.
بۇرۇنقىدىن سەل ئارىلىق پەيدا بولغاندەك ھەر ئىككىلىمىز ئۆزىمىزنى سەل دەكسۈلغاندەك تۇراتتۇق.
يەنە بىر-ئىككى كۈن شۇنداق مۇتىدىل ئۆتۈپ كەتتى. ئەركىن-ئازادە ھالدا ئۇنىڭ بىلەن پاراڭلاشتىم، ياشلىقىمنى قايتىپ كېتىپ، ئوتتۇرا ياشلىق توختالغان «مەن» قايتىپ كەلگەندەك تۇراتتى. ئەمما بىر نەچچە كۈن ئۆتكەندىن كېيىن مەندە يەنە غەلىتە خىياللار پەيدا بولۇشقا باشلىدى.
ئۇ نورمالمۇ ياكى ئەمەسمۇ بىلمەيتتىم، ئەمما

ئازراقلا «تىكىنى» بار گەپ چىققاندا تولىمۇ ئۇستىلىق بىلەن چاقچاققا ئايلاندۇرۇپلا ئۆتۈپ كېتەتتى.

ئەمما مەن نورمالسىز بولۇپ قېلىۋاتاتتىم، بۇ نورمالسىزلىقنى يوقتىتىش كېرەك، لېكىن قانداق يوقتىمەن؟ ئۇنىڭغا ئۆچ بولۇش ئۈچۈن باھانە ئىزدەيتتىم، ئۆتكەنكى قېتىم ئۇچراشقان ۋاقىتتا ئۇنىڭ ھەممىلا ئادەمگە ئوخشاش قىزغىن بولغانلىقىنى، قاقاقلاپ كۈلۈشلىرىنى كۆز ئالدىمغا كەلتۈرەتتىم، لېكىن يەنىلا ئۆچ بولالمای جاپا چەكتىم.

ئۇنىڭ چىرايلىق جامالىنى، دائىم كۈلۈپ تۇرىدىغان كۆزلىرىنى، نەمخۇش گۈزەل لەۋلىرىنى «چوقۇم بىرەر ئادەم ئۈچۈن شۇنداق گۈزەل» دەپ ئويلاپ ئۆچ بولماقچى بولدۇم، لېكىن بۇمۇ كېرەككە كەلمىدى. ئەگەر شۇنداق بولسىمۇ نېمە بولماقچى؟ ئۇ بىر ھۆر ئادەم، ھەرقانداق بىر كىم ئۈچۈن شۇنداق خۇشال ياشاشقا، گۈزەل بولۇشقا ھوقۇقلۇق.

بىر-ئىككى كۈن ئالدىراش بولۇۋالدىم، ئەگەر مەن ئالدىراشلا بولسام ئۇ ھەرگىزمۇ ماڭا دەخلى قىلمايتتى، «ئىشلىرىم تۈگىدى» دېمىگۈچە مالاللىق يېتىدىغان ھېچقانداق ھەرىكەتتە بولمايتتى. ھەتتا «ۋاقىتسىزلىنىڭ خىيانەتچىسى بولۇپ قېلىشنى ھەرگىز خالىمايمەن» دەيتتى.

بۇ قېتىممۇ شۇنداق بولدى، ئاخىرى ئۆزۈمنىڭ ئىچىم سىقىلىپ كېتىپ ئۆزۈم گەپ قىلدىم.

— سىز يوق، گۈناھكار بولۇپ قالدىم، گۈناھىم ئېغىر... سىز بولغان بولسىڭىز توسۇپ قالار ئىدىڭىز. كۆڭلۈم شۇنداق يېرىم...

— بىرەر ئىش بولدىمۇ؟

— دېگىلى بولمايدۇ، لېكىن گۈناھقا شۇنچىلىك چوڭقۇر پاتتىمكى، دەريانا باغلاپ قويسىمۇ پاكلانماسلىقىم مۇمكىن.

— دېمىسىڭىز بىلەلمەيمەن، خالىسىڭىز دەپ بېرىڭ.

— تۇنۇگۈن بىر قىزدىن تېلېفون كەلدى، «كۆرۈشسەك بولاتتى» دېدى، «ئىشتىن چۈشتۇم» دېدىم. «مۇھىم گەپ بار ئىدى، مەن ئۆتەر يولىڭىزدا، يولۇقۇپلا ماڭىسىڭىز» دېدى، «ماقۇل» دېدىم، باردىم. ئۇ ئېسىل بىر مېھمانخانىدا ئىكەن، كىردىم، يالغۇزكەن. بىردەم ئولتۇردۇق...

— نېمە مۇھىم ئىشكەن مېھمانخانىدا دەيدىغان؟

— سىلى بەك ئېسىل ئادەم، ئۇزۇندىن بېرى سىلىگە دەققەت نەزىرىم چۈشۈكلۈك، — دېدى ئۇ... شۇ بىردەم ئولتۇردۇق...

— پەقەتلا ئولتۇردۇڭلارمۇ؟ بىردەم ئولتۇرۇش بىلەنلا شۇنداق ئېغىر گۇناھقا چۆكۈپ كەتمىگەنسىز؟

— ياق، گەپ مۇشۇ يەردە، بىر ئەر بىلەن بىر ئايال يالغۇز بولسا ئۈچىنچىسى شەيتان بولىدىكەن. مېنى ماختاپ، ئۇچۇرۇپ قويدى. ئۆچتۇم، ئۇچۇپ-ئۇچۇپ... چۈشتۈم. چۈشكىنىم پۈشايمان ئازگىلىكەن...

— ۋاي تۇۋا! راستمۇ، راستلا شۇنداق ئىش بولدىمۇ؟ سىلى راستلا شۇنداق قىلدىلىمۇ؟!

ئۇنىڭ قىزىرىپ كەتكەن چىرايىنى كۆرگەندەك بولدۇم، ئەمدى خەتلىرىمۇ ئۆزۈن-ئۆزۈنىدا كېلىشكە باشلىدى.

— راست. بەك ئۆكۈنۈۋاتىمەن... مەن ئۇنداق ئادەم ئەمەس ئىدىم. (يېغلىغان چىراي ئىپادىسىنى ئەۋەتتىم قويدۇم)

— ...

— نېمە قىلىۋاتىسىز، جىمىپ كەتتىڭىزغۇ؟ مەن ياردەمچىڭىزگە موھتاج، قانداق قىلسام گۇناھىمنى يۇيۇپ خاتىرجەملىككە ئېرىشىمەن؟ بۇ ئىچ پۈشۈقى، كۆڭۈلسىز خاتىرىلەردىن قۇتۇلۇپ كېتەلەيمەن؟

— ئىسسىق-سوغۇق سۆلارنىڭ ھەممىسىدە توختىماي يۇيۇنۇپ باقتىم، لېكىن بۇ ئىش قەلبىمدىكى بىر يەردە قارا تاشتەك تۇرۇۋېلىپ نەپەس ئالغىلى قويمىدى. ماڭا ياردەم قىلىڭ...

— سىلىنى پاكىز ياشايدىغان، ئۆز ئېتىقادىنى بويلاپ مۇستەھكەم قەدەم بىلەن كېتىۋاتقان، مەن ئۇچراتقان ئالاھىدە بىر ئەر دەپ بىلەتتىم، سىلى ئۇ ئەرنى تۇنۇگۈن ئۆلتۈرۈۋېتىپلا.

مۇشۇ گەپتىن كېيىن ئۇ قايتا گەپ قىلمىدى. مەن ئەسلىدە تۇنۇگۈن ئۇنىڭ سۆرىتىگە تىكىلىپ توپتوغرا ئون سائەت ئولتۇرغان ئىدىم. ھېچىيەرگە چىقمىغان، ھېچكىمنىمۇ كۆرمىگەن، ھېچ ئىشمۇ قىلمىغان... شۇڭا ئۆزۈمدىن ئەنسىرىگەن ئىدىم، مۇنداق كېتىۋەرسەم بولمايتتى. ھامان بىرەر چاتاق چىقىپ قېلىشى ياكى ئۇ ياكى مەن يۇرەكلەردىكى بومبىنىڭ پىلتىسىنى تارتىپ سېلىشىمىز مۇمكىن ئىدى.

ئۆزۈمنى قۇتۇلدۇرۇپ قېلىش ئۈچۈن ئۇنىڭ قەلبىدىكى ئۆزۈمنى ماڭا مۇشۇنداق ئۆلتۈرۈۋەتتىم.

ئەمدى ئۇنىڭ قەلبىدە مەن ئەمەس، قەبرەم بار...

ئۇنىڭغا سوغۇق نوقۇتنىڭ ھېكايىسىنى ئېيتىپ بېرەلمەيتتىم، يېراق شەھەردىكى تۇزۇم چىڭ ئۆيدە ياشايدىغان نەرگىس ھەققىدىمۇ سۆزلەپ بېرىشكە قادىر ئەمەس ئىدىم.

مۇھەررىرى: **ئىمىرھەسەن مەخمۇت**

قاچقۇن

(ھېكايە)

ساجدە سۇلايمانقاري

ئۈشتىن چۈشۈش ۋاقتى ئۆتكەن بولسىمۇ، بۈگۈن نېمىشقىدۇر ئۆيگە قايتقۇم كەلمەي ئۇنى-بۇنى قىلىپ ئولتۇرۇۋاتىمەن. كۆڭلۈم قەرز ئىگىلىرىنىڭ توختىماي مېنى ئىزدەشلىرىدىن پاراكەندىمۇ ياكى بالام بىلەن ئايالىمنى سېغىنىپ قالدىممۇ، ئەيتاۋۇر باشقا كۈنلەرگە قارىغاندا گەپلىرىم ئاز، خىياللىرىم كۆپ، كەيپىياتىم تۆۋەن... دېرىزىدىن يىراققىمۇ، يېقىنغىمۇ نەزەر سېلىشقا ئوخشىمايدىغان قاراش ئىلكىدە جىمجىتلىققا ئۆزۈمنى تاشلىدىم.

ئەتىگەن ئىشقا مېڭىشقا ئالدىراۋاتقىنىمدا، ئۆي قەرز پۇلىنى سۈيلەپ كەلگەن تېلېفون كۆڭۈل ئارامىمنى بۇزۇش بىلەن ئۆيدىن چىقتىم. بىر كۈن ئاياغلىشىش بىلەن تەڭ كۆڭۈل غەشلىكلىرىنىڭمۇ

ئاستا-ئاستا مەندىن يىراقلاپ بېرىۋاتقانلىقىنى ھېس قىلىپ يانفونۇمنى تاقاپ، ئورۇندۇقتا بىردەم مۆگدىۋېلىش ئۈچۈن كۆزلىرىمنى يېرىم يۇمۇشۇمغا قۇلاق تۇۋىمدە ئىچكىرى ئۆلكىدە بىلىم ئاشۇرۇۋاتقان ئايالىمنىڭ نەچچە كۈن ئىلگىرى تېلېفوندا: «سىزنى يەنە جاپاغا سېلىپ قويىدىغان بولدۇم. ئوقۇش پۈتكۈزۈش ماقالەمنى باھالىتىشقا ئازراق پۇل سېلىپ بەرگەن بولسىڭىز، بۇ يەرنىڭ ئىستېمال سەۋىيەسى بەكلا يۇقىرى ئىكەن. بۇ ئايلىق مائاشىم يەتمىدى. ئىسسىق ئۆيىنى،. بالا ھەم سىزنى تاشلاپ بۇ يەرگە كەلگىنىمگە پۇشايمان قىلىۋاتىمەن. بىلىم قۇرۇلمام بۇ يەردىكىلەرنىڭكى بىلەن ماسلاشسىمۇ، بىراق تۇرمۇش ئىستېمالىمىز ئاسمان-زېمىن پەرقلىنىدىكەن. ئەسلىدە بۇلارنى سىزگە دېمەسلىكنى كۆڭلۈمگە پۈككەنىدىم. ئەمما يەنىلا ئامالسىز قالدىم. سىزگە دېمىسەم كىمگە دەيمەن؟» دېگەن سۆزلىرى جاراڭلاشقا باشلىدى. شۇ تاپتا ئۇ گەپلەر ئۇيقۇمىز قېچىپ كەتكەن كېچىلىرى ئۇنىڭ خىجالەت ئىلكىدە كېچىك پېئىللىق

بىلەن دەۋاتقان يۈمشاق گەپلىرىدەك تۇيۇلۇپ، بىر-بىرىگە مىنگىشىپ، ئالماشقان پۈتلىرىم بىركىم تەپكەندەك ئاجراپ كەتتى.

ئايالىمغا ئېتىگىچە ئامال قىلىپ پۈل سېلىۋېتىشنى ئويلاپ، ئۆيگە قايتىش ئۈچۈن نەرسە-كېرەكلىرىمنى يىغىشتۇرۇۋېتىپ، ئۇستىلمىنىڭ ئۈستىدە تۇرغان بانكىنىڭ «ئۆي پۇلىنى تېزرەك تاپشۇرۇۋېتىش» مەزمۇنىدىكى ئۇقتۇرۇشىغا قولۇم تېگىش بىلەن ئەندىكىپ كەتتىم.

دېرىزە كۆزنەكلىرىنى تاقىۋېتىش ئۈچۈن ئالدىغا كېلىپ، سىرتقا قارىدىم. نەمخۇش ھاۋا دىمىقمىغا ئورۇلدى. سىرتتا يامغۇر ئارىلاش چىقىۋاتقان شامالغا ئۆزۈمنى تۇتتۇم. شامالنىڭ كۈچىمۇ ياكى ئېچمىدىكى غەمدىنمۇ، تېنىم جۇغۇلداپ كەتتى. دېرىزىنى ئىتتىك تاقاپ، پەردىلەرنى چۈشۈرۈپ ئىشخانىدىن ئالدىراش چىقتىم.

پەلەمپەيلەردىن بايىلا بالنىستىن چىققان بىمارەدەك چۈشۈۋاتىمەن.

خىزمەت سومكامنىڭ تاسمىسى ھەدەپ مۇرەمنى باسماقتا. يانغا ساڭگىلاپ قالغان سومكامنى ئوڭشاي دەپ بولغۇچە ئېچىدىكى ئىككى پارچە كىتاب پاققىدە يەرگە چۈشتى. يالىڭاچ توك سىمىنى تۇتۇۋالغان ئادەمدەك زىڭكىدە بولۇپ كەتتىم. ئېرىنچەكلىك بىلەن كىتابلارنى ئېلىشقا ئۇرۇنۇۋېتىپ، كىتابنىڭ كەينىدىكى باھاسىغا يالت قىلىپ كۆزۈم چۈشتى. بوغالتىرنىڭ «ئەتە ئۈچ قىسىم كىتاب ئۈچۈن 138 يۈەن پۇل يىغمەن» دېگەن بۈيرۇقى سوغۇق شامالدا قۇلىقىمنىڭ قاسقىنىغا چۈشۈپ قالغان يامغۇر تامچىسىدەك ئەندىكتۇرۇۋەتتى. «توۋا!... ئۈچ پارچە كىتابمۇ خېلى ئېغىر بولىدىكەن دېسە؟!» سومكامنىڭ ئىچىنى قايتا رەتلەپ، ھەرقانچە قىلىپمۇ ئاغزىنى ئېتەلمىدىم. ئامالسىز نورمىدىن سىرت ماتېرىيال سېلىپ، توميېيىپ كەتكەن سومكامنىڭ ئاغزىنى قولۇمدا توسۇۋالدىم.

ئەتە ئۈچ قىسىم كىتابنىڭ پۇلىنى تاپشۇرۇش ھەققىدە تالاش-تارتىش قىلىشقان، ئىدارە باشلىقىنى ئىزدەپ تاپالماي ئامالسىز ئىشتىن چۈشۈپ قايتىشقان خىزمەتداشلىرىم ئۆيلىرىدە نېمىلەرنى قىلۋاتىدىكىن؟

ماشىنىغمۇ چىقماي، پىيادىلەر يولىدا كېتىۋاتىمەن. يامغۇر بارا-بارا قاتتىق يېغىشقا باشلىدى. مەندىن باشقا ھەممە ئالدىراش، بېشىغا كۆنلۈكلىرىنى دالدا قىلىشىپ يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقانلارمۇ كۆپىيىشكە باشلىدى. تاكسى توسۇۋاتقانلار، كۆنلۈكى تۇرۇپمۇ يامغۇردىن قېچىۋاتقانلارغا مىيقىمدا كۈلۈمسىرەپ قويۇپ، ئالدىمغا قاراپ مېڭىۋاتىمەن. قاتتىق يامغۇردا، شۇنچە چوڭ شەھەردە، ئاجايىپ ئالدىراش ئادەملەر ئىچىدە كۆنلۈكسىز كېتىۋاتقىنى پەقەت مەنلا ئىدىم.

كىتابلارنىڭ يامغۇردا ھۆل بولۇپ كەتمەسلىكى ئۈچۈن سومكامنى قوينۇمغا سېلىۋالدىم. چاپىنىمنىڭ ئالدىنى چىڭ تۇتقىنىمچە يامغۇرغا پەرۋاسىز كېتىۋاتىمەن... بىردىنلا ئۆيۈمنىڭ ئورنىنىڭ يېراق، تولىمۇ يېراق بىر جايغا يۆتكىلىپ قېلىشىنى تىلەپ قالدىم. ماڭسام، ماڭسام، ماڭسام تۇگىمىسە... ئۆيۈمگە زادى يېتىپ بارالمىسام. ئىشكىمنىڭ يېنىغا قىستۇرۇلغان گاز، توك، سۇ، ئۆي-مۈلۈك شىركەتلىرىنىڭ پۇل سۈيلەش ئۇقتۇرۇشلىرى، شۇنداقلا ئېلان، تەشۋىقات قەغەزلىرىنى زادىلا كۆرمىسەم. بۇگۈنكىدەك يامغۇردا دېرىزىدىن كىرگەن شامال ئۇلارنى ئۇچۇرۇپ، ماڭا كۆرسەتمەي يىراقلارغا ئېلىپ كەتكەن بولسا قانداق ياخشى بولاتتى-ھە؟!...

پىيادىلەر يولى يامغۇردا شۇ قەدەر خلۇەت. بۇ يولدا يالغۇز كېتىۋاتىمەن. پۈتكۈل كىيىملىرىم چىلىق-چىلىق سۇ. بىراق، تۇڭلىمىدىم. ئويلايدىغىنىم ئەتە-مەن ئۆي ۋە كىتاب پۇلى تۆلەيدىغان، ئايالىمغا پۇل سالدىغان ئەتە مەۋجۇت بولمىغان، ھېچبولمىغاندا، ۋاقىت باشقا چاغلاردىكىدىن ئۇزراپ، ئۇنىڭ قەدىمى بەكلا كىچىك، سۆرەلمە ھالغا كېلىپ قالغان بولسا...

يامغۇر تامچىلىرى رەھىمسىزلەرچە باش ھەم يۈزلىرىمگە ئۇرۇلۇشقا باشلىدى. قەدەملىرىمنى سەل ئىتتىكلەتتىم. بۇ شەھەرنىڭ ھاۋارايىغا بىر نېمە دەپ بولمايدۇ. ئايىغىمدىن شامالار ئۆتۈشمەكتە. ئەمدى يامغۇرنىڭ تامچىسى ئۇشتاقلاپ،

شامالنىڭمۇ يۆنىلىشى ئۆزگەرمەكتە ئىدى. «شامالالر يامغۇر چىلاشقان توپ-توپ قارا بۇلۇتلارنى نەلەرگىدۇر سۈرۈپ ئېلىپ كېتىپ، قانچىلىك كۆنلۈكسىز كىشىنى قاقشاتقاندۇ؟ كىملەر كېلىش، قايتىش يوللىرىدا تېنەپ قالغاندۇ؟ تاكسى شوپۇرلىرى يامغۇرلۇق كۆندىكى سوددىدىن قانچە شادلانغاندۇ؟ مەندەك يامغۇرغا چىلىشۇاتقاندىن قانچىسى ئۆزى بىلەن ئۆزى سىردىشىپ يۈرگەندۇ؟»

يامغۇر تامچىسى ئارىلاپ-ئارىلاپ بېشىمغا چۈشمەكتە ئىدى.

قوينۇمدىكى سومكامنى ئېلىپ مۇرەمگە ئېسىۋالدىم. ئوقۇۋاتقان چاغلىرىمدا مەھەللىدىكى بالىلار بىلەن بۇنداق يامغۇر ياققان كۈنلەردە ھېيت بولغاندەك خۇشاللىققا چۆمەتتۇق. مەكتەپتىن ئۆيگە قايتىش يولىمىزدا يولنىڭ ئىككى قاسنىقىدىكى كىچىكرەك دەرەخلەرنى ئىرغىتىپ، يوغانلىرىنى پۇتلىرىمىزدا تېپىپ دېگۈدەك يامغۇر سۇلىرىنى ئۈستىمىزگە چۈشۈرۈپ خۇشال ئويناياتقۇق. ئۆيلەردىكى بىكار بولغان ئۇن خالتىلىرىنى قاتلاپ كۈنلۈك قىلىشپ مۆكىمۈكىلەك، قارا-قارا قاغىلار ئويۇنلىرىنى ئويىنىغان كۈنلەر ئەجەبمۇ كۆڭۈللۈك، ئۇنتۇلغۇسىز ئىكەنتۇق...

ئاسماندا بۇلۇتلار قاياققا بېرىشىنى بىلمەي قالغان يولۇچىدەك لەيلىمەكتە. يامغۇر قايتىدىن ئەزۈەيلەپ يېغىشقا باشلىدى.

مېڭىۋاتىمەن، مېڭىۋاتىمەن، مېڭىۋاتىمەن...

يامغۇردا نە كۈنلۈكۈم يوق، قەدەملىرىم شۇنداق ئاستا كېتىۋاتىمەن. ئۆيۈم راستىنلا يىراقلاپ كەتكەندەك ئۆيۈمگە قايرىلىدىغان دوقمۇشقىمۇ كېلەلمىدىم. ئۇ دوقمۇشتا كىچىككىنە گۈزەر بولۇپ، ھەر كۈنى بىر نەچچە ئايال نان، نەچچە ئەر كىشى يېگى كۆكتاتلىرىنى يېيىپ ئولتۇرسا، بىر-ئىككى كىچىك بالا مايلامچىلىق قىلاتتى. ئىسىت!... ئۇلارنىڭ بۇگۈن سودىسى كاساد بولىدىغان بولدى.

ئۆي بىلەن ئۆزۈم ئوتتۇرىسىدىكى ئارىلىق مۇساپەمنى ئۇزارتىش ئۈچۈن قەدەملىرىمنى تېخىمۇ ئاستا ئېلىۋاتىمەن. ئەمما، بۇ ئۇسۇل بىلەن ئەتىنىڭ كېلىشىنى توسۇيالمايدىغانلىقىمنى بىلىپ تۇرساممۇ، يەنىلا شۇنداق كېتىۋاتىمەن.

ئاھ...!

قانداقمۇ قىلارمەن؟!

يامغۇرنىڭ سوغۇق تامچىسى يۈز-كۆزلىرىمگە تاراس-تۇرۇس قىلىپ ئۇرۇلغانسېرى ئەتىنىڭ ۋەھىمىسى كۈچەيمەكتە، شۇنىڭغا ماس تومۇرۇمدىكى قېنىممۇ قىزىپ يۈگۈرمەكتە ئىدى. قېنىم يۈگۈرگەنسېرى ئۆزۈمنى ئەركىن، يەڭگىلىلەپ قالغاندەك خۇشال سېزىشقا باشلىدىم. ئىچ يانچۇقۇمدىكى كىملىكىم، خىزمەت كىنىشكامنى سلاپ قويۇش بىلەن، كۆڭلۈم توق ھېس قىلدىم-دە، پىيادىلەر يولىدىن شارتتىدە كېسىپ ئۆتۈپ، قىزىل، يېشىل چىراغ سەزگۈسىنى يوقاتقان ھالدا، ماشىنىلار غۇيۇلداپ ئۆتۈشۈۋاتقان يولغا چۈشتۇم. كېلىۋاتقان ماشىنىلارنىڭ ئارىسىدىكى بىرىگە كۆزۈمنىمۇ يۇمماي، ئۆزۈمنى شۇنداقلا ئېتىشىمغا شوپۇر چاققانمۇ ياكى تەلىيىم تەتۇر كەلدىمۇ... ماشىنا ماڭا ئۇرۇلماي قالدى. تاللاپ يۈرمەستىن ئۇدۇل كەلگەن ماشىنىغا سوقۇلۇش ئۈچۈن يەنە بىرىگە ئۆزۈمنى ئاتتىم. كۆزلىرىمنى يۇمۇۋېلىپ، يولدا ئېقىۋاتقان يامغۇر سۈيىگە چىلاشقان بەدىنىمنى، مىدىرلىتالماسلىقىمنى ئارزۇلىغان ئىستەكلىرىم يوققا چىقتى. ھېچكىم كىملىكىمنى تەكشۈرۈپ، جىددىي قۇتقۇزۇشقا ئېلىپ بارمىدى. پەقەت شوپۇر بىلەن يول چارلاۋاتقان ساقچى ئۇستىبېشىمنى تۇزەشتۇرگەچ بىخەتەر يول مېڭىش قائىدىسى ھەققىدە سۆزلەپ قويۇپ يوللىرىغا راۋان بولۇشتى.

پىيادىلەر يولىغا ئۆتۈپ ئازراق ماڭا-ماڭمايلا، خۇددى بۇ يولدا جىن بارەدەك يەنە ماشىنا يولىغا چۈشۈۋالدىم.

ۋۇجۇدۇمدىكى ئەڭ ئاخىرقى كۈچ، ئىشەنچىنى يىغىپ كىچىك ماشىنىغا ئەمەس، كوچا ئاپتوبۇسىغا ھۇجۇمنى باشلىدىم.

«سۇغۇرتا شىركىتى ئاپتوبۇس كالونىدىن كىملىكىم ئارقىلىق ئىدارەمنى، ئۆيۈمدىكىلەرنى ئىزدەپ تاپسا، مېنىڭ ئاپتوبۇسقا بېسىلىپ كېتىشىم خاتا بولغان تەقدىردىمۇ ئۆمۈرلۈك سۇغۇرتام

كۆچىنى كۆرستىپ، مەن ساناپ باقمىغان تۈمەنلەپ پۇل ئائىلە تاۋابئاتلىرىمغا قايتسا، ئەتىدىن قېچىشتا مۇۋەپپەقىيەت قازىناتتىم...»

ئاپتوبۇسنىڭ قاتتىق تورمۇزلانغان، ئىچىدىكى ئادەملەرنىڭ ئەنسىزچىلىكتە قىيا-چىيا قىلىشقان ئاۋازلىرى قۇلقىمغا كىردى. ئەڭ ئاخىرقى ئۈمىدمۇ يوققا چىقتى. شۇنچە جىق پاراكەندىچىلىكنى كەينىمگە تاشلاپ قويۇپ يول بويىدىكى ئىستولىا، دەرەخكە قاراپ مېڭىۋاتىمەن. يەيدىغان رىزقىم تۈگىمىگەن كۈنلەرنىڭ ماڭا نېمىلەرنى دېگۈسى بارلىقىنى ئاڭلىغۇم يوق. بىر قولۇمدا ئوك قۇلقىمنى، يەنە بىر قولۇمدا كۆزۈمنى توسۇۋېلىپ دەرەخكە بېشىمنى ئۇرۇش ئۈچۈن يېقىنلىشىمغا، ئاغزىمغا يامغۇرغا ئارىلىشىپ كەتكەن كۆز ياشنىڭ تەمىدەك سۇيۇقلۇقى ئېقىپ كىردى. بېشىمنى دەرەخكە ئۇردۇم، بېشىم يېرىلمىدى. دەرەخنىڭ يۇمشاق قوللىرى مېنى بېغىر رەڭ باغرىغا تارتىپ، قۇلاقلىرىمغا ئاستا:

— ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال، ئەتىدىن قاچما!... ئەتىدىن ئۆزۈڭنى ئىزدەپ بەھۇدە ئاۋارە بولماي، ئۆزۈڭدىن ئەتەڭنى تاپ!— دەپ پىچىرلىدى. سوغۇقتىن بەدىنىم تىترىدى. دەرەخكە، يوللارغا خوش دېگەچ ئۆيۈمگە قايتتىم.

«قاچقۇن»غا ئەگىشىپ...

مەلىكە مۇھەممەت ئايزىت

ھېكايىنىڭ ئاخىرىدىكى «مەن»نىڭ بىر قولىدا ئوك قۇلقى، يەنە بىر قولىدا كۆزىنى توسۇۋېلىپ بېشىنى دەرەخكە ئۇرۇشى، بېشىنىڭ يېرىلماسلىقى... دېگەندەك ھەرىكەت تەسۋىرى بېرىلگەن قۇرلارنى ئوقۇۋېتىپ، زېھنىمنى «ئوك قۇلاق» بىلەن «ئۆز قولىدا توسۇۋېلىنغان كۆز»گە يىغىپ، قوش سەزگۈ يارىتىقان يەنى ئاڭلاش، كۆرۈش سەزگۈسىگە ھەم كەينىدىكى «دەرەخنىڭ يۇمشاق قوللىرى مېنى بېغىرىڭ باغرىغا تارتىپ، قۇلاقلىرىمغا ئاستا:

— ئۆزۈڭنى تۇتۇۋال، ئەتىدىن قاچما!... ئەتىدىن ئۆزۈڭنى ئىزدەپ بەھۇدە ئاۋارە بولماي، ئۆزۈڭدىن ئەتەڭنى تاپ!— دەپ پىچىرلىدى.» دېگەن قۇرلارنىڭ كىتابخانىنى ئەپسانىۋى مۇھىت ئىچىگە باشلاپ كىرىشىگە ئەگەشتىم. ئاپتورنىڭ پەقەتلا ئاددىي بىر قۇر بىلەن «مەن»نىڭ بىر قولىدا ئوك قۇلقىنى، يەنە بىر قولىدا كۆزىنى توسۇۋېلىش ھەرىكىتىنى يېزىشىنىڭ ئەپسانىۋى مۇھىت سىغىمچانلىقىغا قارىغاندا، «قاچقۇن»نىڭ پارچىلىنىش، كېڭىيىش ئۇچۇرىنى بېرىشىگە قىزىقتىم.

تەپەككۇرۇمنىڭ ئاكتىپلىشىشىغا مەنبە بولۇۋاتقان سۆزلەرنى ھېكايە ئىچىدىن ئۆزۈمنىڭ خاھىشى بويىچە بەلگە قويۇپ ئايرىپ، ئاپتورنىڭ ھېكايىنى «مەن»نىڭ «دەرەخ» بىلەن سۆزلىشىشىدەك قەلب مونولوگى بىلەن ئاخىرلاشتۇرۇش ئارقىلىق بىر تەرەپتىن پېرېسلانغان مەنە يارىتىشتەك ماھارەتكە، يەنە بىر تەرەپتىن «پېئىل» ئىشلىتىش، «باغلانما تەسۋۇۋۇر»، «ئىماگ» تەسۋۇۋۇر سەنئىتىدىكى يۇقىرى ماھارىتى بىلەن كىتابخانلارنى «ئەركىنلىك»كە ئېرىشتۇرگەن ئىجادىيەت ئۆزگىچىلىكىگە قايىل بولدۇم.

مەن ساجىدە سۇلايمانقارىنىڭ ئەسەرلىرىنى ئەڭ كۆپ ئوقۇغان كىتابخانلارنىڭ بىرى. ئۇنىڭ «قاچقۇن» ناملىق بۇ ھېكايىسى ئىلگىرى ئوقۇغان ھېكايىلىرىدىن ئېرىشكەن ھاسلاتلىرىم ئىچىدە

هېچبىرىگە ئوخشاشمىغان «ئاددىي ئادەم، پارچە-پۇرات خىيال، ئادەتتىكى مۇھىت كۆرۈنۈش، لەيلىمە ئەسلىمىلەر» ئۆزئارا كىرىشتۈرۈلگەن ئەسەردۇر. قارىماققا، هېكايىدە پەقەت ئادەتتىكى بىر ئادەمنىڭ قەلبىدىكى يېگانىلىك، غېرىبلىق تۇيغۇسىنى قەلب مونولوگى قىلغاندەك تۇيۇلسىمۇ، بىراق «مەن»نىڭ تەبىئەت دۇنياسى بىلەن بىرده ئوبيېكتىپ، بىرده سۇبيېكتىپ كۆرۈنۈشلەرگە گىرەلەشكەن هالەتتە هېكايە سۆزلىشىدىن، مەزكۇر ئەسەرنىڭ قىممىتىنى هېس قىلىپ يەتكىلى بولىدۇ.

20-ئەسىرنىڭ 20-، 30-يىللىرى پىروزىچىلىقتا «ئاڭ ئېقىمى پىروزچىلىقى» مەيدانغا كەلدى. بۇگۈنكى زامان ئۇيغۇر يېڭى پىروزىچىلىقىغا نەزەر سالغىنىمىزدا، «ئاڭ ئېقىمى» پىروزىچىلىقىدا قوللىغا كەلتۈرگەن مۇۋەپپەقىيەتلىرىنىڭ بەلگىلىك ئورۇنغا ئىگە ئىكەنلىكىنى مۇئەييەنلەشتۈرۈمىز.

«قاچقۇن» ناملىق هېكايىمۇ ئاڭ ئېقىمى ئوسلۇبىي بويىچە يېزىلغان.

هېكايە ئىنچىكە تەسۋىۋۇر قۇرۇلمىسىغا ئىگە. ئەسەردىكى ئۇچ خىل «مەن»نىڭ روھىيىتى مەركىزىي قۇرۇلما قىلىنغان (ئۇچ خىل «مەن»: بىرىنچى، هېكايىدىكى بايانچى مەن. ئىككىنچى، هېكايە ئوقۇشقا قاتنىشۇاتقان مەن. ئۈچىنچى، ئاپتورنىڭ قوش كۆرۈنۈش نۇقتىسىدا كۆزىتىلىپ هېكايىدىكى كۆرۈنۈشلەردە ئۆزۈكسىز هالقىش هاسىل قىلىۋاتقان مەن.) بولۇپ، ئاپتور ئۇچ خىل «مەن» تەسۋىۋۇرىنى هېكايىدىكى كۆرۈنۈش بىلەن كۆرۈنۈش ئارىلىقىنىڭ ئۆزگىرىش ئەۋزەللىكىدە يارىتىپ چىققان. هېكايىدە ئاپتور ئۇچ خىل «مەن»نىڭ روهى، تۇيغۇ بىلەن رېئاللىق، رېئاللىق بىلەن ئەسلىمە، رېئال كۆرۈنۈش بىلەن ئوي-خىيال هەم تەسۋىۋۇرلارنى بىر-بىرىگە سىڭىشتۈرۈپ دەستىلىگەن.

هېكايىنى بېشىدىن باشلاپ ئوقۇپ «نەمۇش هاۋا دىمىقمىغا ئۇرۇلدى، سىرتتا يامغۇر ئارىلاش چىقىۋاتقان شامالغا ئۆزۈمنى تۇتتۇم. شامالنىڭ كۈچىمۇ ياكى ئىچىمدىكى غەمدىنمۇ، تېنىم جۇغۇلداپ كەتتى. دېرىزىنى ئىتتىك تاقاپ، پەردىلەرنى چۇشۇرۈپ ئىشخانىدىن ئالدىراش چىقتىم» دېگەن يەرگە كەلگەندە ئاپتورنىڭ بىزنى «قاچقۇن» هېكايىسى ئىچىدىكى يەنە بىر يېڭى هېكايىگە باشلىغىنىنى بايقايمىز. «بوغالتىرنىڭ ئەتە ئۈچ قىسىم كىتاب ئۈچۈن 138 يۈەن پۇل يىغىمەن» دېگەن بۇيرۇقى سوغۇق شامالدا قۇلىقىمنىڭ قاسقىنىغا چۇشۇپ قالغان يامغۇر تامچىسىدەك ئەندىكتۈرۈۋەتتى.» هېكايىدىكى «مەن»نىڭ هېكايە ئىچىدىكى پىرسوناژلىق ئورنى، هېكايە ئوقۇۋاتقان «مەن»گە چىنلىق تۇسى بېرىپ سۇبيېكتىپ ئارىلىقنى يېقىنلاشتۇردى. يامغۇر پەسلىنىڭ هەر ئادەمگە بەرگەن تۇيغۇسى ئوخشاشمايدۇ. شەخسەن مەن يامغۇر پەسلىنى ئىنتايىن ياخشى كۆرىمەن. يامغۇردىن كېيىنكى سالقىن ساپ هاۋادا يوللارنى، ياپيېشىل دەرەخلەرنى تاماشا قىلغاچ ئاستا پىيادە مېڭىپ ئايلىنىشقا هەۋىسىم بار. چۇنكى مەن پەقەت ئەسەرگە ياندىن قاتناشقۇچىلا، خالاس. هېكايىدىكى ئەسەرنىڭ بېشىدىن تارتىپ ئاخىرغىچە هەربىر ئەھۋالى «مەن» يامغۇرنى دەل يامغۇر ياققان ئۇشبۇ ئەسەردىكى سائەت، دەقىقىلەردە پەقەت ياقتۇرمىدى. ئەسلىمىسى ئىچىدە، قۇرۇق خالتىلارنى كۆنلۈك قىلغىنىدىن، يامغۇردا دەرەخلەرنىڭ غولىغا تىپىپ ئۇستېبىشىغا يامغۇر چۇشۇرگىنىدىن راهەتلەندى. چۇنكى «مەن»نىڭ بالىلىقتىكى شۇ گۈزەل چاغلىرىدا نە باقىدىغان بالىسى، مەسئۇل بولىدىغان ئائىلىسى، قەرز تۆلەپ ئالغان ئۆيى يوق، قىسقىسى روهىي هەم جىسمانىي جەهەتتىن يەكلەنمىگەن، تۇرمۇش ئېقىمىدا زەرەتلەنمىگەنىدى. خىياللىرى پارغا ئايلىنىپ كەتكىنىدە، نان، مېۋە-چېۋە، كۆكتات ساتىدىغانلار هەم مايلامچىلارنىڭ بىر كۈنلۈك سودىسىنىڭ تەقدىرىدىن ۋايىم يېدى. «مەن» تۇرمۇشنىڭ دوقاللىرىدا مۇۋەپپەقىيەت

بىلەن مۇشكۈلاتنىڭ پەللىسىدە پىلدىرلاپ، چاقناپ پىشتى. بۇ ھېسسىيات پاسلىنى كىتابخانىلارغا ئايرىپ بېرىشتە ئاپتور ھېسسىياتنىڭ ئابستراكت ئوبراز تۈسلىرىنى يەنى تۇتقىلى، كۆرگىلى بولمايدىغان شەكىلسىز ھادىسىلەرنى جۇملىدىن «مەن»نىڭ غېرىبلىق، ئۇيۇ ـ خىياللىرى ھەم ياشاش بېسىمىدىكى ھەرىكەتلىرىنى كونكرېت ھەرىكەتچان مەنزىرە ـ سۈرەتلەرگە سىڭدۈرۈپ، «شامال»، «يامغۇر» مەنزىرە تەسۋىرلىرىنى «مەن»نىڭ ئىچكى ھېسسىياتى بىلەن زىچ بىرلەشتۈرگەن. تاشقى كۆرۈنۈش سىزىش ھەم ئىچكى ماھىيەتنى يورۇتۇش ئارقىلىق ئەسەردىكى «مەن»نىڭ ئۆز روھىي دۇنياسىغا شۇڭغۇش، ئەسەر قوبۇل قىلۇاتقان «مەن»نىڭ تۇيغۇسىدىكى يېقىن تارىخنى ئوبرازلاشتۇرۇش ئارتۇقچىلىقىنى ئەكس يۇقىرى ئاكتىپچانلىققا كۆتۈرگەن.

ئاپتور ئەسەردە بايان تەلەپپۇزىنىڭ «سۆزلەش» ۋە «كۆرسىتىش» ئۇسۇلىدىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىش ئارقىلىق كىتابخانىلارغا «مەن»دىن ئىبارەت پېرسوناژنىڭ ئەسەرگە قاتنىشىش، ھېسسىيات سىڭدۈرۈش، لىرىك تۇيغۇلىرىنى ئۆزىگە خاس خاسلىقتا ئىپادىلەش، ئەسەردىكى ئۇششاق تۇرمۇش دېتاللىرىغا قارىتا «پىيادىلەر يولى، يولدا ئۆتۈشۈۋاتقان ماشىنا، ئادەملەر، نان، مېۋە ـ چىۋە ساتىدىغان، ئاياغ مايلايدىغان كىشىلەر...» پەقەتلا ئۆز مەيدانىدا، ئۆز پىكىر ئىزچىللىقى، ئۆز كەيپىيات ئۆزگىرىش مۇھىتىدا باھا بېرىپ، كىتابخانىلارغا «قاچقۇن»نىڭ ھېكايىسىنى ئۆزىنىڭ سۆزلەپ بېرىۋاتقانلىقىنى بىلدۈرۈش بىلەن بىرگە تەسۋىرنى ھېكايىنىڭ سۈژىت بۆلەكلىرىگە ئۇستىلىق بىلەن كىرىشتۈرگەن، ھەمدە «سۆزلەش»تىن، «كۆرسىتىش» ئۇسۇلىغا مايىللىشىپ، ئەسەرنىڭ ئەڭ ئاخىرىدا ھېكايىدىن چىقىپ كەتكۈچى «مەن»نى دەرەخ ھەم ئۆز ـ ئۆزى بىلەن سۆزلىتىپ، كىتابخانىلارغا «مەن»نىڭ ھېكايىنى تاماملىغاندىن كېيىنكى پوزىتسىيەسى، ئۇلانما خىياللىرىنى تەسەۋۋۇر قىلىشقا قىممەتلىك پۇرسەت يارىتىپ بەرگەن.

ئاپتورنىڭ تىلغا ئېلىشقا ئەرزىگۈدەك يەنە بىر ئالاھىدە تەرىپى شۇكى، تەبىئەت دۇنياسىدىكى قانونىيەتلىك ھەم نىسپىي تەرتىپسىز ئۆزگىرىشلەرنىڭ يەنى ھېكايىدە پەقەت مەنزىرە كۆرۈنۈشىدە بېرىلگەن «شامال»، «يامغۇر»نىڭ ئالمىشىپ تەسۋىرلىنىشى بۇ ئەسەردىكى كۆرۈنۈشلەرگە خېلىلا كۆركەم، جازىبدار، رومانتىك، ئۆزگىرىشچان كەيپىيات ئاتا قىلغان. خاتىرە ئۇچۇرلىرى يەتكۈزۈش، پارچىلىتىش باسقۇچلىرى «مەن»نىڭ خاراكتېرىنىڭ كېڭىيىشىدىن ئارتۇقراق تەسۋىر كۆرۈنۈشلىرى ياراتقان. ھېكايە ئىچكى مەنە سىغىمچانلىقىنىڭ زورلىقىنى ئىپادىلىسە، ھېكايىدىكى «شامال»، «يامغۇر»لار «مەن»نىڭ ئۆزگىرىشچان ھېسسىياتى، تىز تۇرمۇش رىتمى ئاستىدىكى بېسىم تۇيغۇسى، تۇراقسىز كەيپىياتىنى ماھىرلىق بىلەن ئىچىپ بەرگەن. ئاپتور ھېسسىياتنى ناھايىتى مول، تولۇق ئىچىپ بېرىش باسقۇچىنى ئۆزىنىڭ خېلىلا پىشقان قەلىمى بىلەن ئەركىن يېزىش، ئوبىيېكتىپلاشتۇرۇشقا تىرىشىپ مۇۋاپىقىيەت قازانغان. يەنى، «شامال»، «يامغۇر»نىڭ قانۇنىيەتسىز ئۆزگىرىپ تۇرۇش قانۇنىيىتىنى «مەن»نىڭ ھەرىكەت پائالىيىتىنىڭ لىنىيەسىگە سىڭدۈرۈۋەتكەن. ئىككى خىل تەبىئەت ھادىسىسىنى ئالماشتۇرۇپ تەسۋىرلەش ئۇسۇلى ئاپتورنىڭ لىرىك چېكىنىش باسقۇچىغا كىرىشىگە تامامەن تولۇق شارائىت ھازىرلاپ، «مەن»نىڭ ئەڭ تېرەن، ئەڭ نازۇك تۇيغۇلىرىنىڭ پارتلاپ، پارچە ـ پارچە رېئاللاشقان تۇرمۇشنىڭ تىز سىزمىسىنى يارقىن سىزىپ بەرگەن.

مۇھەررىرى: **ئىمىرھەسەن مەخمۇت**

ئۇيغۇر غەزەل

ئابلىمىت ئابدۇقادىر

كېزەي چۆللەرنى ھەسرەتتە

ۋۇجۇد مۇلكۈمدە بىر ئاتەش كۆيەرلەر ئوت بولۇپ ھەرچاغ،
جانانغا يەتمىدىم جاندىن ئۆزۈمگە لىق تولۇپ ھەرچاغ.

ئەجەلدىن كەلگۈچە پەرمان كېزەي چۆللەرنى ھەسرەتتە،
زىمىستان قەھرىدىن دىلغا سىلىنماي بىر قۇلۇپ ھەرچاغ.

ھاياتتىن نە سادا كەلگەي بېغىمدا كىشىنسە تۇلپار،
قۇياشقا قاقلىنىپ ياتتىم بايا‌ۋاندا قونۇپ ھەرچاغ.

مۇھەببەت لالىسى ئۇنگەن قىيالاردا يانار گۈلخان،
ۋىسالىنىڭ كارۋىنى بىرلە كېتەي سۆھبەت قۇرۇپ ھەرچاغ.

نىگارىنىڭ ۋەسلىسىز دەردىلەر بالاغەت پەسلىگە كىردى،
نىگارا، قالمىدى سەۋرىم ياشاشقا ئاھ ئۇرۇپ ھەرچاغ.

كۆيۈككە تاپمىدىم ئىمكان ھايات گۈلزارىدىن بىر رەت،
نىگارىم كەلسە يادىمغا ئۆتەرمەن قايغۇرۇپ ھەرچاغ.

كۆيەر باغرىمدا بىر يۇلتۇز

ماڭا كىم سەندە يوق دەرلەر يوقۇمنى بار قىلىپ بەرگىن،
ساڭا كۆپ ئىلتىجا بولسۇن چېچىڭنى دار قىلىپ بەرگىن.

مۇھەببەت ــ نە مۇھەببەتتۇر، ئەزەلنىڭ ھۆكمى بىر دەردتۇر،
پايانسىز چۆل بولاي سەندە، ماڭا مۇڭ ـ زار قىلىپ بەرگىن.

كۆيەر جانىمدا بىر يۇلتۇز نىگار ئىشقىڭدا چوغ چاپناپ،
پىغانىم پاتمىغان دىلغا كۆڭۈل ئىزھار قىلىپ بەرگىن.

ماڭارمەن چاپتۇرۇپ بىر ئات كېتىشكە تىنچ ماكان ئىزدەپ،
كۆڭۈل شادىمغا پاك بولغان پەلەكنى يار قىلىپ بەرگىن.

ئۆزۈم بىر تامچە ئەر تۇرسام ئازابتىن نە مۇراد ھاسىل،
تېنىمگە قامچا ئۇرغانىنى ماڭا ئەغيار قىلىپ بەرگىن.

لېۋىڭدىن مەي ئىچەر بولسام، ئىچىپ جاندىن كېچەر بولسام،
ئۆزۈڭ ساقي بولۇپ دىلبەر ماڭا تەييار قىلىپ بەرگىن.

ئوتتىڭ سۇمبۇل چاچلىرى

ۋادەرىخ! يار قەلبىدە سۇپسۇزۇك ئاسمان ياتۇر،
سۇپسۇزۇك ئاسمان ئارا ياپيېشىل بوستان ياتۇر.
بىر ئۆلۈم بىرلا ئۆلۈم مەن تامان كەلگەن كېچە،
مۇزلىغان قەبرەمدە ئاھ! قىسسەئىي داستان ياتۇر.

ياشلار ئەدەبىياتى

بىر ئايال بىرلا ئايال مەندىكى ئىشقىي پىراق،
ئۇل پىراقتا مىڭلىغان قاپقارا زىندان ياتۇر.

قىپقىزىل ئوتنىڭ چېچى يەلپۈنەر مۇز تەكتىدە،
كەلسە يار باغرىن يېرىپ ئۇندا مىڭ ھىجران ياتۇر.

مەن ئۇزاق كۈتتۈم ۋىسال پەيتىنى چۆللەر ئارا،
چۆل ئارا قىلسام سەپەر بىر تالاي نەمجان ياتۇر.

قاتمۇ قات ھەسرەت بىلەن دانە-دانە يىغلىسام،
كۆز يېشىمدا نازلىنىپ ئامرىقىم پىنھان ياتۇر.

دەرەخ بولۇپ ياشاش

مېھرىبان نىياز چۇغلۇق

تۆمۈر كەشنىڭ ھېكايىسى

تۆمۈر كەشنىڭ تېشىلىپ كەتكۈچە
سېنى كۈتىمەن،
كۈتۈشلەردە نەچچە قاقشال بولىدۇ ھاياتنىڭ
يېرىمى،
گۈلباغلىرىم باشلايدۇ سەرسان ھېكايە
ئاخىرى يوقلۇقتا ئىزاھلار مېنى،
بوران تۈتۈۋېلىپ خىياللىرىمنى
ئاقارغان دالىدا توزۇتار مېنى.

تۆمۈر كەشنىڭ تېشىلىپ كەتكۈچە
سېنى كۈتىمەن،
سانسىز دەرەخزارلىق ئارا
بۇلبۇل ھەسرەتلىك سايرايدىغان بىر تال دەرەختە
ساھىلدىكى چۈش بولۇپ كۆزلىرىڭگە
تەلمۈرسەم،
ئاخىرى قۇرۇپ كەتكەن ئوكيانغا تۆنتىشىدىغان يولدا
يېگانە سەييياھ بولۇپ قالارمەن،
قۇرۇپ كەتكەن لېۋىمگە بىر تال تامچە
بولۇپ قونغۇچە
بىر تال تامچە بولۇپ توزۇپ كېتەرمەن.

تۆمۈر كەشنىڭ تېشىلىپ كەتكۈچە
سېنى كۈتىمەن،
تۆمۈر كەشنىڭ تېشىلىپ كەتكەندە،
كۈتۈش ھارغىنلىقىدىن
تۇمەنمىڭ قۇشقا ئايلىنىپ ئۇچۇپ كېتەرمەن،
ياكى تۆمۈر ھاساڭغا جىممىدە يۆلىنىپ
روھىڭغا سۈدەك، نۇردەك ئېگىلەرمەن.
تۆمۈر كەشنىڭ تېشىلىپ كەتكۈچە
سېنى كۈتىمەن،
تۇلپار ئېگەرلەپ كەلگەن بىرىنىڭ كەينىدىن،
قۇياشتەك مەۋجۇتلۇقنىڭ نۇرىنى ئىنكار قىلالماي
تەنھالىقىمنى يېتىلەپ كېتىپ قالارمەن،
تۇلپارغا ئەگەشتۇرگەن ھايات داۋاملاشتۇرىدۇ
ھاياتنىمنى
بىر قاراڭغۇ، بىر يورۇق كۆنۈپ قالارمەن،
كەچمىشلەر شاھىتىغا
يۈرىكىمنىڭ يامغۇرىنى ياكى بايقاۋاننى قۇيارمەن.

ئەسلىمەدىن قۇتۇلۇش ئۇچۇن

ئەسلىمەدىن قۇتۇلۇش ئۇچۇن سېنى يازىمەن
يازا-يازا ئۆزۈمنى قۇرۇقدايمەن
يېزىلغان پەيتلىرىمدە،
ياكى ساڭا بىر تاش بولۇپ چۆكۈپ كېتىمەن
مەڭگۇ ئۇنتۇلمايدىغان دەپ تەرىپلىگەن
دەملىرىمدە.

ئەسلىمەدىن قۇتۇلۇش ئۇچۇن تىلەك تىلەيمەن
نۇرغا ئايلىنىپ كۆزلىرىمدىن تۆكۈلسەن،
ماڭا قاراپ كەلمەيدىغان يوللىرىڭدىن
كېتىدىغان روھىڭغا ئېگىلسەن.

ئەسلىمەدىن سېنى توزۇتقىنىمدا
روھىم چاقار ئىشكىدىن قۇلۇپلىرىنى،
قۇياشنىڭ يۇمشاق نۇرلىرى ئەسلىمىگە يەنە بىر
ئىشكىنى ئاچار.
ئەسلىمەدىن قۇتۇلۇش ئۇچۇن سېنى ئەسلەيمەن
بارماقلىرىم ئۇچىدىكى شامالىرىڭ كېچەر
يادىمدىن،

ئەسلىنۇبرىپ ئۇنتۇلۇپ كەتكەندە شامالللرىڭ
تىپتىنىق ئاسمان
ئۆزىگە قوشۇۋالار شامالسىز كۆڭلۈمنى،
ئېسىپ قويار يۇلتۇزلرىنى
مەن سېنىڭدىن چىقىپ كەتكەندە.

ئەسلىمىدىن قۇتۇلۇش
يۈرەكنىڭ مۇھەببەت پەسلىنى يۇيۇش.

كىتاب ئىشكاپى، مەن، ئاي

كىتاب ئىشكاپى
مەن
دېرىزىدىكى ئاي
بىر تۈپ دەرەختە كۆكلەپ تۇرار،
بۇژغۇن- بۇژغۇن دەريالىرىنى
سۆزلىرىگە كۆمۈپ قويار،
باھارغا ئېلىپ كەتسە قارلىغاچ
كۆز ياپراقلىرىدىن سىرغىپ چىقار.

يۈرەكنىڭ كۆز پەسلىگە ئوخشاپ قالىدۇ
تەنھالىقتا ئوقۇلغان كىتاب،
ئاسمانغا بوي تارتىدۇ،
كۆزدىكى خىيال.

نەقەدەر ھۇزۇر
كۆز پەسلىدە بىر تۈپ دەرەخ بولۇپ ياشاش.

كىتاب ئىشكاپى
كۆزلىرىمگە قاراپ تۇرار،
تەنھالىق شاخلىرىدا غۇچچىدە بولغان مېۋىلىرىنى،
كۆز قىسىپ روھىمغا سۇنار.

كىتاب ئىشكاپى
مەۋجۇتلۇقۇمغا سۇزۇلغان بىر يول،
دېرىزىدىكى ئاي
سۆيگۈ بېغىمدا تۇنىگەن خىيال.

ئەسلىمىنىڭ ئاسمىنى

ئەسلىمىنىڭ
يۇز يىللىق ئاسمىنى تۇرىدۇ مەغرۇر،
يۇز كۈندۈزى چىقارسا ياپراق
يۇز تۇنلىرى سارغايتار ئۇنى.
ئۇستى باراقسان يۇلتۇزلارغا تۇتاشقان
ئاستى ھەسرەتلىك
ئاقار تىراگېدىيەنىڭ يامغۇرى ھامان.

بىر تال كاككۇك گۈلى بولۇپ ئۇنۇپ قالىدۇ
باھار كەلگەندە،
ياز پەسلىدە چىقىچۇشكە قالار ئىلىنىپ،
كۈز پەسلىدە كۆل يۈزىدە بولىدۇ ياپراق،
قىش كەلگەندە ئۇۋا سالىدۇ قاقشال شاخلارغا،
ئۇنىڭ ئىسمى ئەسلىمىدۇر
قۇتۇلالمايسەن ئۇنىڭ ئىللىق قوللىرىدىن،
تارتىپ كېتەر سېنى قۇرۇقدىلىپ كېتىۋاتقان دەريا
ئىچىگە.
توختايدۇ ئاخىرى دەريا ئاخىرلاشقان دەملىرىدە،
لېكىن ئايلىنىپ بولارسەن قاقشال دەرەخكە
قاقشال يەرگە،
قۇشلار ئۇۋۇسىنى كۆچۈرۈپ كېتىدىغان
بىر تال بۇغداي ئۇنمەيدىغان.

ئەسلىمە بىر دەرەختۇر
مەغرۇر كۆكلىگەن،
كۆكلىگىنى ئارقىسىدا ياتار چەكسىزلىك
سېنى مىسرالىرى بىلەن ئۇزىتىۋاتقان،
ئاستا- ئاستا يۇتۇپ كېتىۋاتقان،
ئۆلۈمگە ھۆكۈم قىلىۋاتقان.

ئەسلىمىدىن چىقىپ كەتكەندە
تۇغۇلارسەن ئۆزۈڭگە قېنىپ.

گۈگۈمنىڭ تەنھالىقى

گۈگۈم تەنھالىقىنى ياپالماس چىراغلار
توختىماي ئۆتۈشۈپ تۇرغان ماشىنىلار
بىر تۈپ دەرەخ تۇۋىدە پىچىرلاشقان ئاشىق- مەشۇقلار،
چۈنكى گۈگۈم يوقىتىپ قويغان كۈندۈزنى
قوغلاپ ئۆتىدۇ دۇنيا ئاخىرلاشقۇچە،
ئۇنىڭ ھىجرانى ھەممىدىن ئۇزۇن
ئۇنىڭ سەۋرلىرىدە دەريا تاشقا ئايلىنىدۇ،
سەۋرلىرىدە تاغ ئاستا- ئاستا يۆتكىلىدۇ.

گۈگۈم كۈندۈزنى ئىزدەپ
كىرىپ كېتەر كېچە ئىچىگە،
كۈندۈزنىڭ ۋىسالى ئۈچۈن
تۈن نەسىپىدە يازىدۇ داستان،
تۇننىڭ ئاچچىق كەچمىشلىرىگە شاھىت بولۇپ

ئۇلغىيىدۇ ئازابى هامان.
كۈندۈزنىڭ مەڭزى سۇبهنى كۆرۈپ
ئاستا يېقىنلاشقۇچه
ئۇ نازلىنىپ قېچىپ كېتىدۇ،
گۈگۈمنىڭ تەنهالىقى يەنه گۈگۈمغا سوزۇلىدۇ.

گۈگۈمنىڭ تەنهالىقى ئاخىرلاشمايدۇ
چۈنكى ئۇ كۈندۈزدىن چىقىپ كېتەلمەي
ئۆمرىنى كۈندۈزده كۆكلەتكۈزىدۇ.

مۇهەررىرى: **ئىمىرهەسەن مەخمۇت**

دىلبەرنىڭ چۈمبەللىرى بۇلۇت

مۇهەممەدئەلى ئوبۇلتارى دىلئاچار

قارا ئەتىرگۈل

مەجهۇل بىر سۆز بار
هېچكىم بېرىشنى ئىستىمەيدىغان ئەتىرگۈللۈكتە
دىلبەرنىڭ ئېسىگه كەلسىلا يىغلاشقا باشلايدىغان

ئۇنىڭ بىر مەنسى بار
ئەتىرگۈلنىڭ بەرگى بىلەن تىكىنى ئۇنى ئېپادىلەيدۇ،
ئېتى يوقلۇق دەپ ئاتالغان
ياكى دىلبەر هېچنەدىن ئىزاهاتنى تاپالمىغان
هەمده بار قىلار
بىر قېتىم ئېيتىلىش بىلەن
ماكان ـ زامان هەمده ئۆزىنى.

ئەتىرگۈلنىڭ هۆسنى كىشىنى قىزىقتۇرىدۇ
بىلىش نەزەريىەسىنىڭ ئىككىلىك شەرهلىرى
ياكى دىلبەرنىڭ كۆز يېشىمۇ ئۇنى ئاشكارا قىلالمايدۇ،
هەمده يوپۇرماقلىرى، شاخلىرى، هەرپلىرى، تاۋۇشلىرى
پات ـ پات بىر ـ بىرى بىلەن سۆركىلىشىپ قويىدۇ،
قىسمەن جايلاردىكى قاقشاللىقنى هېسابقا ئالمىغاندا
مەن ئۇنىڭ هەممىسىنى يورۇقلۇق دەپ ئېتىراپ قىلىمەن.

ئەتىرگۈلنىڭ توزۇش پەسلىده
بۇ سۆزنىڭمۇ مەخپىيەتلىكى ئاشكارىلىنىشقا باشلايدۇ،
دىلبەرنىڭ تىللىرى گەپكه كەلمەيۋاتقان
ئارتۇق ئىشلارنى ئويلاشقا رايى بارمايۋاتقان
يوپۇرماقلىرى شالاڭلىشۋاتقان
شاخلىرى يالىڭاچلىنىۋاتقان
كۆزلىرى ئىششىۋاتقان
چاچلىرى قالايمىقانلىشۋاتقان
تىكەنلىرى ئۆتكۈرلىشۋاتقان
بەرگلىرى سۇسلىشۋاتقان

هەمده تۆكۈلەر
يوپۇرماقتەك ياكى كۆز يېشىدەك،
بولدىلا، بۇ سۆز مۇشۇنداق مەۋجۇت بولۇۋەرسۇن

كۈز

سارغۇچ چاچلارنىڭ سايىسىدا
يەنه بىر قېتىملىق هەمدەۋرىيلىك باشلاندى،
ئۇنىڭ ئۆچۈن تەييارلاپ قويۇلغان ئىشكىمنىڭ
ئالدىدىلا،
تاتارغان ياكى سارغايغان
قۇرقۇمسىرىغان ياكى ئۈيالغان
ئۇ يەنه شۇ جەلپكارلىقى بىلەن ئۆتمەكته.

مېنىڭ دىلىم يوپۇرماق
دىلبەرنىڭ قەدەم تۈشلىرىدىكى سەلكىنلەر ئۈنى ئۈچۈرار
هەمده تۆكۈلەر
ئاياغلىرىم ئاستىغا باشلىنىۋاتقان
ئاخىرقى پەرىشانلىق دەملىرىده،
مەن ئۇنى قۇچاقلاۋاتقان.

دىلبەرنىڭ كىرپىكلىرى ئوق
ياكى ئېتىلىپ چىقىدىغان پەسل
هەمده دەسلەپكى ۋىدالىشىشنى چاقىرىۋاتقان
كەچكى شەپەقنىڭ كۆكسىده لىقمۇلىق جاراهەت.

دىلبەر مېنى ئايرىلىشقا تەكلىپ ئېتەر
هەمده رەڭلىك ياغلىقىنى پولاڭلىتىۋاتقان
ئۇنىڭ دەۋرىيلىكى داۋاملاشماقتا
مەن يەنه ئۇنىڭ ئارقىسىدا قۇرۇق قول

تۇنجى كۆرۈشكەندىكىدەك پەرىشانلىقىمىز

ھەمدە پەيلاسوپلاردەك ئەقىلچىلىك تەلىماتى
بويىچە مۇھەببەتلىشۇاتقان
خوشلىششقا قىيالمىغان ياكى كۆزلىرى يېرىم يۇمۇلغان
جۇدالىقنى تېتىۋاتقان ياكى ياشلىرى قۇيۇلۇۋاتقان
ئۇ يەنىلا شۇ مەغرۇر قەدەملىرى بىلەن
ئۇزاقلىشۋاتقان، ئۇزاقلىشۋاتقان، ئۇزاقلىشۋاتقان...

كۈن ياكى ئاك

مېنىڭ دىلىم تۈن
دىلىمدىكى كۆزلىرىمدىكى ئۇچقۇنلار چاچرانىدسى ئۇنى
قوزغىتار

ھەمدە يوقار
ئېنىقلىشۋاتقان ياكى روشەنلىشۋاتقان
ئاخىرقى مىسكىنلىك پەيتلىرىدە،
مەن ئۇنىڭغا ئايلىنىۋاتقان.

دىلىمدىكى ھۆسنى نۇر
ياكى نۇر مەركىزى ئورۇنلىشىدىغان يەر
ھەمدە كۆندۈرەر
قاراڭغۇلۇق ئەنە شۇنداق يىتمەكتە.

دىلىمدىكى چۈمبەللىرى بۇلۇت
ياكى ئاستا-ئاستا قايرىلىۋاتقان
«سەزگۈ مەيدانى»دىكى يۇگۇرۈش يولىدا،
ئاسمانىنىڭ ئەسلىي ماھىيىتى ئۇنتۇلۇۋاتقان
ھەمدە تاماملانماس
تەجرىبىچىلىكنىڭ قالايمىقانچىلىقلىرى كۆرۈلمەكتە.

تەبىئەتنىڭ كەڭلىكلىرىدىكى يېشىللىق
ياكى قېنىقلىشۋاتقان
بۇ ئۆزگىرىشنىڭ چېكى يوق
ھەمدە بىلىنمەس
تۇغۇلۇۋاتقان، تۇغۇلۇۋاتقان، تۇغۇلۇۋاتقان...

ئىزاھات

ھەر كۈنى ئەلياتقۇ مەزگىلىدە،
مەۋجۇدىيەت ياكى يوقلۇق مەسىلىلىرى خىيالىمنى بۆلەر،
كارىۋاتنىڭ جىمجىت يېيىلىشى
ئايالىمنىڭ داۋاملىشۋاتقان تىنىقلىرى
ئۆزلۈك، ئۆلۈم، بارلىق، يوقلۇق، كىملىك، ئەنا، بەقا،
ئايالى بار كىشىلەرنىڭ ھەممىسى پەلسەپىگە قىزىقىدۇ.

ئەينەكنىڭ كۆرسەتكەنلىرى بىرلا تەرەپ
ئەقىل مېۋىسى ياكى قىزىل ئالما
ھەمدە بىر-بىرىگە ئالمىشار
زادى قايسىسى ھەقىقەت،

ۋاقىت توختىماس
بۇ تەلىماتلارنىڭ ھەممىسى ئىشەنچىسىز چىقماقتا.

ئىشكىتىن كىرىپ-چىققىلى بولىدۇ،
ياكى دېرىزىدىن كىرىپ-چىقىدۇ
ھەمدە چىگىچىلىشەر
ئايالىمنىڭ بوينۇمغا يۆگەشكەن چاچلىرى
مەن ئۇچراتقان ياخشى پەلسەپە.

سۆز

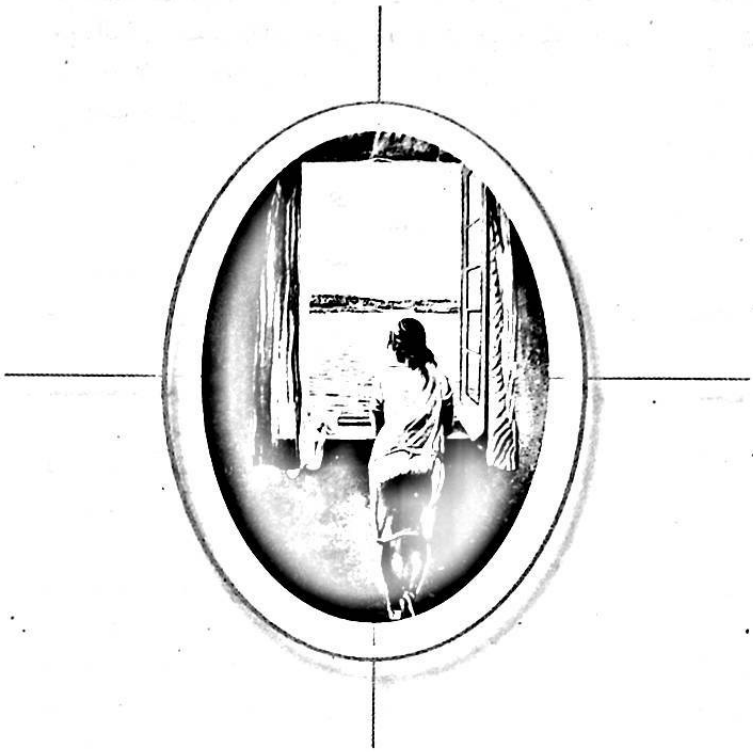
ھەر كۈنى قۇياش قەبرىستانغا يېقىنلاشقاندا
شائىرلارلا بىر مەنسىز سۆزگە يېقىنلىشىدۇ.

ئۇنىڭ ئۇچۇن ئالدىنئالا تەييارلاپ قويۇلغان ماكاندا
قايتا يارىلىش ھەرىكىتى يۈز بېرىدۇ،
كوچا چىراغلىرىنىڭ سۇس نۇرلىرى ياكى ئوينىڭ
تۇغۇلۇشى
لەھزىلىكتە ئالمىشۋاتقان،
كۆزلىرى يېرىم يۇمۇلدۇرۇلغان
بىر يۈرۈش قارا كىيىم كىيدۈرۈلگەن
خېنە يېقىلغان
كۆلكىسى سۆزۈكلىشۋاتقان
ھەربىر سۆز مانا مۇشۇنداق گۈرۈپپىلاشتۇرۇلىدۇ.

چاچلىرى قويۇۋېتىلگەن رەڭ
كىرپىكلىرى ئەتىرگۈلنىڭ تىكىنى بىلەن بىر جايدىن ئۇنگەن
دىلىبىرىمنى تىل ئىچىگە ئورۇنلاشتۇرىمەن
ھەمدە يارىلار
شېئىر ئىچىدىكى ئۆزى خالىغان سۆزلەر بىلەن
مەۋجۇدىيەت دېگەن مۇشۇنداق قۇرۇپ چىقىلىدۇ.

ھەر كۈنى قۇياش قەبرىستانىدىن قايتىۋاتقاندا
ئويمۇ تۇغۇلۇش ھەرىكىتىدىن توختايدۇ.

مۇھەررىرى: **ئەركىن نۇر**

ئۆچ ئېلىش

(ھېكايە)

ئارزۇگۈل ئىمىن

1

كېچە داۋاملاشماقتا... سۇس تۇمان لەيلەپ يۇرگەن سىم-سىم يامغۇرلۇق ئاسمان ئەسلىي رەڭگىنىڭ قانداقلىقىنى بىلگىلى بولمايدىغان سازلىقىنىڭ سۈلىرىدەك خۇنۇكلىشىپ كەتكەن ئىدى. مېھمانخانا بىلەن ئىشخانا بىناسى ئارىسىدىكى بۇ كىچىك كوچا، ئۆيلىرىگە ئالدىراۋاتقان مەسئۇلىيەتچان ئەرلەر بىلەن ئاۋاتلاشسا، رومانتىكلىقنى ئۇنتۇپ قالمىغان خىيالپەرەسلەرنىڭ مىسلداپ مېڭىشىغا مەستخۇش تۇسكە كىرگەن يامغۇر سۈلىرى قوشۇلۇپ، يامغۇرلۇق ھەم تۇمانلىق بۇ پەسلىنىڭ گۈزەللىكىنى گەۋدىلەندۈرگەندەك قىلاتتى.

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتى بىلمەيمەن. دېرىزىدىن سىرتقا قاراپ تۇرغىنىمچە بۇ كىچىك شەھەرنىڭ تۇمانلىق ھاۋاسىغا خىياللىرىم بىلەن قوشۇلۇپ ئۆزۈممۇ تەڭ سېڭىپ كېتىۋاتقاندەك ھېس قىلىۋاتاتتىم. ۋاقىت ئۇقۇمى قالمىغاندەكلا قىلاتتى. نەمخۇش مۇزدەك ھاۋادا نېمىلەرنىڭدۇر لەيلەۋاتقانلىقىنى كۆرگەندەك ئەمما ئۇنىڭ شەكىلسىز، ئىپادىلەپ بەرگىلى بولمىسمۇ مېنىڭ بۇ ھالسىز، قورقۇنچ تولۇپ كەتكەن جىسمىمنى سغدۇرۇپ كېتەلەيدىغان بىردىنبىر نەرسە ئىكەنلىكىنى سەزگەندەك تىنىم سۇس شۇركۈندى.

دېرىزىگە بوش ئۇرۇلغان يامغۇر تامچىلىرى كۆڭۈلسىز ئېقىپ چۈشۈپ، يۇرىكىمگە، دەل يۇرىكىمنىڭ سوغۇق ۋە چوڭقۇر قاتلاملىرىغا سىرغىپ ھاياتلىقنىڭ ئىپادىسى بولغان قان ئورنىغا

تەشۋىش، تىمتاسلىق ئېقىپ تۇرغان بوشلۇقنىڭ ئىچىدە قۇيۇلاتتى. دېرىزىنىڭ بىر قانىتىنى ئېچىپ، مۇزدەك بارماقلىرىم بىلەن تامچىلارنى سىلاپ باقتىم. تۇيۇقسىز ناله، پەريادسىز مۇڭلۇق يىغىنىڭ سۇكۇتلۇك ئىسيانلىرى يامغۇر تامچىلىرىغا يۈگۈرۈلۈپ كەتكەندەك گېلىمغا ئاچچىق بىر يىغا قاپلىشىپ كەتتى، كۆزۈمنى يۇمۇپ ئاچقىنىمدا بارماقلىرىم ھۆل، ئەمما ئوتتەك قىزىپ كەتكەنىدى. ئالدىمغا سۈرۈلدۈم، يۈزۈمنى يامغۇرغا تۇتماقچى بولۇپ قارىغىنىمدا، يولنىڭ قارشى تەرىپىدىكى دېرىزە ئەتراپىدىكى باشقا دېرىزىلەرنىڭ قارانغۇ ھالىتى بىلەن روشەن سېلىشتۇرما بولۇپ، خۇددى بۇ بىنادا مۇشۇنىڭدىن باشقا ئۆي يوقتەك تۇيۇلۇپ، پىلانىمنىڭ كاشىلىسىز ئەمەلگە ئاشىدىغانلىقىنى ئىسپاتلاۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى.

سۇس تۇماندا چىراق سارغۇچ نۇر چېچىپ تۇراتتى.

ئۇدۇلمۇ ئۇدۇل دېرىزە. سۇس تۇمان قاپلىغان بوشلۇق.

ئاردىدا لەيلەۋاتقىنى مېڭەمدە ئۇزۇندىن بۇيان شەكىللەنگەن ۋەھىمىلىك خىيالنىڭ سايىسى...

ئۇ كۆنى، ئىشخانا دېرىزىسىنىڭ بۇگۈنكىدەك بىر قانىتىلا ئېچىلغان ئىدى. خىزمەتداشلىرىم ئاللىبۇرۇن ئىشتىن چۈشكەن، پۈتۈن بىنادا يالغۇز قالغان بولسامۇ بۇ يامغۇرلۇق ھاۋاغا قاراپ قانچە ئۇزۇن تۇرسام شۇنچە ياخشىدەك تۇرۇپ كېتىۋاتاتتىم. كالىلام قۇيقۇرۇق، مېڭەم ئېلىۋېتىلگەندەك تەپەككۇردىن توختىغان. قۇلاق تۈۋىمدە سىنىڭ ئاۋازىنىڭ ئەكىس ساداسى جارانلايتتى.

ھەممىنىڭ سەۋەبچىسى بايامقى تېلېفون. پۈتۈن بىر يىل خۇشاللىقىمغا، مۇھەببەتنىڭ شېرىن ۋە چۈچۈمەل ھېسلىرى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ كەتكەن يانفۇنۇمنىڭ كىچىككىنە ئېكرانىدا كۆرۈنسىلا مېنى ھاياجانغا سالىدىغان سىنىڭ ئۇ نومۇرۇڭ بايىلا ماڭا تاماممەن ناتونۇش ئىكەنلىكىنى رەھىمسىزلىك بىلەن ئېيتقىنىدا كاللام قۇيقۇرۇقلا بولۇپ قالغان، خۇددىمنى بىلمەي دېرىزىنىڭ ئالدىغا سۈرۈلۈپ بارغىنىمدا يامغۇر تامچىلىرىنىڭ ئوتتەك قىزىپ كەتكەن يۈزۈمنى سوغۇق تامچىلىرى بىلەن سۆيۈپ ئۆتكەنلىكىنى سۇس سەزگەنىدىم. خۇددى بىر خەنجەرنى يۇتۇۋېلىپ چىقىرالمايۋاتقان سېركچىدەك ئىچىمگە قاپلىشىپ، گېلىمنى بوغۇپ، نەپىسىمنى قىينىلاشتۇرۇۋاتقان بىر نەرسىنى چىقىرىۋېتەلمەيۋاتقاندەك قىينىلىپ كېتىۋاتاتتىم.

سۇس تۇمان ھەم، يامغۇر تامچىلىرىغا چۆمۈلگەن سۇكۇتلۇك ۋە ئېغىر كېچە قوينىنىڭ دۇنيادا يالغۇز قالغانلىقىمنى رەھىمسىزلىك بىلەن ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇرلاۋاتقان شۇ سائەتلەردە، ئۇنۇمنى قويۇۋېتىپ يىغلىۋالغۇم كەلسىمۇ ئەمما ئاۋازىمنى چىقىرالماي قىينىلىپ كېتىۋاتاتتىم.

ئۆزۈمنىڭ ھاياتىنىڭ ئالدىنشىغا دۇچ كەلگەن تۇنجى ئادەم ئەمەسلىكىمنى بىلسەممۇ، شۇ مىنۇتتا دۇنيادا ئاخىرقى ئادەمدەك تەنھا ھېس قىلغانلىقىم ئېنىق ئېسىمدە...

سەھەردە ئىشقا بالدۇر كېلىشنى خىزمەت ئۇنۇمى ھېسابلايدىغان ئىشدىشىمنىڭ تۇرتۇپ ئويغىتىشى بىلەن كۆزۈمنى ئاچقىنىمدا، بىر پەس داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدىم - يۇ، تېزلا ئىشخانىدا ئىكەنلىكىمنى ئېسىمگە ئالالىدىم.

— نېمە بولدىڭىز، ئىشخانىدا يېتىپ قاپسىزغۇ؟ ئىسمىنا قوشۇپ ئىشلىدىڭىزما؟

— ھە... ھەئە، ئاخشام ئىشلىرىم تۈگمەي...

— ھە، شۇنداقمۇ؟ تىچلىقتۇ؟

— تىچلىق، رەھمەت.

ئۇنىڭ ھەردائىم بۇنداق تەلەپپۇزدا ئەھۋال سورىشى بېقىمسىز تۇيۇلسىمۇ، تېخىمۇ جىق سوئاللارنى سورىشىدىن قورقۇپ يەنىلا كۆلۈمسىرەشكە مەجبۇر بولدۇم.

— ھە، ئەمىسە مەن ئىشىمنى قىلۇەردىم، — ئۇ شۇنداق دەپلا ئۇستىلىگە ئېڭىشكەنىدە، ئاستىلا سىرتقا يۈگۈردۈم.

تازىلىق ئۆيىدىكى ئەينەكتە يوچۇنلا بىرى قاراپ تۇراتتى. چۆچۈپ كەتتىم، كۆزلىرىمنىڭ ئەتراپىدىكى ئىششىققا يۈزۈمدىكى سولغۇنلۇق قوشۇلۇپ مېنى بىچارە ھەم يىگىتى تاشلىۋەتكەن قىزدىن بەكرەك بىر كېچە ئۇيقۇسىز ئىشلىگەن ئىشخانا خىزمەتچىسىگە ئوخشاتقان ئىدى. يۈزۈمنى ئۇزاقتىن - ئۇزاق ئۇزۇن يۇيدۇم، سوغۇق سۇدا سەل سەگەكلەشكەندەك بولۇپ سىرتقا چىقتىم.

ھاۋا ئوچۇق، خۇددى دۇنيادا تۇنۇگۈنكىدەك تۇمانلىق كۈن ئەزەلدىن بولۇپ باقمىغاندەك قۇياش كەك ئاسمان بوشلۇقىدا جۇلالىنىپ

تۇراتتى. يامغۇر سۇيى قۇرۇۋاتقان كوچىلاردىن سۇس هور كۆتۈرۈلەتتى، يېڭى بىر كۈنۈم ئۇچۇن خالىماستىن ناشتا قىلدىم. «ئايرىلىشنىڭ دەردىنى تارتىشىم ئۇچۇن ئېنېرگىيە لازىمدۇ؟» دەپ ئۆز-ئۆزۈمگە چاقچاق قىلىپ قويدۇم.

قايتىشقا ئالدىراپ سۇتنى كۆتۈرۈپلا ماڭغاندا، كۆزگە تور تارتىۋالغان بىرىگە شۇنداق سوقۇلدۇمكىن، ئىچىپ بولالمىغان سۇتلىرىم يۇزۈمگە چاچرىدى.

ــ كەچۈرۈڭ، كەچۈرۈڭ، ئىشقا ئالدىراپ مېڭىپ... بىخەستەلىكىمدىن...ــ ئاچچىق بىلەن قايرىلدىم. كۆز ئۇچراشتى.

يېرىمى قالغان سۇتۇم بىراقلا تۆكۈلدى.

ــ بۇ... سىز...

ئۇنىڭ كۆزلىرى... مەغرۇرلۇق ئىچىگە غۇۋا مېھىر يوشۇرۇنغان سېھرلىك ئۇچقۇنلارنى چاچرىتىپ، مېنى بەختلىك ھېس قىلدۇرغان كۆزلەر...

داڭقېتىپ تۇرۇپ قالدىم. بىردىنلا زامان، ماكان ئۇقۇمى كاللامدىن چىقىرىپ تاشلاندى.

تولىمۇ يىراقتىكى غۇۋا چىراغ نۇرلىرى چاقناپ تۇرغان دېرىزىلەرنىڭ سۇس ھەم يېنىك تەۋرىنىۋاتقان رەڭلىرى ئىچىدىكى قانداقتۇر بىر قارا، ئاق رەڭلەرنى باغلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭ كۆزلىرىنى تەسەۋۋۇر قىلىپ باقتىم.

شۇ پەيتتە ئۇدۇلدىكى دېرىزىنىڭ بىر قانىتى ئېچىلدى. دەرھال دېرىزىنى يېپىپ، پەردە كەينىگە ئۆتتۈم.

دېرىزىدىن ئۇنىڭ تونۇش سىياقى... ئۇ ئالىقانلىرىنى ئېچىپ يامغۇرغا بىر پەس تۇتۇپ تۇردى خۇددى شۇ ۋاقتتىكىدەك. ئاندىن كەينىگە تېزلا بۇرۇلۇپ بىرسىگە سۆزلىگەندەك قىلدى. يامغۇرنىڭ شىرىلدىغان ئاۋازىدا نېمە دېگەنلىكىنى بىلگىلى بولمايتتى.

كېچە داۋاملىشۋاتىدۇ. ئۇ دېرىزىدىن قولىنى سۇنۇپ يامغۇرغا بىر پەس تۇتتى-دە، تۇيۇقسىز كەينىگە بۇرۇلدى.

ــ يامغۇرنى ياخشى كۆرەمسىز؟

ــ ھەئە. ئەمما دېرىزە سىرتىدىكى ئەمەس، كۇنلۇك ئاستىدىكى يامغۇرنى.

ــ ھا... ھا... ھا... ئايلىنىپ كىرەيلىمۇ؟ــ دېدى ئۇ يېنىمغا كېلىپ ئولتۇرغاچ.

ــ ياقەي بولدى، بۇگۈنچە دېرىزە سىرتىدىكى يامغۇرنى تاماشا قىلاي.

يامغۇرنىڭ قىزىقتۇرۇش كۈچىدىن بەكرەك ئەندىشە غالىب ئورۇنغا ئۆتۈپ، رەت قىلدىم.

ھەر قېتىم ئۇنىڭ بىلەن كۆرۈشكەندە تەشۋىش ئىچىدە قالىدىغانلىقىمنى ئۇ بىلەتتى. ئەمما كۇلۇپ قويۇشتىن ئارتۇق ئىنكاس قايتۇرمايدىغانلىقىنى ياخشى كۆرەتتىم. بىرەر نەرسىنى سۇراپ قالسا ھېچنېمىنى چۈشەندۈرۈپ بېرەلمەيدىغانلىقىمنى بىلەتتىم. ئۇنىڭ مېنى «ئۇتۇپىسىزلاندۇرۇپ قويمايدىغانلىقى»نى قانداقلارچە «ھۆرمەتلىگەنلىكى» دەپ بىلگىنىمنى ھازىرغىچە چۈشىنەلمەيمەن.

دېرىزىگە ئۇرۇلغان يامغۇر تامچىلىرى سۇس ئىز قالدۇرۇپ سىرغىيتتى، سوغۇق نەمخۇش ھاۋا دېرىزىدىن ئۇرۇلاتتى. سىرتتىن يامغۇرنىڭ تاراسلىغان ئاۋازى ئاڭلىناتتى.

بارغانسېرى قىزىپ كېتىۋاتقانلىقىمنى چاندۇرماسلىق ئۈچۈن دېرىزە ئالدىغا بېرىپ سوغۇق، يېقىملىق، مۇزدەك ھاۋادا بىردەم تۇرۇۋالدىم.

يامغۇرنىڭ تاراسلىغان ئاۋازى خېلى كۈچلۈك بولسىمۇ، ئۇنىڭ كەينىمدىن كېلىۋاتقان ئاياغ تاۋۇشىنى ئاڭلىدىم. قولاق تۇۋىمدە شۇڭىلدى: «ئۇنى قانچىلىك سۆيىدىغانلىقىڭنى ماڭا ئايان، مەن ھەرقانچە ئۇنىڭغا ئوخشىساممۇ، ئۇنىڭ ئورنىغا مېنى قويۇۋالماي، ماڭا ئايرىم ئورۇن بېرىشىڭنى ئۈمىد قىلمەن.» شۇ تاپتا ھېچنېمىنى ئاڭلىماسلىقنى، بۇ ئاۋازنىڭ ئەسلىمەمنىڭ كۆمۈۋېتىشكە تىرىشقان بەتلىرىنى قايتىدىن ئېچىۋەتمەسلىكىنى ئۈمىد قىلاتتىم. كۆزۈمنى يۇمدۇم، كۆچلۈك قوللىرى مېنى قامالىغاندا تامامەن يامغۇر ئاۋىسىغا، تۇمانلارنىڭ قوينىغا غەرق بولغانىدىم.

يامغۇرنىڭ تاراسلىغان ئاۋازى بىلەن كوچىدا بارغانسېرى ئازلاۋاتقان كىشىلەرنىڭ ئاياغ تىۋىشلىرى قوشۇلۇپ سۇرلۇك ۋەھىمە ھېس قىلدۇراتتى. ئۇدۇلدىكى دېرىزىدە كۆرۈنگەن ئەرنىڭ بېشى قايتىدىن يامغۇرلۇق ئاسمانغا تىكىلگەنلىكىنى بىلگىلى بولاتتى. تۇمانغا

ئارىلىشىپ كېتىۋاتقان سۇس چىراغ نۇرىدا ئۇنىڭ بىر ھازا يامغۇرغا قارىغانلىقىنى، ئاندىن يەنە كەينىگە بۇرۇلغانلىقىنى، بەلكىم دېرىزە تۆۋىدىلا بولۇشى مۇمكىن بولغان ئۇستەلگە ئېگىشكەنلىكىنى ئىلغا قىلالىدىم.

يۇرىكىمنىڭ سوقۇشى تېزلىشىپ كېتىۋاتاتتى. ياندىكى ئۇستەلدە بايا مېھمانخانا كۆتكۈچىسى ئېلىپ كىرگەن قەھۋەنى قولۇمغا ئالدىم، ھېچنېمە قوشمىغان مۇزدەك قەھۋەنىڭ ئاچچىق تەمى ھاياتنىڭ تەمىنى ھېس قىلدۇرۇپ تۇراتتى.

ئىستاكاننىڭ ئاپپاق گىرۋەكلىرى بىلەن روشەن سېلىشتۇرما بولغان قەھۋەنىڭ قىزغۇچ قارا رەڭگى سۇس چايقىلاتتى. قىزغۇچ رەڭنىڭ ئىچ-ئىچىدىن قېنىق قىزىل رەڭ بالقىپ تۇراتتى.

— سىزنى بىرى ئىزدەپ كەپتۇ.

ئەزەلدىن مېنى ھېچكىم ئىزدەپ كەلمىگەچكە، خىزمەتدىشىمنىڭ بىنورماللىق ھېس قىلغاندەك تەرزدە ماڭا تىكىلگەن كۆزلىرىدىن سوئال يېغىپ تۇراتتى.

— بىر يىگىت ئىزدەپ كەپتۇ، كېلىشكەن يىگىت ئىكەن. لايىقىڭىزمۇ، دوستىڭىزمۇ؟

ئۇنىڭ سوئاللىرىغا جاۋاب بەرگۈدەك ماجال قالمىغان ھالسىز تېنىمنى سۆرەپ زالغا چىقتىم. ھېچبىر تونۇش چىرايىنى ئۇچرىتالماي قايتىشقا بۇرۇلغىنىمدا، ئۇنىڭ ئاۋازى جاراڭلىدى.

— ياخشىمۇ سىز؟ كەچۈرۈڭ، قايسى كۈنى ئىشقا ئالدىراپ سىزنى سوقۇۋەتتىم. سۈتىڭىز تۆكۈلۈپ كەتكەنگە كۆز يېشى قىلغانلىقىڭىزدىن سىزنى سۈتكە ئامراق ئوخشايدۇ، دەپ بۇ قەھۋەنى سىزگە ئەپ كەلدىم.

بارغانسېرى مېنى گاڭگىراتقان سۆزلەر تېخىمۇ غەيرىي تۇس ئالدى. چىرايىغا قاراشىمۇ خۇشياقماستىن سوردىدىم.

— قايمۇقۇپ كەتتىم، سىز كىم؟

— مەن قايسى كۈنى سىزنى سوقۇۋەتكەن ھېلىقى...

مەغرۇر كۆزلەر... مېھرىلىك، سۇس ئىنتىزارلىقتا تەلپۈنۈۋاتقان كۆزلەر...

ئۇنىڭ قولىدىكى قۇتىلىق قەھۋەنى يۇلۇپ ئالدىم-دە، ئىشخانىغا سەنتۈرۈلۈپ ماڭدىم. قۇلىقىمغا ئۇنىڭ «قايسى كۈنى سوقۇۋەتكەندە يىغلاپ كەتتىڭىز، چۆچۈپ بىر نېمە دەپ بولغىچە يۈگۈرۈپ بۇ بىناغا كىرىپ كەتتىڭىز، كەينىڭىزدىن كىرىپ كارىدورىدىكى خىزمەتچىلەر سۆرىتى چاپلانغان كۆزنەكتىن سىزنىڭ ئىسمىڭىز، ئىشخانىڭىزنى بىلىۋېلىپ چىقىپ كەتكەنتىم. بۇگۈن كەچۈرۈم سوراي دەپ...» دېگەن سۆزلىرى كىردى.

ھوشسىز بولۇپ قالغاندەك ئۆزۈن ئۇلتۇرۇپ كېتىپتىمەن. قولۇمدا ئۇنىڭ قەھۋەسى، كۆز ئالدىمدا ئۇنىڭ تونۇش ھەم ناتونۇش كۆزلىرى. نېمانداق ئوخشايدۇ-ھە، ئۇنىڭ كۆزلىرى...

ھەممە نەرسە قالايمىقان بولۇپ كېتىۋاتاتتى. چىگىچ خىياللىرىم ئارىسىدا نېمە قىلارىمنى بىلەلمەي كېچىنىڭ قانداق كەلگەنلىكىنى تۇيمايلا قېلىۋاتاتتىم.

بۇ كىچىك شەھەرنىڭ تۇمان بىلەن قاپلانغان ئاسمىنى ماڭا ئۆتكەنكى كېچىنىڭ رەھىمسىزلىكىنى ئېسىمگە سالماقتا ئىدى.

سېنىڭ تېلېفونىدىكى يات مۇئامىلەڭ، قوپال تەلەپپۇزۇڭ، تېلېفونىنى قويۇۋېتىشىڭ بىلەن داڭقېتىپ قالغان مەن، كۈندىكىدەك بۇگۈنكى ئۆزۈن ھەم ئازابلىق كېچە يەنە قايتىلانماقتا ئىدى... ئىچىم ئېچىشتى، كۆڭلۈمنىڭ ئازدۇرۇشلىرىغا بويسۇنغان غۇرۇرۇم مېنى توسۇپ قويۇۋاتاتتى. ئاخىرقى مىنۇتتا بولسىمۇ ئۆز كۆچىنى ناماياں قىلمۇالغان پەرۋانىدەك ھېسلىرىم پەرىشانلىقتا توزۇپ كەتكەندەك بولۇۋاتاتتى. شۇ تاپتا ئەتراپىمدىكى بارلىق مەۋجۇدات شەكلىنى يوقتىپ تۇمانلاشقاندا، سېنىڭ ئىسمىڭنى چاقىرغۇم كەلگەنلىكىنى ئۇمىدسىزلىك بىلەن ئېتىراپ قىلىشقا مەجبۇر بولۇۋاتاتتىم.

گويا مەن لەيلەۋاتقاندەك، مېنىڭ بارلىق ئارزۇلىرىم مېنى تاشلاپ كەتكەندەك، ئېغىرلىقىنى يوقاتقان ئالەم ئۇچقۇچسىدەك بولۇپ قالغان ھالتىمنى ئويلىسامۇ تەسەۋۋۇرۇمغا سىغدۇرالمايدىغان بىر ھال دېيىشكە بولاتتى.

كېچە داۋاملاشماقتا. يامغۇرنىڭ ئاۋازى بارغانسېرى كۈچىيىشكە باشلىغانىدى. ئۇنىڭ يېقىملىق ئاۋازىمۇ بارغانسېرى قوپال تۇس ئالماقتا ئىدى.

— مېنى قورقۇتمەن دېدىڭىزمۇ ياكى ماڭا مۇشۇنداق تەھدىت سېلىۋاتامسىز؟! سىز بەك

ساددىمۇ ياكى قەستەن شۇنداق قىلمۇاتامسىز؟ ھەممىگە ئۆزىڭىز رازى بولغان، مەن سىزنى مەجبۇرلىمىدىم...

ئاخىرىنى ئاڭلاشقا تاقەتلىرىم قالمىدى، ئىچىم ئىچىشتى، چىقىپ كەتتىم. كۆزلىرىمگە ياش كەلدى، ئويلاشنى خالىمايتتىم. باشقا نەرسىلەرنى مەجبۇرىي خىيال قىلاتتىم... ئەمما ئۇ ئىش خىيالىمدىن چىقمىدى. ئۇ گۇناھكار ھېسسىيات، «ۋىجدان» دېگەن سۆزنى ئىشلىتىشتىنمۇ نومۇس قىلاتتىم. خاتالىقىنى بىلىپ تۇرۇپ قىلغان ئىشىمنى ئاقلاشقا ھېچقانداق باھانە تاپالمايتتىم، تېپىشقىمۇ كاللام ئىشلىمەيتتى... بۇ خىل قىينىلىش بىلەن خورلۇق ئىچ-باغرىمنى ئۆرتىۋەتتى، ئۆز-ئۆزۈمنى بوغۇپ قويغۇم كېلەتتى. كالۋالقىمنى ئاق كۆڭۈللۈك دېگۈم كەلمەيتتى، چۈنكى مەن يۈگەنسىز ھېسسىياتنىڭ قۇلى بولغان ئىدىم. يۇگۇردۇم... توختىماي يۇگۇردۇم... ئۇنىڭ كەينىمدىن چىقمايدىغانلىقىنى، كەچۈرۈم سورىمايدىغانلىقىنى بىلەتتىم. ئۇنىڭ ئويۇنچۇقى ئىكەنلىكىمنى، تۇنجى ئايرىلىشنىڭ جاراھىتىنى ئۇ ئارقىلىق ساقايتماقچى بولغىنىمۇ مېنىڭ خاتالىقىم ئىدى. كۆزلەرنىڭ ئوخشىغانلىقى مېنىڭ ھاياتتىكى ئەڭ قىممەتلىك ھېس-تۇيغۇلىرىمنىمۇ خورىتىپ ئۆزۈمنى قىينىتىش، ئۇ ئىككىسىنى پەرقلەندۇرەلمىگۈدەك ھالغا كەلگۈچە ئارىلاشتۇرۇۋېتىش ئۈچۈن يېتەرلىك باھانە ئەمەسلىكىنى بىلەتتىم. مۇرىلىرىمگە سوقۇلغان كىشىلەر بارغانسېرى ئازلاپ، ھالىمدىن كېتىپ يىقىلىشقا ئاز قالغىنىمدا توختاپ، كۆرگىنىم ماشىنلار ئۈچقاندەك مېڭىۋاتقان يۇقىرى سۈرئەتلىك يول بولدى...

ماشىنا چىراغلىرىنىڭ كۈچلۈك نۇرلىرى ھەم قالايمىقان سىگناللارنىڭ ئارىسىدا قالغانلىقىمنى ئەمدىلا سەزگىنىمدە كۈچلۈك تورمۇزلىغاندا چىقىدىغان ماشىنا چاقنىڭ سىيرىلغان ئاۋازىنى ئاڭلىدىم-دە، قاتتىق بىر سوقۇلغاندىن كېيىن بوشلۇقتا لەيلەۋاتقانلىقىمنى، كۆز ئالدىمنىڭ كۈچلۈك نۇردىن ئاستا-ئاستا قاراڭغۇلىشىپ، خۇددى ئۈدۈلۈمدىكى مەن كۆزىتىۋاتقان ئىشخانا بىناسىنىڭ بىر-بىرلەپ ئۆچكەن چىراغلىرىدەك بارغانسېرى سۇسلىشىپ، ئاخىردا چېكتىكە قەدەر ئايلانغانلىقىنى سەزدىم.

2

كېچە داۋاملىشىۋاتىدۇ. يامغۇرنىڭ بارغانسېرى كۈچەيگەن ئاۋازى خىياللىرىمنى ئۆزىگىلا مەركەزلەشتۈرۈۋالغاندى. ئورنۇمدىن تۇرغاندا پۈتلىرىم ئۈيۈشۈپ كەتكەن، پۈت ئۈيۇشقاندا تېرىنىڭ ئاستىدا مىڭلىغان يىڭنىلەر سانجىلىۋاتقاندەك بىر ھازا سېزىمىنى يوقىتىپ، بەدەننىڭ بىر قىسمىدا ھېچقانداق سەزگۈ بولمايدىغانلىقىنى ئويلىدىم.

كېچىكمىدە مومام دائىم ئۇزاقتىن-ئۇزاق ئولتۇرۇپ قوناق ئۈۋىتىپ ئورنىدىن تۇرغاندا، مەندەك تېزلا ئورنىدىن تۇرماستىن، يۆكۈنۈۋالغان پۈتلىرىنى ئاۋۋال ئالدىغا ئۇزۇن سوزۇپ، مېنى چاقىرتىپ پۈتلىرىنى بىر ھازا ئۇۋۇلاتقاندىن كېيىن ئاندىن مۇرەمنى تۆتۈپ ئاستا ئېغىر بېسىم بىلەن تۇراتتى. مۇرەمنى باسقاندىكى بېسىم بىلەن مەن تىترەپ كېتەتتىم، جايىمدا مۇشۇنداق مۇقىم تۇرالماي يىقىلىپ چۈشسەم مومامنىكىمۇ يىقىلىپ چۈشۈشى ئېنىق ئىدى، مەن كىچىك مۇشتلىرىم بىلەن ئۇرۇپ ئەسلىگە كەلتۈرگەن پۈتلىرىدىن ئەنسىرەپ پۈتۈن بېسىمىمنى ئۈيۇشۇپ قالمايدىغان پۈتۈمغا جۇغلايتتىم. ھازىر مومامدەك ئاستا ئورنۇمدىن تۇرمىسامۇ پۈتلىرىمنى مۇشتۇم بىلەن ئۇرۇپ قويغاچ ئۇدۇلۇمدىكى دېرىزىگە قاراپ قالدىم. چىراغ يەنىلا غۇۋا يورۇق ئىدى، تۇمان بارغانسېرى قۇيۇقلىشىپ ئادەمنى بۇ بوشلۇققا قاراپ بىرەمدە بوغۇلدۇرۇپ قويىدىغان سۆرۈن، پەرىشان بىر ھالدا مانايقىپ تۇراتتى.

كەينىمگە قايرىلىپ ياتاقنىڭ ئوتتۇرىسىغا قويۇلغان كارىۋاتنىڭ بېشىغا قويۇپ قويغان سومكامنى قولۇمغا ئالدىم، سومكىدا سەن چەتكە ئوقۇشقا مېڭىشتىن بۇرۇن ماڭا سوۋغا قىلغان پىچاقنىڭ رەختكە ئورالماي قالغان ئۇچى سوغۇق يالتىراپ، قارىغان ئادەمنى ئەيمەندۇرگۈدەك نۇر چېچىپ تۇراتتى.

سېنىڭ شۇ چاغدا قىلغان سۆزلىرىڭنى پىچاقنىڭ ئۆتكۈر ھەم ئىشلىتىپ باقمىغانلىقتىن يالتىراپ تۇرىدىغان تىغىغا قارىغاچ ئەسلىدىم.

ـــ سىزدىن خاتىرجەم بولالمايدىكەنمەن. ئۇنىڭ ئۇستىگە ئۆزىڭىز يالغۇز قالدىڭىز. كەچرەك ئىشتىن چۈشۈپ قالسىڭىز بۇنى سومكىڭىزغا سېلىۋېلىڭ، يۇرىكىڭىز توق تۇرىدۇ، مەن يېنىڭىزدا ماڭغاندەك خاتىرجەم ماڭالايسىز. بۇ دېگىنىم چوقۇم ئىشلىتىڭ دېگىنىم ئەمەس جۇمۇ،ـــ قاقاقلاپ كۈلۈشۈپ قولۇمغا ئالغىنىمدا، قانداق بولغىنىنى بىلمەيلا قالدىم، بىر بېسىپ تىغنى چىقارغاندا پىچاقنىڭ ئۇچلۇق ئۇچى قولۇمنى شارتتىدە كېسىۋەتتى.

ـــ ھوي، بۇنى ھازىردىن باشلاپ ئىشلەتكىلى تۇرىدىڭىزمۇ؟ـــ دېدىك جىددىيلىشىپ مېنى ئەيىبلەپ...

قولۇمنى پىچاق ئۇرىغان رەختتە تېڭىپ قويۇۋاتقىنىڭدا ساڭا سىنچىلاپ قارىۋالدىم. سول قېشىڭنىڭ سەل ئۇستىدىرەك چېكە چاچلىرىڭ بىلەن تۇتاشقان جايدا، كىچىكرەك سۇس قارا مەڭنى بۇگۈن تۇنجى كۆرۈشۈم ئىكەن.

ـــ مەڭنى كۆرۈپ قالدىڭىزما؟ توساتتىن مېنى ماشنا سوقۇۋېتىپ، ئۆلۈكۈمنى تونۇيالمىسىڭىز، مۇشۇ مەڭگە قاراپ تونۇۋېلىڭ ھە... راست، بېشىم ساق بولسا، ساق قايتىپ كېلەلىسەم... ھا... ھا... ھا...

كىچىككىنە مەڭ چوڭلۇقىدىكى بىر قارا داغ ياشلىرىمنى يۇتۇش ئۈچۈن تامغا تىكىلگەن كۆزلىرىمگە چېلىققاندا، ئۇنىڭ يۈزىدە مەڭ بارلىقىنى تا ھازىرغىچە ئۇنتۇپ قالمىغانلىقىمغا ھەيران قالدىم.

تەسەۋۋۇرۇمدا ئادىلنىڭ چىرايى دائىم ئۇنىڭ چىرايىغا ئارىلىشىپ كېتەتتى. سۈزۈك كەڭ پېشانىسى، قوشۇمسىنى تۇرسە قۇيرۇقى سەل كۆتۈرۈلىدىغان قاپقارا قاشلىرى، مەغرۇرلۇقىنى ئىپادىلەپ تۇرىدىغان كۆزلىرى شۇنچىلىك ئوخشايتتىكى...

تولا جېدەل قىلىپ تۇرۇۋالسام قەستەن خاپا بولغاندەك قىلىدىغان چىراي ئىپادىسىلا ئۇ ئىككىسىنى ئايرىپ ئىككى ئادەم ئىكەنلىكىنى ئېسىمگە سالاتتى. بۇگۈن ئادىلنىڭ يۈزىدە بىرمۇ مەڭ يوقلىقىنى، بۇ ئەمەلىيەتتە ئۇلارنى پەرقلەندۈرۈشكە زور تەسىر قىلغان بەلگە ئىكەنلىكىنى سەزدىم. پىچاقنىڭ تىغىنى ئۆرۈپ كەينىگە قارىسام، كىچىك بىر داغ پەيدا بولۇپ قاپتۇ، خۇددى سەن قولۇمنى تېڭىۋاتقاندا ئوغرىلىقچە بايقىغان چېكەڭدىكى مەڭگە ئوپمۇ-ئوخشاش.

سەن كەتكەندىن كېيىنكى ئاخىرقى بۇرۇلۇش، ئەمدى بىلسەم ھاياتىمدىكى ئەڭ زور بۇرۇلۇش بولۇپ قالغان ئىكەن.

كۈچلۈك چىراغ نۇرى تۇمانىدىكى كوچا چىراغلىرىغا پەقەت ئوخشمايتتى. ئەتراپىم ئاپپاق يورۇپ كەتكەندى.

كۈچلۈك چىراغ نۇرىغا قانچە تىكىلىپ قارىساممۇ كۆزۈمنى چاقمىدى، ئەكسىچە مەن نۇرنىڭ ئىچىگە كىرىپ كېتىۋاتقاندەك، يېنىك چايقىلىپ، لەيلەپ يۇقىرىغا ئۆرلەۋاتقاندەك. مۇشۇ پېتى كۆتۈرۈلۈپ كەتسەم مەن تاماممەن غايىب بولىدىغاندەك شۇنداق ئارامبەخش تۇيغۇغا چۆمۈلۈپ كەتتىم.

ھېلىقى چاغدىكى ئۇنىڭ ۋاقتىلىق ياتقىنىڭ چىراغ نۇرى بۇنىڭدەك كۈچلۈك ئەمەس ئىدى، لەيلەۋاتقاندەك سېزىملارمۇ بۇنىڭغا ئوخشاشمايتتى. دائىم كۈچلۈك چىراغ نۇرىغا قارىسام، تىكىلىپ قارىغاندىن كېيىنكى نەچچە مىنۇتتا كۆرۈش سېزىمىم يوقلىپ، ھەممە نەرسە ئاپپاق رەڭگە كىرەتتى. ئاق، كۈچلۈك نۇرنىڭ ئىچىدە سىلكىنىپ سېزىملىرىمنى بارغانسېرى يوقىتىۋاتاتتىم...

سلكىنىش ئەۋجىگە چىقتى.

ـــ كۆزىڭىزنى ئېچىڭ.

ـــ قىزىق، كۆزۈم ئوچۇق. مەن ھەممە نەرسىنى كۆرۈۋاتمامدىم...

ئاپپاق ماسكا تاقىغان دوختۇرنىڭ يۈزىنى كۆرۈپ چۆچۈپ كەتتىم. كىچىكمىدىن دوختۇردىن قورقاتتىم، مومامنىڭ چىرايىنى ئاخىرقى كۆرگىنىم بىلەن بىر دوختۇرنىڭ ماسكا تاقىغان چىرايى بىرلا ۋاقىتتا پەيدا بولۇپ، مېنى دائىم بىئارام قىلاتتى.

كىرسەم مومامنىڭ يۈزىگە ئاپپاق بىر رەختنى يېپىپ قويۇپتىكەن. دوختۇرنىڭ مېنى چاقىرىۋەرگەن ئاۋازى بىلەن ئەتراپىمغا قاردىم، كۆزۈم نەرسىلەرنى ئىلغا قىلالمغاندا تۇنجى كۆرگىنىم مومامنىڭ ئۇستىگە ياپقاندەك ئاپپاق كىرلىك بولدى.

ـــ ھېلىمۇ ياخشى، شوپۇر ماشىننى جىددىي

تورمۇزلۇاپتۇ، بولمسا...
ــ شوپۇر؟ ماشىنا؟...
بىرمۇنچە سوئاللار... كۆچەپ ئويلاشقا تىرىشتىم.
ئېسىمگە ئالغىنىم مېنى سوقۇۋەتكەن ماشىنا بولماستىن، ئۇنىڭ پەرۋاسىزلىق بىلەن «ئەمىسە بىزنىڭ يۇرتقا ئۆتۈپ قالسىڭىز ئىزدەرسىز» دېگەن چاغدىكى سوغۇق چىراي ئىپادىسى بولدى. ئۇنىڭ كۆزلىرىدىكى ناتونۇش نەزەردىن چۆچۈپ، ئۇنى ھېچ تونۇيدىغانلىقىمغا ئىشىنەلمەي قالغان شۇ مىنۇتلاردا، چوڭقۇر ھاڭغا چۈشۈپ كېتىۋاتقاندەك قورقۇنچلۇق سېزىمدىن بېشىم ئايلىنىپ كەتكەن ئىدى.
دوختۇرنىڭ قورقۇنچلۇق دىياگنوزلىرى، قوپال نەسىھەتلىرى كاللامغا كىرىشتىن كۆرە تېزرەك چىقىپ كېتىشكە، كېيىنلىكتەك ئاق رەختلەرنىڭ ئارىسىدىن قۇتۇلۇشقا تىرىشىپ كېتىۋاتاتتىم...
كېچە داۋاملاشماقتا. يامغۇر بارغانسېرى ئەدەپ كەتتى، تاراسلىغان ئاۋاز دېرىزە ئەينەكلىرىگە ئۇرۇلۇپ، سۇكۇتۇمنى بۇزۇشقا تىرىشىۋاتاتتى.
پىچاققا سنچىلاپ قارىدىم، قوش بىسلىق، كىچىككىنە كونۇپكىسىنى باسسىلا قاتلىنىدىغان بۇ پىچاقنىڭ قاتلىنىپ باقمىغانلىقىغا ئۇزۇن بولغانىدى... پىچاق قاتلانسىلا مېنىڭ ئىچىمگە پاتماي قېلىۋاتقان ئەسەبىيلەرچە «ئۆچ ئېلىش» ئىستىكىم تۇنجۇقۇپ قالدىغاندەك بىئارام بوپ كەتكەچكە، ئەزەلدىن قاتلاپ قويماستىن سۇس قان دېگى بار ياغلىققا ئوراپ قويغان ئىدىم. بىسىدىن كىچىككىنە داغنى نېمىشقىدۇر سۇرتۇۋەتكۈم كەلمەي قالدى. سېنىڭ شۇ ھالىتىڭنى تېخىمۇ ئۇزۇن ئەسلىۋالغۇم كېلەتتى. بەلكىم بۇ ئاخىرقى قېتىملىقى، پىلانسىزلىك قانداق ئاخىرلىشىدىغانلىقىنى بىلمەيتتىم، ئەمما ئۆزۈمگە باشقا پۇرسەت قويۇشنى خالىمايتتىم.
ئورنۇمدىن تۇرۇپ ئۇدۇلدىكى دېرىزىگە قارىدىم، ئىچىدىكى ئەر تېخىچە ئۇستەلدە ئىشلەۋاتقاندەك قىلاتتى.
ئۇ دائىم شۇنداق قىلاتتى، كۇندۇزى ۋاقتىنى ئىشداشلىرى بىلەن پاراڭلىشىپ، چاقچاقلىشىپ ئۆتكۈزەتتى، «كەچلىرى يالغۇز قالغاندا كاللام ئېچىلىپ كېتىدۇ ھەم تېخىمۇ زېھنىمنى مەركەزلەشتۈرۈپ قىلالايدىكەنمەن، شەپەرەڭگە ئوخشىمامدىكەنمەن» دەپ قويياتتى.
ئۇ تۇنجى قېتىملىق قەھۋە ئەكىلىپ بېرىش بىلەنلا بولدى قىلماسلىقنى پەملەپ بولغان بولسا كېرەك. كېيىنرەك ئۇچرىشىشمىزدا، ئۇنىڭ بۇ كىچىك شەھەردە ماڭا يېقىنلا بىر يەردىكى شىركەتكە ۋاقتلىق ئىشلىگىلى كەلگەنلىكىنى بىلدىم. «سىلەرنىڭ بۇ شەھەرغۇ بولىدىكەن، ئەمما قىزلىرى ئادەم كۆرمىگەندەك ئوغرىلىقچە بەك قارايدىكەن» دەپ ھەييارلىق بىلەن كۈلۈمسىرىگىنىدە، ئۇنىڭ چىرايىغا ئۇزاقتىن-ئۇزاق قارىغىنىم. ئوخشاشماسلىقلارنى، پەرقنى قانچە كۆپ تاپسام «ئارام بولىدىغاندەك» قىلىپ كېتىشلىرىمنى تۇنجى قېتىم ئېنىق بىلگەنىدىم. ئوخشاتماسلىقا تىرىشقانسېرى، ئۇنىڭ تەلەپپۇزىمۇ سېنىڭكىگە بارغانسېرى ئوخشاپ كېتىۋاتاتتى. پەرقنى جىق تاپقانسېرى ئوخشاشلىقىنىڭمۇ كۆپىيىۋاتقانلىقىنى بىلىپ يەتكەنىدىم.
خىجىل بولۇشنىمۇ ئۇنتۇپ، جىمجىت تۇرۇپ، ئۇنىڭ قانداق ئويلاپ قالغانلىقىنمۇ سەزمەي ئۇزاق خىيال سۈرۈپ كېتىپتىمەن. ئادەمىمۇ بۇنداق ئوخشاپ كېتەمدۇ؟
ئۆزۈمگە بۇ سوئالنى قانچە قېتىملاپ دېگىنىمنى بىلمەيمەن.
بىر كۈنى مۇشۇنداق تۇمانلىق كەچتە ئۇنىڭغا قەھۋە ئەكىلىپ بەرگىنىم... يامغۇردا قايتالماي قالغىنىمز... ياق...
بۇنىڭ ھەممىسى ئۇنىڭ خاتالىقى. ئويلىماسلىققا تىرىشۋاتاتتىم. ئۆزۈمنى چانىۋەتكۈم كېلەتتى، ئەمما ئۇنىڭ يەنە مېنى يامغۇرلۇق كېچىدە باشقا ئادەمگە ئايلاندۇرغان ئاشۇ ئادەمدىن قىلغانلىرىغا ھېچنىمە قايتۇرماي ئورۇنسىز ئۆلۈشنى زادىلا خالىمايتتىم.
بەلكىم شۇ يامغۇرلۇق كېچە ياكى ئەڭ ئىشەنگەن ئادىمىم «سەن» تەرىپىدىن تاشلانغان كېچە ياكى ئۇنىڭدىنمۇ بۇرۇن پېچاقنى ماڭا ھەمراھ قىلغىنىڭدا باشلانغان بولۇشى مۇمكىن...
بەلكىم بۇ مېنىڭ كىچىكمىدە باللىقىمدىكى چۈشەنچىلىنىدىغان ئەسلىمىلىرىم ئارىسىدىكى

ۋەھىمىلىك خىياللىرىمنىڭ سايىسىدۇ.

3

كىچە داۋاملاشماقتا ...

يامغۇر ئاۋازى كوچىدىكى ئادەملەرنىڭ ئازايغان تاۋۇشلىرى بىلەن تېخىمۇ ئېنىق ئاڭلىنىۋاتاتتى. سىرتتىكى شارىلدىغان ئاۋاز بارغانسېرى كۈچىيۋاتاتتى.

تۈيۈقسىز كوچىدىكى بىرىنىڭ بەلكىم بىر ئايالدۇ، چىرقىرىغان ئاۋازى ئاڭلاندى. ئۇنىڭ بايقاپ قېلىشىدىن ئەنسىرەپ دېرىزىنى ئاچمىدىم، ئەمما ئۇ ئاۋاز ــ ئەكس سادا بارغانسېرى كىچىكمىدە ئاڭلىغان، ئېسىمدىن چىقىرىۋېتەلمىگەن، قانچە كېچە چۈشۈمگە كىرىپ مېنى قىينىغان ئاۋازغا ئوخشايتتى.

ئۇ كۈنى ئاپامنىڭ يۈزۈمنى سىلاپ نۇرغۇن سۆزلەرنى قىلغىنى، ئاندىن قاتتىق يامغۇرغا قارىماستىن گەمىدىن تاۋۇز ئەپچىقىپ بېرىمەن، دەپ چىقىپ كەتكىنى ئېسىمگە كەلدى.

بىر ھازادىن كېيىن مومامنىڭ چىرقىرىغان ئاۋازىنى ئاڭلاپ يۈگۈرۈپ بارسام مومام بىلەن ئاپام قۇچاقلىشىپ يېتىپتۇ. مومام ئورۇق گەۋدىسىنى سىلكىپ، ئاپامنى تارتىپ تۇرغۇزماقچى بولغانىدەك قىلاتتى. «نېمىشقا بۇلار يامغۇردا گەمىگە كىرىۋالدىكەنە؟...» قاراپ تۇرۇپ قالدىم، بۇلار يامغۇردا مۇشۇ يەردە ياتسا، مەن ئۆيدە يالغۇز قالسام... مومامنىڭ ھېكايىسىدىكى دۇنيانىڭ كېلىپ قېلىشىدىن قورقۇپ ئۆيگە قايتىپ كىرەلمىدىم. مومام بىر چاغدا مېنىڭ ئۇستىدە قاراپ تۇرغىنىمنى بايقاپ، يىغلاشقا چۈشتى، «بىتەلەي قىزىم نېمىشقا بۇنداق قىلغانسەن. مېنى ئويلىمىساڭمۇ بىر تال قىزىڭنى ئويلاپ قويساڭ بولماسمىدى... ئېرىڭ دېگەن قارا يۇز ھامان جازاسىنى تارتىدۇ... ھۇ... ھۇ... ھۇ...» دېگەندەك ئاۋازلار تاكى مەن مەكتەپ يېشىغا يەتكۈچە توختىمىغانلىقىنى ئەسلىيەلىدىم. كىچىكمىدە ساۋاقداشلىرىم «ئاپامغا ماۋۇ يېرىم ئوخشايدۇ، دادامغا ماۋۇ يېرىم» دېگىنىدە، مەن سىنىپنىڭ بىر بۇلۇڭىغا بېرىۋېلىپ، «بەلكىم دادام مەندەك بويى ئېگىز، چاچلىرى بۇدۇر ئادەم بولسا كېرەك» دەپ ئويلايتتىم... كېيىنكى سوئاللىرىم كۆپىيىشكە باشلىغان چاغلاردا، مومامغۇ «دادالڭ ئۆلۈپ كەتكەن» دەپ خورسىنىپ قوياتتى. ئەمما شۇ كىچىدىكى ئاۋاز، يىغلىغاندا قىلغان سۆزلىرى، كېيىنرەك بىر قوشنىمىزنىڭ ماڭا سىنچىلاپ قاراپ كېتىپ «دادىسىزغا بەك ئوخشاپسىز. ئۇ قارا يۈز، ئاپىڭىزنى تاشلاپ ئاقچى خوتۇنىنىڭ كەينىدىن ئىچكىرىگە كىرىپ كەتتى. ئۆلدى بۇ كەمگە» دېگەنلىرىنى ۋەھىمە ئىچىدە ئېسىمگە ئالاتتىم. باش ـ ئاخىرى يوق قالايمىقان ھېكايىلەرنى پەرەز قىلىپ، كېچىلىرى قولىدا قانغا بويالغان پىچاقنى كۆتۈرۈپ، ئۇزۇن قاراڭغۇ تونىلدەك بىر جايدىن يۈگۈرۈپ كېتىۋاتقان، چاچلىرى ئۇزۇن ئايالنى چۈشەپ چىقىپ ئۇخلىيالماي نەچچە كېچىنى ۋەھىمە ھەم قورقۇنچ ئىچىدە ئۆتكۈزۈۋەتكىنىم ئېسىمدە...

تۈيۈقسىز سائەتنىڭ جىرىڭلىشى خىيالىمنى بۆلدى.

11دىن 50 مىنۇت. ئۆتۈپتۇ. بۇ توققۇز كۈندىن بۇيان كۆزەتكەنلىرىم توغرا بولسىلا ئۇدۇلدىكى ئىشخانا بىناسىنىڭ ھاڭۋاقتىدەك كۆرۈنىدىغان ئامانلىق ساقلىغۇچىسى بۇ چاغدا تاماكىسىنى قايتىدىن تۇتاشتۇرۇپ، زال ئىشكى يېنىدىكى كىچىك ئۆيگە كىرەتتى. بەلكىم مۇشۇ ۋاقىتتا تېلېۋىزوردا بېرىلىدىغان تەنتەربىيە مۇسابىقىلىرى پروگراممىسىغا قىزىقىدىغان بولسا كېرەك. ئەمما ئۇنىڭ بۇ قىزىقىشى ئۆزىدىن بەكرەك مېنىڭ پىلانلىرىمغا پايدىلىق بولۇۋاتقانلىقىنى ھېچكىم بىلمەيتتى.

چىراغنى ئۆچۈرمىدىم، دېرىزىنىڭ بىر قانىتىنى قىيا ئېچىپ قويدۇم. سومكامنى ئېلىپ ئاستاغىنە ياتاقتىن چىقتىم.

ئۇ ۋاقىتلىق تۇرۇۋاتقان ياتىقىدىن چۈشكۈچە دائىم دولامغا قولىنى ئارتىۋېلىپ، ئىشىكىگە يېقىنلاشقاندا دەرھال چۈشۈرۈۋالاتتى، ئىچىمدە نارازى بولساممۇ نېمىشقىدۇر ھېچنېمە دېيەلمەيتتىم.

مېھمانخانا ئىشكىنىڭ يان تەرىپىدىكى كىچىك بىر ئىچىملىك دۇكىنىنىڭ ئوچۇق ئىشكىلىرىدىن بىر قېرى ئايالنىڭ تېلېۋىزور كۆرۈپ ئولتۇرغانلىقىنى كۆردۈم، كىرىپ ئۇ ياخشى كۆرىدىغان قوتىلىق

قەھۋە ئالدىم. موماممنىڭ مېنىڭ ئىشتىن چۈشۈپ كېلىشىمنى ساقلاپ ئولتۇرغان ھالىتىنى ئېسىمگە سالغان بۇ ئايالغا رەھمەت ئېيتىپ، سىرتقا چىقتىم. يامغۇر سۇلىرى ئىككى تەرەپىدىن كىچىك ئېقىن ھاسىل قىلىپ ئېقىۋاتقان يولدا 4 ـ قەۋەتتىكى دېرىزىگە قاراپ بىر پەس تۇرۇۋالدىم. ئوتتەك قىزىپ كەتكەن يۈزۈمگە يامغۇر تامچىلىرىنىڭ ئۇرۇلۇشى مېنى سەگەكلەشتۈرۈپ قويۇۋاتاتتى، چىڭقىلىپ ئېچىشىپ كەتكەن كۆزلىرىم سوغۇق، نەمخۇش ھاۋادا روشەنلەشكەن، ئۇدۇلدىكى ئىشخانا بىناسىنىڭ ماڭا قاراپ تۇرغان كىرىش ئىشكى غۇۋا چىراغ نۇرلىرىنى يولدىكى يامغۇر سۇلىرىغا تاشلاپ، قاپقارا سازلىقتەك چوڭقۇرلۇقىنى بىلگىلى بولمايدىغان تۇسكە كىرگۈزۈپ قويغانىدى. يۈگۈرگەندەك مېڭىپ ئىشخانا بىناسىغا توسالغۇسىز، تۇيۇقسىز كىرىۋالدىم.

1... 2... 3...

يۈقىرى قەۋەتلەرگە ئۆرلىگەنچە يۈرىكىم بارغانسېرى تېز سوقۇۋاتاتتى. 4 ـ قەۋەتنىڭ ئاخىرقى پەلەمپىينى باسقىنىمدا، بۇ ئىشقا ئالغان قەدەمنى قايتۇرۇۋالغىلى بولمايدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ يەتكەنىدىم، سوغۇق ھەم ئۆزۈن كارىدورنىڭ ئۇ بۇرجىكىدىن كوچا چىراغلىرىنىڭ نۇرلىرى غۇۋا ھەم ئەنسىز چۈشۈپ تۇراتتى.

ئوك تەرەپ 406 ـ ئىشخانا.

قەدەملىرىمدىن تۇتۇش چىقارماي ئىشخانا ئالدىغا كەلدىم. ئىشىككە سېرىق رەڭلىك پارقىراق مېتالدىن ئېسىم ئويۇلغان تاختاي ئېسىلغان ئىدى.

بۇ ئېسىم شۇنچىلىك ناتونۇش تۇيۇلدىكى، «خاتا تونۇۋالدىم» دەپ ئۆزۈمنى ئىشەندۈرۈپ قايتىپ كەتكىلى تاس قالدىم. ئېسىمدىكى «ئا» ھەرپى ئېسىمگە سالغان تۇنجى نەرسە دادامنىڭ ئىسمىنى، ئۇنىڭ مەن شۇنچە تىرىشىپ كۆچەپ ئويلاپ باقسامۇ ئېسىمگە ئالالمايدىغان ئەمما دائىم قويۇق ساقاللىق، كەڭ پېشانە، قاپقارا كۆزلۈك ئادەمدەك تەسەۋۋۇر قىلىدىغان چىرايى بولدى. ئەمما ئېڭىمدا بۇ دائىم سېنىڭ قاپقارا كۆزلىرىڭ بىلەن ئارىلىشىپ كېتەتتى. يۈرىكىم بارغانسېرى تېز سوقۇشقا باشلىدى، جىددىيلەشكىنىمدىن ئىشكىنى چېكىۋەتكىنىمنىمۇ تۇيمايلا قالدىم.

1 ـ 2 ـ 3... ئىشكىنىڭ توكۇلدىغان ئاۋازى سىرتتىكى يامغۇر ئاۋازى بىلەن پەرقلىق ئاڭلىناتتى.

ـ كىرىڭ، ـ تونۇش ئاۋازدىن تىترەپ كەتتىم. دەقىقە ئىچىدە ئۇنىڭ كۆزلىرىنى تۇنجى كۆرگەن چاغدىكى ھەيرانلىقىم، ھېلىقى كىچىدىكى مەستخۇشلۇق، ئاخىرقى مىنۇتلاردىكى رەھىمسىز كۆرۈنۈش، ھەممىسى چاقماق تېزلىكىدە كۆز ئالدىمدىن ئۆتتى. ئارقىدىنلا ئۇنىڭ سالماق چوك قەدەم تاشلايدىغان تونۇش ئاياغ تېۋىشى ئاڭلاندى، ئاللىبۇرۇن قولۇمغا ئېلىپ تەييار بولغان پىچاقنى يانچۇقۇمدا سىقىمدىغانچە ئىشىكە قاراتتىم.

ئىشىك ئېچىلدى... كۆچەپ تۇرۇپ توغرىلاقلىق پىچاقنى ئۇنىڭ سول كۆكرىكىگە ئۇردۇم ـ دە، چىرايلىق ئەمما تۇيۇقسىز زەربىدىن چەكچىيىپ قورقۇنچلۇق تۇسكە كىرىپ قالغان كۆزلىرىگە قاردىم، قوللىرىمنىڭ تىترەۋاتقانلىقىنى سەزدىم. ئۆزۈممۇ ئويلىمىغان سالماقلىق بىلەن، پىچاقنى تېزلا سۇغۇرۇۋالدىم.

ئېھ... ئا...

پىچاقنىڭ تەڭگە كىرگەن چاغدىكى سېزىمى بوشقىنە بىر نەرسىدىن ئۆتۈپ، قاتتىق ھەم بېسىملىق بىر نەرسىگە دۈچ كەلگەندەك، ئەمما سۇغۇرۇۋالغاندا بولسا خۇددى تېرىنىڭ ئىچىدىكى بىر نەرسىگە چاپلىشىپ قالغاندەك تەستىرەك سۇغۇرۇلدى.

كېچە داۋاملاشماقتا.

تامچىلارنىڭ ئاۋازى ئاڭلىنىپ تۇراتتى. يامغۇرلۇق كېچىنىڭ سوغۇق ھاۋاسى كارىدورنى ئۇ چېتىدىكى غۇۋا چىراغ نۇرلىرى چۈشۈپ تۇرغان يېپىلمىغان دېرىزە كۆزىنىكىدىن ئاستا ئەمما بىنا ئىچىدىكى زەي پۇراقلىق ھاۋانىڭ پۇرىقىنى يېڭىپ كىرىپ ماڭا يېقىنلاشقانلىقىنى، پۈتۈن ۋۇجۇدۇمنىڭ سوغۇق ھاۋانىڭ ئۇرۇلۇشىدىن تىترەپ كېتىۋاتقانلىقىنى سەزدىم.

ئۇنىڭ ئېچىنىشلىق ئاۋازى بوشقىنە ئېڭىراپ چىقىپلا تىنچىدى. ئىشخانىدىكى چىراغ نۇرلىرى يۈزۈمگە، ئاندىن قان بىلەن بويالغان قوللىرىمغا چۈشتى. ئۇنىڭ كۆزىدىكى ھەيرانلىق دەقىقە ئىچىدە تېڭىرقاش، ئازاب، ھەسرەت، جان ئاغرىقىغا

ئۆزگىرىپ ماڭا ئېسىلغىنىچە يېقىلدى، ئوك قولى كۆكرىكىنى چىك قاماللىۋالغان. سول قولى مۇرەمگە ئېسىلىپ قالغانىدى.

يىرگىنچىلىك بىر نەرسە يۇقۇپ قالغاندەك كۆڭلۈم ئىلىشىپ زەرب بىلەن سىلكىندىم.

ئۇ، ئىشكىنىڭ يان ياغىچىنى تۇتۇپ ئاستا سىيرىلىپ يېقىلىپ چۈشكەندە، ئۇنىڭغا سىنچىلاپ قارىدىم. تۇيۇقسىز، مەن ھازىر مېھمانخانا ئۇدۇلىدىكى بىنانىڭ ئىشخانا ئالدىدا ئەمەس، كۆز يەتكۈسىز كۆپكۆك ئاسمانلىق كەك دالادا تۇرغاندەك شۇنداق راھەت كەيپىياتقا چۆمۈلۈپ كەتتىم.

چىراغ نۇرىدا ئۇنىڭ چىرايى غۇۋا كۆرۈنەتتى. چېكە چاچلىرى سەل ئازلىغاندەك قىلاتتى. تولۇق كەلگەن سۆزۈك پېشانىسىنى سىلاپ باقتىم، سەل مۇزلىغاندەك قىلاتتى. ئۇنىڭ نېمە بولغانلىقىنى تېخىچە بىلەلمەيۋاتقاندەك گاڭگىراپ ئېلىشىپ كېتىۋاتقان كۆزلىرىنى ئۇچراتقىنىمدا داۋاملىق چىراي ئىپادىسىنى كۆزىتىشنى خالىمىدىم. نەزىرىمنى سەل ئاستىغا يۆتكەپ قېنىق كۆك رەڭلىك كۆڭلىكىنىڭ مەيدە يانچۇقىدا بىر ئۇچى چىقىپ قالغان قەغەزنى ئېلىپ كۆرگىنىم بەختلىك كۆرۈنىدىغان دادىنىڭ تۆت ياشلىق قىزىنى كۆتۈرۈپ كۈلۈمسىرىگەن ئايالىغا يانداشقان سۈرىتى ئىدى.

ئاۋازىمنى قويۇپ بېرىپ ھاياتىمدا مەن كۈلەلمىگەن ئەمما كۈلۈشكە تېگىشلىك بولسۇمۇ باشقىلار ۋەيران قىلغان خۇشاللىقىم ئۈچۈن قاقاقلاپ كۈلگۈم كەلدى. ئەمما كۈلۈشكە تىرىشقانسېرى يۈزۈمنىڭ تېرىسى ئۇيۇشۇپ قالغاندەك غەلىتە تارتىشىپ كەتتى، بۇ ھالنى ئەينەكتە كۆرىدىغىنىم چوقۇم ئادەمنى چۆچۈتۈۋېتىدىغان غەلىتە تارتىشقان چىراي ئىپادىسى بولىدىغانلىقىنى ئويلىغاچ غۇۋا چىراغ نۇرلىرى لەيلەۋاتقان قاراڭغۇ كارىدوردىن گىرىمسەن قىزغۇچ نۇر سايە تاشلىغان يەردە ياتقان بۇ ئەرگە قارىدىم. ئۇنىڭ چىرايىدا ئاچچىق ئاغرىق ئازابى ئۇيۇپ قالغاندى. ھە دەپ غەلىتە ئىڭرايتتى، تولغۇناتتى، ئۆرۈلۈپ قولىغا تايىنىپ تۇرماقچى بولاتتى، ئەمما ئۇنىڭ قوللىرىنىڭ ماغدۇرى قالمىغان بولسا كېرەك، ھەر قېتىمدا مەغلۇپ بولۇپ ئىزىغا يېقىلاتتى. شىددەت بىلەن ئاققان قان يەرنى بىر ئالغاندى. بەلكىم قىزىل بولۇشى كېرەكتۇ، ئەمما دائىرە ھاسىل قىلىپ بارغانسېرى كېڭىيۋاتقان قان قاپقارا كۆرۈندى. ئۇنىڭ قېنىنىڭ قارا ئىكەنلىكىدىن ھېچ گۇمان قىلمىدىم. ئېقۋاتقان قان بىلەن ئۇنىڭ ماغدۇرى تەڭلا ئېقىپ چىقىپ كەتكەندەك ھالسىزلىنىپ جىمىپ قالغاندا ئېڭىشىپ ئۇنىڭ يۈزىگە قارىدىم. لەۋلىرىنىڭ بىر نېمە دېمەكچى بولغاندەك سۈس تىترەۋاتقانلىقىنى ئارانلا ئىلغا قىلالىدىم، ئۇنىڭ بىر نېمىلەرنى دېمەكچى بولغانلىقىنى ئەمما مەڭگۈ ھېچنېمە دېيەلمەيدىغانلىقىنى خۇددى ھېلىقى يامغۇرلۇق كېچىدە ماڭا بىر ئېغىزمۇ سۆزلەش پۇرسىتى بەرمىگەندەك مەڭگۈ سۆزلىيەلمەيدىغانلىقىنى بىلەتتىم.

تۇيۇقسىز ئۇنىڭ ماڭا يالۇۋرۇشىنى ئۈمىد قىلىپ قالدىم. ئۇنىڭ ماڭا يالۇۋرۇپ «قۇتقۇزۇۋال» دەپ يېلىنىشىنى، ئالدىمدا ئۆمىلەپ كېتىشىنى خالاپ قېلىۋاتاتتىم. ئەمما ئۇنىڭ مەندە ئىچ ئاغرىتقۇدەك يۈرەك يوقلىقىنى، ئۇ ھەم سەن ھەممىنى، ھەممە نەرسەمنى، مېنىڭ خۇشاللىقىم، مۇھەببتىم، ھاياتقا بولغان ئىشەنچىمنى ۋەيران قىلغان، مېنىڭ يۈرىكىم تۇتۇرۇقسىز ھېسسىياتىڭ ئۇچۇن كۈل بولغانلىقىنى، مەندەك يۈرەك ئورنىدا قالغىنى قۇپقۇرۇق بوشلۇق ئۇنىڭ ھەم سېنىڭ قانلىرىڭ ئارقىلىقلا تولدۇرالايدىغان بوشلۇق ئىكەنلىكىنى مەڭگۈ بىلمەيدىغانلىقىنى بىلەتتىم.

سىرتتىكى يامغۇر ئاۋازى بارغانسېرى كۈچىيۋاتقاندەك قىلاتتى. خۇددى بۈگۈن يامغۇر مۇشۇ ياغقانچە مەڭگۈ توختىمايدىغاندەك قاپقارا يامغۇر سۇلىرى ئاقىدىغان كوچىلارغا، بايىلا قاتىللىققا گۇۋاھچى بولغان ئىشخانا بىناسىنىڭ تاملىرىغا، مەن توققۇز كۈندىن بېرى دېرىزە تۈۋىدىن ئايرىلالمىغان مېھمانخانا ياتقىنىڭ دېرىزە ئەينەكلىرىگە زەرب بىلەن ئۇرۇلاتتى...

كېچە داۋاملاشماقتا.

يامغۇر تامچىلىرىنىڭ يىغلىغان ئاۋازى كۈچىيۋاتىدۇ.

— ئاڭلىدىڭمۇ؟ بۇ يۈرىكىمنىڭ يىغلىشىغا نەقەدەر ئوخشايدۇ — ھە؟

مۇھەررىرى: ئىمىرھەسەن مەخمۇت

天尔塔格 文学双月刊

五次获新疆维吾尔自治区期刊奖期刊
2015年第二期期（总169期）

目 录

通俗诗园地

开花是花的伤口……木萨·艾海提（5）
格则勒（三首）……阿不都卡德尔·萨地尔（7）
风从身边奔过……艾地哈木·伊布拉音（8）

作家研究专栏

婚礼（短篇小说）……买买提明·吾守尔（9）
买买提明·吾守尔的短篇小说世界……韩子勇（18）

生活素描

我的母亲比我“大四岁”（短篇小说）……木提拉·依拜提（23）
聋子（中篇小说）……艾买提江·买买提（35）
孤独的胡杨树（短篇小说）……拜合提亚尔·瓦斯力（70）

心灵的表白

散文诗（四首）……拜格买提·玉苏普（32）

新潮诗歌天地

你内在的外面……奥斯曼·图尔逊尼亚孜（64）
今夜你的话语是燃烧的火……阿不都克里木·达吾提（66）
梦见夜晚……库尔班·阿不力米提（68）

花朵的秘密

我燃烧在虚无中……茹克亚·阿布都拉（80）
我们在沙漠里……热沙来提·麦尔丹（83）
诗（三首）……约尔妮萨·托乎提（85）
诗（三首）……米娜瓦尔·阿布都卡德尔（86）
散文（两章）……阿提克木·斯迪克（87）

作者沙龙

逃避现实的人（短篇小说）……沙吉达·苏莱曼（91）
关于短篇小说“逃避现实的人”……麦丽开·买买提（94）

青年文学

格则勒（三首）……阿不力米提·阿布都卡德尔（97）
像树一样活着（诗）……迷赫热班·尼亚孜（98）
情人的面纱是一片云（诗）……买买提艾力·奥不力塔热（100）
复仇（短篇小说）……阿热孜古丽·依明（102）

封一：当代维吾尔文学小说创作发展中作出突出贡献的著名作家买买提明·吾守尔
杂志名由著名书法家：尼亚孜·克里木 撰写

主管；主办单位：
乌鲁木齐市文学艺术界联合会

编 辑：
《天尔塔格》编辑部

总 编：
普拉提·艾维组拉

副 总 编：
艾尔肯·努尔

编 辑：
阿里木·哈力丁
艾克拜尔·沙力
依米尔艾山·马合木提

美术编辑：
肖开提·肖克来提

责任校对：
克尤木·吐尔逊（聘用）

校 对：
迪拉热·艾比不拉

地址：乌鲁木齐市新兴街5号
邮编：830092
电话：0991-4658897，4696807
国际连续出版物刊号：
ISBN1004-1745
国内统一连续出版物号：
CN65-1012/I

邮发代号：58-83

零售价：10.00元

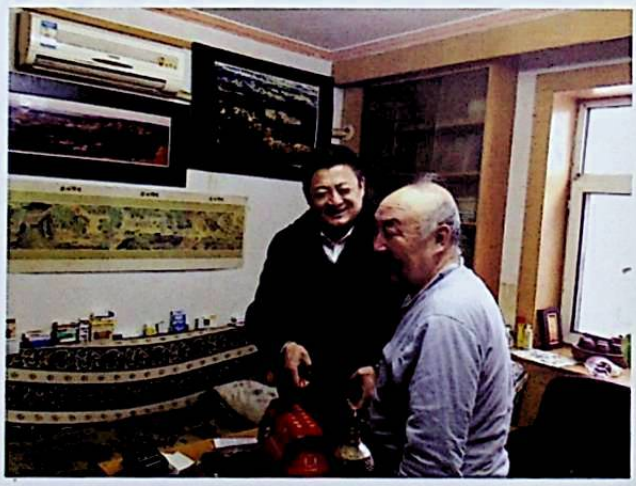
ئىداريمىز رەھبەرلىرى پىشقەدەم تۆھپىكارلاردىن ھال سورىدى

2015-يىللىق «چاغان» يېتىپ كېلىش ھارپىسىدا، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ رەئىسى شېۋىڭ خۇڭجيۇ ئىداره ئىشخانىسى ۋە «تەڭرىتاغ» ژۇرنىلى تەھرىر بۆلۈمىدىكى بىر قىسىم خادىملارنى ئېلىپ، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات-سەنئەتچىلەر بىرلەشمىسىنىڭ بۈگۈنكى تەرەققىيات گۈللىنىشى ئۈچۈن تۆھپە قوشقان پىشقەدەم تۆھپىكارلاردىن ھال سورىدى ھەم ئۇلارغا «چاغان»لىق سالام يوللىدى.

MUALLIM

بلىگ پەد W9

碧理智平板电脑

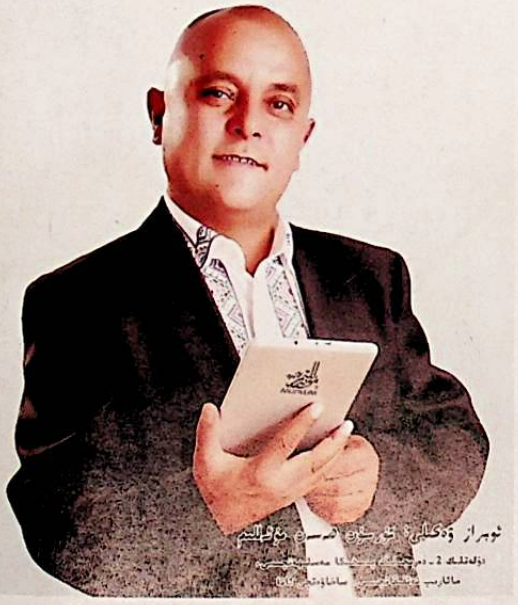
ئىككىنچى ئەۋلاد «بىلىگ» پەد

بلىگ پەد بار قولۇڭدا، سائادەت بار يولۇڭدا

ئىككىنچى ئەۋلاد «مۇئەللىم» بىلىگ پەد كە 4.3 لىك ئاندرويىد ئۈيغۇرچە مەشغۇلات سىستېمىسى قوللىنىلغان، تۆت يادرولۇق مەركىزي بىر تەرەپ قىلغۇچ، 8 دىيۇملۇق IPS سۈرۈك ئېكران، 16 گىگا بايتلىق ئىچكى ساقلىغۇچ ئىشلىتىلگەن: قېلىنلىقى 9 مىللىمېتىر. بىلىگ پەدكە ئۈيغۇرچە ـ خەنزۇچە ـ ئىنگلىزچە لۇغەتلەر، كۆپ تىللىق لۇغەتلەر، پەن لۇغەتلىرى، كارتونلۇق لۇغەت، رەسىملىك لۇغەت، ئوتتۇرا ـ باشلانغۇچ مەكتەپلىرىنىڭ دەرسلىكىنى چەكمە ئۆگىنىش، يانداش مەشىق، سىن دەرسخانا، تەقلىدي ئىمتىھان، ئەقىل ـ ھېسسىيات يېتەكچىسى، مۇئەللىم كۇتۇپخانىسى، قىزىقارلىق سوئاللار، تېپىشماقلار قاتارلىق مۇئەللىم مائارىپ ئېلىرى قاچىلانغان.

«مۇئەللىم» بىلىگ پەد ئۆگىنىشىڭىزگە قۇۋۋەت، ۋاقتىڭىزغا بەرىكەت قوشقۇسى!

زامانىمىزدىكى يېڭى مۇئەللىم ـــــ «مۇئەللىم» بىلىگ پەد !

جايلاردىكى «مۇئەللىم» مەھسۇلاتلىرىنى سېتىش دۇكانلىرى ۋە شىنخۇا كىتابخانىلىرىدا سېتىلىدۇ.

www.muallim.cn
muellim.taobao.com

0991-2865211,2868211
400-0991-211

شىنجاڭ «مۇئەللىم» ئېلېكترون پەن ـ تېخنىكا شىركىتى
新疆穆安利姆电子科技公司
ئورۇمچىدىكى مەخسۇس دۇكىنى: تەكرىسىنىڭ رايونى «مائارىپ» يولى 464 ـ نومۇر
تەكرىسىنىڭ رايونى «مائارىپ» يولى 314 ـ نومۇر

